3 1761 07147677 4

Librería Puvill
LIBROS ANTIGUOS
Boters, 10 BARCELONA-2-(España)

PURCHASED FOR THE

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

FROM THE

CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT

FOR

CATALAN LANGUAGE & LITERATURE 68

13H
400

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/locatalanismemot00almi

LO CATALANISME

LOPEZ HECTOR
RAMBLA
DEL CENTRO
No. 20
BARCELONA

Es propietat del autor, que se reserva 'ls drets de traducció.

Queda fet lo dipósit que marca la lley.

Imprenta *La Renaixensa*, Xuclá, 13, baixos.

LO CATALANISME

MOTIUS QUE 'L LLEGITIMAN

FONAMENTS CIENTIFICHS Y SOLUCIONS PRACTICAS

PER

VALENTI ALMIRALL

President dels Jochs Florals d' enguany.

BARCELONA

LLIBRERIA DE VERDAGUER | LLIBRERIA DE LOPEZ

Rambla del Mitj n.º 5 | Rambla del Mitj n.º 20

1886

DP
302
C61A64

AL JOVENT DEL "CENTRE CATALA"

Entremitj del ensopiment que s' ha apoderat de la gent de la nostra terra, en quant té relació àb los interessos morals é intel·lectuals, veig en vòsaltres certs afany de saber y ganas d' estudiar. Vos ofereixo, donchs, aquest llibre, no ab la pretensió de que 'l prenguéu com obra de text del Catalanisme particularista, sinó ab la més modesta de que vos fassi lo meteix servey que fa un programa als que cursan una assignatura.

L' Autor.

QUATRE PARAULAS AL LECTOR

Avans de entrar en materia, nos interessa dir quatre paraulas sobre com s' ha fet aquest llibre, que té la seva historia, puig que la cosa mes insignificant no deixa de tenirla.

A mitj Febrer poch més ó menys, va ocórrens lo pensament de celebrar la diada dels «Jochs Florals», que hem de presidir aquest any, ab la publicació d' un llibre sobre Catalanisme. Concebut lo pensament, vam resoldre realisarlo, sens amidar las dificultats. La primera ab que vam topar, fou del ordre material. Necessitavam paper, y com no n' hi havia de á propósit en los magatzems, vam haver d' encarregarlo exprés. Aquesta petita dificultat nos va fer perdre quinze dias.

A primers de Mars va rebre la imprenta los primers originals, y al endemá vam corretjir las primeras probas. Haviam convingut ab lo impressor, que 'l dia 20 de Abril li entregariam lo final, á fi de poder ell terminar la confecció del llibre en temps útil; y efectivament, lo dia marcat, ha rebut las darreras fullas. Lo llibre queda fet y en disposició de ser donat á llum, mes ¿lo contingut se resent tal vegada d' aquestas pressas?

No podem dirho, puig al estampar aquesta advertencia preliminar en lo primer full, qual impressió vam deixar pera l' últim, no hem tingut quasi ni temps de rellegir lo llibre. De segur que s' hi notarán vuits; de segur que s' hi trovarán repeticions. Nosaltres n' hem observat bastants dels primers y algunas de las darreras. Aquestas hi fan poch mal, puig

que sóls dependeix de la benevolensa dels lectors lo dispensarlas. Aquells no tenen ja remey, per lo qual hem de reduhirnos á consignar que, si ara fós á fer, desenrotllariam algunas ideas que no hem fet més que indicar.

Al rellegir molt per damunt lo nostre travall, se 'ns ha ocorregut una observació que no deixarán de ferse los que lo llegeixin. Lo carácter catalá, dihem en éll,—y en aquest fet basem una bona part dels rahonaments,—es eminentment analisador y poch amich de generalisacions, y 'l nostre llibre está generalisant quasi constantment. O són, donchs, los nostres rahonaments falsos, ó 'l nostre llibre es poch catalá.

Realment, generalisem bastant: pero notis, que hem procurat fugir de idealismes y abstraccions, basantnos sempre en los fets, comprobats per la observació directa. No nos apartem, donchs, del criteri positivista que es l' únich que escau al particularisme. Per altra part, no tenim cap inconvenient en confessar, que hem fet esforsos pera generalisar, no sóls á fi de acomodarnos al gust que se 'ns ha empeltat, sino perqué lo particularisme te reunits ja prou elements pera poder fundarhi sa teoría. Las nostras generalisacions, ademés, son dolentas ó bonas. Si son dolentas, confirman lo que dihem sobre 'l carácter del nostre poble, del qual lo nostre llibre será una demostració més: si fossin bonas, no voldrian dir sinó que, ó nosaltres som una excepció á la regla general, que la confirmaria, ó que la materia s' hi presta tant, que fins los menys aptes trobem medi de condensar los principis que se 'n desprenen, fentlos servir de base á un sistema.

Hem posat al nostre llibre lo títol massa general de «Lo Catalanisme.» En lo subtítol precisem ja més lo pensament que hem procurat desenrotllar.

Barcelona 22 de Abril de 1886.

PART PRIMERA

MOTIUS DEL NOSTRE CATALANISME REGIONALISTA.

CAPITOL I.

ESTAT ACTUAL DE LA NACIO ESPANYOLA

Lo programa del catalanisme es lo meteix en totas las manifestacions de aquest.—Exemples en los terrenos literari é histórích —Pobresa de la vida nacional d' avuv.—Ignorancia é inmoratitat.—Falta de solidés en las institucions —Vicis en qué la nació espanyola va al davant de totas las demés.—Estat dels partits y collas políticas.—Impotencia mostrada per l' unitarisme.—Lo catalanísme regionalista ha de ser, ademés d'un sentiment, una convicció.—Sobra de negacions y falta de ideas positivas.

Lo programa del catalanisme en totas sas manifestacions no pot ésser més que un: rompre las lligaduras que tenen á la nostra Regió agarrotada y subjecta, substituhintlas per los suaus y dolsos llassos del afecte que la germanor fa naixer.

Aquest programa té aplicació al terreno polítich social de la meteixa manera que als demés terrenos que s' han conreuhat fins ara. Quan, anys enrera, va iniciarse lo Renaixement literari, va tendirse tot seguit, sens haverne esment tal vegada, á posar en práctica lo programa. Lo primer que va compondre y publicar un travall literari en catalá, va rompre las lligaduras ab qué nos tenía agarrotats y subjectes la literatura castellana, y, per lo sol fet de deixondar una llengua que dormía, va oferir á las altras regions de la Península la possibilitat de substituhir aquellas lligaduras per los llassos de la germanor literaria. Lo meteix, exactament lo meteix, havía passat avans en lo terreno histórích: lo meteix, exac-

tament lo meteix, devía succehir més tart en altres camps en que s' ha anat entrant. Los cultivadors de tots ells s' han deslligat dels destorbs que 'ls dificultavan ó impedian la acció lliure: mes sempre, notis be, al acte meteix de rompre la lligadura, han ofert á las regions germanas lo desitj y 'ls medis d' extrényer lo bon afecte que las uneix, ab greu recansa dels explotadors de totas, que jamay han lograt introduhir entre ellas la desunió definitiva. Catalunya, á cada nova manifestació de son Renaixement, ha allargat á las altras grans comarcas de la Peninsula lo bras ficat ja en lo nou llas de carinyo, ab lo nus fet y tot, demanantlos que hi afegissen la baga que ha de impedir que 'l nus s' escorri.

Y notis be, ademés, que á cada nova manifestació del Renaixement s' ha aumentat la riquesa general en la materia á que s' aplicava.

Ab lo trencament de las lligaduras literarias, ni la prosa ni la poesía castellanas hi han perdut res, y en cambi, lo moviment artístich general espanyol s' ha enriquit ab una nova literatura, que ha produhit ja obras de mérit, y que está tal vegada destinada á influir en las d' altras regions, introduhinthi nova sava que las rejoveneixi. Res ha perdut lo teatre castellá ab que lo uostre Soler ne sostingui durant molts anys un altre ab sas produccions exuberants d' imaginació y rublertas de vida, ja que probablement lo nostre gran dramátich may hauría pensat en dedicarse á la escena, si sols hagués tingut mitj obertas, —que mitj obertas tot lo més las tenen los que fora de Madrid viuhen,— las portas de la castellana. ¿Qué hauría fet lo nostre Verdaguer si no se hagués trobat ab lo Renaixement, que li ofería camp amplissim pera exalar en un llenguatge abundós sos sentiments místichs, y donar formas arrodonidas á la metafórica expressió de son amor á las tradicions pátrias? Ben segur es, que ni l' un ni l' altre s' haurian alsat damunt del nivell dels

que ab veu esmortuhida nos fan sentir com un eco lo que ha produhit ó produheix la literatura en castellá, essencialment cortesana. Ben segur es, que aquesta no 's trovaria en la possibilitat en que avuy se trova, de venir á refrescar l' atmósfera de convencionalisme que la envolta, aprofitant del nostre teatre lo moviment, la acció escénica que 'l caracterisa, y apropiantse la espontánea franquesa y la llibertat en concebir y expressar los sentiments é ideas, que forman la nota dominant aixís en la poesía lírica y descriptiva, com en los demés géneros literaris que s' han conquistat en lo nostre Renaixement carta de naturalesa.

Ab lo trencament de las lligaduras ab que 'ns amarrava la historia castellana, ha sigut possible que comensés á referse la general d' Espanya, qu' avans del nostre Renaixement era tan manca y coixa, que jamay hauría lograt posarse al nivell que li pertoca. Al referse, la historia general ha guanyat una riquesa que un dia ó altre la omplirá d' orgull. Espanya ja no es sols la terra del Cid y de Guzmán, sino que al costat de las grans figuras castellanas s' alsan las no menys grans aragonesas y de las demés regions. Avuy podem enorgullirnos d' alguna cosa mes que dels cops d' espasa dels héroes llegendaris y del esprit de dominació y de conquista dels capitans históricks de Castella, puig que mentres ells devian concentrar tots llurs esforsos en contenir la invasió agarena que amenassava á la Europa, los que vivian més allunyats dels punts en que la lluyta era de mort ó vida, podian ocupar una bona part de la seva activitat en empresas marítimas y colonisadoras, que van fer d' Aragó una gran potencia mediterránea, precursora del poder sens exemple que van alcansar després las regions unidas al obrir las portas fins llavoras tancadas del Occeá. Avuy sabem que al costat de la política castellana, que pe 'l carácter del poble que la dirigía devía ser absorvent y dominadora, basantse

no mes que en la imposició y la conquista, se desenrotllava la política aragonesa, que conduhida per uns pobles de temperament lliure, debia ser menys brillant pero molt més sólida, basantse no en la unitat despótica que pot produhir la forsa, sino en la unió expontánea que fa naixer la mútua conveniencia. Avuy sabém ja tot això y molt més, y, ¡lo nostre Renaixement histórích no ha arrivat encara ni de molt á la plenitut de sas forsas! Deixém que alcansi la edat de la virilitat, y es ben segur que tindrá vigor suficient pera influhir directament en la marxa no sols de la nostra Regió, sino de totas las de la Península.

¿Quí, donchs, duptará de que si 'l Renaixement s' extengués al terreno polítich-social, se produhirian los meteixos fenómens que l' han caracterisat en los altres terrenos? La primera consecuencia sería aumentar lo patrimoni nacional de ideas, que tant ho necessita per lo molt atrassat que 's trova. Tan endarrerits estém avuy en tot lo que ab la vida moral é intelectual se relaciona, que, causa ó efecte, ó causa y efecte ensemps de la nostra decrepitut, aqueixa pobresa de vida es lo més eloqüent signe del estat trist á que havem arrivat.

Pero per més que tots lo coneguem y no tinguem ni esmapera negarlo, per son exámen hem de comensar la nostra tasca, y á la exhibició de las nostras miserias tenim destinats los primers capítols d' aquest llibre. Avans d' exposar lo nostre programa y de entrar en sa defensa, ho es que tantejem la terra que hem de trepitjar. Un dels nostres objectes es presentar lo particularisme regionalista com un remey á la nostra situació actual, y pera poder judicar de la bondat d' un remey, lo que primer interessa es coneixer las condicions del malalt y 'ls síntomas y efectes de la malaltía.

Serém, no obstant, tant curts com sabrem, en aquesta primera part. La situació desesperada á que ha arrivat

la nació de que formem part, no la ignora ningú de dintre ni de fora d' ella. Los que tenim la fatalitat d' haverhi de víure, ne toquem las conseqüencias á cada moment, puig que ellas se fan sentir dolorosament en tots los actes de la vida. Los que desde lluny s' enteran de las nostras cosas, ó se 'n riuhen ó 'ns tenen llástima. He pogut comprobarho al extranger. Ningú 'ns pren en sério, ¡y lo pitjor del cas es que sobran los motius pera no péndrenshi!

Tot lo nostre porta, ja fa anys ó sigles, lo segell de la ignorancia y de la inmoralitat. Lo primer dato que 's busca al estudiar un pays, es saber quinas son las sevas institucions fonamentals, y la vritat es que á Espanya ni institucions fonamentals s' hi troban. Avuy vivim per casualitat en monarquía, pero ¿qui es capas de dirnos com viurem demá? La calaverada d' un de tants generals com tenim, va assentar la restauració damunt de fonaments tan poch estables com lo pronunciament triunfant d' uns quants batallons, de manera que 'l regnat de don Alfons va ser tan *casualitari*, com *casualitarias* havian sigut las quasidictaduras que se havian anomenat república, com *casualitaria* es la regencia actual, que viu tal vegada no més que perque tothom, aixís los amichs com los enemichs, convenen en que no pot víure. Si qualsevol matí 'ns ve la noticia de que hi ha hagut un cambi radical en lo que deuría ser la institució més permanent, ningú tindrá la menor sorpresa. Tot es qüestió de que puji la mosca al nas de mitja dotzena de generals... ó de sargentos, descontents per qualsevol motiu, ó de que una dotzena de banquers ó *taruguistas* de guants blanchs vulguin fer una bona jugada á l' alsa ó á la baixa. ¡Tan sólits son los fonaments de las que deurian ser institucions fonamentals del Estat espanyol!

¿Com pot ningú pendre en sério la política que 's fa, si ahir, per exemple, un gobern restringia totas las que aqui ne

dihem llihertats, y avuy un altre gobern, ab la meteixa Constitució, ab idénticas lleys y ab igual organisació del pays, las deixa exercitar, encara que sigui sols interinament, fins á quasi confondres ab la llicencia? ¿Pot ningú pendre en sério lo nostre sistema representatiu ab pretensions de parlamentari, si ara que s' acostan eleccions sabem ja que lo partit que ocupa 'l poder obtindrá igual majoría que 'l que ahir l' ocupava, disposant del meteix cós electoral y manifassejant idénticas llistas?

La nació espanyola sols en duas cosas va avuy al davant de las de Europa, y aquestas duas cosas son: lo deute del Estat y 'ls oficials generals de son exércit.

Lo primer puja en absolut més que 'l de nacions tan ricas y poderosas com los Estats-Units d' América, Alemania, Austria-Hungría é Italia, y relativament es exorbitant, inverossímil, inaguantable. Poch li manca al deute del Estat espanyol pera importar los dos tersos del de la Gran Bretanya, y ¡la Gran Bretanya es al menys cinquanta vegadas més rica que nosaltres! Aixís y tot, cada dia 'ns empenyem més y més, y á cada nous pressupostos puja mes alta la xifra, ja astronómica, del capital y dels interessos.

Lo meteix succeheix ab los oficials generals. En absolut ne tenim més que Fransa é Inglaterra, doblem los de Italia y quasi 'ls de Alemania, y relativament estém tant per endavant de l' Austria, que es la nació que més se 'ns acosta, que si aquesta té disset generals per cada milió de habitants, nosaltres ne tenim trenta sis, segons datos trets de fonts genuinament madrilenyas. Y, fetas algunas pocas excepcions, ¡quíns generals! Algunas frases célebres que se recordan á la capitanía de la nostra ciutat los retratan. Un d' ells, durant la guerra carlista, volia enviar per mar reforsos á Lleyda, y las mostras de ciencia á n' aquesta altura son tant abundants, que n' hi hauría pera omplir un llibre.

Del trist privilegi que te la nació espanyola d' anar al davant de totas en punt á deute públich y á oficials generals, se 'n desprén que 'ls dos grans cáncers de son cos gangrenat siguin la miseria del tresor y 'l militarisme. La síntessis de la nostra historia contemporánea pot reduhirse á pronunciaments, quals únichs efectes han sigut devorar lo poch capital que 'ns quedava. Ja quasi res tenim. Uns pronunciaments van empassarse ab pocas bocadas los bens de la desamortisació eclesiástica; uns altres van engolir los de la beneficencia; uns altres van rosegar los de propis, y entre tots van fer de manera que lo millor que teniam, com las minas d' anomenada universal, passessin á mans d' extrangers que las explotan. Nos quedan alguns boscos, y ja estém cavilant com nos ne desfarem, encara que ab la tallada acabem d' arruinar la agricultura, y de convertir en payssatges llunars, sechs y erms, grans trossos de terra, que posats en altras mans serian verdaders poms de flors. Ab tot y això, no 's cregui pas que s' hagi ja fet lo darrer pronunciament. N' hem de veure encara alguns més. Ben clar nos ho diuhen los que tot sovint abortan. Es inevitable que un dia ó altre n' arrivi algun á naixer ab prou vida pera ensorrar tot lo que 'l destorbi.

No 'ns fora difícil trobar alguna altra materia, en la qué, si no tota la nació, una bona part d' ella va al davant de las demés del nostre Continent. Cap d' aquestas, en efecte, arriva á guanyar en la inmoralitat pública y privada que se manifesta no sols en la capital, sino en la major part de ciutats y vilas d' importancia. Madrid fa veure que viu de la política, pero lo que realment sosté son luxo y satisfá sos capritxos, elevats á necessitats, no son pas los sous que escuran los pressupostos, sino los *chanchullos* y traficas que se fan ab tot lo que ha de ser resolt en sas oficinas. A Barcelona, per exemple, lo *chanchullo* y la trafica d' expedients

oficials no pot pas tenir tanta importancia com á Madrid: pero en cambi, en moltas ocasions se treu de la explotació dels *americans* que arriban ab la fortuna que han fet en metálich, tant ó més que de la gran industria, que dihem es la nostra vida, y sempre 's confía més en lo joch al descubert que 's fa á la *Bolsa*, ab lo que 's ploma desvergonyidament al que te la debilitat d' atansarshi ab algun diner, que no pas en los barcos del port ó en los telers de las fábricas. Se 'ns dirá que aixó 's fa per tot arreu; que la explotació dels descuidats no es cosa exclusivament nostra, y que totas las *Bolsas* del mon son més ó menys un joch no ja d' etzar, sino de ventatja, en lo qual uns quants van sobre segur, y 'ls demés completament á las foscas y desorientats. No ho negarem pas. Farem, si, notar que tota aqueixa trafica no 's fa quasi en lloch en tan gran escala com entre nosaltres. Aquí, la major part pretén per tals medis no sols víurehi, sino enriquirshi en pochs mesos ó pocas horas. Aquí, de la darrera bacanal bursátil, en que hi va pendre part tothom; d' aquella munió de Societats mentida, quals capitals de farsa no s' han somiat may ni á Londres, no 'n queda res, absolutament res més que un camí de ferro arruinat y alguns milers de duros en projectes impossibles. En punt á inmoralitat, per desgacia, quasi ningú dels que 's mouhen y agitan en la nació podria tirar la primera pedra si algun dia 's tractés d' apedregar al inmoral, com á la adúltera de la Biblia. Los diners que passan per las mans dels funcionaris del Estat se fonen y s' evaporan, de la meteixa manera que 'ls que poden abastar los funcionaris de la Provincia, dels Municipis y fins de moltas Societats particulars. Los ministres se retiran richs, sens haver may guanyat més que 'l sou de sis ó vuyt mesos; de la meteixa manera que molts regidors ó diputats se fincan després de desempenyar durant igual temporada un cárrech que deuria ser gratuit y honorífich, essent lo

pitjor del cas, que 'l sentiment que uns y altres inspiran á la generalitat, no es lo de la indignació repulsiva, sino lo de la enveja mal dissimulada.

Giris la vista cap ahont se vulgui en lo nostre pays, y poca cosa més se veurá que inmoralitat é ignorancia. En la inmoralitat é ignorancia generals se basan los que explotan la nació en gran escala desde 'ls alts llochs del Estat. Las eleccions están, més que falsejadas, prostituhidas, gracias á que 'ls ministres troban fins en los més arreconats districtes un número de gent prou inmoral pera ajudarlos en llur destructora tasca. Los empleats prevarican, y quasi no poden fer altra cosa, puig si algun volgués mantenirse pur, los particulars ab qui ha de tractar l' obligarian á optar entre vendres ó perdre lo lloch que ocupa.

De tal situació del país n' es lo resum l' estat dels partits y collas políticas. Tots están formats no més que per los que volen viure á costas de la generalitat de la nació, y cap d' ells te arrel fonda en lo pays. Lo qui vol formarne un de nou, no te més que anarsen á Madrid y arbolar bandera. Al punt li surtirán uns quants desesperats á cada poble que li servirán de *Comités*, y tot seguit se trobará en situació d' entrar en joch y de comensar á fer equilibris. Lo gefe que sap cridar més fort que 'ls demés, es lo qne 'n treu més profit. Al repartirse lo botí, pot estar ben segur d' endursen una bona part, en forma aixís d' actas de diputat y de senador, com de credencials d' estanquer ó mosso del correu.

La organisació dels partits y collas políticas actuals es eloqüent mostra de la degeneració á que havem arrivat. Ni un sol d' ells s' avergonyeix de tenir un gefe, quals ordres despóticas son acatadas per tots ab tal de que creguin que portan cap al pressupost, y 's dona 'l trist espectacle de que una pila d' homens que volen passar per serios é illustrats y que fins disfrutan de posició social, se converteixin volun-

tariament en soldats, y abdiquin del criteri propi, encarregant als nous Papas de Madrid que pensin per ells. «¡Pobre del pays, diu un célebre autor extranger, en lo qual la ilustració y las riquesas no donan independencia als que las disfrutan!» ¡Pobre del nostre, afegim nosaltres, en lo qual tots los que están afiliats á una fracció política ni tan sols se reservan la independencia de judici!

Y lo pitjor del cas es, que dintre de la organisació actual del nostre pays no 's veu ni un sol raig d' esperansa de millora. Desde la cayguda del absolutisme, que 'ns havía portat al extrem de la abjecció y de la decadencia, hem intentat cent y una formas constitucionals. Tot ho hem probat, y á cada bugada, com se sol dir, havem perdut un llensol. Malament estavam en los últims temps del regnat de donya Isabel de Borbon, quant la monarquía havía tornat quasi al absolutisme, y malament estiguérem en los primers temps de la revolució, aixis durant la interinitat, com quan lo curt regnat de don Amadeo de Saboya. Va venir la república, que no va deixar cap rastre, y que per la seva impotencia va poder ser tirada á terra sens cap estrépit, pero ni la nova interinitat ni la restauració á mitjas que va substituhirla, nos van fer guanyar res. Res nos queda ja pera ensajar dintre del unitarisme. ¿No es ja, donchs, hora de que probem un nou sistema d' organisació?

La impotencia del unitarisme; la malehida sombra que lo afany d' unificació ha tingut pera nosaltres desde 'l fatal moment en que va naixer, foran argument de prou forsa en pró del nostre Regionalisme, expressió d' un sistema que no fora nou en una gran part de la Península, puig que va fernos relativament grans y felissos, quan, confederats ab las demés regions aragonesas, no s' havia encara fet la unió ab Castella: mes tal argument, purament negatiu, serviria sols pera apoyar un sentiment negatiu també, no pera ba-

sarhi una convicció positiva, que al nostre entendre es ja precis produhir. Si 'ns reduhissim á ser catalanistas per odi al unitarisme absorvent del Estat tal com l' ha constituhit lo grupo dominant fins ara en la nació, no conseguiriam altre resultat que aumentar la perturbació en que vivim, afegint una negació més á las cent y una que son la proba més forta de la nostra postració actual.

No 'ns bastaria tampoch extendre lo catalanisme, convertintlo en regionalisme á fi de que en lo moviment puguin péndrehi part las demés regions de la Peninsula, si aquest sentiment hagués de naixer també en la forma negativa de odi á la organisació actual. Es precis fer més: es precis que 's produheixi una conviccio positiva, lo qual sols se conseguirá si 's logra que 'l catalanisme regionalista tingui per fonament lo particularisme cientifich. Sols serém forts lo dia que, ademés del sentiment que 'ns ha mogut fins ara, tinguém la convicció arrelada de que, al pretendre afluixar las lligaduras que tenen amarradas á totas las regions espanyolas, estém en lo terreno ferm de la ciencia, y travallém pel progrés y la millora generals. Per tals motius hem emprés lo present llibre y l' hem dividit en varias parts. En la primera resumirém los motius del nostre catalanisme regionalista com sentiment, y en las successivas tractarém de basarlo en la teoria particularista, presentantla baix distints aspectes y aplicant sas conseqüencias al régimen de las nacions existents, en general, y al de la nostra, en particular.

Lo nostre pays es avuy lo teatre d' una infernal orgia de negacions. Lo cansament, la fatiga, l' excepticisme nos inspiran sols ideas negativas. Fins en religió, prescindint dels fanátichs, no trobarém més que incréduls ó indiferents que negan. Pregunteu á molts si son católichs, y vos dirán que nó; pero si 'ls demaneu si son protestants, vos respondrán també ab un nó com una casa. Cambieu lo tema de la pre-

gunta; tracteu d' inquirir quinas ideas professan en política, y vos trobaréu ab que una bona part no son monárquichs ni tampoch republicans. Avuy se mostran en general contraris de la monarquía, perque es la forma actual de gobern: demá que hi hagués república, se 'n mostrarian contraris ab igual forsa. La qüestió es negar sempre. Se nega en religió; se nega en política; se nega en ciencia. Qualsevol idea ó projecte positiu no troba altre aculliment que un chor de negacions.

¿Qué volen, donchs, los que no son católichs, pero tampoch protestants, ni juheus, ni res que tingui forma positiva; los que son antimonárquichs, pero sense ser republicans; los que negan l' espiritualisme en ciencias y en arts, pero sens ser materialistas ni professar cap sistema intermedi? No volen res: están cansats y aburrits de tot lo que son incapassos fins de probar. Los que vejetan pobrement en los poblets, no tenen pena ni gloria, ni fan lo mes lleuger esfors pera sortir de llur estat miserable d' ignorancia y de rutina; los que viuhen en las ciutats grans, explotan la miseria dels poblets, y uns y altres travallan pera sostenir la opulencia fantasmagórica de la capital. Lo verdader progrés no ha entrat encara á Espanya. Som un poble caduch, plé de vicis alimentats per la ignorancia, pero ab pocas forsas pera darlos tan sols apariencias brillants. Lo desenrotllo fatal de la historia desde 'l comensament de la edat moderna nos ha conduhit á una caducitat prematura, sens haver passat per lo período de la virilitat. Som com aquells individuos infelissos, que corcats de cos y d' esprit, á vint anys repapiejan y á trenta moren de vells. Aixís s' explica l' indiferentisme mussulmá, la inmoralitat aterradora, la ignorancia supina, que son avuy los caracters més marcats de la «hidalga y orgullosa nació espanyola.»

CAPITOL II.

LO CARACTER CASTELLA

Diferencias entre las regions de la Península.—Contenen varias rassas ó pobles, que s poden condensar en dos grupos —Lo caracter castellá es un dels més marcats.—Contraposició ab l' anglo-saxó.—Encarnació del tipo en don Quijote.—Gran epopeya castellana.—Situació pobre de Castella al enpéndrela.—Resum del descubriment, conquista y assimilació de América.—Postració en que va quedar lo poble castellá.—Desequilibri entre 'ls elements de son carácter.—Predomini del idealisme generalisador y del esprit d' absorció y de imposició.—Decahiment y degeneració actual.—Un ficació del idioma.—Autoritarisme y oligarquía fills del carácter castellá.—No es interessat, sino pródich.—Auxiliars de la oligarquía dominant.—Dificultats que trovará lo catalanisme regionalista.

Suposem que hi ha un extranger ilustrat y esparvillat, pero que no te cap noció de geografía política. Suposém que á la estació de Irún pren lo camí de ferro espanyol, y aprofitant un d' aqueixos «viatjes circulars» que donan dret á deturarse en las principals poblacions, emplearthi dos ó tres mesos, visita las provincias bascas y las duas Castellas, donant una escapada á Galicia y Asturias avans d' arribar á Madrid, y després, fent la volta per las regions andalusas fins á Cádiz y Málaga, se 'n torna per Alacant y Valencia, y surt d' Espanya per Cerbère, havent passat alguns dias en las poblacions catalanas. De retorn á sa terra, pregunteuli que ha vist durant son viatje, y es ben segur que vos respondrá que ha estat en tres ó quatre nacions distintas. Procureu convénsel de que en son passeig no ha sortit ni un sol instant d' una meteixa nació, y no lograreu pas ferli creureho.

Si l' home es una mica filólech, vos dirá que ha sentit parlar, no una llengua y distints dialectes, sinó varias llenguas, alguna tan diversa de las altras com ho es de las demés de la Peninsula la gent que la parla, que forma per ella sola una de las rassas de la gran especie mediterránea. Vos dirá, ademés, que fins prescindint de la llengua basca, independent de totas las que parlan las varietats y grupos dels indo-europeus, ha sentit varias llenguas greco-románicas perfectament caracterisadas y sens mes relació entre ellas que l' ayre de familia y 'ls efectes de la comunitat d' origen que distingeixen á totas las llatinas, y vos fará observar que en alguna d' aqueixas llenguas hi ha notat alguna particularitat que suposa una influencia extranya que no 's nota en las altras, puig que sens dupte li haurá cridat la atenció lo element semitich que van deixar los moros en las regions castellanas y andalusas. Si 'l nostre home, ademés de ser filólech, te algunas nocions d' antropología, etnografía y demés brancas similars de la ciencia, vos afegirá que no sols la llengua, sinó moltas altras condicions físicas y morals li han demostrat que en los payssos recorreguts hi viuhen distints pobles. Si avuy que están en predicament, es aficionat á las observacions folklóricas, vos sostindrá á peu y á cavall, que ni 'ls jochs bascos se semblan gens ni mica als castellans, ni 'ls cants ni la poesía dels andalusos, voluptuosos fins quan son devots, y empapats sempre del placivol allanguiment á que 'ls convida la exuberancia de la naturalesa, res tenen de comú ab las enérgicas manifestacions populars dels aragonesos, ni ab las dels gallegos, qual suau melancolía es tan distinta de la que caracterisa á totas las del poble andalús, com las platjas, riberas y montanyas d' Andalusía son en aspecte, recorts y misteriosas llegendas diferents de las de Galicia. Si 'l viatjer que suposém, ha volgut enterarse de la situació y condicions generals dels payssos recorreguts, haurá sapigut que en algun d' ells, com la provincia de Barcelona, la

població es tan espessa com á Inglaterra, puig que cada kilómetre quadrat conté cent vuit habitants, mentres que en altras, com las provincias de Albacete, Cáceres, Cuenca, Guadalajara y Soria, la despoblació está al nivell de Russia, puig que no passan de quinze los habitants per kilómetre. Haurá vist, que mentres las regions pobladas, que son precisament las de terreno menys fértil, se veuhen obligadas á emplear en la industria los brassos que 'ls sobran de la agricultura, las menys pobladas, moltas de las quals tenen bona terra, han de deixar de conreuharla ó la conreuhan d' una manera rudimentaria, puig que 'ls brassos de que disposan no donan l' abast pera ferli produhir tot lo que podria. Si lo nostre viatjer s' ha enterat del estat jurídich, haurá quedat profondament sorprés al veure que algunas regions, que tenen cossos de lleys completament sistemátichs, basats en los grans principis de la llibertat civil, los conservan en la meteixa situació en que 's trobavan dos sigles endarrera, ab grans institucions d' aplicació actual petrificadas y momificadas, com si per' ellas s' hagués deturat lo moviment de la vida; aixis com altras regions varian á cada punt lo mes fonamental de llur dret, com si jamay fos prou absorvent l' esperit d' autoritarisme que l' inspira. Tot aixó y molt més diria en apoyo de sa opinió l' extranger que 's trobés en l' estat que suposém, y ab perfecta llógica vos sostindria son parer, de que lo que ha vist en son viatje no es una nació, sinó várias nacions. Si á la fi, en presencia de las cent y una Constitucions que s' han ensajat, y dels mil y un decrets, lleys, ordres, circulars y demés disposicions ab las que s' obliga á tota la part espanyola de la Península, hagués de convencers, de que real y efectivament los payssos que ha recorregut forman una sola nació, políticament unificada, es ben segur que s' explicaria l' estat de decahiment y retrás que hauria notat per tot arreu, y compadeixeria als que per forsa han

de viure dins d' un sistema que no pot deixar de pesar damunt d' una gran part d' ells com una insoportable tiranía. La discordancia, ó millor encara, la oposició entre la naturalesa y la organisació del Estat ha sigut y segueix sens dupte sent la causa principal de la postració á que han arrivat las varias regions que forman la nació espanyola.

Las diferencias que hauria observat lo viatjer extranger que suposem, indican, en efecte, que en la part espanyola de la Península hi viu no un poble, sino varis pobles. Pera confirmar la indicació, no tenim que fer més que examinar los carácters dels grupos més marcats. Per poch que aprofondim en tal examen, ne sortirem completament convensuts de que dintre de la Espanya actual, las rassas diversas que van poblarla no s' han fós encara, sinó que, al contrari, lo desentrotllo histórích las ha portadas no sols á mantenir sinó fins á aumentar llurs diferencias características.

Agafarem no més que las duas que més directament nos interessan: la nostra, ó sigui la que forma 'l poble catalá, y la que ha lograt imposarsens, ó sigui la castellana. No entrarém á estudiar la basca, ni cap altra de las moltas que podriam classificar, puig que 'ns sortiriam del nostre propósit, pera 'l que 'm basta demostrar, que entre nosaltres y 'ls nostres dominadors hi ha prou diferencias pera ser considerats com dos pobles distints. No farém tampoch un verdader estudi antropológich, etnográfich ni etnológich de l' un y del altre, ni dels individuos de que 's forman, puig lo nostre objecte no requereix sinó la demostració d' aquellas diferencias, ab indicacions dels efectes que han produhit en la marxa histórica del nostre pays. Es, ademés, innegable, que per més que á Espanya puguin trobarse moltas varietats, grupos y sub-grupos, los més marcats per llurs carácters, més que distints, diversos y fins oposats, son los dos de que anem á ocuparnos. Los demés s' aproximan á l' un ó á l' altre

dels dos, de lo qué 'n resulta que mirats en globo los pobladors actuals de la pàrt espanyola de la Península, poden classificarse en duas grans agrupacions: la central-meridional, personificada en la gent castellana, y la pirenáica ó nort-oriental, de la que formem part nosaltres. La agrupació central meridional te per centre las duas Castellas y s' extén á totas las regions que van ser reconquistadas dels moros per las armas castellanas: la agrupació nort-oriental se compón dels antichs Estats que formaren la Confederació aragonesa-catalana, deventshi afegir tots los que ocupan las vessants de part d' ensá dels Pirineus, fins al golf de Cantábria. Tots aquestos Estats y regions, fins los que parlan llengua distinta, tenen mes punts de contacte ab lo temperament y carácter catalá que ab los dels habitants del centre y del mitjorn de la Península.

Lo poble castellá es un dels més marcats que hi ha entre 'ls actuals pobladors d' Europa, ahont tant s' han barrejat y fins confós las antiguas rassas, varietats y grupos. Per certas condicións, no tindriam cap reparo en col-locarlo en un dels extrems de la escala, qual altre extrem ocupés la gent anglosaxona. Si aquesta es la mes completa representació del positivisme basat en lo sentit práctich individualista, aquell es la genuina expressió del idealisme, apoyat en lo més inconstant afany d' abstraccións. Don Quijote y John Bull no s' han pogut compendre ni 's compendrán jamay. Sempre 's compadeixerán l' un á l' altre. A John Bull no li cap al magí que Don Quijote sospiri encara per lo recobro de Gibraltar, que de res li serviria, puig que li sobran á dotzenas los ports buyts de barcos y orfens de comers. Després de tants anys com fa que 'l posseheix, no pot encara compendre l' afany que sent l' altre pera recobrarlo; pero positivista com es, tot arronsant las espatllas y sonrihent de compassió, va aumentant cada dia sas fortificacions inexpugnables, é hi sosté coustantment

una guarnició que es quasi un exércit, disposada á totas horas á acudir al toch de alarma. A Don Quijote no li entra al cervell que John Bull sigui capás de donar á Irlanda la autonomía, com fa anys ha l' ha deixada pendre al Canadá, á la Australia, al Cap de Bona Esperansa y á la majoria de las colonias en que hi abunda l' element européu, y 'l compadeix desde 'l fons de la seva ánima. Quan, fa pochs dias, ha llegit, que tot aquell garbuji dels carrers de Londres, ab tota aquella trencadissa de vidres y desaparició de joyas y rellotjes al crit de socialisme, no ha donat lloch á cap mida extraordinaria ni pretext pera fusellarne algunas dotzenas ó centenars, en nom del ordre y dels grans principis ultratjats, l' ha pres verdaderament per boig rematat. Si á Madrid hagués succehit la centéssima part de lo de la capital de Inglaterra, Don Quijote, armat de totas armas y ab veu tan pavorosa com la que feu en la *Venta* quan la cregué convertida en nou *Campo de Agramante*, no sols hauria proclamat l' estat de siti fins en las discutidas Carolinas y omplert de morts y ferits carrers y plassas, sinó que hauria amenassat á cel y terra, pretenent que las demés nacions seguissin lo seu exemple y fessin grans escarments en prevenció de lo que podria tal vegada ocorre. Pera evitar perills ideals va expulsar als juheus y moreschs, subjectantse tot satisfet al mal real de consumar la despoblació del pays y la ruina del comers y de las industrias, y lo que ha fet no una sinó cent vegadas, está disposat á repetirho cent y cent vegadas més. Don Quijote no s' excarmenta may, y fins quan se veu caygut y macat pels blaus de las bastonadas rebudas en defensa d' una donzella encantada, no espera sinó que torni á semblarli que la meteixa ó una altra demana quart y ajuda, pera alsarse com pugui y anar tot tintinejant á cercar qui torni á amidarli la esquena.

Puig que no n' hi ha cap dupte: un dels grans mérits de

la celebrada concepció de Cervantes es haver encarnat en son héroe lo tipo genuinament castellá. Es desinteressat, generós, amich de las bonas formas y mirall de cortesía. Es ja débil de cos, pero més encara d' intelligencia, y no obstant se sent ab prou alé pera sortir á combatre contra 'ls mons visible é invisible. S' ha fet una lley de la cavalleria, y se creu bonament destinat á imposarla á qualsevol que no la vulgui admetre de bon grat. Te un arreplech de llochs comuns, y persuadit de que en ells s' enclou tota la erudició científica, los usa á totas horas y 's veu capás de discutir ab qui 'l contradigui, arrelantli aquesta ilusió la facilitat ab que logra sempre sinó convencer, fer callar á Sancho Pansa. Lo discurs sobre armas y lletras y tots los demés que quan la ocasió 's presenta dirigeix als que 's prestan á escoltarlo, son molt més semblants als que avuy fan las delicias de las Corts de lo que sembla á primera vista. Tenen la meteixa falta de solidés y la meteixa eruberancia de paraulas. Quatre llochs comuns, disfressats ab amples ropatjes de colors llampants, fan l' ofici d' arguments, y allá ahont aquestos no arrivin hi arrivará la llansa ó la espasa, ab tot y que 'l bras no conservi ja quasi forsa ni pera manejarlas. Don Quijote es lo tipo del generalisador sens base d' observacions propias ni recullidas per l' estudi. Creu que tot pot reduhirse á una fórmula simple é indiscutible. Ab una divagació ben vestida pretén resoldre lo mes intrincat problema, y tracta tot seguit de imposar la solució als demés. ¿Por donarse un tipo mes genuinament castellá?

Al dir aixó, no s' entengui que pretenguém rebaixarlo, sinó molt al contrari. Per aquella regla de que cada qual admira al que posseheix las qualitats que á n' ell li mancan, ningú ha d' admirar tant las bonas condicions del carácter castellá, com nosaltres los catalans, que som la revers de la medalla. Per la nostra part no 'ns dòl confessar, que las

apreciem en lo que valen, y que 'ns encantan tant mes, quant mes enmotllan lo tipo á la gran creació literaria que 'l condensa.

¿Que més que 'l quijotisme podia donar lloch á la sensrival epopeya castellana, que no ha sigut encara cantada per cap dels poetas de la decadencia de que va ser principal causa, tal vegada perque lo dessangrament que va imposar al pays venia á ploure sobre mullat? ¿Quin poble sinó un de tant idealista y divagador en la generaliaació com lo castellá, s' hauria trobat en aptitut d' empendre lo descubriment, conquista, població y assimilació de las Américas, ni s' hauria atrevit á tal empresa en las circunstancias en que 's trobava? Som amichs de la justicia, y puig la passió no 'ns treu lo coneixement, no tenim cap inconvenient en consignar que, al nostre entendre, la epopeya castellana pot posarse al costat al menys de las més grandiosas que 's trovan en la historia que coneixém. Gran y de las que presentan menys miserias al costat de las grandesas, es la epopeya de las ciutats gregas, baluart inexpugnable contra las invasions de las extensas unificacions assiáticas; epopeya que comensa per los heroichs combats al voltant dels murs de Troya, y després de passar per las maravellosas lluytas en que un grapat d' homens lliures deturava aquells aixams de milions d' esclaus conduhits fins á llurs platjas per un amo, acaba ab lo passeig triunfal de la superioritat grega fins al cor de la India, extenentse á son pás fins prop de las murallas xinas per l' un costat, y per l' altre fins mes ensá de l' Egipte. Plena de grandesas, pero també de miserias, fou la lluyta que mes tart degué sostenir la Europa cristiana contra la forsa espasmódica que 'l Korán comunicava als pobles; lluyta que va donar lloch á las creuhadas. Mes ni aquestos fets, ni altres de menos trascendencia que 'ns admiran en la historia, sobrepujan al culminant del poble castellá. Los grechs y 'ls creuhats van mantenir, es veritat,

lo centre de la civilisació y de la cultura en Europa; pero lo génit castellá va doblar de cop y volta llur imperi en lo món. No hi ha cap altre fet humá que pugui comparárseli en conseqüencias.

Y la epopeya americana va realisarla la gent castellana fent lo Quijote com jamay. Quan lo desdonat Colombo va trucar á la porta de Castella, aquesta, per mes que altra cosa 's cregui, era una terra pobre y despoblada. La pintura que fan d' ella los pochs viatjers de la época, quals escrits se conservan, es tristissima. Desde l' any 1465 al 1467, lo baró de Bohemia, Lleó de Rosmital va visitar las regions centrals d' Espanya, Fransa, Inglaterra, Portugal é Italia, y de totas las páginas de son llibre se 'n desprén la inferiotat material en que 's trobava Castella respecte dels altres esmentats payssos. Lo viatjant, anant cap á Portugal, va internarse fins á Segovia, desde ahont va dirigirse á la frontera portuguesa per lo camí de Salamanca, y de retorn, va passar per Mérida, Madrid y Guadalajara, y va retornar á Fransa per la via de Saragossa. Per tot arréu no va veure mes que terras mitj ermas, plenas de salvias y romanís, ab escassissims boscos y arbredas, y no va trobar mes que miseria, fins al extrem de que en molts punts, com fa notar, «empleavan los fems dels animals pera ferhi foch y courehi lo menjar» (1). Tan trista com la que acabem d' apuntar es la relació que fa á son Senat la embaixada veneciana de Vincenzo Quirini, en la qual se fa constar que «en tots aqueixos regnes y provincias de Castella podia haberhi unas trenta duas ciutats y cent cinquanta poblacions tancadas *(murate)*, entre grans y petitas, y uns dos mil pobles oberts *(villagi)*: y encara que 'l pays

(1) Itineris a Leone de Rosmital, nobili Bohemo, annis 1465-1467 per Germaniam, Angliam, Franciam, Hispaniam, Portugaliam adque Italiam confecti.—Bibliothek des literarischen Verein, tomo VII.

sigui molt gran, com que está molt poch poblat, no pot concedirse que contingui mes de doscents cinquanta mil fochs ó familias».

La relació de la embaixada veneciana es tan verídica, en quant á continnació de lo transcrit, fa en pocas ratllas una pintura del carácter castellá que es de má de mestre y mostra lo molt que coneix lo pays. «Tots aquestos pobles, diu, son per naturalesa inclinats á alsarse contra 'l senyor, y aixís homens com donas son tan bruts de cos com plens de gelosia. Tenen ingeni natural, pero no l'aplican á doctrina ni estudi de cap mena. Viuhen tristament tancats á casa perque entre ells hi ha molta pobresa, y tot lo que poden estalviar en un any ho llensan en un dia pera apareixer mes grans de lo que son.» (1)

La veritat de las relacions qu' acabém de transcriure ve reforsada per testimonis posteriors, tant més dignes de fé, en quant escribian quan Castella havia ja arrivat al cim de la gloria y era la mestressa de mitj mon. Un altre embaixador veneciá, Federico Badoero, va llegir á son Senat una relació que confirma completament la de son antecessor. «Aquesta provincia, diu parlant de Castella, es molt árida. Devegadas passa un any que no hi plou, y la terra s' asseca y endureix fins al punt de que la rella no si enfonza dos dits.» —«No crech, afegeix, que hi hagi una altra provincia que tingui menys industrias y oficis, ja sigui per superbia de no voler exercir las arts, ja á causa de lo calorós del clima, que no permet soportar grans fatigas.»—«Ells, diu al cap de pochs párrafos referintse als castellans, pretenen que la pobresa, las montanyas y la esterilitat de la terra son llurs fortalesas, puig que si s' atrevís á entrarhi un exércit petit,

(1) Relazioni deg'i Ambasciatori Veneti al Senato. Sèrie 1.ª volúmen I.

fácilment se 'l destruhiria, y si fos gran, lo mataria la fam.» (1)

En tal situació, puig tots los indicis confirman que no pecan de molt exagerats los judicis que acavem d' extractar, va comensar Castella la seva gran empresa. Mes si tal era la situació del pays, lo carácter dels seus habitants estava en lo mes brillant de sos periodos. La lluyta de vuyt sigles contra 'ls moros havia endurit los cossos y retrempat las voluntats. La tendencia castellana estava ja imposada á tots los que en la reconquista havian sigut los auxiliars directes de Castella, havent aquesta absorvit los diferents Estats que se havian anat formant, enmotllantlos á son afany d' unitat y concentració. La guerra contra 'ls infidels havia exaltat l' esperit del poble en favor d' una religió que tan be s' avenia ab son temperament y carácter, al meteix temps que la llicenciosa vida de campanya, si per un costat l' havia empobrit, per altre li havia despertat l' afany de riquesas, que no sabia adquirir per medi del travall, puig que en tants sigles de trastorns n' havia quasi perdut l' agre. La religió y la set d' or, en extrany pero molt explicable maridatje, van acabar de decidirlo á las dificils empresas pera las quals se sentia ab vigor sobrat. La iglesia, al dirse católica, no li deixava dupte de que aspirava á la unificació religiosa del género humá, y no devia tardar á fer aplicació del exemple. La tendencia generalisadora castellana prompte y lleugerament va fer la repartició del mon. La direcció espiritual tocava de dret á Roma; la temporal á Castella. Per aixó per tot arreu ahont va anar, hi portava capitans y missioners. Los uns guanyavan ánimas pera 'l catolicisme religiós; los altres conquistavan terras y vassalls pera la corona, que era

(1) Relazione delle persone, governo e stati di Carlo V. e de Filippo II, letta in Senato da Federico Badoero nel 1557 En la meteixa collecció citada en la nota anterior.

lo punt central, lo Papa del catolicisme polítich que somiava.

Y va comensar la epopeya castellana llensantse tres débils naus al Occeá desconegut. Sols una gent com la castellana de llavoras podia compendre al gran visionari genovés, y sols ella podia darli companys prou decidits pera seguirlo durant més de seixanta dias per una mar, quals misteriosos perills prenian á cada moment proporcions més pavorosas. Tots los que havian intentat l' empresa, als pochs dias de navegar havian reculat aterrats y mitj morts de feresa. Lo primer viatje de Colombo, miris com se vulgui, es lo fet mes heróich que 's trova en la historia.

Realisat lo descubriment, una verdadera febra va apoderarse del poble, que havia comprés al gran almirall. Sens atendre á sa debilitat interior, sens amidar sas forsas, que molts anys després, y quan disposava ja de mitj mon, no li permetian tenir fora de la Península més que vint mil homens pera defensar possessions tan extensas, (1) va decidir conquistar, convertir y assimilarse tot aquell nou món que sols havia entrevist. Al segón viatje, totas las embarcacions del pays no haurian pogut contenir á tanta gent com volia acompanyar á Colombo. En los xabechs ó *carabelas* de la expedició s' hi van encabir centenars de personas més de las designadas, y á llur sortida del port, los ulls de mils y mils que á pesar seu devian quedarse á terra, los acompanyavan ab llurs miradas envejosas.

Y 'ls viatjes, descubriments y conquistas van multiplicarse luego ab activitat vertiginosa. Al cap de pochs anys ja s' havia pres possessió del continent americá, y mentres que los Pinzon, Ojeda, Niño, Niecuesa y molts altres anavan avan-

(1) En vint mil homens evalua totas las forsas que tenia Espanya fora de la Península, lo embaixador Badoero en la relació citada anteriorment, y afegeix que sols ab grans penas s' haurian pogut aumentar de la meytat.

sant camí cada dia á travers de perills y privacions inconcebibles, Ponce de León lograva encara distingirse entre tots, conquistant Puerto Rico y descubrint la Florida, y Vasco Nuñez de Balboa, ab un grapat no més dels companys que volgueren seguirlo, atravessava las montanyas del istme de Panamá, á despit del clima mortífero y del terror que inspiravan las desconegudas tribus guerreras que hi vivian, y era 'l primer europeu que desde son cim veya las ayguas del Pacifich, que tal vegada amagava altres mons tan importants com lo que estavan encara descubrintse, y sentava las bases del sistema que havia d' emplearse en llur conquista.

Mes totas aquestas figuras, cada una de las quals podria donar lloch á un poéma, van ser luego eclipsadas per las dels verdaders héroes de la empresa. Cortés llensantse ab alguns centenars d' homens á la conquista d' un imperi poderosament organisat, que semblava que tregués de la terra exércits pera oposarse al invasor, y tenint prou pit pera cremar las naus, tallantse aixis tota retirada; Pizarro fent lo meteix en lo Perú, y dominant l' Estat mes fort de la América sens altres elements que 'ls que uns quants particulars podian proporcionarli, y que á més de ser pochs estavan sempre mal avinguts, van col-locarse á tal altura, que tot lo demés va empetitirse. La epopeya castellana té episodis que no 's trovan en cap altra. Aquells soldats aventurers, operant en un mon completament nou, ab los auxilis á centas ó mils lleguas de distancia, obrant per la intuhició del génit, van endevinar lo sistema únich que pot aplicarse á las conquistas de payssos misteriosos, y avuy meteix encara, si Inglaterra es la primera potencia colonial y sap ferse respectar de tots los pobles mitj civilisats, no ho dèu sinó á l' ús dels recursos diplomátichs y medis estratégichs y táctichs que va inventar Hernán Cortés en la conquista de Méjich. Y ¡quín cop d' ull tenian! Los punts escullits per ells com assiento de las prime-

ras colonias, son encara los que avuy acaparan tot lo comers d' America. Las primeras barracas construhidas per Cortés portaren lo nom de Vera Cruz, y Vera Cruz es lo gran port de Méjich. La metrópoli de la América del Sud en lo Pacífich es Lima, y l' emplassament de Lima y fins los plans de la ciutat son obra de Pizarro. En tota la gran epopeya castellana hi vessa la vida. D' una de las expedicions parcials al interior del Perú, realisada per Gonzalo Pizarro, se 'n separa un capitá obscur, Francisco Orellana, y llensantse á un riu, á bordo d' un mal bergantí construhit per sos meteixos soldats al mitj de las soletats de las alturas dels Andes, segueix la corrent, y acompanyat sols d' algunas dotzenas d' homens, sens temor á lo desconegut ni á las tribus guerreras de que té indicis, emprén lo riu de las Amazonas, y per entre mitj de rocas, y de salvatjes enemichs, á punt á cada moment de veures arrossegat per las corrents cap á la ruina, arriva ab la gent famolenca y despullada á la embocadura, y 's trova novegant en l' Atlántich. Havia atravessat tot lo continent americá, desde l' un al altre mar, en condicions tals, que ni avans havia tingut qui 'l precedís, ni ha tingut després qui l' imités. ¡Y aquest fet, com cent y cent d' altres, es sols un petit epissodi de la gran epopeya castellana!

Veritat es que tan brillants fets s' entelan moltas vegadas ab barbaritats y concupicencias sens limit; veritat es, que per més que 'ls exércits conquistadors d' América no passessin jamay de la categoría de companyías ó tot lo mes de batallons per lo número dels soldats, deixavan quasi sempre darrera d' ells un rastre com lo de 'ls innumerables aixams d' Atila; veritat es que aquella devastació general va engolirse civilisacions com las de Méjich y del Perú, que tal vegada mereixian respecte: pero precis es reconeixe que tal contrast es condició precisa de tots los fets humans, y per lo tocant als de qué 'ns ocupém, fins quan la negror es mes

profunda, no deixa de aparéixer algun raig brillant que arriva á enlluhernar. Lo protagonista de aquellas conquistas, Hernán Cortés, elevant á la india Donya Marina sinó á la categoria de muller llegítima, á la de amiga respectada; donant desde son altíssim lloch l' exemple de barrejar la sanch européa ab la americana, y honrant al fruit de tal unió al nivell del respecte otorgat á la mare, fou un precedent de tracendencia pera la futura assimilació: precedent que, mes tart y tot, no han imitat gayre sovint las demés nacions colonisadoras. Pocas d' ellas poden tampoch presentar una figura tan simpática y venerable com lo del pare las Casas, lo defensor infatigable dels indigenas, qual amor intens va cegarlo fins al punt de no deixarli veure, que per afavorir als seus protegits, sacrificava un' altra rassa.

No tenim espay ni es lo nostre objecte detallar los fets que hem tocat per incidencia. Deixem de bon grat al que vulgui empéndrela, la tasca de cantar la exuberant epopeya del poble castellá. Al fi que 'ns proposém, nos basta haver cridat la atenció dels lectors envers unas empresas que sintetisan l' apogéo de la rassa més idealista y apassionada per las abstraccions de totas las de Europa. Lo maridatje extrany de l' esprit religiós ab la sed d' or; l' afany de conquistar totas las conciencias pera Roma y tots los pobles del món pera Castella, no va reduhirse en la empresa americana al descubriment y á la conquista L' idealisme castellá va proposarse més, molt més encara : va volguer unificar aquells extensos continents, y assimilarse aquellas rassas innumerables. Va imposarlos no sols la religió, sinó la llengua, las costums, los usos, y fins las preocupacions y 'ls prejudicis; va subjectarlos á las sevas lleys y als seus goberns, ab la pretensió de tenirlos sempre fidels y sumisos á pesar de la distancia. Pera conseguirho, va haver de dessangrarse, y portant al nou món la vida ja escassa de que gosava en lo

món vell, lo poble castellá va quedar tan anémich y debilitat que no ha pogut encara restaurar sas forsas. La gran epopeya americana te per final la trista decadencia de Castella. Va succehirli lo meteix que á aquellas matronas, que á copia d' engendrar y criar fills y mes fills, hi perden no sols la hermosura y las gracias de la juventut, sinó també la salut y las forsas. Quan se veu á una d' aquestas mares, débils y prematurament decaygudas, rodejada d' una munió de fills y fillas que ab llur alegre bellugadissa y en lo brillejar dels ulls mostran ben clar que arrivarán á fer bon paper en lo món, lo sentiment general la acull ab veneració y respecte. Iguals sentiments té dret á exigir dels pobles civilisats la gent castellana. Si algú pretén menysprearla per la fatal situació en que 's troba, pot ben be alsar lo cap y mostrar ab orgull sa prole, més numerosa; molt més, que la de qualsevol altre poble del món. « Compadeixeume, si voleu, y tingueume llástima, pot dir ab la veu entera que usava en sos bons temps: pero respectéu y fins veneréu la debilitat y pobresa de vida en que m' ha deixat la mes explendent de las empresas dels temps moderns. Si estich caduca y postrada, á l' altra banda dels mars, la vida de que 'm vaig despendre anima més d' un continent. Una vintena de nacions parlan allí la meva llengua, tenen las costums y usos, y guardan encara las tradicions que de mí van rebre. Son carn de la meva carn, y per llurs venas circula la sang que jo vaig transmétrels. Vejeulas avuy en la forsa de la juventut, inquietas, volubles y bulliciosas, no desmentint aixis llur origen: pero ¡deixeulas acabar de fer y arrivar á la edat reposada! Per ara ab tota llur bellugadissa, han lograt ja establir en lo nou món institucions novas, sostenintlas y arrelantlas á copia de perturbacions y sacrificis de tota mena. ¿Quí sab lo que 'l pervenir las reserva? Cent indicis diuhen que han de cumplir una missió trascendental en la historia: la d' armo-

nisar l' individualisme saxó ab l' autoritarisme llatí, unint la llibertat y la democracia en un admirable consorci en que 's condensi una nova época de civilisació y de cultura.»

Mes si l' esprit generalisador, idealista del poble castellá va ferlo l' héroe d' aqueixa epopeya, l' estat de postració en que va quedar es lo que llogicament devia venir á continuació. En los temperaments de tal naturalesa, si la acció es enérgica, la reacció es enervadora en grau relatiu. Los fenómens de la vida moral y, per consegüent, los sentiments y passions, están en molts cassos subjectes á la lley física de de la péndula. Lo qui es capás de tenir grans plahers, no pot escaparse de sentir grans dolors; al que es propens á riure, no li costa gayre plorar; los carácters més enters son los que més se deixan abatre pels desenganys. Los fets assombrosos del periodo brillant castellá eran nerviosos, convulsius, quasi espasmódichs: l' abatimeut de la reacció no podia deixar de ser abrumador y de tristíssimas conseqüencias.

Quan los elements que forman lo carácter aixis d' un individuo com d' un poble están desequilibrats, la decadencia es sempre fatal. Si 'l desequilibri prové del predomini de la imaginació sobre la reflexió, de l' afany de lo abstracte ab preferencia á lo real, com es lo cas en lo temperament y carácter castelláns, los efectes de la decadencia no sols los experimenta lo poble ó individuo que s' hi troba, sinó que 'ls fa sentir als que están ab ells units per relacions de qualsevol especie. Lo carácter imaginatiu ab passió per lo abstracte es eminentment generalisador, y la generalisació fa naixer fatalment lo desitj d' absorció y l' afany de predomini. Lo qui generalisa, dona á totas las solucions que imagina la condició de veritats absolutas, y quan se creu en possessió de la veritat s' afigura fer un favor als altres si tracta d' imposársela. En aixó 's distingeix del carácter oposat, ó sigui d' aquell en

que lo desequilibri prové del predomini de la reflexió sobre la imaginació, del afany de lo real y positiu ab preferencia á lo ideal y abstracte. Aquestos carácters, com veurem al analisar lo catalá, al arrivar á la decadencia, sols ells experimentan sos efectes, sens ferlos sentir als que ab ells están relacionats. L' excepticisme, la indiferencia los fa tancar dintre de casa seva, y entremitj de sas parets vejetan y 's consumen. Per desgracia de las regions espanyolas, lo carácter del grupo predominant pertanyia á la classe dels desequilibrats per excessiva tendencia al idealisme abstracte, y de son decahiment n' han hagut de patir totas.

Que no 'ns equivoquém al classificar lo caracter castellá, nos ho diu en totas y en cada una de llurs páginas sa historia passada y 'ns ho confirma sa situació actual. Hem vist ja los móvils que van produhir la seva gran epopeya, y per los meteixos s' explican tots sos demés fets. Va empendre, per exemple, la reconquista de la península contra 'ls moros que la ocupavan, y en son afany d' absorció y de predomini, no sols vencia als enemichs, sinó que subjugava als auxiliars. Havian nascut distints Estats, que tenian los meteixos títols pera la independencia que Castella, y tots los que van estar á tret de sa influencia, l' un després del altre, degueren ajunyirse á ser provincias de son regne. Una Confederació d' altres Estats havia pres part en la reconquista per compte propi, y havia adquirit prou poder pera no temer las armas de Castella, mes ni aixó la va salvar de caure al cap y á la fi sota l' afany absorvent castellá. La constancia, la astúcia va suplir á la forsa, y 'ls Estats aragonesos, atrets per los cants de sirena de llur vehí, van acceptar joyosos la unió que se los proposava baix lo peu d' una igualtat perfecta y á condició de conservar la autonomía y vida propia: pero tan bon punt quedá consumada la unió, ja l' una de las parts va comensar á mirar á l' altra com inferior y obligada á la dependencia.

De tots los incidents que 's presentavan va pendre peu Castella pera continuar la seva obra. Si aquells Estats se mostravan quiets y tranquils, paulatinament, de pás en pás, anavan avansant pel camí de la absorció. Si la irritació los portava desesperats á la justa revolta, aquesta li donava pretext pera mermar llurs atribucions com á cástich. Lo carácter castellá no s' ha desmentit jamay. Quan se va creure fort, volgué dominar lo món: quan la trista realitat va convensel de sa impotencia pera portar á terme tan irrealisable empresa, no va pas abdicar de sas pretensions: va limitarse á reduhirlas, y tots sos esforsos van concentrarse en dominar á Espanya. Mentres hi hagué reys absoluts, l' absolutisme era l' instrument de unificació: després de la cayguda d' aquells, lo fals parlamentarisme ha servit pera prosseguir la tasca.

Avuy la gent castellana, considerada tant en son conjunt ó formant poble, com individualment, está completament decayguda y degenerada, mes no ha perdut cap de sas condicions caracteristicas. Los vicis que ha adquirit son los propis de son temperament, que no compensa cap d' aquellas virtuts que enlluhernavan en lo período de sa virilitat y grandesa. Es tan idealista com sempre; conserva lo meteix amor á lo abstracte, y sa passió per la absorció y lo predomini es tan marcada com en sos millors temps. La diferencia se nota sols en la qualitat de las aspiracions y dels medis que emplea pera conseguirlas. Sos ideals son tan raquitichs com sa imaginació atrofiada; sas abstraccions no passan de paradoxas; los medis son bastos y de baixa lley. Inepta pera tota empresa positiva, vegeta en la miseria moral y material, y aquella rassa, una de las mes simpáticas de las que poblan la Europa á pesar del desequilibri de sas facultats, ha baixat á ocupar un dels darrers llochs en lo mon civilisat. Es indescriptible la impresió que la situació d' aquell poble causa al que visita las vilas secundarias, los poblets y las masías

de Castella. La gent que 'ls habita es físicament interessant. Las donas, per la finura de la pell, la regularitat de las formas, la sedositat y abundancia de las cabelleras, acusan una de las varietats més perfectas de la rassa blanca. Los homens son digna parella d' aquestas donas, y ells y ellas donan á llurs fesomías y moviments tal expressió, y parlan un llenguatge tan cult y fins elegant, que en poquíssimas comarcas de las primeras nacions se troba res que s' hi sembli. Aqueixa meteixa gent, no obstant, viu tan atrassada; las necessitats que coneix son tan pocas; las sevas casas, que quasi may passan de cabanyas ó de caus sota terra, son tan pobres y desmarxadas, que dificilment se li pot assignar lloch en la civilisació actual. Sempre que hem hagut de recorre las planuras peladas castellanas, al separarnos de las ciutats y vilas populosas, hem sentit una impresió profonda de tristesa. Aquells pobres homens y donas, que 'ns rebiau dignament y 'ns parlanvan en un llenguatge tan pur y delicat que molts cortesans envejarian, no podian oferirnos més que bonas paraulas de cortesía. ¡Ni una cadira, perque no la tenian; ni un got d' aygua, perque fins l' aygua falta en moltíssimas d' aquellas localitats, per las quals sembla que hi hagi passat una mala ventada destructora!

Ja que havem esmentat lo llenguatge, no podem deixar de fer notar que en sas condicions s' hi trova la confirmació de lo que havem dit del carácter castellá. Cap altra llengua européa demostra com la castellana un esprit tan generalisador y absorvent en lo poble que la parla. No te quasi dialectes de localitats ni de classes. Allí ahont s' ha introduhit lo castellá, ab molt insignificants modificacions se sent la llengua de Castella. Prop de vint nacions la parlan en las duas Américas, y en cap d' ellas s' ha arrivat á caracterisar una varietat que pugui pretendre lo nom de dialecte, com tampoch n' ha nascut cap en las grans vilas de la Occeanía,

ni en los punts de las costas é islas africanas en que domina encara Espanya. Ni la distancia de centas y centas lleguas de mar, ni la emancipació dels pobles que fa ja prop d' un sigle van conquistarse la independencia, han sigut motius suficients pera introduhir diferencias essencials en l' idioma. La Academia de Madrid pot encara alabarse d' extendre la seva autoritat é influhencia á l' altra part del món y de ser un resto que queda d' aquells temps en que, segons la frase inflada en ús, «lo sol no arribava á pondres pera Espanya». Y aixis com no té dialectes territorials, dintre de la llengua general tampoch hi ha dialectes, argots ó calós de classes socials, tan caracterisats com los de moltas altras llenguas. Lo ignorant pagés d' un racó de Castella parla á poca diferencia com lo doctor de Salamanca ó 'l potentat de la Cort, y si be, com es natural, emplea moltas menys paraulas, las pronuncia y agrupa en frases d' una manera análoga. Entre 'l castellá parlat pel poble y 'l literari, no hi ha quasi més distinció que 'l major adorno y pulidés que requereix la escriptura. La llengua castellana es evidentment la mes unificada de las que avuy se parlan en las nacions civilisadas.

Lo carácter castellá está retratat en la llengua no sols per sa unificació y generalitat sinó també per sa forma externa. La ortografia y fonética son de las mes simplificadas, mentres que la abundancia de sinónims y la multiplicitat de giros li permeten presentarse adornada y pomposa. Cap llengua de las llatinas se presta tant al *discretéo*,—paraula intraductible,—com la castellana. Es la verdadera llengua d' aquells doctors, que «arrossegavan bayetas» pels claustres de las universitats, en quals aulas, més que ciencia, apremian lo modo elegant de dir las cosas, y als quals han vingut á substituhir los parlistas, en quins llarchs discursos ó escrits hi ha tanta riquesa de paraulas, giros y frases ben trobadas com pobresa d' ideas y conceptes. La passió per la forma se mos-

tra intol·lerant en punt al llenguatje. Lo qui no sápiga pronunciar lo castellá ab l' accent pur dels fills de Castella, ó no logri, al escriurel, donarli los giros que 's tenen per castissos y genuhins, no pot esperar consideració ni tan sols misericordia. Encara que sos discursos é escrits continguin grans pensaments, no lograrán fer camí. Lo castellá es tan apassionat per las formas d' expressió, que fins á un filosoph ó á un matemátich lo judica més que pel fondo, pel ropatge ab que vesteix sas ideas.

De totas las condicions que forman la base del carácter castellá no sols n' havia de resultar l' autoritarisme, sinó que dintre d' aquest havia de predominar una oligarquía, y aixis ha succehit en tots los periodos de la historia. Fins quan los elements oligárquichs han quasi desaparegut de las lleys, modificadas en los temps moderns per l' esprit d' imitació, que es una de las manifestacions de la decadencia, han quedat encarnats en las costums. Un poble que sent l' afany de manar y predominar no pot viure sens gefes que 'l conduheixin. Los temperaments generalisadors se subjectan de bon grat al que consideran representant de una abstracció que hagi fet entre ells fortuna. Reparis com tota la historia castellana se reconcentra en alguns homens que sobressurten del nivell comú, á diferencia de la catalana, que com veurem en son lloch, se trova condensada en algunas institucions. Los carácters com lo castellá necessitan tenir ídols davant dels quals cremar insens. Avuy meteix no n' hi mancan en cap terreno. Los mes venerats tenen l' altar á Madrid : per tal motiu, Madrid es la ciutat santa, la Meca de la gent castellana.

Judican malament lo carácter castellá los que 'l tenen per interessat y egoista. Fins en mitj de sa decadencia; fins enfangat en tots los vicis com avuy se troba, es generós y desinteressat. Estudiant lo temperament castellá en l' indi-

viduo, veuriam que 'l que més se li sembla es lo dadivós, lo després. Aixís en los individuos com en los pobles la tendencia á la generalisació y á la abstracció es la més oposada al egoisme. Quan un que per naturalesa es particularisador y positivista degenera, cau en los vicis de la avaricia y de la enveja. Quan degenera lo generalisador idealista, cau per lo cantó oposat, y 's torna pródich, insolent y capritxós.

D' aquí prové que la gent castellana, completament decayguda y degenerada, se presenti encara tan agradable als que la tractan de portas enfora. Per això los forasters y estrangers que arrivan á Madrid, s' hi troban bé al cap de quatre dias y 'n surten encantats si sols hi han passat una curta temporada. La companyía del pródich, pel que no li va ni li ve, té molts més atractius que la del avaro. Lo qui no no pensa en demá, passa l' avuy alegrement, compartint la alegría ab los que 'l rodejan.

Ni 'l poble castellá que vejeta en la pobresa y en la ignorancia lluny dels grans centres, ni la oligarquía política-financiera que avuy domina tota la nació desde Madrid, son, donchs egoistas ni interessats. Si aqueixa agabella lo pressupost de la nació, y no tenintne ni pera comensar, ha d' explotar en gran escala lo *chanchullo* y la trafica, no ho fa pera darse 'l gust del avaro que contempla embadalit los tresors que de res li serveixen, sinó que ho accepta impulsada per la necessitat. Jamay l' afany d' atresorar arriva á absorvirla. Lo tipo castellá, com lo lleó que ha adoptat per símbol, no cassa per ganas de cassar, sino obligat per la gana. Lo més traficant passa moltas horas del dia sens pensar en la trafica. Quan la necessitat l' apreta, allarga la urpa y agafa lo que trova á tret pera satisferla. Un cop satisfeta no hi pensa fins que torna á sentirla, y en l' entremitj se presenta com l' home més expléndit y desinteressat. Llavoras lo veureu al teatre saborejant los cants de la Patti y de

en Gayarre, ó ponderant las escenas de l' Echegaray y de l' Ayala, ó 'l trovareu en lo cercle�itich, discutint ab calor y vehemencia los grans problemas socials, lluhint en un y altre cas sa facundía y 'ls quatre llochs comuns y paradoxas que forman tot son bagatje cientifich, ó 'l contemplareu estirat en una butaca de casa seva... ó de alguna amiga, ó en una otomana del casino, mitj endormiscat y fumant ab voluptuosa indolencia l' aromátich habano, com regraciant á la naturalesa d' haverlo fet naixer en la millor terra del món y destinat á ser membre important de la oligarquia que 's creu predestinada á gosar de totas las dolsuras de la vida.

Aqueixa oligarquía tan pródiga y lleugera com insolent y capritxosa es la que mana absolutament en lo pays, y pesa lo meteix sobre 'l comú de la gent castellana que sobre la de las demés regions. Te l' afany de generalisació y absorció propi de son temperament; pero degenerada fins al extrem de la inmoralitat y de la ignorancia, no li quedan forsas ni elèments pera combinar abstraccions que 's presentin ab brillantó enlluhernadora. Mana y disposa per la rahó del per qué si, y no 's pren ni la molestia de pensar, puig que li basta fer traduhir malament del francés tot alló que necessita pera conservar lo predomini, desde las Constitucions y lleys, fins á las obras de text de las escolas.

Dos poderosos auxiliars te la oligarquía dominant pera portar endavant sa tasca destructora. L' ensopiment de las regions, tan degeneradas com las castellanas, y l' amor propi col-lectiu que 'l temperament absorvent y generalisador inspira á aquestas. Allí ahont hi ha un castellá no hi manca un representant de las aspiracions del grupo, que, inconcientement y tot, sosté y propaga. Per insignificant que sigui la posició que ocupi, no deixa de presentarse com d' una rassa superior, y forma una malla, tan petita com se vulgui, de la xarxa ab que te pres á tot lo pays la oligarquia que 'l domi-

na. Fins las criadas mes ignorants, que s' expatrian per pura miseria, son un instrument de castellanisació. Repareu á las que serveixen en las nostras casas. Per anys que hi passin, repugnan usar lo catalá, si es que arrivan á apendrel, y nos obligan á parlarlos en la seva llengua. Es que fins las criadas participan del amor propi col-lectiu fill del temperament y carácter castellans, y en llur modesta esfera contribuheixen al predomini del grupo á que pertanyen.

Molt, moltíssim ha de costar al nostre regionalisme contrarestar la influhencia qual predomini 'ns ha portat á ran del precipici. Lo carácter generalisador é idealista castellá, fins decaygut, presenta punts brillants que 'l fan simpátich y agradable, mentres que 'l temperament particularista y positiu de las regions supeditadas, en sa degeneració 's presenta repulsiu y poch tentador. Si la lluyta sorda en que viuhen las distintas regions de la part espanyola de la península arrivés á esclatar, fora la lluyta del pródich ab l' avaro, y á nosaltres nos tocaria lo paper d' aquest.

¡No es donchs poch ni gayre difícil la empresa que 's proposaria lo catalanisme, si entrés de plé en lo terreno polítich social!

CAPITOL III.

LO CARACTER CATALA

Motius que'ns obligan á ser justos é imparcials—Fals catalanisme dels que troban tot lo nostre inmillorable —L'interés nos aconsella no viure de il-lusions.—Manifestacions contradictorias del carácter catalá.—Aquest es lo oposat del castellá.—Causa determinant de la nostra decadencia. —Lo poble catalá era genuhinament mediterránich.-No va pendre part activa en lo descubriment y conquista d' América.—Sa supeditació á Castella y pérdua de sa personalitat.—Lo positivisme particnlarisador es la base de son carácter.—Desequilibri entre sas facultats.—Incapacitat pera la política castellana.—Menysprea del refinament de las formas.—Preferencia que dona á las institucions per damunt dels homens. —Catalunya es la terra de la mitjanía.-Epoca de complet decahiment. —Era nova que portá lo periodo constitucional —Lo moviment que produhí, posá en descubert los nostres defectes propis y 'ls empeltats. —Enumeració d' alguns d' aquestos.—Exageracions perjudicials.—Desequilibri entre la vida material y la moral é intel-lectual —Energía de la primera y ensopiment de las altras.—Indiferentisme é ignorancia.— Lo nostre estat actual motiva y llegítima las aspiracions del catalanisme.

Tots aquells que al parlar de las cosas de la nostra terra no consenten sinó llahors y grandesas, poden girar full y no llegir lo present capítol. En ell nos proposem ser tan justos é imparcials com hem procurat serho al pintar lo carácter castellá, y no amagarem cap dels defectes que 'ns ensenya la historia del nostre poble, ni deixarém de pintar la degeneració de sas bonas qualitats, per trista que hagi de resultar la pintura. Tractantse de nosaltres meteixos, no podrá atribuhirse á passió lo que diguem, y la serenitat que mostrem al formular lo judici de lo nostre, será prova y penyora de que no 'ns ha mancat al judicar lo dels altres. Al fer lo re-

trato del grupo castellá, al costat de las tintas foscas no hem deixat de posarhi los tochs de colors brillants que 'ns ha dat lo natural: al posarnos davant del mirall pera copiar la nostra imatge, no deixarem pas d' emplear los tons negrenchs al costat ó barrejats ab los més vius, encara que la pintura nos ressurti ab la entonació obscura de molts quadros de la escola flamenca.

Precisament lo sentiment catalanista s' apoya y llegitima en lo decahiment al que una munió de causas nos ha portat. Si fóssim avuy un poble exemplar; si estiguéssim individual y col-lectivament al nivell dels que portan l' estandart de la civilisació y la cultura; si 'l nostre desenrotllo moral, intel-lectual y material fos lo que requereix la nostra envejable posició en lo món, lluny de poder renegar de las institucions, lleys é influencias á que estém subjectes, deuriam benehirlas y procurar ab totas las nostras forsas conservarlas y anarlas perfeccionant encara. Com que per molt que nos pesi distem molt de ser un poble exemplar; com que lo nostre nivell moral, intel-lectual y material no es ni de tros lo que deuria, y 's trova molt més baix que 'l de molts altres pobles qual posició en lo món es molt menys favorable que la nostra, tenim no sols lo dret sino fins lo deber de renegar de las influencias é imposicions que han contribuhit á fernos decaure, y han impedit que seguissim en la via de progrés en que haviam lograt ficarnos en altras épocas.

Un dels vicis que més indica la decadencia y retrás en que 'ns trovem es la petulant pretensió de trovar tot lo nostre inmillorable. Molts n' hi ha encara,—ab tot y que 'l número ha disminuhit bastant,—que no 's creurian catalans ni catalanistas si á cada punt no fessin constar, que Catalunya es lo primer pays del mon, y tot lo que aqui 's produheix superior á lo que 's fa á fora. Los que tal diuhen, demostran una vanitat estúpida ó una ignorancia deplorable. Pera ells,

Barcelona es tan gran com Madrid, á pesar de que la estadística li dongui poch més de la meytat de població, y lo número de naixements, defuncions y matrimonis confirmi la estadística: y al establir comparacions, jamay pensan en Marsella, Burdeus, Milán ó qualsevol altra ciutat de condicions semblants á la nostra, sinó que s' enfilan fins á Paris y Londres. Pera 'ls tals, la nostra gran industria, que no pot viure sino formantli una atmósfera artificial aranzelaria, dona productes millors y més ben acavats que la de qualsevol altra nació; pera ells la nostra riquesa es inmensament més gran que la de poblacions que tenen moltas més fonts que rajan, aixis com los nostres monuments, y las nostras arts, y las demés manifestacions de cultura poden sufrir ab ventatja la comparació ab los més celebrats de per tot arreu. Los tals falsos catalanistas no logran més que posar en ridícul á Catalunya y al catalanisme. Quan van á Madrid ó á Paris, per exemple, y troban que la Plassa Major no es més gran que la Real de Barcelona y molt menys monumental, y tenen la barra de comparar la Porta del Sol ab lo que 'n diuhen plassa de Catalunya, ó 'l Boulevard dels Italians ab la nostra Rambla, avergonyeixen al verdader patriota que los escolta. Hem dit que 'l vici va disminuhint, mes encara ne queda molt per desgracia. Aqueixa petulant vanitat es la que ompleix las nostras botigas d' aquells rétols en que 's llegeix «primera ó única d' Espanya», y la que sempre que 's tracta de ostentar riquesa nos converteix en veritables guapos de Andalusía. Tan arrelat está encara 'l vici, que s' han vist suscripcions en las que qualsevol fabricant ó mercader de segona y tercera fila, després de sostenir en son interior una tremenda lluyta entre son temperament, naturalment interessat, y la vanitat empeltada de treure al sol més que no hi ha á la ombra, hi ha posat quantitats superiors á la que se ha cregut obligat lo prímpcep de Gales al iniciar la llista

oberta pera socorre la miseria de Londres, ab tot y que alguns d' ells, lo meteix dia que feyan tant lo guapo, devian tal vegada desatendre sagrats compromisos del negoci. Sols lo fals catalanisme pot deixar vuits los teatres d' ópera, quan la entrada es á sis rals, y barallarse pera omplirlos, quan fa pujar las butacas á deu duros una notabilitat que se 'n va á la posta recorrent y explotant las ciutats secundarias d' Europa, que havia mirat ab menyspreu quan las corts se la disputavan.

No tot lo nostre es inmillorable, ni estém quasi en cap ram á la altura que han alcansat la major part dels payssos cults. Y això, ningú ha de reconeixeho y de proclamarho més alt que 'ls que tenim á honra dirnos catalanistas. Lo retrás en que 'ns trovem; la degeneració del nostre caracter; la debilitat de la nostra vida intel-lectual y moral son la llegitimació del nostre catalanisme. Si no estéssim retrassats, degenerats y débils, no tindriam cap necessitat de proposarnos emplear medis extraordinaris y quasi extrems pera avansar, regenerarnos y enfortirnos. Lo catalanisme regionalista no 's satisfá ab un senzill cambi de gobern ni d' institucions, sinó que aspira á molt més. Lo sentiment catalanista nos diu, que la organisació actual del Estat espanyol, siguin las que siguin la forma de son gobern y las institucions que lo regeixin, no permetrá jamay á las regions, en general, y á Catalunya, en particular, recobrar lo lloch á que 'l deber las crida en lo concert dels pobles avansats, y aspira á destruhir aquella organisació, suplintla per un' altra que 's basi en fonaments no sols distints, sinó oposats als que avuy la sostenen.

Per lo dit se veurá, donchs, que á presentarnos tal com som, nos hi convida no sols l' esperit d' imparcialitat y de justicia, sinó també l' interés llegítim de la nostra causa. Si lo unitarisme intolerant y absorvent que 'ns ha dominat y nos

domina, nos ha portat á una situació insostenible, es evident que som llógichs los que volem rompre 'l motllo, que á cop d'apretarlo, nos ha fet perdre 'l carácter que 'ns distingia fins al extrem de fer molt dificil la empresa de recobrarlo.

Un que en l' estat actual de Catalunya hagués d' estudiar lo tipo catalá, sens conéixer sos antecedents ni las vicissituts de sa historia, s' hi veuria de segur mitj perdut al punt que comensés á recullir fets, puig que se n' hi presentarian dels mes contradictoris. De sopte se trovaria ab una barreja tal d' avens y de retrás; de costums suaus y fins afeminadas, y d' instints de feresa y de barbarisme. que no sabria pas com conjuminarho. Pera trobar tal contrast no hauria de comparar la montanya, d' ahont surten las patuleyas que sostenen las guerras civils, incapassas de subjectarse á la regularitat de las forsas organisadas, y disposadas sempre á cometre barbaritats propias de tribus salvatjes, ab las ciutats, qual jovent no s' ocupa quasi més que del refinament dels vicis Lo contrast nascut de tan incoherent barreja, podria observarlo de la meteixa manera sens sortir de ciutat, que sens moures de la montanya. Veuria tot sovint, que un grupo que está reunit pera sentir una pessa de música ó gosar de la vista d' un quadro en un aparador, s' adona de que un lladregot vol apoderarse d' un rellotje, y al punt se transforma, y al crit esgarrifós de ¡matéulo! vol ferse la justicia, ó la injusticia, per sa propia má, y á cops de puny, puntadas de peu y bastonadas deixa quasi mort... no al lladregot, moltas vegadas, sinó á qualsevol indefens ab qui l' ha equivocat. Si s' acostés á molts dels que més elegants se presentan ab pretensions de formar lo jovent daurat, sentiria que d' aquellas bocas ne surten no paraulas melosas, sinó renechs y frases dignas d' un carreter mal criat. Las causas d' aquest contrast, d' aqueixa barreja que no hem fet mes que indicar, apareixerán claras més avall en aquest meteix capitol.

Lo carácter catalá es lo revers de la medalla del genuhí castellá. En los bons temps, aquest era lo tipo del generalisador, y nosaltres eram eminentment analisadors. Ells se exaltavan per una abstracció idealista: nosaltres buscavam sempre ventatjas positivas. Pel castellá, apasionat de las formas, las condicions á que dava capital importancia, eran la finura, la elegancia, la magnificencia; pel catalá, poch cuidadós de las apariencias, la brusquetat no era un gran defecte, aixís com ho era lo pecar poch ó molt pel cantó oposat. La mirada d' aquell, com que abrassava un vast camp, no veya be 'ls detalls dels objectes: la nostra veya be los detalls, mes en contra abrassava un camp reduhit. Ells, donchs, pogueren realisar las epopeyas que van assombrar á tot lo mon, tenint en cambi caigudas de no menys ressó ni conseqüencias, mentres que nosaltres deguérem reduhirnos á fets molt menys brillants, pero en cambi molt més sólits. Lo génit castellá no va desenrotllarse en gran escala fins que 'l món se va aixamplar: l' esperit catalá va trovarse fora de son centre al punt meteix en que va tenir lloch un aconteixement de tanta trascendencia.

Per lo evidentment que proba la contraposició entre los carácters y condicions dels dos pobles que estudihem, es digne de ser observat, que 'l meteix fet que va enlairar al castellá, fou lo determinant de la nostra decadencia. Nosaltres teniam qualitats de válua mentres lo món estava enclós en los voltants del Mediterrani, y per aixó los Estats de la Confederació aragonesa catalana s' havian col-locat en primera ratlla entre 'ls pobles del mar grech-llatí La nostra mirada lo dominava be, y com lo de que principalment se tractava era de fonamentar la politica en los interessos comercials, pera poder competir ab las ciutats lliures mercantils que al igual de las nostras s' havian anat formant per tot arreu, lo nostre carácter analisador y positivista se trobava de ple

dintre de son element propi. Mentres lo món va ser mediterránich, Castella no va sobressortir. La reconquista y la unificació de la península la ocupavan, en tant que las empresas mercantils de la época atreyan poch sa atenció, puig que no feyan pera son carácter. Mes lo món va deixar de ser mediterránich; los descubriments fets á l' altra part del Occeá per l' un costat, y per l' altre los que voltant l' Africa van obrir un nou camí cap á las Indias, van deixar lo mar grech-llatí reduhit á las relativament modestas proporcions d' un mar interior. Las qualitats que 's requerian pera entrar en la nova via que davant de la humanitat s' havia obert, eran molt distintas de las que en los darrers temps mediterránichs servian pera dar la preeminencia als pobles. S' endevinava que 'l món podia doblarse ó més que doblarse, pero la empresa era dificil y aventurada. Era dificil, perqué las novas terras estavan separadas de las vellas per un Occeá plé encara de misteris y de terrors: era aventurada perque se tractava de lo desconegut. De res servia, donchs, lo positivisme analitich d' un poble com lo nostre, ni la nostra mirada que distingia be tots los detalls en un camp reduhit de visió, y lo que 's necesitava eran temperaments idealistas, generalisadors y disposats, per tant, á llensarse á lo incert en alas de la fé alentada per la esperansa. Havia arrivat la época de Castella, que tenia condicions de carácter y 's trobava en circunstancias adequadas pera ser la primera potencia occeánica. Quan ella va comensar la seva epopeya, nosaltres vam comensar á baixar de la altura á que haviam lograt arrivar á copia de travalls y de constancia.

No cal que 'ns empenyem, portats per aquell catalanisme mal entés de que hem parlat avans, en regirar arxius y pergamins pera demostrar la nostra intervenció en lo descubriment y conquista de las Américas. L' estudi del nostre carácter y qualitats nos diuhen ben clar que hi vam pendre

tan poca part con se desprén de la historia. No sóls no hi deviam figurar activament, sino que no podiam compendre que 'ls nostres confederats castellans s' hi arrisquessin. De segur que fins los compadeixiam y 'ls tractavam de visionaris, exaltats per un pobre boig que 'ls duya cap á la ruhina. Aixis s' explica lo silenci dels nostres minuciosos dietaris sobre la vinguda de Colombo á la nostra ciutat després d' haber desembarcat de son primer viatje. Los autors de tals recorts, positivistas é incréduls fins després d' haverse fet una expedició al nou món, pensavan que la cosa no valia tant la pena com una disputa de carrer ó la arrivada d' un baixell de Génova, ó no 's volian carregar la conciencia alentant una empresa que creyan una bojeria.

No s' oposa á lo que dihem lo fet de que á la segona expedició de Colombo hi anessin alguns catalans, com en Margarit y 'l frare Boil, sino que, al contrari, aquest fet confirma las nostras apreciacions. Los dos citats y 'ls demés que van embarcarse, no anavan ja á lo desconegut, sino que sabian perfectament ahont anavan, y l' objecte que 'ls hi portava no era pas corre aventuras, sino explotar cárrechs lucratius que 'ls havia conferit la corona. Aixis lo caballer y 'l frare esmentats com alguns altres catalans que van acompanyar al genovés en son segón viatje, eran gent cortesana, y llur curt número indica ben be lo poch eco que la empresa havia trovat á Catalunya. En las regions castellanas, en cambi, havia despertat entusiasme, y 'l número dels expedicionaris que s' havia determinat, va resultar doble al moment d' embarcarse, posant en perill lo resultat per lo molt carregats que van sortir los barcos. Y si aixó va ocorre en la segona expedició, durant lo llarch periodo de las conquistas difícils no hi veyem apareixer ni un sol catalá en primera fila. Sols més tart, quan las Américas van formar definitivament part del mon conegut, van anar á comerciarhi y á explotarlas.

No s' oposa tampoch á las nostras apreciacions lo fet de que en Santángel, ab diners propis ó de la corona aragonesa, contribuhís als gastos del descubriment, ni s' hi oposaria tampoch lo de que alguns diners haguessin sortit de particulars de la nostra terra. En Santángel fou evidentment un dels més ferms puntals de Colombo, mes sa fé y exaltació provenia sens dupte de las relacions en que vivia ab la cort castellana y especialment ab la reyna Isabel, y de cap manera representava la opinió general de la seva terra. No sols en Santángel, sinó molts altres catalans y aragonesos van mostrarse entusiasmats: mes llur entusiasme era un fet aislat, una excepció entre mitj de la fredor fins compasiva ab la que mirava la cosa la generalitat de la gent de las regions no castellanas. Si d' aquestas van sortir diners pera la empresa, lo nostre temperament y carácter no 's desmenteixen pas. Prestavam no als visionaris, sino als que 'ls protegian y tenian prou responsabilitat pera respondre de lo enmatllevat. Positius y negociants, tréyam ventatjas dels que créyam entregats á empresas bojas, y teníam bon cuidado de assegurarnos lo recobro no en lo probablemátich or de las Indias, sino en lo crédit dels deutors.

Hem entrat en tots aquestos detalls, perqué al nostre entendre lo descubriment d' América es lo punt de partida de la decadencia de la nostra terra, si be que aquell gran fet va influir contra nosaltres de distinta manera que contra Castella. A n' aquesta, va dessangrarla directament, com hem vist en lo capítol anterior, y la energía de la acció va produhir una reacció de decahiment de que no s' ha alsat encara. A Catalunya la importancia del fet y de sas conseqüencias va supeditarla completament, y aquesta supeditació va consumar sa decadencia.

Si la unió dels varis Estats espanyols s' hagués verificat durant lo periodo mediterránich, es probable que la direcció

de la nova agrupació hauria correspost á las regions aragonesas. Lo positivisme, l' esperit analítich que las distingía, eran los més adequats á la situació en que llavoras se trobava lo món civilisat. A la unió, nosaltres hi hauriam portat una política mercantil, que 'ns havia obert mercats y donat possessions y escalas fins á las portas del Orient, que teniam en front, mentres que 'ls castellans hi haurian aportat sols lo temperament guerrer y caballeresch que havian adquirit en la continuada lluyta y consegüents tractes ab los moros, pero sens cap política decidida. En tal supósit, la unió s' hauria fet baix la base particularista aragonesa, y 'l temperament castellá, contingut pel nostre positivisme, hauria sigut un magnífich auxiliar pera 'l desenrotllo de la política mercantil, que 'ns hauria portat á ser los verdaders amos del mar llatí.

Mes no fou aixís. La unió dels Estats espanyols va coincidir ab la conversió del món, de mediterránich en occeánich, y com tot lo que nosaltres vam portar á la unió resultá inútil ó poch menys, la llógica dels fets va imposarse; l' element castellá va ocupar lo primer lloch, y nosaltres vam abaixar lo cap, reconeixent son predomini y acceptant enllubernats la nova política que ab l' aixamplament del món va inaugurarse.

Desde aquell moment vérem perdre la nostra personalitat, que ja avans, desde la batalla de Muret, havia sufert fortas sotragadas. Redubits á ocupar dins de la nació un lloch secundari, va comensar en lo més íntim del nostre ser aquella lluyta, que dura encara, entre lo temperament y la voluntat. Volguérem unificarnos, pero las condicions del nostre carácter s' hi oposavan, y avuy per avuy seguim volent lo meteix, y de la meteixa manera segueix oposantshi lo carácter del qual no podem despéndrens. Tot aixó no podia tenir mes que un resultat: lo nostre decahiment, y aixis fou. Avuy estem completament degenerats.

Y la nostra degeneració es molt més complicada y difícil

d' explicar que la del carácter castellá. Aquest está decaygut y degenerat, pero no desnaturalisat. En la tristíssima situació á que ha arrivat, conserva las condicions que li son propias, y la evolució que ha fet se 'ns presenta senzilla y perfectament llógica. De generós, com havem dit en l' altre capítol, s' ha convertit en pródich; de generalisador y autoritari, ha passat á ser insolent y capritxós. Lo nostre carácter ha degenerat no tant per fets propis com per influhencias extranyas, de lo que 'n resulta que en la actualidad, havent perdut la major part de las sólidas condicions que 'ns distingian, hem conservat los vicis que las entelavan, y n' hem adquirit alguns que se 'ns han empeltat.

La unió ab Castella va produhir en nosaltres, com primer efecte fatal, lo de fernos olvidar los ideals de llibertat y particularisme en que 's basava la política aragonesa. Per llur propia naturalesa, aquestos ideals eran molt més sólits que brillants,—puig lo útil y positiu no acut jamay als adornos llampants,—y nosaltres vam caure en l' erro de créurels indignes de ser oposats á la enlluhernadora política castellana. Probablement, encara que 'ns haguessim proposat entrar en competencia, no 'ns hauriam sortit de prompte ab lo nostre intent, puig las circunstancias eran totalment favorables á las tendencias generalisadoras é idealistas que sintetisava la política castellana, y l' esclat de sas epopeyas en América y en Europa nos hauria obligat á arraconar las nostras pretensions: mes en aquest cas, encara que haguessim sigut vensuts, hauriam conservat en lo nostre poder la bandera, quedant en disposició de tornar á issarla tant prompte com hagués comensat la reacció, que no podia tardar á presentarse. Per desgracia, nosaltres eram llavoras un poble modest, y várem deixarnos enlluhernar. No comprenguérem que la organisació de la Confederació aragonesa-catalana contenia un ideal molt més positiu que tots los sómnis dels

que 'ns dirigian, puig que podia produhir á la nació un bon periodo de tranquila prosperitat: ideal que podia ademés influhir en la marxa general de la humanitat civilisada, empenyentla cap á la via de la verdadera llibertat, font de vida pels pobles, y salvantla tal vegada de caure en las urpas del autoritarisme, que asseca tot lo que besa ab sa mortífera alenada.

Un poble ab la personalitat perduda, subjecte á un altre de carácter no sols distint sinó oposat, y sostenint en lo íntim de son ser durant sigles una lluyta tremenda entre la voluntat y 'l temperament, per forsa ha de decaure fins al extrem de causar llástima, y això es lo que ha succehit al poble catalá. Comprobemho, dirigint la mirada á sa situació actual.

Seguim sent tan analitichs y particularisadors com sempre. Per molts esforsos que fem, no comprenem las generalisacions abstractas, y en cambi, quan obrem ab expontaneitat, sabem fixarnos en los detalls. Prou hem intentat ficarnos en la política que 's fa á Madrid, pero no ho hem lograt pas. A copia de molt travall y de molta constancia, conquistem en ella algun lloch en las segonas y terceras filas, y encara pera ocuparlos tenim de perdre las nostras qualitats características, suplintlas per altras que sempre 's veu que son postissas. Dels centenars de ministres que hi ha hagut durant los darrers temps del absolutisme y tot lo periodo constitucional, los fills de Catalunya y de las demés regions de la Confederació antigua aragonesa, no passan tal vegada d' una dotzena, y aquestos pochs encara han surat quasi sempre en temps de revoltas. Y no diguem que es perque se 'ns aparti sistemáticament del poder: es que no produhim ningú que logri sobressortir del nivell comú dintre de la política castellana. No n' hi ha cap dupte: las condicions del nostre temperament s' hi oposan. No servim pera aquells jochs de abstraccions y d' entremaliaduras fetas ab finura

y elegancia de formas, que constituheixen avuy la essencia de lo que s' anomena política. Sols servirem pera la vida pública, si algun dia, ficantse de plé lo Renaixement en lo terreno politich-social, logra influhir eu la marxa general de la nació. Pera entrar en las Corts ab éxit, es precís que 'ns hi obrim una porta com la que ha servit als irlandesos pera introduhirse en lo Parlament inglés. Al catalá li será més fácil produhir un Parnell ó un O'Connell que no pas un Pidal ó un Romero Robledo, ab tot y que las figuras d' aquells están alguns metres mes altas per llurs condicions de serietat y mérit real, que no pas las d' aquestos grans homens de la política madrilenya.

Tota la nostra historia diu que 'l carácter catalá te per base lo positivisme particularisador, que en los temps en que no estava degenerat encara, donava per resultat lo bon sentit ab que mirava y resolia las qüestions. Jamay hauria lo nostre poble portat á efecte una epopeya com la castellana, pero jamay tampoch hauria deixat d' avansar camí ab pausa y solidés cap á la millora y l' avens, si hagués pogut seguir dirigint la política del pays. Aquesta no 'ns hauria portat á fer molt soroll en lo món, pero en cambi nos hauria arreglat dintre de casa. Lo tipo del nostre Estat era la Confederació, y la llibertat que tal organisació suposa s' hauria encarregat de fernos prosperar constantment. Si la sobra de vida interior nos hagués aconsellat seguir las expedicions llunyanas, hauriam conservat la tradició de veure en ellas més aviat fonts de comers que no pas instruments de dominació. Probablement hauriam precedit á Inglaterra en la via d' establir colonias no pel capritxo de manarlas, sinó ab lo propósit de convertirlas en pobles autónoms tan bon punt com ho exigís l' estat avansat de llur civilisació y cultura.

Lo carácter catalá no es un carácter armonisat com alguns pochs n' hi ha hagut y n' hi ha en lo món. Es també des-

equilibrat, com lo castellá, si be que peca pel costat oposat. En lo temperament d' aquest predominan las facultats imaginativas que 'l fan idealista y apassionat per la abstracció, en tant que en lo nostre las reflexivas se sobreposan á las imaginativas, y aquest desequilibri nos fa propensos á presentarnos com interessats y mesquins. Las facultats reflexivas, ademés, sempre han prés en nosaltres un aspecte poch agradable, puig que 'ns han portat á mirar ab indiferencia, sinó ab menyspreu, las qüestions de forma. Jamay hem donat gran importancia á las vestiduras ni de las nostras personas ni de las nostras ideas. De las continuadas deliberacions dels nostres cossos representatius, no 'ns ne queda quasi ni un discurs que s' hagi fet popular per las pompas de la oratoria. Si 'n conservem alguns ab tals condicions, com lo que va pronunciar en Pau Claris en moments solemnes, demne gracias no á cap cronista de la terra, sinó al foraster Melo, á qual inventiva deu aquella pompa potser més que á la eloqüencia del canonge de la Seu. Tan poca importancia donavan los nostres passats al puliment de la forma, que 'l carácter distintiu de tots los monuments que van deixarnos es la sobrietat, que arriva en molts casos á la sequedat y aridés. Alsavan un gros edifici y no 's cuidavan d' adornarlo ni quasi de decorarlo. Las parets de la Llotja, las de la Catedral, las del Saló de Cent se presentan nuas y peladas. Ni una lápida, ni un sepulcre, ni una pintura mural distreuhen la atenció del que las contempla. Uns domassos ó tapisserias eran lo guarniment que 's permetian en las grans festivitats. Aquesta sobrietat, vehina de la aridés, es general á tot Catalunya. En cap de sas ciutats, vilas ni castells coneixem un sol edifici ab decoracions permanents. Si algun se 'n trova, pot quasi assegurarse avans de véurel, que la decoració es obra posterior á la unió ab Castella.

Y es tant mes digna d' atenció aqueixa sobrietat severa,

en quan las ciutats llinres catalanas havian arrivat al cim del explendor y del poder en la época en que més florian las arts en los pobles ab quins estaban en més directe y continuat contacte. Barcelona sabia lo que en aquest punt feyan Venecia, Génova, Pisa, Florencia y demés ciutats ab las quals competía, pero jamay va venirli ló desitj d' imitarlas. Aquesta es la proba eloqüent de que 'l nostre carácter era ben marcat y 'ns dava personalitat propia.

Altra circunstancia molt digna de notarse en lo temperament del nostre poble es sa repulsió á enlayrar homens y son afany en arrelar institucions. Los fets mes grandiosos de la nostra historia y fins de la nostra llegenda son ó apareixen ser producte de la col-lectivitat. Las Corts catalanas, la Generalitat, lo Concell de Cent, los Senats y Corporacions de las ciutats y vilas, los Consulats y Gremis: veus aqui los heroes de la nostra historia. Una organisació política modelo; un cos de lleys basadas en la llibertat civil y fomentadoras del comers, la marina y la civilisació: veus aquí 'ls monuments que van deixarnos los passats en herencia. Del Consell de Cent, per exemple; d' aquella institució famosa á la qual tant deu la nostra terra y la cultura general y tot, no se 'n destaca quasi ni una sola figura que sobressurti extraordinariament, y fins si alguna sobrepuja del nivell comú, ho deu á algún fet purament de circunstancias. Lo nostre temperament era dels més aptes pera la democracia basada en la llibertat. Com reflexiu é individualista, apreciava més que tot la independencia personal. Igualatari com tots los temperaments llatins, y desconfiat per natural, tenia més fé en las institucions que en los homens. Avuy meteix, exagerada aquesta tendencia per la nostra degeneració, hem portat la suspicacia fins al extrem, y si un pretén enlayrarse damunt dels demés, no tardem gayre á tallarli las alas. Si algú se sent ab mérits y alé pera pujar molt alt, y vol treu-

ren la recompensa en gloria, honors ó riquesa, no té més recurs que expatriarse, puig entre nosaltres li fora completament impossible realisar sos projectes

Induptablement que aquesta condició del nostre carácter haurá contribuhit á que Catalunya sigui la terra de la mitjanía. Lo comú de la gent es intel-ligent y activa; tenim molts, moltíssims que desempenyan la carrera, art ú oficí ab lluhiment y regularitat, pero rarament, molt rarament, se presenta algú que arrivi á mereixer la calificació de gran home. Los pochs que constituheixen la excepció s' han fet lo nom expatriats. En compensació, també son molt escassos los completament negats. Las classes més ignorants tenen certa vivesa natural que las fá aptas pera executar regularment feynas que requereixen certa intel-ligencia. Lo fet que examinem lo veyem comprobat en la facilitat ab que s' estableix una industria en lo nostre pays. Al mitj d' una comarca purament agrícola s' hi posa una fábrica: al moment meteix hi naixen los travalladors. Aquells pagesos que no han vist res més que 'l tros de món que s' abarca desde 'ls turóns dels encontorns, y que no han rebut instrucció de cap mena, no necessitan més que uns quants dias pera conduhir una máquina ó teler ab lo meteix desembrás ab que manejavan lo cábech ó la podadora Arrivar á lo regular en industria, com en tot, nos es molt fácil: alcansar la perfecció, quasi impossible.

Si tals son las condicions del nostre carácter, clar se presenta quin hauria sigut lo nostre destí si 'ls fets históríchs no 'ns haguessin supeditat á una rassa tan absorvent y dominadora com la castellana. Si haguessim pogut desenrotllar aquellas condicions dins de la atmósfera dels temps moderns, hauriam constituhit un poble modest y actiu, que s' hauria cuidat molt d' arreglarse dintre de casa, sens afany d' imposarse als demés que no s' haguessin barrejat ab ell. No

hauriam probablement admirat al món ab cap d' aquellas convulsions quals efectes son tan intensos com poch durables; pero en la práctica hauriam portat la nostra pedra al edifici del progrés general, sens voler forsar sa marxa. Los carácters generalisadors son com los nuvols tempestuosos: algunas vegadas engendran lo llamp que purifica la atmósfera, pero moltas més, tota la seva forsa amenasadora se ne va en llampechs d' istiu que sols logran aumentar la xafagor. Los carácters analisadors fan com los suhaus rosadas: sens produhir jamay cap espetech ni fer gens de soroll, mantenen continuament la sahor de la terra, y ab llurs imperceptibles gotas d' aygua alimentan la vida de las plantas.

Mes las cosas van anar per un camí molt distint. Verificada la unió dels Estats aragonesos ab Castella precisament en lo periodo de la major brillantor d' aquesta, vam deixarnos seduhir y enlluhernat, y quan més tart várem refernos nos fou ja imposible desfer lo camí que haviam fet, ni tant sols deturar la marxa. Vam quedar amarrats y subjectes, y fórem irresistiblement arrossegats á la decadencia general de la nació, quedant més abatuts y degenerats encara que 'ls altres. Desde la caiguda definitiva de sa nacionalitat, que no pogué evitar lo darrer esfors de sa desesperació, fins á ja bastant entrat lo sigle actual, Catalunya va viure reduhida á la nul-litat completa. Totas sas manifestacions de vida no passavan de respondre com un debilíssim y esmortuhit eco á las rebaixadas llahors, que las oligarquías y 'ls frares, amos de tot, entonavan al altar y al trono, y á las malediccions que tiravan á las novetats que no coneixian, pero que atribuhian á las arts del diable. Aquella lluyta de que hem parlat avans, entre la voluntat que 'ns portava cap á la unificació ab las regions castellanas y lo temperament que á pesar nostre nos ne apartava; lluyta que havia produhit actes desesperats de resistencia y rius de sanch algunas vegadas que 'l cor s' im-

posava al cap, nos havia deixat tan abututs y aclaparats, que si durant lo llarch período de la nostra nu-llitat alguna cosa va ferse, no era filla de la nostra iniciativa, sino de la d' algun rey, tan absolut pero menys ignorant que 'ls altres.

La trontollada que va experimentar tota la nació á principis del sigle; la invasió napoleónica, que á pesar de la defensa mitj patriótica mitj fanática que va oposárseli en una part de la Península, introduhia entre nosaltres las ideas revolucionarias, que prenian la forma de constitucions á la francesa, van ser pera la nació lo principi d' una nova era. No fórem los catalans los que més nos entusiasmárem de prompte, pero 'ls efectes produhits foren en definitiva tan intensos en las nostras regions com en qualsevol altra. Las paraulas «llibertat, igualtat y fraternitat» no podian deixar d' afalhagar á un poble que 's trovava lligat, subjecte y tractat com un extrany per sos propis germans. De la divisa francesa, lo temperament castellá va pendren la part abstracta, y va generalisar ja sas conseqüencias en las primeras Corts á la moderna. Lo temperament catalá va volguer entendre aquellas paraulas en sentit més positiu, y després de meditarlas, va somiar tal vegada que podian darli lo que llur significació gramatical expresava. Per sa desgracia no devia tardar en venir lo desengany.

Mes sigui com se vulgui, la nova era ho ha sigut de moviment y agitació pera las regions espanyolas. Totas ellas van tornar com de mort á vida, y al tornarhi, pogueren véures los destrossos y desperfectes ab que 'l temps y la marxa dels successos havian malmés lo carácter catalá.

No sols está decaygut y degenerat, sinó també desnaturalisat. Conserva algunas de las bonas condicions que 'l distingian, pero 'ls defectes propis del temperament que l' entelavan, s' han aumentat ab los que li ha empeltat la supeditació en que ha viscut. La continuada lluyta entre la voluntat y las

aptituts naturals ha donat per producte una barreja monstruosa, quals conseqüencias nos han sigut ja funestas y han de sérnosho més encara.

Avuy lo catalá conserva l' esperit d' individualisme, mes lo vici que d' aquest esperit se deriva, ó sigui l' egoisme, traspassant los llinders del interés llegitim, se presenta molt sovint baix la repugnant forma de la enveja y mesquindat. Avuy, com havem dit, es completament impossible á algú que valgui per sas condicions sólidas, fer carrera en lo nostre pays. Basta que 's vegi que va á posarse damunt del nivell general, pera que al punt cent mans se repenjin en sas espatllas pera obligarlo á quedar encongit. Mes com, á imitació dels castellans, volem tenir figuras, enlayrem á las vulgaritats que no causan enveja. A aquestas se 'ls crema insens fins á desvaneixerlas. De tan tracendental defecte prové que Catalunya fassi un paper desairat quasi per tot arreu. Los enlayrats en política, ab molt pocas excepcions, son los més negats de cada partit. Si 's pren part en algun Congrés científich internacional, no s' hi envia jamay á cap home de mérit real, sino á nul-litats ridículs, que no hi van á res més que á lluhir una vanitat que fa formar pobríssim concepte de nosaltres.

Avuy seguim menyspreuhant lo refinament de la forma, pero no 'ns deturem en la aridés severa dels nostres passats, sino que dominats per influencias estranyas y volentho disfressar nos presentem á tall de rústichs pretenciosos. Lo distintiu del nostre gust artístich es avuy lo recarregament, la complicació. Desde 'ls llibres que publican los editors per entregas, plens de cromos llampants y clixés de quinta má, y ab tapas que son un pa d' or fals y de colorainas, fins als vestits de las donas, que á copia de sarrells, trensillas y flochs no deixan veure ni un pam de la roba de que son fets, totas las manifestacions artísticas industrials lluytan pera veure quina

se presentará més recarregadament complicada. Es que lo afany d' imitació 'ns porta á exagerar lo que no sentim en las arts, en lloch de reduhirnos á la severitat que ostentan los nostres monuments históríchs.

Avuy, seguim sent tan analítichs com sempre. La nostra mirada continua sent fina pera apreciar los detalls, pero poch llarga y extensa pera dominar un gran camp de visió, y això no obstant, la habitut contreta en lo incessant esfors que ha estat fent la nostra voluntat pera contrariar lo nostre temperament, nos porta á voler competir ab los castellans en lo terreno de las abstraccions y dels idealismes. No 'ns reduhim á particularisar y concretar, sino que volém generalisar y divagar. Es inductable que algú se 'n surt perfectament, puig que no mancan individualitats que siguin excepcions del carácter general, pero la major part no logra altre resultat que fer malbé aptituts que podrian dar grans resultats si fossin ben aplicadas.

Aquestos vicis, no nascuts de la degeneració del nostre carácter, sinó postissos y empeltats, son precisament los que més perjudicis nos causan. Si 'l desitj de castellanisarnos á pesar del nostre temperament, fentnos aficionar als toros y á lo *flamench*,—sens haber lograt ab tot això més que produhir algun torero d' hivern y algun cantador de estiu,—no 'ns ha produhit efectes visiblement desastrosos, en contra, del afany de voler imitar lo pródich desprendiment castellá, n' estem tocant ja, y 'n tocarem més encara per desgracia las conseqüencias. Contrariant lo nostre carácter positivista, hem caygut en exageracions que sobrepujan á las més sonadas de las llegendas andalusas. Tot ho trobem petit; tot raquitich. No 'ns volem avenir á que Barcelona, per sa població, sigui la segona ciutat d' Espanya, sinó que hem de dir que es la primera, y pera dar una mica més de verosimilitut á lo que dihem, estem disposats fins á aguantar los perjudicis que

ha de portarnos la agregació forsada de las poblacions vehinas. Un dia vam trovarnos estrets dins de la ciutat antigua, y volguérem aixamplarla, com era de rahó: pero en lloch de donarli l' esbargo prudent, vam projectar una exageració de las més estupendas. D' un kilómetre y mitj escás, que ocupava la ciutat vella, vam passar no al doble ó al triple, que hauria sigut lo racional, sino á trenta ó trenta cinch kilómetres, que de la manera que edifiquem, podrian contenir més habitants que no hi ha en tot Catalunya. Avuy tot aquest gran espay no es ciutat ni es camp, puig que no podem omplirlo de edificacions ni conreuharlo, y las vias no son carrers ni son carreteras: lo que no s' oposa á que haguem exagerat tant los preus, nominals pel desequilibri entre la oferta y la demanda, que puja á una pila de milions la riquesa ficticia que representan los terrenos, fent inevitable, á més ó menys tardar, una tremenda crísis territorial que acabi d' aclapararnos. Si 's tracta de construhir un edifici pera las ensenyansas provincials, no tenim pera res en compte los posibles de la corporació que ha de pagarlo, sino que 'ns permetem lo luxo de pressuposarlo en milions de duros, ab lo qual conseguim sols no poder passar del propósit. La mania postissa d' aparentar opulencia y grandesa nos porta á no realisar quasi res de lo que projectem. Per suscripció pública vam reunir una quantitat més que suficient pera alsar á Colombo un monument digne y adequat á las nostras forsas, y l' afany d' apariencias va enterrar lo cost de tota l' obra en uns fonaments, que per ara y per molts anys, no sostenen ni sostindrán res mes que 'l vuit d' una vanitat ridícula. Lo meteix passa en lo demés que projectem, y tot fent plans y presuposits de milions y milions de duros, tenim grans hospitals y manicomis, superbo palau de justieia, escorxador modelo y una munió més d' edificis monumentals, al nivell, dihem, dels de Paris, Londres y Viena,... pero per desgracia

los tenim sols en lo paper, puig que en realitat ó no tenim res ú ho tenim en un estat que 'ns fa vergonya. La exageració es tal vegada lo vici més funest que se 'ns ha encomanat, y ho es tant més en quant hem arrivat á sobrepujar á quells de quins l' hem aprés. Al port, per exemple, hi teniam una maxina antiquada pera la carga y descarga de grans pesos, y tot lo restant del trafech se feya ab la ajuda de quatre ó sis petitas maquinetas de propietat de las collas de la Riba. Al tractar de reformar lo servey, no hem passat de una maxina antigua á tres ó quatre de modernas, sino que n' hem posat una renglera tan llarga y espessa, que sumant totas las que hem vist en los ports més importants de las costas del continent, no s' arrivaria á igualarla. Naturalment, qne tantas y tantas máquinas están la major part del temps paradas, y que si per punt volem ferlas marxar, haurem d' imposar als barcos novas gavellas y perjudicis, obligautlos á utilisarlas pera la cárrega y descárrega en que menys las necessitin.

Nos hem extés en aquest punt, perqué la vanitosa exageració ab que tractem avuy las qüestions que més nos interesan, es un vici de fatalíssimas conseqüencias, y dels que més desnaturalisan lo nostre temperament, positiu y práctich de son natural, A extirparlo d' arrel ha de tendir lo verdader catalanisme, posantlo en evidencia y combatentlo per tots los medis de que disposi.

La situació especial en que s' ha trobat Catalunya dintre de la nacionalitat espanyola, supeditada á la direcció absorvent castellana; la falta d' ideals pera oposar als del grupo predominant; lo defalliment á que 'ns ha portat la lluyta durant sigles entre la nostra voluntat y 'l nostre temperament; la posibilitat d' explotar los recursos naturals del pays, que nos ha abandonat ó poch menys lo rebaixat idealisme castellá, junt ab moltas altras y complicadas causas, nos han portat á un desequilibri alarmador entre la nostra vida material y la moral é intel-lectual.

La nostra vida material es relativament molt enérgica. Disposant d' una terra que no val de molt tant com la d' altras regions de la Península, l' actiu travall de la agricultura l' ha feta de las més productivas. Avuy que la riquesa surt del vi, algunas de las nostras comarcas son las que més ne produeixen, y per tot arreu ahont lo terreno 's presta á cultius especials, produhim fruyts en quantitat suficient pera exportarne. La espessor de la població feu, que després d' haber plantat fins las montanyas, nos quedessin brassos sobrants, y vam fer náixer la gran industria: y la aglomeració industrial, que tenint per centre Barcelona, se extéu á moltas ciutats y vilas secundarias y aprofita tots los saltants que poden darli rius tan pochs caudalosos com lo Llobregat, lo Cardoner y lo Ter, es una de las que mes elements de travall ha lograt reunir de las del continent. En la major part de las nacions d' aquest, no tenen agrupats en una sola reduhida comarca una munió d' obrers tan numerosa com la que en la nostra forma la base de las manufacturas cotonera y llanera. Las primeras materias son l' aliment principal del port de Barcelona, y 'ls vapors que portan cotó y carbó de pedra bastarian per ells sols pera darli animació. Lo travall porta riquesa. Verdaderament á Catalunya n' hi ha mes que en lo restant d' Espanya, y aquesta riquesa 's veu no tant en las ciutats grans, com en las vilas y poblets á que ha arrivat la industria ó que tenen fruits explotables de la agricultura. En tots ells, l' obrer viu, sinó ab luxo, ab decencia, y en lo més insignificant s' hi trovan elements que indican cert benestar. Qualsevol que vingui del interior d' Espanya nota la diferencia tan bon punt com posa lo peu á Catalunya.

Mes, ¡quína diferencia entre la vida material y la moral é intel-lectual, sobre tot si s' examina en las classes que volen passar per directivas! La opinió pública está tan ensopida que sembla morta. Apassionats per las riquesas, no mirem á

quin preu nos costa lo que creyem que ha d'aumentarlas, y transigim ab lo que se 'ns demana, encara que trossegi la nostra dignitat. Moltas cosas que podriam exigir com de justicia, las demanem com gracia, y las cent comissions que van á Madrid no tenen reparo en subjectarse á tota especie de baixesas davant dels ministres y altres poderosos. Pera conservar un monopoli ú obtenir una concessió, quasi may se va per las vías legals y obertas, sino per las tortas de la corrupció y de la trafica. Tan degenerada está la nostra integritat moral, que la divisa de moltíssims sembla que 's reduheixi á aquell adagi vulgaríssim que diu: «donam menjar y dígam moro». Tranzigim ab tot; deixem abandonada la vida pública; permetem que 'ls districtes catalans sigan presa del *cunerisme;* fem gala de no tenir opinions ni conviccions, ó de cambiarlas cada vegada que 'ns mudem la camisa, á cambi de que las oligarquías madrilenyas nos fassin la caritat de conservar alguns céntims en los aranzels de certas industrias, ó autorisin alguna empresa de moralitat duptosa. Se 'ns ha arreconat completament, y nosaltres no sols nos hi resignem, sino que procurem arreconarnos encara més. Per la vida material; per satisfer las necessitats que 'ns permet sentir l' estat de la nostra cultura, donem tot lo que pugui fer olor de vida moral.

Y, ¿qué direm de la vida intel-lectual? Pera ferse cárrech del nivell baix á que ha arrivat, no hi ha més que véurer lo nostre periodisme y las nostras llibrerías. Fent excepció de poquíssims, no cal cercar en los nostres diaris articles meditats ni tan sols noticias d'interés general. S'omplen de retalls atrassats, y fins lo que passa á mitja hora de la localitat no ho sabrian si no 'ls ho diguessin desde Madrid. Es molt freqüent que desde la cort nos fassin saber alguna cosa d' importancia ocorreguda dos dias avans á Sans ó á Badalona. En punt á noticias telegráficas del extranger, ni se 'n resa.

Recordem, com exemple, que sols un diari de Barcelona va fernos saber la pujada al poder dels lliberals inglesos, y un sol també va darnos noticia del alborot socialista de Londres. Tots los demés ho copian al endemá, y prou fan, puig que 'ls lectors no volen més que trapasserías de poca substancia y barallas de carreró. Aixó sí; la nostra prempsa nos permet saber per endavant quín temps fará á cada lluna nova, puig que alguns diaris protejeixen astrólech pera dar satisfacció á sos suscriptors, y altres confian la secció ¡que 'n diuhen científica!, al Saragossá.

La llibrería de fondo pot dirse que no existeix, ni á Barcelona. Passat de las obras per entregas, que 's compran pels cromos y grabats de quarta ó quinta ma ab qual auxili s' explota la vanitosa ignorancia, no 's veu en cap aparador de llibreter més que 'ls versos de moda, novelas insustancials y quaderns pornográfichs. Las pocas obras d' estudi, originals ó traduccions, que fora d' aquí 's produheixen, no arrivan al nostre públich. De las técnicas ó especials d' una carrera, extrangeras ó mal traduhidas, sols los que las necessitan per precisió arrivan á tenirne noticia.

Una gran part de la nostra classe mitja no sols viu en la ignorancia més supina, sino que arriva á prestarhi cult. Lo llibre útil de duas ó tres pessetas li fa horror y no te entrada en sas llibrerías d' adorno. Los que 's creuhen que una llibrería dona to senyoril á una casa, la omplan dels tomos voluminosos dels editors d' estampas, y dels que pera l' objecte están enquadernats ab tapas d' or fals y coloraynas. Tant la classe mitja presta cult á la ignorancia, que si un dia un dels diaris á que está suscrita fa la francesilla de donar un article substanciós en lloch de las xafarderías de costum, lo llensa ab menyspreu y 's fa 'l propósit de deixar la suscripció á la primera reincidencia. Lo nivell intel-lectual está tan baix, que l' aficionat á la discussió séria y trascendental no

troba un sol punt de reunió que valgui la pena. Los pochs que s' ocupan d' especulacions científicas han de tancarse á casa seva, y 's consideran felissos si alguna que altra vegada troban un parell d' amichs que se 'ls escoltin. No cal que se refihin de las academias, puig que en general vegetan y no fan més que lo precís pera que no se las consideri disoltas. Tal es la situació á que 'ns ha portat la degeneració y desnaturalisació del nostre carácter. La exacervació dels vicis que li son peculiars, agravada pels que 'ns ha empeltat lo contacte ab la rassa predominant y 'l nostre afany d' imitarla, ha arrivat á pendre proporcions alarmadoras. L' esperit d' independencia individual, fill del nostre temperament analisador y positivista, s' ha extremat fins al punt de que cada hu vagi á la seva, y de que no pugui subsistir cap agrupació que 's proposi un objecte sério. La enveja y las prevencions injustificadas ho corcan tot. Veritat es, que fins ara la relativa prosperitat material nos ha permés presentarnos baix un aspecte agradable, pero es evident que, per desgracia, la vida material, tart ó dejorn, ha de ressentirse del defalliment de la moral é intel-lectual. Avuy no som ja en temps de miracles, y Catalunya no ha de ser una excepció á la regla general. Mantenir l' avens y prosperitat materials sens moralitat y estudi seria un verdader miracle.

Com se compendrá, molts dels defectes empeltats que havem enumerat se troban principalment en los habitants dels grans centres de població y no han arrivat encara á ferse alarmants entre lá gent del camp y de la montanya. En aqueixa, per contra, se notan més los vicis fills de la degeneració del nostre carácter propi. Los que havem indicat fan estragos en las vilas curtas y poblets. La enveja, l' esperit de mesquinesa, la ignorancia supina, lo menyspreu de la elegancia y puliment de las formas, los fan poch menys que inhabitables, essent lo pitjor que, no havent encara refinat la

vida material, la falta de la intel-lectual y moral no té cap compensació. No cal, donchs, esperar d' ells la iniciativa en lo Renaixement: seguirán, sí, l' impuls que desde las ciutats y centres grans se 'ls comuniqui.

Pera tot Catalunya, Barcelona es la capital, la directora, la que dona 'l tó á totas las manifestacions catalanas. Sas virtuts y sos vicis s' espargeixen per tota la regió. Fins los més dificils d' imitar, com la exageració de que 'ns hem ocupat, troban deixebles. A Tarragona, per exemple, han construhit un torín en que hi cabrian tots sos habitants, si haguessin lograt acabarlo, y cosas semblants han fet altras ciutats y vilas. Ni 'ls meteixos poblets s' escaparán de tal influhencia, y moltas de las obras que projectan y no acaban, comensan ja á presentar iguals pretencions.

Per tals motius, al estudiar lo carácter catalá, nos hem fixat d' una manera especial en l' estat dels grans centres de població, y principalment en lo de Barcelona.

La pintura que acabem de fer de la nostra situació, motiva y llegitima las aspiracions catalanistas. Los que estimem lo pays en que vam náixer y sentim que 'l nostre amor es tant més intens, com més grans son los defectes y vicis en que 'l veyem sumit, tenim lo deber de fer tots los esforsos pera alsarlo. No hem de voler desconéixer ni atenuar lo mal, puig que d' altra manera nos fora impossible fins l' intent de curarlo ó aliviarlo. Fer lo contrari es ser falsos catalanistas. Y puig coneixem lo mal y sabem quinas son sas causas, ataquem sens compassió las arrels meteixas d' aquestas, y no 'ns fassi tremolar lo pols la magnitut de la operació. Per fortuna, entre mitj de tots los vicis y defectes naturals ó adquirits, lo carácter catalá conserva encara sas condicions bonas més ó menys ensopidas. Encara som actius y estem dotats d' energia. Los defectes adquirits podem tráurensels de damunt ab sols aspirar de debó á la restauració de la nostra

personalitat política. Proposemnos ideals, y tornarem á despertarnos. Precisament totas las manifestacions més accentuadas de la activitat dels nostres temps tendeixen cap al positivisme particularista. Positiva y particularista es avuy la ciencia, més amiga de fets que d' abstraccions; positivas y particularistas son las arts; cap al positivisme y particularisme caminan la sociología y la política. Avuy, donchs, pot tornar á fer un bon paper lo poble catalá, si logra regenerarse. A obtenirho aspira lo nostre catalanisme regionalista, sentiment que va perfectament d' acort ab las corrents positivas y particularistas d' avuy com demostrarem en la part segona d' aquest llibre.

CAPITOL IV.

LO RENAIXEMENT

Explicació del nostre Renaixement.—Invasió francesa á principis del sigle. —Us del llenguatje catalá.—Era nova comensada en las Corts de Cádiz. —Epocas de lluyta y de unió.—Despertament y restauració de la historia. —Renaixement literari.—Era una protesta y una reivindicació.—Son orígen en las ideas modernas.—Obstacles.—Federalisme en 1868.—Retirada dels iniciadors del Renaixement.—Estat de postració que va venir luego.—Nou departament.—Tendencia política social del catalanísme regionalista.—Dificultats que trobará en aquest terreno.—Constancia en la restauració y propagació de la llengua.—Importancia de aquest fet —Forsa actual del Renaixement.

Es evident que dos pobles de condicions y carácter tan distints y fins oposats com lo castellá y lo catalá, per més que 's vulgui, no podrán arrivar jamay á fondres ni unificarse. Encara que l' un d' élls se fes lo ferm propósit de deixarse absorvir y dominar per l' altre, no 's conseguiria la fusió ó unificació, puig la forsa del temperament ne protestaria sempre. Lo resultat no podria ser més que la degeneració completa y la desnaturalisació del que 's deixés dominar, com per la nostra desgracia n' es un eloqüuent exemple Catalunya. La voluntat no te jurisdicció sobre 'ls sentiments, y si á copia de constancia logra algunas vegadas ferlos pendre una direcció forsada, tan bon punt com se presenta una circunstancia favorable, se li rebelan y reclaman lo dret que 'ls correspon en justicia.

Per aquest camí trobarem la explicació del nostre renaixement. Mentres vam viure ensopits; mentres l' estat de

degradació en que l' absolutisme intol-lerant havia reduhit á totas las regions espanyolas, tenia á la nostra sumida en la nul-litat; mentres ni hi havia horisonts, ó al menys no podian descubrirlos los nostres ulls als que la debilitat havia deixat quasi cegos, no va acudirnos cap pensament de regeneració. La nostra malaltía era tan grave, que fins nos treya 'l coneixement de sa gravetat. Vegetavam sens pena ni gloria, y com que no teniam esment de cap estat millor, nos aconsolavam ab lo nostre.

Va venir la sacsejada de principis del sigle, y Catalunya, com las demés regions de la Península, va experimentarne la conmoció. Al sentir lo pes de la invasió francesa, van despertarse sos instints bélichs y son esperit d' independencia, que aprofitats apassionadament pels que llavoras eran amos de las conciencias, van produhir aquella resistencia que va fer tremolar al prepotent imperi napoleónich.

Mes com la forsa dels invasors no sols consistia en los canons y bayonetas de llurs exércits. sino també en las ideas novas que espargian per tot arreu, llur poder era irresistible. Res los feya que una divisió hagués de recular del Bruch, ni que un exércit hagués de rendir las armas en Bailén, puig que aqueixos contratemps materials no eran res davant de la gran ventatja moral que alcansavan al reunirse las Corts de Cádiz. Desde aquest moment, encara que la fortuna los hagués sigut contraria en totas las batallas y haguessin hagut de abandonar lo pays fugitius y destrossats, la victoria de las ideas quedava assegurada, puig no hi havia ja forsa humana capás de evitar que comensés pera Espanya una nova era.

Prou va probar de impedirho 'l rey absolut á sa tornada de Fransa; prou van emplear los partidaris de las ideas vellas tots los medis que va sugerirlos l' afany de mantenir llur predomini; prou va bessarse la sanch á doll: res pogué deturar la marxa dels successos. Los pobles s' havian des-

pertat, y per més que 's trovessin débils, no volian deixarse tornar al ensopiment. Las ideas que avans de la invasió francesa havian sigut patrimoni d' uns poquíssims escullits, que las debian professar ab por y recel, s' havian espargit per la nació, y entusiasmavan á totas las personas il-lustradas.

Desde 'l moment que 's va despertar lo poble, devia per necessitat venir lo Renaixement. Tan bé ho van compendre aixis los invasors francesos, que un dels primers medis que 'l va ocorre pera captarse simpatias, fou lo de ressucitar la nostra llengua catalana, imposantla, al nivell de la francesa, als diaris més autorisats de Catalunya. Vritat es que l' ensaig va durar sols alguns mesos, (1) tal volta perqué la ocasió no era propicia y 'l fet quedava desvirtuat pel sagell d' imposició que 'l marcava, pero ab tot y aixó no deixa de ser digne de cridar la atenció, que las autoritats invasoras creguessin que podrian afalhagar als catalans parlantlos en llur propia llengua. Sens dupte tenian estudiat lo nostre carácter y sabian que es oposat al castellá. Lo Renaixement posterior acredita la perspicacia de que, encara que inoportunament, dongueren mostra.

Es verdaderament notable, que tots los extrangers que nos han estudiat desapassionadament hagin sempre donat importancis á aqueixa diferencia de carácters entre 'ls dos grupos de las regions espanyolas de la Península, despertant la nostra llengua avans de que s' hagués iniciat obertament lo Renaixement. Fa cinquanta anys ningú escrivia en prosa catalana, y aixó no obstant, la Societat Biblica de Londres, creyent que la ocasió era oportuna pera propagar son protestantisme entre nosaltres, va estampar ja llavoras una edició

(1) Lo Diari de Barcelona va publicarse á duas columnas, la una catalana y l' altra francesa, desde el dia 22 de Mars fins al 12 d' Agost de 1810.

del Nou Testament, traduhit en «llengua catalana.» (1) La Societat inglesa, com avans las autoritats francesas de Catalunya, donaren probas de coneixer la historia y de veure la situació del nostre pays ab mes claretat potser que no la coneixiam y veyam nosaltres meteixos en aquellas épocas.

Mes lo Renaixement va tardar molts anys á manifestarse y pendre formas, després del despertament del nostre poble. Lo extraordinari ressó que van tenir per tot arreu las ideas y principis de la revolució francesa s' hi oposava. Las aspiracions cosmopolitas dels que havian popularisat los drets del home, debian tenir un período d' explendor, avans de que 'ls pobles descubrissin llurs punts débils. La quinta essencia depurada del moviment va semblar que 's condensava, en lo social, en l' adveniment al poder de las classes fins llavoras subjectas á las privilegiadas, y en lo politich, al constitucionalisme parlamentari. Las regions espanyolas, donchs, se deixaren portar per la corrent impetuosa, y lo sistema constitucional y las aspiracions igualatarias van condensar totas llurs aspiracions. En aquells moments passava una riuhada d' ideas y d' exaltació, y no hi ha forsa capás de deturar ni torsar lo curs d' una riuhada. Mentres va passar, los catalans van fer com tots los demés: seguir lo moviment general. Van olvidar tot lo passat, puig que van creure que la era nova regeneraria, no á un poble, sino á la humanitat en pés.

Per son carácter y temperament, la gent castellana debia trobarse com en son propi element dintre dels nous principis. La brillantor, lo cosmopolitisme, la generalitat de las concepcions que havian popularisat los francesos, debian atréurela tant com las que havia ella concebut en sa bona

(1) «Lo Nou Testament de Nostre Senyor Jesucrist, traduit de la vulgata llatina en llengua catalana, ab presencia del text original.» Lóndres, estampa de Richard Watts; 1835.

época, y va apropiárselas ab facilitat pasmosa. La Constitució de Cádiz que las condensava, va trovar ressó en tot Europa, y va ser imitada per varias nacions. Va semblar durant un moment, que al despertarse Espanya havia recobrat las forsas del período da sa virilitat, com si 'ls anys d' ensopiment no li haguessin produhit cap desperfecte. No va tenir res d' extraordinari, donchs, que 'ls catalans nos deixéssim enlluhernar altra vegada, y cedissim sens cap repugnancia la direcció del nou moviment á la gent que tan bé semblava que lo comprenia

No va tardar en venir la época de proba. La Constitució ab tants travalls elaborada, va caure estrepitosament tan bon punt com va tornar á son palau lo rey, que tal vegada li devia lo haver pogut conservar lo trono. Las persecucions van extendres als avansats de totas las regions, y la desgracia comuna va acábar de unirlos. Units, en efecte, van presentarse durant las difícils lluytas que no van parar ni quan va aclucar los ulls lo rey Ferrán. Y la lluyta no sols unia als avansats per las ganas que tots ells tenian de conseguir la victoria, sino que mantenia també units als partidaris del absolutisme, per la necesitat de la resistencia.

Va comensar luego la negra guerra civil, en la que no sols se disputavan drets dinástichs, sino que las duas ideas oposadas se donavan crudel batalla. L' absolutisme y 'l constitucionalisme estavan davant l' un de l' altre, cegos de furor, folls d' ira, y disposats á tenyir de sanch los rius de la pátria. Durant tot aquest periodo no podia ferse popular lo Renaixement regional. ¡Ay del que hagués intentat enarbolar la bandera particularista! Un crit general d' execració hauria xafat al element perturbador y de discordia. Los que havian entrevist que 'ls nous ídols que la multitut adorava eran una hermosa estatua ab peus de fanch, no tenian més recurs que esperar que passés la riuhada del entusiasme, puig la co-

rrent los hauria arrossegat, per més forsa que haguessin tret al intentar lluytar contra d' ella.

No per això 's perdia 'l temps. Al punt que vam despertarnos, va recordarse algú dels temps passats. Visitant los arxius, va adonarse de que s' havia de completar la nostra historia, y tot proposantse sols completarla, va travallar pera referla, ab lo qual va comensarse á minar, encara que per via indirecta, los punts flanchs de las teorías que, havent endèrrocat l' absolutisme, se mostravan tan absorvents é intol·lerants com aquest, si bé que en sentit contrari. Los que van ressucitar la nostra historia, fentnos saber lo que havian sigut y fet los nostres passats en las épocas mes gloriosas, no foren apóstols del Renaixement, puig no 'ls ho permetían los temps ni las circunstancias en que vivian: foren, si, sos precursors.

La riuhada va passar, y lo desencantament va seguir á la exaltació. Al dirigir llavoras la mirada á la situació del pays, va veures que, si s' havia ensorrat l' absolutisme dels reys, n' havia nascut un altre. La comensada restauració de la historia permetia ja que 's reparés que algunas regions no ocupavan pas lo lloch que 'ls pertocava, mentres que altras se veyan afalhagadas en llur afany de predomini y d' absorció per los nous dominadors, que 's prevalian de la exaltació produhida per las ideas y teorías que havian despertat de llur ensopiment á totas ellas. Va comensarse á entreveure que 'l constitucionalisme representatiu havia entrat ja falsificat; que 'l parlamentarisme era una capa apedassada ab la qual pretenian cubrirse los ambiciosos, y que las paraulas llibertat é igualtat passavan poch de las dents dels que més las baladrejavan. Algú va recordarse de que las Corts de Cadiz havian ja amenassat á Catalunya ab consumar la obra dels Felips d' Austria y de Borbon, treyentnos las darreras llibertats civils contingudas en las lleys especials que conser-

vavam, y davant de la continuada absorció que, prenent lo pompós nom de unió, no trobava jamay més que unas meteixas víctimas pera 'l sacrifici, va creure arrivada la hora de dir que, ademés de las regions castellanas, n' hi ha d' altras dignas de respecte, y pera dirho fentse entendre millor, va emplear la nostra llengua catalana. D' això al Renaixement literari no hi havia més que un pas, y no várem tardar á darlo.

Inútil es cercar qui 'l va dar, puig quan una idea nova passa per un llarch período de preparació y de duptes, es ben dificil distingir entre 'ls darrers precursors y 'ls primers apóstols. Lo que si es induptable, que 'ls primers passos foren apocats, y las primeras veus no van tenir gran ressó. Van passar alguns anys avans de que lo Renaixement prengués la volada que 's va mostrar més tart en la fundació dels Jochs Florals, per un costat, y del Teatre y del Cant popular, per l' altre.

No hem de fer la historia completa del Renaixement, puig pera l' objecte del present travall nos bastará entrar en son camp incidentalment y per vía de demostració d' algunas de las apreciacions que fem. No contarem, donchs, com van creixe y desenrotllarse las tres manifestacions de la nova era, y consignarem sols, que desde 'l primer dia van posar en evidencia los dos principals impulsos á que debian la vida. Lo Renaixement era una protesta y una reivindicació: tenía una part negativa y altra positiva; devía destruhir y reedificar. L' impuls negatiu era més fort que 'l positiu, y per això va sentirse la protesta molt avans y molt més decidida que la reivindicació. La poesía lírica va comensar plorant y malehint. Plorava la trista situació de la terra; malehía la imposició, que segons creya, n' era la causa. De tot això no n' hi cabía cap dupte y d' aquí la decisió ab que ho manifestava. Lo Teatre y 'ls Cants populars no podian ser tan

accentuats, per las diferents condicions en que havian de víure, y pel públich especial á que 's dirigian; pero, aixó no obstant, la nota de protesta dominava damunt de la de reivindicació. L' us del llenguatge catalá y las formas y procediments artístichs que s' empleavan, distints y oposats als castellans, eran manifestació del temperament que 's rebellava contra tota imposició, y volía rompre las lligaduras que lo tenian amarrat y subjecte.

De lo fins aquí indicat se 'n desprén, que 'l nostre Renaixement fou produhit, directa ó indirectament, pel despertament general de las regions espanyolas al introduhirse entre nosaltres las ideas que havian fet la revolució en la nació vehina. Si haguéssim seguit ensopits y enmodorrats baix lo jou del absolutisme, que en lo nostre pays es sinónim de miseria, de fanatisme, de ignorancia y de degradació, no hauríam tingut esma pera protestar contra cap imposició, ni pera reivindicar res de lo nostre, sino que, eco débil de las oligarquías explotadoras, hauríam seguit malehint la «funesta manía de pensar», y llepant sumisos la ma que 'ns bofetejava. Lo Renaixement, donchs, es fill llegítim y natural de las ideas modernas, y la gratitut, d' acort ab l' interés propi, li han d' aconsellar no renegar jamay de son orígen. Hem de anar sempre ab lo sigle, si volem arrivar á fer alguna cosa. A ideas novas los hi correspon portar vestits nous.

Lo nostre Renaixement, fins mentres ha sigut purament literari, no ha pogut pas fer lo seu camí desembrassadament. Duas classes d' entrebanchs l' han fet ensopegar més d' una vegada. Per l' un costat, ha tingut de lluytar contra 'ls adversaris naturals; per l' altra, contra 'ls vicis y defectes dels que devian ser sos partidaris decidits. Aquestos, per desgracia, son los que fins ara més han retardat sa creixensa.

Un cop fatalíssim va rebre quan los fets de l' any 1868 van tirar per terra las institucions fonamentals del Estat es-

panyol. La protesta formulada pel Renaixement desde los primers moments, havia trobat eco en bona part del jovent de Catalunya, y la nova situació lo convidava á donar forma y cos á las reivindicacions. Lo poder central estava tan débil, que ab prou feynas podía aguantarse; la tribuna estava oberta pera tothom; los drets de reunió y d' associació se exercian sens cap limitació ni traba; fins los comicis convidavan á tots los catalans á influhir en la cosa pública, sens privilegis de classes ni de fortunas. La opinió pública estava momentáneament exitada, y s' havia enarbolat la bandera de la reivindicació. La fórmula del Renaixement, que no havian sapigut ó volgut precisar los que havian extremat la protesta, s' havia condensat en una senzilla fórmula. «Ni unificació, ni independencia; ni separació, ni absorció». «Desde avuy, deya l' esperit del poble catalá, podrem viure junts y felissos los que, distints y diversos per naturalesa y carácter, hem resistit mentres hem pogut á las imposicions de la forsa, protestantne quan no 'ns era permés fer altra cosa. No volem unificarnos, pero sí unirnos. La unió pels fins comuns, basada en lo respecte mútuo, es l' únich camí de regeneració pera las regions espanyolas».

Y la idea del federalisme va apoderarse de tots los cors. Descontant aquells pochs catalans qu' estavan engolfats en lo joch de la politica madrilenya, los demés, ó se n' havian fet declaradament partidaris y sostenedors, ó la miravan ab simpatía com la darrera esperansa. Durant un moment pogué dirse ben bé que regnava la unanimitat á Catalunya.

Mes, per desditxa, la degeneració y desnaturalisació del carácter catalá va reduhir á la esterilitat aquella explosió sens exemple. Los que havian sigut fins llavoras los capitostos del Renaixement van espantarse de las conseqüencias de llur propia obra, y no sols van deturarse, sino que van retrocedir. Lo poble, en general, y lo jovent, en particular,

esperavan escoltar que llurs veus autorisadas los dirigissin en la lluyta que comensava, y llurs veus autorisadas no van deixarse sentir. Quan, restablerta un poch la calma, van tornar á presentarse, no se 'ls va veure en lo lloch d' honor que 'ls pertocava, sino que posats als peus de aquell Madrid que aborriau; aliats ab aquell centralisme contra 'l qual se havian dirigit llurs enérgicas protestas, concentravan tot llur afany en oposarse á la fórmula, que no era altra cosa que la conseqüencia de las premisas per ells establertas.

Y aquell moviment espontani y generós, per falta de sa direcció natural, va convertirse en un motiu més de perturbació, que va sumarse als moltíssims que ja hi havía. La forsa que 'ls que l' havian fet naixer no sapigueren ó no volgueren conduhir á bons fins, fou aprofitada per altres que la emplearen per altras miras. Los directors del partit republicá á la madrilenya ne van fer festa major, y disfressantse de federalistas, van emportarsen á una bona part dels que haviam prés part en lo moviment, y damunt de nostras espatllas s' eulairaren. Fou un desengany més pera 'ls verdaders catalans, y 'l descrédit que 'ls disfressats van fer cáure damunt del sistema federatiu ab llurs calaveradas en la oposició y ab llur impotencia en lo poder, va ser un cop fatal pera 'l Renaixement regionalista.

Lo sotrach va deixarlo xafat durant una bona temporada. Seguírem escribint versos, pero no 'ls animava l' enérgich esperit de protesta dels temps anteriors, ni s' avansava un sol pas cap al camí de las reivindicacions. Los Jochs Florals meteixos, com si s' avergonyissin de profanar ab llur falta d' alé las parets dels salons históricks de las nostras glorias, se refugiavan en las salas dels teatres, y si 'l moviment en general guanyava en extensió, perdia en intensitat. Faltat d' un ideal, totas sas manifestacions marxavan desligadas, quan la mesquina enveja, filla de la nostra degeneració, no

las convertia en enemigas implacables. Hi havía molts falsos catalanistas y molts pochs catalans, Lo catalanïsme pera aquells se reduhía á la afeminada exageració d' adular tot lo nostre, presentantnos ridículs y menyspreables als ulls dels que anavan seguint lo moviment.

Per fortuna, desde fa una temporada sembla que hi ha ganas d' entrar en terreno més sólit y més fértil. S' han ja alsat ja algunas veus que han intentat plantejar los problemas politichs socials que naixen de la situació de la nostra terra, aixís en sa vida interior com en relació ab las demés regions de la Península, y aqueixas veus van trobant ressó en tot Catalunya. Sens abandonar lo camp de la poesía, se ha entrat en lo de la prosa. No 'ns reduhim ja á la protesta ineficás, sinó que aspirem á darli conseqüencias, proposatnos solucions positivas. Lo nostre Renaixement ha declarat qué havia arrivat á la major edat, y 's prepara á demanar comptes als que sens cap dret s' han convertit en tutors de Catalunya, reivindicantnlos los bens que han ocupat indegudament ó malversat. Com á major d' edat, no sent ja lo goig pueril de dirse á si meteix bonich y sabí, sino que 's presenta tal com es, ab totas sas virtuts y ab tots sos vicís; ab totas sas gracias y ab tots sos defectes é imperfeccions, y no demana ja gracia sino justicia. Per tot aixó, nosaltres hem cregut que era arrivat lo moment d' intentar fer un alegat de bona proba.

No se 'ns amagan pas las dificultats ab que ha d' ensopegar lo Renaixement en aquesta nova via que ha emprés ó vol empendre. L' adversari, decaigut, degenerat y tot, com havem vist en lo capitol segón, es encara terrible. Si vegés que nosaltres nos anem fent forts, y arrivéssim á darli cuidado, redoblaría las sevas forsas y 's disposaría á resistir fins al darrer moment. No es qüestió de que 'ns fem il-lusions. La gent dominadora d' Espanya te una gran arma en son

esperit idealista y absorvent y en son amor propi col-lectiu. Pobre, arruinada, vejetant en la ignorancia, ha sigut encara capás de fer pera la conservació de Cuba sacrificis que no hauria soportat cap altra nació d' Europa. No defensava allí interessos materials, sino la idea abstracta que reasumia en los mots «integritat de la pátria»: mots pera ella sinónims de «predomini de sa rassa en totas las regions que forman la agrupació espanyola.»

Y encara las dificultats que més temem no son las que 'ns hagin de oposar los adversaris. Las que més cuidado nos donan, son las que provindrán de la degeneració y desnaturalisació del nostre carácter. Aqnestas son las que fins ara han imprés al catalanisme la marxa duptosa é indecisa que ha portat. A las meteixas se deu, que la protesta no hagi sigut encara tan enérgica com podria, y que las reivindicacions no hagin prés formas netas y concretas, sens las quals es imposible ni pensar en ferlas efectivas.

En un punt, no obstant, s' ha mostat constantment lo Renaixement decidit é intranzigent, y aquest punt es l' ús de la nostra llengua. Aixis en sos primers temps de protesta accentuada contra la imposició castellana; com durant aquell periodo d' encongiment que va seguir á la trontallada del 1868; com al entrar en la nova via que ha de portarlo á la vida pública activa, no ha deixat ni un sol moment de propagar lo catalá, y aquesta constancia ha donat fruits ab veritable abundancia. S' ha arrivat á qué en catalá s' hi escrigui no sols versos, sinó prosa, y prosa científica, y s' hi fassin discursos, y s' hi redactin documents d' importancia. Lo Renaixement s' imposa ja ab tanta forsa en lo referent al ús del nostre idioma, que algunas vegadas que s' han reunit las corporacions activas pera ocuparse de punts trascendentals, en catalá han deliberat, y en igual llengua s' han dirigit al públich. Fins algún dels partits de la politica general, creyentse

que tal medi d' expressió es lo camí de fer prossélits á Catalunya, l' emplea al propagar sas ideas y en sas solemnitats y festas.

Tal constancia en la restauració y propagació de la llengua indica que 'l Renaixement ha tingut bon ull al ferse cárrech de la situació actual del pays. Verdaderament la llengua no es pas lo més important element de la personalitat d' un poble, puig que té sens dupte major importancia la comunitat d' interessos morals y materials, filla de la naturalesa ó creada per la historia; pero sens ser lo mes important, es lo mes visible. Los interessos morals ó materials poden fer, que agrupacions que parlin de la meteixa manera constituheixin pobles distints, de lo qual ne son bon exemple los americans que parlan l' inglés, y 'ls belgas y suissos que parlan francés; pero no logran jamay que 'ls que parlan llenguas distintas formin un meteix poble. Los que en tal situació 's troban, poden, si, agruparse en Estat nacional, com succeheix als esmentats suissos y belgas, y als distints grupos que forman avuy la Confederació austro-húngara, en qual cas la nació no está formada per un sol sino per varis pobles. Sempre que aixís se forma un conjunt nacional, la forsa de las cosas lo porta á no poder viure en Estat simple. Sa organisació propia, á la que s' arriva tart ó dejorn, es la del Estat compost. La varietat de llenguatje te importancia extraordinaria no per lo que es realment, sino per lo que suposa. Una llengua distinta suposa un distint carácter. La forma d' expressar las ideas, respón al modo de concebirlas. Lo pensar y 'l sentir d' un poble son correlatius á las condicions de la llengua que emplea.

Si, donchs, los catalans tenim distint idioma que 'ls castellans; si, encara que sortidas las duas llenguas d' un tronch comú, tenen génit diferent y condicions variadas, no hi ha necessítat de demostrar que ells y nosaltres no formem un

sol poble. Los interessos morals y materials, naturals ó desenrotllats en la historia, podrán aconsellarnos formar un conjunt nacional, pero jamay confóndrens. Alli ahont hi ha varis pobles, no hi cap la uniformitat. Si hi existeix, pot assegurarse que es filla de la imposició y producte de la tirania. Aixis ho han comprés encertadament tots los que han dirigit la nostra Renaixensa, y aixis també ho han comprés sos naturals adversaris. Aquestos nos ho perdonan tot més facilment que no pas que parlem y escribim en catalá. Pera separarnos de la via empresa han empleat tots los recursos. Primerament van desterrar la nostra llengua de tot lo oficial; després van intentar impossibilitarla en lo teatre, obligantnos per un acte despótich, á que en totas las produccions hi entrés poch ó molt lo castellá. Veyent que fet aixó no los ressortia, van idear la conspiració del silenci, no dihent ni una paraula de tot lo que produhiam, de la meteixa manera que si no existís, al meteix temps que procuravan afalhagar als escriptors de més valua, deixatlos entreveure hermosos triunfos si cambiavan de llenguatje. Per fortuna, lo Renaixement ha comprés la maniobra y no s' ha deixat convencer ni persuadir. Parlem y escribim en catalá, y no deixarem d' usarlo fins y tant que haguem obtingut las grans reparacions que se 'ns deuhen. L' ús de la nostra llengua es la manifestació mes eloqüent de la nostra personalitat y un argument incontestable en pro de la justicia de la nostra causa. Mentres visqui la llengua catalana, tot acte d' unificació, portat á efecte en cualsevol terreno, será un acte de veritable tiranía.

Aqueix afany constant del nostre Renaixement es la base de la forsa de que avuy disposa; forsa que es molt més important de lo que aparenta. Avuy se presenta poch unida, poch compacta; los vicís del carácter catalá dificultan, no ho negarém, sa marxa expedita; la falta de vida científica fa

que no pugui obtenir brillants victorias en lo camp de la discussió; l' excés de enveja y prevencions no li permeten per ara darse la organisació que necessitaria pera influhir decisivament en la marxa de la cosa pública. La forsa, no obstant, existeix y es poderosa. Lo catalanisme regionalista es la única idea que conmou als indiferents y excéptichs que forman la majoría en la nostra societat. En lo moment en que las circunstancias se presentin favorables, y 'ls elements s' agrupin, y 'l moviment prengui formas decididas, lo número y la qualitat de las forsas sorprendrán als amichs y als adversaris. Si en aquell moment surt algú que las porti al combat y las dirigeixi, s' obtindran resultats apreciables, sinó la victoria completa. Si no surt, ó 'ls vicis del nostre carácter, no regenerat encara, li impedeixen la acció, las forsas se dispersarán y anirán á engroixir los partits extrems que vulguin aprofitarsen.

Tal es la situació actual del nostre Renaixement. Las sevas forsas son poderosas, pero no pesan lo que podrian y deurian per falta de cohessió y de organisació. Meditem sobre aixó tots los que d' ellas formem part, y prenguem la resolució de posar esmena als vicis y defectes que las debilitan ó esterilisan. Lo primer interés del Renaixement es la regeneració del nostre carácter.

CAPITOL V.

AGRAVIS Y RECLAMACIONS

Amplitut del nostre catalanisme regionalista.—Responsabilitat de la nostra postració.—Situació actual de Catalunya.—Imposició de la llengua.—Estat del nostre dret civil.—Unica solució.—Administració gobern y justicia.—Imposicions en la instrucció y educació.—Estat económich.—Enveja y malavolensa envers la nostra producció.—Agravis históríchs.—Comparació de las nostras queixas ab las contingudas en la «Declaració de independencia» dels Estats Units d' América.—Major gravetat de las nostras.—Falta de aspiracions reflexivament separatistas.—Desitj de unió.—Motius que s' oposan al separatisme.—Resúmen de la part primera d' aquest llibre.

Ab lo fins aquí exposat, tenim ja prou base pera explicar lo nostre catalanisme regionalista com sentiment. La situació trista y vergonyosa de la nació en general; lo rebaixament del carácter castellá, incapás ja de dirigirla; la desnaturalisació y degeneració del catalá, son motius més que suficients pera que volguem separarnos del camí que á tal punt nos ha portat. Res nos queda ja per perdre, y per lo tant, en qualsevol cambi sols nos exposem á guanyarhi.

Y ademés encara, podem demostrar que las solucions que aconsellarem portan á alguna cosa més que á un acte de desesperació, puig que al costat de la negació pensém presentar afirmacions terminants y concretas. Lo nostre catalanisme regionalista va naixer com sentiment, pero pot també reclamar sos drets com convicció apoyada en fonaments cientifichs.

Notis bé, que á la paraula catalanisme que no expressa

més que la idea d' un sentiment de carinyo y afició á las cosas de Catalunya, hi afegim lo calificatiu de regionalista, lo qual li treu tot sabor d' exclusivisme y de interesada mesquinesa. Lo que desitjem pera Catalunya, en efecte, volem extendreho á las demés regions, lo qual dona ja carácter general á las nostras ideas. Qualsevol regió que 's trobi en condicions semblants á la nostra, pot aspirar á lo meteix á que aspirem nosaltres, y á nosaltres nos toca alentarla. Pera que las nostras pretensions puguin realisarse ab desembrás y donguin per resultat un sistema complet y armónich d' organisació dintre d' Espanya, necesitem que totas las regions que la forman aspirin á lo meteix que la nostra, y logrin realisar juntas llurs aspiracions.

Y no 'ns parem aqui encara. No sols som catalanistas y regionalistas, es á dir: no sols aspirem á que Catalunya rompi las lligaduras que la tenen agarrotada y subjecta, y á que las demés regions de la Península fassin lo meteix, á fi de que puguin luego unirse totas ab los suaus llassos de la germanor y del interés mútuo, sino que á tal resultat hi aspirem perque es conseqüencia d' un ordre general de ideas que coustituheix tot un sistema. Lo catalanisme regionalista es fill en nosaltres dels principis particularistas, que creyem los mes civilisadors y fomentadors de la cultura general. La reconeixemeut del particularisme es la consagració de la llibertat, y la llibertat es no sols la font mes abundosa de progrés y de millora, sinó que eleva la dignitat del home y de las societats y pobles.

Entés ab tal amplitut lo nostre catalanisme, anem á demostrar que es un sentiment no sols explicable, sino perfectament llegítim; que tenim dret perfecte á ser catalanistas, y que no reclamem gracia, sino justicia.

Del trist estat á que ha arrivat la nació en general, no en som tan responsables com los que van pendres la direcció y

la han mantinguda. Si alguna part de culpa 'ns toca, es insignificant relativament à la que correspon á altres. No hem de demostrar aquesta afirmació, puig que queda probada al anunciarla. La responsabilitat es correlativa á la llibertat, y lo que viu dirigit per un altre té la llibertat al menys restringida. La responsabilitat que 'ns alcansa en la actual postració de las regions de la Península, en general, y de la nostra, en particular, naixerá si per cas, de no haber fet tot lo que podiam pera treure la direcció als que la portavan. ¿Vam cumplir ab las revoltas en que protestavam de la subjecció en que se 'ns tenia? ¿Va bastar la sanch derramada á deixarnos nets de tota culpa? No volem resoldre aquest problema, y, culpables ó no, carregarem ab una part de la responsabilitat. Nos basta saber que la nostra part es molt, moltíssim més petita que la dels que 'ns dirigian y 'ns dirijeixen encara.

De la meteixa manera que no acceptem més que una petitíssima part de responsabilitat en l' estat de postració á que ha arrivat la nació en general, volem també tráurens de damunt una bona part de culpa en la degeneració y corrupció del nostre propi carácter. D' alguns sigles ensá, no hem tingut iniciativa ni pera las nostras cosas. Los que van agafar la direcció general, empleant tan aviat la forsa com la astucia, y aprofitant totas las circunstancias que se 'ls oferian, no van parar fins á deixarnos completament subjectes y xafats. Al comensar á Europa lo Renaixement que va conmoure á tots los pobles, nosaltres estavam ja lligats de mans, y en tal situació deguérem presenciar com després prenia volada la Reforma, y mes tart se preparava la Revolució que debia continuar la transformació comensada. La gent directiva de la agrupació espanyola, portada per son carácter oposat al nostre y per las circunstancias en que 's trobava, va veure aquells fets trascendentals ab molts distint ulls que no los hauriam vist nosaltres. Lo nostre carácter propi, no tenint

camp d' acció, va haver de deturarse en son desenrotllo, y es lley de la naturalesa que quan un ser que viu troba obstacles invencibles que impedeixen sa creixensa, s' enmalateix y degenera. De la nostra malaltia y degeneració, donchs, no 'n som responsables nosaltres sols. Gran part de la culpa, sino tota, toca als que 'ns tenian subjectes y lligats quan ab més vigor hauriam hagut de creixer. No teniam altre cami que debilitarnos y corrómprens, y debilitats y corromputs várem quedar. Per això, desde fa alguns sigles se nota en Catalunya aquella barreja de avens y de retrás; de costums suaus y fius afeminadas y d' instints de feresa y de barbarisme. Quan Cervantes ab sa fina penetració va ja notarho, fent que los peus d' uns bandolers penjats per collas, deixessin conéixer á D. Quijote que habia arrivat prop de Barcelona, en qual ciutat havia de trobar, en cambi, obsequis refinadíssims; quan va condensar lo contrast y barreja en la persona d' en Roch Guinart, no va atinar tal vegada que de aquella situació ne tocava una bona part de culpa á sos compatricis, que empenyats en dominar á un poble de temperament y carácter oposat al d' ells, no habian lograt mes que espatllarlo y torsarlo, com espatlla y tors lo clau lo que s' empenya en ferlo entrar á cops de martell per la cabota.

Las consideracions que acabem de fer, bastarian á llegitimar lo nostre sentiment catalanista. Per decaiguts y postrats que estiguem, nos sentim encara ab forsas pera regenerarnos y es, per consegüent, just y natural que volguem rompre las lligaduras que no 'ns deixan moure. Mes no son aqueixas consideracions las únicas que 'ns donan la rahó. N' hi ha de molt més decisivas encara.

Pera adquirirne lo plé convenciment, basta dirigir la mirada á la nostra situació actual. La imposició castellana se fa sentir tant ó més que may, puig que se 'ns tracta com á un poble vensut. Al que conserva una mica no més de l' esperit

de dignitat y d' independencia, al veure 'l tracte que se 'ns dona, li surt á las galtas la vermellor de la ira ó de la vergonya.

Lo signe del esclau era tenir que parlar la llengua del amo, y nosaltres portem aquest estigma al damunt. La nostra llengua may s' ha mort, puig encara que la hagin durant llarch temps olvidada los sabis y gent de lletras, l' ha conservada 'l poble viva en son tracte, parlantla sempre. Això no obstant, en tot lo oficial hem d' emplearne un' altra. En la llengua dels vencedors se 'ns mana, se 'ns judica, se 'ns ensenya. Fins quan la autoritat, lo jutje ó 'l mestre son fills de la terra, no poden exercir llurs funcions sino empleant lo castellá. La imposició del llenguatje es un recort constant de la nostra subjecció. Ell es lo que marca més durament la distancia que hi ha desde 'ls que manan als que obeheixen. La llengua es lo distintiu dels que 's creuhen ser de rassa superior, y á la inferior no li correspón res més, que abaixar lo cap y llepar encara la ma que 's digna fuhetejarla.

Adverteixis que al consignar aquestas apreciacions, l' autor se creu en condicions de ser considerat testimoni major de tota excepció. No 'ns tenim per un escriptor de primera forsa ni molt menys, pero sabem que podem usar lo castellá á poca diferencia com lo catalá, y coneixent poch ó molt alguna de las principals llenguas europeas, aprofitem totas las ocasions que se 'ns presentan pera poderlas practicar, sostenint ab llur auxili correspondencia als que ab ella nos honran desde fora de nostra patria. Mes hi ha encara: no 'ns dol pas confessar que la llengua castellana,—ab tots sos defectes, y á pesar de que no ha prés encara aquell sagell especial que las necessitats y 'l cosmopolitísme dels temps moderns han estampat en las que parlan las nacions més cultas,—es una de las que més nos encantan y captivan, haventla conreuhada ab gust baix l' aspecte purament literari. Tampoch

nos dol confessar, que si no fós qüestió de dignitat, la usariam molt mes sovint, y sobre tot, ab molt més carinyo que no la fem servir avuy. Mes, al punt que agafem la ploma y posem en ella las primeras paraulas, no podem deixar de recordar que es la marca de la esclavitut y l' estigma de la nostra degeneració, y si no es per pura necessitat, fem cent bossins lo paper, com si volguessim que no 'n quedés ni rastre.

Tot lo nostre está en la meteixa situació que la llengua. Lo primer Borbon va deixarnos com per caritat la nostra llegislació civil, que desde llavoras ha viscut en la trista condició dels pobres que captan. Jamay s' han dignat los nostres dominadors tenirla present pera res. Quan han introduhit alguna modificació á la castellana, han manat que s' apliqués també á la catalana, sens pendres la pena d' averiguar si li era ó no aplicable. Donantse de menys, ab vanitós desdeny, de dirigir una ullada al nostre estat legal, tant atendible com lo d' ells per estar vigent, y cent vegadas més respetable per son origen, puig que en general es fill no de las mercés d' un rey, sino de la organisació lliure d' un poble, l' han anat sempre minant y esmotxant en lleys secundarias, reals ordres y decrets, circulars de centres directius, y fins en sentencias d' un tribunal suprem, en que no hi entran més elements components que 'ls que representan lo sentit jurídich de la rassa dominadora. Desde fa mes de dos sigles lo nostre dret está inmóvil y sech com una mómia. Las institucions, perfectament acomodadas moltas d' ellas al nostre temperament y carácter, no han pogut fer la evolució que requereixen las novas necessitats que ha creat en son moviment la vida moderna, y 's presentan antiquadas y no donan los fruits que podrian dar encara. Aixis los reys, quan en llur absolutisme s' atribuhian la potestat llegislativa, com las Corts, fillas dels ministres, que han vingut á substituhir l' absolutisme dels reys, fent com lo gos del hortolá, ni s' han

prés la pena de cuidarse de lo nostre ni han deixat que nos ne cuidessim. Y ¡encara gracias!, puig que si 'ls escoltem, á uns y altres debem estarlos agrahits de que no 'ns hagin pres lo que conservem, y si alguna vegada nos hem atrevit á fer alguna reclamació vergonyant ó tan sols una indicació, se 'ns ha respost ab la amenassa de destruhir de cop y volta lo poch que 'ns queda. En la actualitat está pendent de discussió lo códich civil, que si arrivés á plantejarse, seria lo cop de gracia á la nostra llegislació especial.

Desde la caiguda de Catalunya á principis del sigle passat, per no dir desde molt avans, la nostra situació jurídica en lo civil es tan anómada é irregular, que ó hem de conservar una llegislació antiquada y que no basta pera algunas de las necessitats del poble catalá actual, ó 'ns hem de resignar á que sigui suplantada per un' altra, no tan sols distinta, sinó basada en principis contraris. La gent castellana, per postrada que estigui, no transigueix ab res que s' oposi á sos punts de mira. S' ha fet lo propósit de que las regions de la Península, siguin las que siguin llurs procedencia y condicions, han d' unificarse baix sa direcció suprema, y no hi ha medi de ferla cedir de bonas en bonas. Sa tenacitat y tosuderia s' aguantarán fins que 'ns vegi decidits á reivindicar energicament tot lo nostre.

Inútil es, donchs, que 'l catalanisme busqui térmes mitjos pera arrivar á un acomodo. Mentres nos mostrem indecisos, la gent del centre nos creurá débils, y avansará cada dia més passos en la via de la absorció. La degeneració de son carácter la fa insolent y capritxosa, y la insolencia y 'ls capritxos sols se deturan davant de qui 'ls planta cara ab dignitat y enteresa. Hem de ser decidits y llógichs. Si volem conservar la nostra situació jurídica especial, precís es que reclamem tot lo necessari pera conseguirho: y lo necessari pera assegurar una llegislació separada, es un cos llegisla-

tiu separat, ab tribunals també separats, y ab autoritat executiva que, encara que sigui comuna, goberni separadament á cada una de las regions de dret especial. En aquest punt ha de ser intransigent lo catalanisme. Nos reservem completar la demostració en la part d' aquest llibre que destinarem á las solucions prácticas particularistas.

En igual situació que la llengua y lo dret están la administració, lo gobern y la justicia. Pera la primera se 'ns concedeixen, es veritat, corporacions provincials y locals, pero se te bon cuidado de tancarlas dins un cércol de ferro, que no las deixa moure més que en lo sentit que convé á las oligarquias de la política castellana. La lley fonamental ú organisadora se diu general pera tota la nació, pero en realitat jamay es res més que la expressió de la part d' ella que está imposada á las altras, y respón sempre á son estat polítich y jurídich. L' autoritarisme es la base de la organisació, tant se val si l' estableix una oligarquia que 's digui conservadora, com una que s' anomeni lliberal. L' esperit castellá d' absorció y de predomini, al adoptar lo régimen falsament representatiu y parlamentari, no va fer més que cambiar l' absolutisme d' un rey per lo d' uns ministres, y las corporacions administrativas dependeixen de llur voluntat insolent y capritxosa. Un ministre, auxiliat en cas necessari per los tribunals que dependeixen d' ell y que, per tant, han d' estarli sumisos, suspén y destituheix á las que donan la més insignificant mostra no ja d' independencia, sino de dignitat, y 'ls individuos que las formavan se veuhen encausats y exposats á una condempna. Y no 's cregui pas que en llurs funcions normals tinguin las corporacions administrativas més independencia. L' agent del ministre, gobernador civil ó alcalde, es sempre l' árbitre. La lley ha tingut prou cuidado en fermarlas molt curtas, y la poca corda que 'ls dona, la aguanta lo representant de Madrid. Quan lo gobern cen-

tral se diu mes lliberal, las corporacions provincials y municipals son tan lliures com un aucell tancat en una gabia y vigilat de més á més per un gat, que está espiant si s' acosta als ferros pera clavarli las unglas.

Los agents del gobern nos recordan continuament la nostra subjecció. Ab pocas excepcions, del mes alt al mes baix son forasters, de rassa y llengua distintas que nosaltres, y possehits quasi sempre del menyspreu sinó del odi que tot lo nostre inspira als que 'ns dominan. Fins quan volen fer justicia no logran ferla, puig que 'ns aplican un criteri que no s' avé ab cap de las nostras condicions. Jamay se 'ls ha exigit que entenguessin al menys la nostra llengua y coneguessin las nostras costums, sino al contrari: al empleat que es fill de la terra l' obligan á parlar y obrar com si no ho fós. Insolents, per regla general, y petulants, al veure que 'ls som inferiors en soltura de llenguatje, y que no comprenem moltas vegadas llurs apreciacions y conceptes, ho atribuheixen á superioritat de rassa, y acaban de ferse capritxosos é inaguantables.

Lo meteix á poca diferencia se nota en lo que se 'n diu administració de justicia. Los tribunals no sols estan formats per forasters, sino que oficialment ignoran totalment lo nostre dret. Las nostras vidas, bens y honras están en mans de magistrats y jutjes que no coneixen las nostras costums, ni participan del nostre modo de ser, ni están units ab lo pays y 'l poble per cap llas més que 'l purament artificial de la nacionalitat. La movilitat de las situacions politicas y la inseguretat dels cárrechs judicials no permeten als que 'ls desempenyan enfonsar cap arrel en la nostra terra, y passan per l' empleo com un cometa pel nostre firmament. Pochs d' ells se prenen la molestia de profundisar las nostras lleys, que son, no obstant, completament distintas de las que han estudiat en las universitats y practicat en altras regions, y fallan los

procesos com los pot fallar un passavolant, que sab que al cap de pochs mesos pot ser trasladat á l' altra banda de la Península.

Lo nostre dret especial no s' ensenya en cap establiment dels que dependeixen del centre. Aquest porta l' esperit de favorir lo predomini castellá al extrem de que en la meteixa universitat de Barcelona s' ensenya, no 'l dret civil catalá, que es l' únich que té legalment aplicació á las nostras comarcas, sino 'l castellá, que ni com á supletori pot ser invocat en las lluytas judicials que en ellas han de fallarse. ¿Pot imaginarse res més absorvent ni més tiránich?

Mes tal absurdo no 's veu exclusivament en la ensenyansa del dret, sino en totas las demés, comensant per la que se dona en las escolas de criaturas. Lo mestre te d' explicar en castellá encara que 'ls deixebles no l' entenguin, y 'ls nostres fills han de perdre los anys de la vida millors pera lo desenrotllo de las potencias intelectuals. No hi fa res que 'l mestre sigui catalá, puig la lley del que mana l' obliga á tenir que fer l' esfors de parlar una llengua que no li es natural, al sol efecte de ferse ininteligible: quan si no se 'l obligués á ferlo, lo que ell explicaria ab facilitat, seria claramente entés per sos oyents, ab grans ventatjas pera un y altres. La vanitosa petulancia dels nostres dominadors s' ofendria de que la seva llengua hagués de ser ensenyada als nostres fills com un' altra qualsevol de las forasteras, y suposan que tenim obligació de coneixerla avans y tot de haverla aprés.

Y encara no para en aixó l' esperit d' imposició de la rassa dominant en lo referent á escolas. No li basta que la instrucció 's dongui en castellá, sino que la educació ha de ser també castellana. Las oracions han de recitarse en llengua forastera, y 'ls jochs y entreteniments han de ser pera 'ls nostres noys tan exótichs com las oracions. Res hi fa que aquestas no 'ls puguin sortir may del cor, puig han

de xarrotejarlas com los lloros, ni que aquells no 'ls puguin donar la expansió que tant necessita la infancia. Han tingut la desditxa de naixer en un pays supeditat, y han de sentirne los efectes desde 'ls primers anys de la vida. ¡Aixis estarán ja acostumats al jou al arribar á homens!

No hem passat encara del comensament de las justas queixas, y ¿qui se atrevirá ja á negar la llegitimitat del nostre catalanisme? Encara que 's reduhís á la protesta, sens fer cap reivindicació, ¿quin jutje imparcial no fallaria que la rahó nos sobra? Per molt que s' extremés la actitut del catalanisme, jamay se posaria al nivell dels agravis inferits á Catalunya.

¿Se 'n volen més probas? Separemnos del terreno politich-social y entrem en l' económich. Com si 'l nostre positivisme fos un delicte, no 's pensa sinó en cercar lo modo més eficás pera castigarlo. Las manifestacions del nostre travall no poden contar més que ab llurs propias forsas. De part dels que 'ns manan, no cal que n' esperin més que entrebanchs y vexacions. No tenen cap garantía de estabilitat política, y ni tan sols se 'ls assegura la tranquilitat y seguretat, que son la primera necessitat de tot productor. L' únich medi que usan los poders públichs pera comunicarse ab los que travallan, pot ben dirse que es lo de ferlos visitar per famolenchs investigadors y repugnants comissionats d' apremis.

Lo que s' ha fet en industria y arts útils, s' ha fet á pesar de las circunstancias en que hem viscut y sens poder utilisar quasi cap dels medis ab los quals los Estats previsors ajudan á llurs membres á sostenir la competencia per la vida y á sortirne ab victoria ó al menys airosos. Lluytant ab tantas contrarietats, s' ha lograt reunir en algunas de las nostras comarcas la aglomeració d' elements industrials de que hem partat en lo capítol anterior. Mes, tan bon punt com los nostres dominadors la han vista en estat de fer goig, lluny de

sentirne orgull, li han posat enveja y la miran ab odi. Res de darli la ma pera que pugui arrivar á la perfecció que li manca, sino tot lo contrari. La miran com enemiga, y al tractar ab las nacions extranjeras procuran ferli tot lo mal que poden. ¡Ni 'l dret de queixarnos nos concedeixen! Basta que sentin la nostra veu pera que la motejin de veu del egoisme.

En aquest terreno no tenen ni la excusa del seu idealisme y esperit d' abstracció, puig sempre que 'ls convé saben prescindirne. No 's prenen la molestia d' amagar que al tractar de lo nostre no 'ls guia més que la malavolensa. Quan van creure que ns' darian un cop fatal tractant ab la Gran Bretanya, lo gobern captava 'ls vots dels diputats castellans contra la protecció á la nostra industria, prometentlos protegir los seus productes agrícols. Tot son afany es deixarnos aislats, especialment dels que més units deurian estar ab nosaltres per historia y per carácter. Als culliters valencians se 'ls ofereix protecció ab tal de que combatin la que nos favoréix á nosaltres.

En aquestas questions no respectan cap consideració per atendible que sigui. Res los diu lo fet de que la nostra comarca sigui la mes poblada, y que per sobra de brassos no pugui viure del cultiu de la terra exclusivament. No aprenen la llissó saludable, procurant exténdrela á altras regions, sinó al contrari. Inspirantse en las passions y prejudicis que 'ls pobres senten contra los que no ho son tant, saben que 'l nostre travall nos dona algunas ventatjas materials, y 'ls fem nosa. No podent igualarnos en aquest punt, voldrian que nosaltres nos igualéssim ab ells.

Per fortuna nostra, fassin lo que vulguin no conseguirán pas lo que 's proposan. Quan una aglomeració d' elements de travall ha lograt formarse, es quasi impossible disóldrela. Caminará ab mes ó ab menys desembrás, pero caminará. Lo que conseguirán tal vegada será que 'l nostre travall hagi de

transformarse, y lluny de fernos un mal, nos farán un be en definitiva. Ademés, pel camí que portan las oligarquias dominants, no arrivarán pas may á treure 'ls aranzels. La partida de aduanas es una de las mes importants y tal vegada la més sanejada dels presupostos de que s' alimentan. La necessitat y la codicia las obligará á ser proteccionistas, fins contra llur voluntat y á pesar de llur malavolensa envers nosaltres.

Mes, precindint de tals consideracions, ¿pot haberhi motiu més fort y ben fundat pera 'l catalanisme que la conducta económica que 's ve seguint? Si las condicions de la nostra regió son diferents de las de moltas altras, y fan inevitablement necessari que las nostras necessitats hagin de ser també distintas, lo únich procedent fora que 's busqués lo modo d' armonisar las diferencias. ¿Poden Catalunya ni cap altra regió cambiar lo temperament y carácter de llurs habitants? ¿Pot aquella millorar sa terra ó despendres dels brassos que li sobran pera son cultiu, ó poden las altras aumentar de sopte la població que 'ls manca? Lo natural, lo convenient, lo just, fora que unas y altras, convensudas de que están decaigudas y débils, procuréssin darse mutuament las mans pera ajudarse. Si á las unas los sobran productes de la terra, á las altras los ne sobran de la industria, lo que convida al cambi en benefici de totas. Si las regions de la Península se haguessin considerat com germanas, sens voler las unas sobreposarse y dominar á las demés, avuy foran totas molt menys pobres que no son, y no tindria rahó de ser ni 'l catalanisme ni cap altra manifestació de protesta.

Podriam omplir centenars de páginas si vulguéssim sols indicar los agravis que llegitiman los nostres sentiments catalanistas. Si entréssim en lo terreno de la historia, hauriam d' anar vuidant fet per fet tots los que d' ella coneixem, y quasi no 'n trobariam ni un que no fós un anell de la cadena ab que se 'ns ha anat amarrant. Veuriam que tan aviat s' ha

empleat la forsa com la astucia, puig que la rassa dominant ha usat tota classe d' armas pera combátrens, y 'ns explicariam l' estat de degeneració y postració en que se 'ns ha fet caure. Ab lo llihre de la historia obert á la má, podem anar á demanar comptes als que han sigut la primera causa de la caiguda.

Tals son los agravis que pot alegar Catalunya, que llegitiman no ja lo catalanisme sino qualsevol altre sentiment més accentuat y enérgich. Moltas vegadas, llegint ab fredor y perfecta tranquilitat la memorable «Declaració de independencia» que van fer los representants de las Colonias inglesas al rompre solemnement ab la metrópoli y declararse Estats Units, hem comparat las queixas estampadas en aquell document solemne ab las que podríam alegar nosaltres, y hem hagut de convencerns de que la nostra Declaració resultaría molt mes contundent y fundada que la redactada per Jefferson. Ab tanta rahó com los que rompian ab la Gran Bretanya, podriam estampar: «que, sempre y quan una forma de gobern, sigui la que sigui, va á parar á destruhir lo fi pera la que fou establerta, lo poble te 'l dret de cambiarla ó abolirla, y de instituir un nou gobern, fundantlo en los principis y organisant sos poders en la forma que 'ls sembli més propia pera proporcionarse la tranquilitat y la felicitat. La prudencia, en veritat, aconsella que per motius petits y causas pasatjeras no deuhen los pobles cambiar los goberns, quan aquestos están establerts desde algun temps: pero també la experiencia de tots los temps ensenya, que 'ls homens están més disposats á sufrir, mentres los mals siguin soportables, que no pas á fer us de llur propi dret, destruhint la forma de gobern á que estan acostumats. Pero quan una llarga serie de abusos y d' usurpacions ab tendencias á un meteix fí, revela en tota sa realitat lo propósit de junyir un poble al jou d' un despotisme absolut, aquest poble té 'l dret y fins lo

deber de tirar á terra tal gobern, y de subvenir ab novas garantias á sa seguretat en lo pervenir.»

Y podriam estamparho ab tauta rahó com ells, ó millor, ab molta mes rahó que ells, puig tots los agravis de qué ells se queixavan, los hem rebut nosaltres aumentats y agravats de moltíssim. Creyem que será interessant fer una lleugera comparació entre uns y altres agravis.

Los primers capítols que formula la Declaració americana, se refereixen á abusos comesos per la potestat real en la marxa del poder llegislatiu. Si nosaltres nos referíssim als temps passats, trovaríam lo nostre poder llegislatiu atacat moltas vegadas á ma ayrada y disolt ab completa ilegalitat. Fins acceptant com á legal lo «Decret de Nova Planta,» lo nostre poder llegislatiu debia conservarse. Basta llegir aquet decret funest, pera veure que 's refereix principalment á lo judicial y administratiu, y que res, absolutament res prevé sobre Corts ni poder llegislatiu: y com que 'l meteix decret prevé que «en tot lo no previngut en sos articles s' observin las Constitucions que avans hi havia á Catalunya,» lluny de destruhir aquell poder, lo confirma. Historicament, donchs, sols la ilegalitat mes irritant pogué privarnos del atribut mes esencial de la personalitat d' un poble.

Si volguéssim prescindir de la historia y referirnos al poder llegislatiu creat per las Constitucions contemporáneas, las queixas que podriam formular foran cent vegadas mes graves que las de las colonias americanas. Aquestas estavan agraviadas per abusos ó extralimitacions de la corona, pero la veritat del poder llegislatiu se conservava en sa essencia. Lo rey manava sospendre los efectes de la lley fins que obtinguessin son consentiment, que may arrivava; convocava Cossos llegislatius en llochs extraordinaris ó poch cómodos; disolvia Cámaras de representants, y passava algún temps sense ferne elegir de novas. Tot aixó que forma la base dels

agravis de la Declaració americana, es *pecata minuta* comparat ab lo que passa en lo nostre pays. Basta recordar la situació que hem pintat en lo capítol primer. Lo sistema representatiu está convertit en una farsa grotesca.

Entra luego la Declaració americana en los agravis inferits en lo terreno judicial y administratiu. «Ha fet als jutjes, diu referintse sempre al poder real, dependents de sa voluntat, disposant á sa manera d' aqueixos empleos, aixis com de llurs dotacions y havers.»

«Ha creat una munió d' empleos fins als nostres temps desconeguts, y ha enviat á aquest pays aixams de funcionaris pera oprimir al nostre poble y devorar sa substancia.»

«Ha mantingut entre nosaltres en temps de pau exércits permanents sens consentiment dels nostres llegisladors.»

«Ha intentat fer al soldat independent de la autoritat civil y fins superior á ella.»

D' aquestas queixas no hauríam de modificarne ni una lletra, sino fós pera donarhi tochs mes foscos y accentuats. Las hem traduhit al peu de la lletra y resultan com si fossin originals nostras.

Entra luego la Declaració á formular los agravis rebuts del poder real en combinació ab lo Parlament, qual juridicció sobre las Colonias nega, y 'ls capitols principals son los següents:

«Que havian pretengut llegislar:

«Pera inundar los quartels de numerosos cossos d' exércit.»

«Pera protegir als soldats y gent d' armas ab procediments irrisoris en lo que 's refereix á assessinats que haguessin comés en habitants d' aquells Estats».

«Pera interceptar y destruhir lo nostre çomers ab totas las parts del món.»

«Pera imposarnos tributs sens lo nostre consentiment.»

«Pera privarnos en molts casos de la institució y ventatjas del judici per jurats.»

«Pera transportar á ciutadans á l' altra part dels mars, y processarlos allí per delictes suposats.»

«Pera derogar las nostras Cartas, abolir las nostras mes preciosas lleys, y destruhir fundamentalment las formas dels nostres goberns.»

«Pera suspendre las nostras propias Assambleas, y declararse ells meteixos revestits del poder de dictar lleys obligatorias pera las Colonias, en tots los casos y circunstancias.»

Ab las variacions que fa necessarias la diferencia de temps, lloch y condicions, aquesta part de la llista d' agravis podria servirnos també perfectament. Sols los quatre darrers capitols de la Declaració americana no serian d' aplicació al nostre estat actual, puig que 's refereixen á la conducta de la Gran Bretanya després de declarada la guerra entre son poder y 'l de las que eran sas Colonias. Afortunadament pera tots, no s' ha quebrantat la pau material entre las regions de la Peninsula, y en los moments actuals «ni 's devastan los nostres mars, ni se 'ns saquejan las costas, ni se 'ns creman las ciutats, ni 's degolla als nostres conciudadans,» usant pera tals objectes exércits de mercenaris extrangers. «No s' obliga, tampoch, als nostres conciutadans fets presoners en los mars, á fer armas contra llur patria; á convertirse en butxins de llurs amich y germans, ó á caure, en cas contrari, víctimas dels cops de llurs propis germans y amichs,» ni «s' han fomentat entre nosaltres excicions domésticas.» Avans d' estar en guerra oberta, las Colonias americanas tenian motius de queixa suficients pera basarhi llur resolució de emanciparse, y tots aquells motius, agrabats encara, trobariam nosaltres en la nostra situació actual, sens necesitat de recorre als agravis históricbs.

Podríam, donchs, «exposar y declarar al món enter»,

com feren los americans, la llista copiada de llurs agravis, en la seguretat de que 'l món enter trobaria llegítima la nostra Declaració, com justa y santa va trovar la de las Colonias al rompre ab la Gran Bretanya. Tant mes llegítima la trobaría, en quant nosaltres podriam afegirhi una pila de capitols que no degueren formular los fundadors dels Estats Units. Entre moltíssimas altras cosas, podriam afegír nosaltres:

«Units baix la base de la igualtat perfecta ab un poble que valia tant com nosaltres, pero no més que nosaltres, y fundada la unió en lo consentiment lliure y la utilitat recíproca, per forsa d' armas unas vegadas y á copia d' insidiosa constancia sempre:»

Se 'ns ha prés la nostra llengua, obligantnos en tots los actes de trascendencia á usarne un' altra que no s' avé ab lo nostre temperament y carácter.»

«Se 'ns han prés las nostras lleys, perfectament acomodadas al nostre modo de ser, en tot lo referent á materias políticas, administrativas, penals, mercantils, procediments y altras y altras, y després d' habérsens minat per sa base lo poquíssim que conservavam, ó sigui lo referent á la organisació de la familia y regulació de la propietat, se 'ns amenassa encara continuament ab sa destrucció completa, y ab subjectarnos á una llegislació que 's basa en principis contraris als que davan á la nostra robustés y vida.»

«Se 'ns ha prés la nostra historia, obligatnos á considerar oficialment com á propia la de unas regions que no tenian sobre la nostra cap predomini.»

«S' ha procurat enlluhernarnos ab ventatjas del ordre material, pera fernos olvidar completament los interesos morals, y un cop se 'ns ha considerat prou distrets y axafats, se disposan á arrancarnos aquellas ventatjas, contrariant lo nostre comers y destruhint las nostras industrias.»

«Se 'ns ha apartat sistemáticament de la direcció dels

negocis públichs que interessan á la agregació de totas las regions espanyolas, privant aixis al conjunt del element positivista que devia temperar en bé de tots, l' idealista dominant.»

«Se 'ns tracta com á pays conquistat, enviatnos agents del poder central que 'ns explotan per tots los medis, lícits é ilícits, y encarregant la decisió de las nostras qüestions domésticas á jutjes forasters, que ni tenen cap arrel en lo pays, ni coneixen lo nostre dret especial.»

«Per tots los medis dits y molts altres que fora llarch condensar, empleats ab constant tenacitat durant un llarch período históríchi, no sols s' ha rebaixat lo nostre carácter, sino que se l' ha desnaturalisat fins al extrem de que no se veu cap esperansa de millora sinó en una conmoció tan forta, que fassi trontollar fins los fonaments de la organisació nacional á que estem subjectes.»

Y després d' aquesta relació d' agravis, podriam tornar á copiar la Declaració americana, y acabar dihent:

«Cada vegada que ha pujat un grau la opressió, hem demanat justicia de la manera mes humil. Las nostras repetidas peticions no han tingut altra resposta que repetits insults. Un princep qual caracter está marcat ab tots los actes que qualifican un tyrá, es inepte pera dirigir á un poble lliure.»

«No hem faltat jamay á las consideracions degudas als nostres germans. En distintas ocasions hem cridat llur atenció envers las tentativas que feyan llurs Cámaras pera extendre sobre nosoltres una jurisdicció injustificable. Hem recordat á llur memoria las circunstancias de la nostra unió (1). Hem apel·lat á llurs naturals justicia y grandesa d' ánima, y per los llassos de la sanch que 'ns lligan, los hem conjurat pera que desaprobessin aquellas usurpacions,

(1) Lo tetx americá diu: *of our emigration and settlement here.*

que havian de portarnos inevitablement á rompre nostras relacions y comers mútuo. Ells també han sigut sorts á la veu de la justicia y de la consanguineitat. Devem, per lo tant, cedir y consentir en la necesitat que 'ns imposa la separació, y considerarlos, al igual que 'ls demés pobles, enemichs en la guerra y sóls amichs en la pau.» (1)

Mes no volem seguir en aquest terreno. Lo document americá es una declaració d' iudependencia que tot lo món civilisat ha reconegut com suficientment fonamentat, y nosaltres no aspirem á la independencia. Per molts y grossos que siguin los agravis rebuts; per més degenerats que nos vejem per culpa en gran part d' altres, no hi ha avuy á Catalunya qui sigui reflexivament separatista, ni ho serem sinó al darrer extrem. La lluyta constant sostinguda entre la voluntat y 'l temperament es bona proba de que no 'ns equivoquem al fer aquestas afirmacions. Lo catalanisme regionalista aspira, si, á rompre la unitat uniformadora que nos ofega, pero ab igual forsa desitja la unió que ha de darnos salut y fortalesa. Volem viure no amarrats y lligats, pero si enllassats ab las demés regions de la Península. Tals son, y no altras, las aspiracions y desitjos que procurará convertir en realitats lo catalanisme regionalista, si arriva á arrelar y á ferse vigorós.

La separació de la nostra regió d' Espanya sóls podria tenir dos objectes: la independencia, ó la unió ab un' altra nació, y ni la una solució ni l' altra podrian convenir á Catalunya. Las nacions petitas sóls poden conservar llur independencia en condicions especialíssimas. La única que la té ben assegurada á Europa es la Confederació suissa, per

(1) Tots los trossos transcrits del célebre document americá, los havem traduhit literalment de la edició oficial de *The unanimous Declaration of the thirteen united States of America*, feta per lo Congrés, en 4 Juliol de 1776.

constituhir entre mitj de quatre de las grans potencias un espay neutral, que 'ls evita molts fregaments y motius de complicacions. Si Espanya fos avuy una nació forta que pogués fer sombra á Fransa, tal vegada á l' una y á la altra los convindria crear una faixa neutral, que 'ls fes lo meteix servey que fa Suissa á las nacions vehinas, y en aquesta suposició podria Catalunya aspirar á una independencia, que tindria sa millor garantía en la gelosía mútua de dos poderosos. Essent Espanya débil com es, y debent encara quedarho molt més en lo cas suposat de que se separés d' ella Catalunya y tota la faixa dels Pirineus, no existeixen pera nosaltres las condicions especialíssimas que 's necessitarian pera garantirnos la independencia. Per altra part, los interessos creats durant los sigles transcorreguts d' ensá de la unió; los precedents que quan aquesta va realisarse ja existian; lo comers ab las Colonias espanyolas consumidoras de molts dels nostres productes; lo coneixement de la llengua castellana, generalisat entre nosaltres, y que durant molt temps no podriam suplir per cap altra; la exuberancia de la nostra producció industrial y manufacturera, qual mercat natural y quasi únich son las regiòns agrícolas de la Península, y cent altres llassos que 'ns lligan á la nacionalitat de que formem part, serian altres tants obstacles á la nostra independencia. La naturalesa 'ns ha situat á la part d' ensá dels Pirineus, y no está en lo nostre poder lo corretjir la obra de la naturalesa, per molt que hagi resultat en nostre perjudici.

La separació de Catalunya pera entrar á formar part de una nació que no sigui Espanya, es absurda y, encara que fos possible, no 'ns convindria gens. No llindem més que ab Fransa y, cap interés moral ni material atendible pera una unió, nos lliga ab los nostres vehins. Lo carácter que entre aquestos predomina es tan diferent y oposat al nostre com lo castellá, y com que son avuy més forts que 'ls que ara nos

manan, la subjecció á que se 'ns condemnaria fora més completa. Los catalans del Rosselló han perdut molt mes la personalitat que 'ls de la banda d' ensá dels Pirineus, y llur exemple no pot pas tentarnos. Lo temperameut francés, menys idealista que 'l castellá, es tan absorvent é intolerant com aquest, y avuy per avuy molt més exigent, puig conserva encara la il-lusió de que la Fransa es la primera y única nació del món civilisat. La necessitat de la resistencia contra la absorció castellana va portarnos en un trist periodo de la nostra historia á posarnos baix la protecció del rey de Fransa, reconeixentlo com soberá de Catalunya. Lo seu domini fou curtíssim y en circunstancias molt anormals, pero aixís y tot, ja poguérem veure que haviam surtit del foch pera caure en las brasas. Y llavoras la nació francesa no havia arrivat encara á la unificació que havia de pesar luego damunt d' elta. Lo catalanisme regionalista no pot desitjar per cap istil la unió ab la Fransa, que es avuy la terra de la concentració, del uniformisme y de la exageració de la autoritat del Estat, y ho porta fins al delirant extrem de no deixarli veure, que la malaltissa debilitat quals primers efectes han sigut ferli perdre 'l lloch preeminent que ocupava, no es més que la conseqüencia de la falta d' iniciativas particulars, sacrificadas al somni igualatari que avuy encara fa desvariejar als blanchs y als roigs, hereus los uns dels reys que hi van perdre 'l cap, y 'ls altres dels revolucionaris que volgueren imposarse á la humanitat en pés á canonadas.

Consti, donchs, que al comparar las queixas que pot presentar Catalunya pels agravis rebuts de sos dominadors ab lo document monumental de la independencia americana, no 'n volem treure totas las conseqüencias que podriam. Volem, si, que 's vegi, que 'l nostre catalanisme regionalista te tanta rahó, que si 's detura eu un punt que no arriva al separatisme, no es per falta de dret, sino perque no creu convenient exercitarlo.

Y al obrar aixis, las rahons de conveniencia indicadas no son las que més nos mouhen, sinó que 'n tenim d' altras d' ordre més elevat. Lo nostre catalanisme regionalista, además d' un sentiment, es en nosaltres una convicció, filla d' un sistema general de ideas y de principis. Som catalanistas perqué creyem en lo particularisme y en la llibertat que n' es la més hermosa conseqüencia.

Al queixarnos y protestar de la subjecció en que se 'ns té, no 'ns mou la mesquina enveja als que suran, ni aspirem á cambiar los respectius papers. Volem la llibertat aixis pera nosaltres com pera los nostres adversaris, y encara que las circunstancias nos portessin á poder pendre la revenja, no voldriam fer ab ells lo que ells han fet ab nosaltres. Professem lo particularisme per sistema, y som per principis expansius y generosos. Las teorias en que 'ns apoyem son de tracendencia general, y de llur aplicació pot esperarsen un cambi ventatjós en la organisació de las societats.

No creyem en la uniformitat, que sols pot naixer de la imposició y de la tirania, y ho esperem tot de la llibertat, que es la consagració de las varietats. Lo nostre ideal es la unió y la bona amistat entre tots los individuos dintre de una col-lectivitat, y de totas las col-lectivitats dintre de las grans agregacions. Volem la llibertat, no pera aislarnos y tancarnos dins murallas de sospitas y envejas, sino pera utilisarla agrupant lo major número possible d' homens y pobles pera los grans fins del avens y de la perfecció. Com la antigua llegenda, separem pera unir. «Com més amichs més clars,» diu un adagi de la terra. Volem, donchs, anar molt clars ab tots los que tenen interessos comuns ab nosaltres, al objecte de poder ser ben amichs.

Per sa elasticitat, lo sistema particularista es lo que més pot contribuhir á la realisació de las tendencias que ennobleixen á la civilisació dels nostres temps. La unió lliure y

expontánea pot tenir graus mes ó menys estrets, segons quins siguin los interessos comuns á las agrupacions ó col-lectivitats que s' uneixen. Las que tenen comunitat d' historia, de tendencias, de llengua, de necesitats, d' aspiracions, de dret, etc., etc., constituheixen regions, que s' enllassan luego menys estretament ab altras, ab las quals tenen també alguns interessos comuns, formant ab ellas nacionalitat ó societat política. Las distintas nacionalitats senten ademés necessitats comunas ab altras que 's troban en estat similar de cultura, y pera satisferlas ab ventatja de totas, poden també unirse, pero menys estretament que las regions d' un meteix Estat, y sens arrivar á formar societat permanent política. Las distintas rassas humanas, en quant han sortit del estat salvatje ó de barbarisme, tenen sens dupte interessos generals á totas, y los satisfarán millor si s' associan, lligantse sols molt debilment. Lo sistema particularista, donchs, es l' únich que pot arrivar á agermanar la humanitat y á enllassar totas las nacions y rassas de la terra.

Lo nostre sistema es complet y no desmenteix sa basse fonamental en cap dels graus en que 's manifesta. Dins de la regió lo llas d' unió es la llibertat individual y corporativa, que 's traduheix en un sistema de gobern verdaderament representatiu dels interessos variats que en son interior tenen vida. En la regió 's veu la unitat, filla de la unió, no de la imposició. Las distintas regions que poden formar un Estat nacional, se federan ó confederan, y en ell se veu la unitat no en tot, sino sóls en los comuns interessos permaneuts. Las distintas nacionalitats fan lligas, y expontaneament se subjectan á reglas de dret internacional sancionadas d' una manera efectiva y eficás, y aquestas reglas convingudas limitan la soberanía de totas y de cada una. Las diversas rassas ó lligas de nacions tractan entre ellas, y convenen en la realisació dels grans projectes d' interés humá. Los distints

graus de obligacions contretas prenen los noms de lleys, constitucions, concordats, tractats ó aliansas, segons sigui la extenció que 's dongui á llurs preceptes, pero tots han de tenir lo carácter obligatori que 'ls dona la expontaneitat dels contractants al limitar llur llibertat natural.

Mes no volem avansar ideas qual explanació correspon á la part segona d' aquest llibre. Al objecte del present capitol basta haber indicat quina es la naturalesa del nostre catalanisme regionalista, apartant d' ell tota sospita de mesquinesa y de petitesa de miras. Al defensar los nostres drets y cercar reparació als agravis de que podem queixarnos, no 'ns volem tancar dins d' un encongiment impropi dels temps expansius en que vivim. Volem, al contrari, fomentar y afavorir aquesta expansió, de la qual no sols som partidaris, sino que 'ns sentiriam orgullosos de poder contribuhirhi en la mida de las nostras escassas forsas.

Arrivats á aquest punt, podem ja reasumir los motius del nostre catalanisme regionalista. La nació de que formem part, está en general tan decaiguda y postrada, que no li queda quasi res per perdre. Lo fatal desenrotllo de la historia ha fet d' ella una agrupació caduca, sens haver passat per lo periodo de la virilitat. Tot ho hem probat dins del unitarisme, y res nos ha donat cap millora.

Los carácters dels dos pobles ó grupos principals en que se divideixen los habitants de la Península, están igualment degenerats y decaiguts. La rassa que ha sigut y segueix sent la predominant, es impotent pera realsar la nació. L' altra rassa, supeditada y subjecta fins ara, está ademés de degenerada, desnaturalisada. Molts dels defectes que mostra no son propis de son temperament, sino que li han sigut empeltats. Pera regenerarse, ha de comensar desfentse de tot lo postís que li ha sigut encomanat. D' aquí ve que 'l primer móvil del nostre catalanisme sigui l' afany de rege-

nerarnos. Desde 'l moment que 'ns hem despertat, no podem resignarnos al paper passiu que se 'ns ha obligat á representar fins ara.

Hem dit que l' afany de regenerarnos es lo primer móvil del nostre catalanisme, y ho repetim pera que s' hi fixi be la atenció. Per que sentim aqueix afany, al examinar lo carácter catalá hem sigut tan crusos en la exhibició dels defectes, y no hem extremat las alabansas á las bonas qualitats. Si la causa principal de la nostra degeneració es la falta d' expontaneitat en lo desenrotllo del nostre poble, subjecte y supeditat á un altre de temperament oposat, al punt meteix que recobrés la personalitat se trobaria en condicions de entrar en millora. No 's notarian tal vegada grans efectes de moment. Tal vegada, al principi no sabriam avenirnos á móurens sens caminadors, y fins fariam alguns disbarats ó tonterias. Lo qui surt de tutela necessita algun temps pera acostumarse á las responsabilitats y obligacions que sa nova situació li imposa. Mes, de poch en poch nos hi aniriam acostumant, y á mida que anéssim perdent los defectes empeltats, milloraria lo nostre carácter. Lo nostre passat respón del pervenir, y si avans de perdre la personalitat vam saber crear institucions y fer lleys que són eloqüent testimoni del bon sentit del nostre poble; si sapiguérem arreglarnos dintre de casa de tan bona manera, que ocupavam un lloch honrosíssim en lo concert dels pobles més civilisats, es segur que recobrada la personalitat, tornariam á fer alguna cosa profitosa.

Quan una nació, en general, ó una regió, en particular, se troban en situació tan dolenta com la actual d' Espanya y de Catalunya, sols una saccejada que remogui tots los elements que las constituheixen, pót ser lo principi de la millora. Per aixó lo catalanisme regionalista se proposa cambiar fins la base de la organisació del Estat, reconstituhintlo baix prin-

cipis no sols distints sino oposats als que fins ara li han servit de guia. La varietat ha de substituhir á la uniformitat; la llibertat al autoritarisme.

Lo que fins ara s' ha fet en lo camí del nostre Renaixement es proba de la bondat dels nostres principis. Entre mitj del decahiment moral é intel-lectual en que vivim, las produccions literarias en catalá son raigs de llum que 'ns diuhen que 'l pervenir no será tan fosch com temem, si lo Renaixement s' estén á altres terrenos. Al entrar en lo literari ha produhit un moviment veritablement regenerador, despertantnos del ensopiment en que viviam, y permetentnos pendre lloch en lo concert dels pobles que cultivan las arts bellas: si logra entrar en lo polítich social actiu, influhirá sens dupte en la millor marxa de la cosa pública.

Al voler pendre part en aquesta nos mou no sóls lo desitj de que 'l nostre temperament positivista y analítich arribi á armonisar ab lo que fins ara 'ns ha portat cap á las abstraccions idealistas, sino també lo dret perfecte que tenim á fer sentir la nostra influencia. Vam entrar en la unió nacional baix la base de la igualtat, y no fem més que reclamar lo cumpliment de lo pactat.

Los agravis que hem rebut constantment y 'ls que 'ns están amenassant encara, son la llegitimació mes completa del nostre catalanisme. Són aqueixos de tal naturalesa que 'ns autorisarian fins á proclamar la separació. Mes no volem pas anar tan allá mentres no se 'ns posi en situació de no tenir altra sortida. Ni 'l nostre interés nos ho aconsella, ni 'ls nostres principis é ideals nos ho permeten. Si algun dia la pura necessitat nos obligués á pensar en tal extrem, la tristesa y 'l dolor ompliria 'l pit de tots los catalans reflexius. Lo nostre ideal es que Catalunya visqui agermanada ab totas las demés regions de la Península. Lo catalanisme regiona-

lista no aspira més que á rompre las lligaduras de la uniformitat, substituhintlas per los llassos de la unió.

Tals son los principals motius del nostre catalanisme regionalista com sentiment. En los capitols próxims exposarém los fonaments cientifichs de las nostras conviccions particularistas.

PART SEGONA

FONAMENTS CIENTIFICHS DEL PARTICULARISME.

CAPITOL I

GENERALITATS.

Indicacions preliminars.—Catalanisme, regionalisme, particularisme.—Essencia del particularisme.—Es un sistema positiu y práctich.—Classificacions del Estat.—La llibertat es medi y fi social.—Necessitat de la lluyta entre varietats.—Observacions en l' ordre material y en lo politich social.—Missió y fins del Estat ó agrupació política, en sa vida exterior é interior.—Regulació de la lluyta entre varietats.—Armonisació d' elements contradictoris.

Avans d' entrar en la materia propia de aquesta segona part no estarán de sobras algunas indicacions.

No 'ns proposem escriure un estudi complet sobre 'l particularisme. La materia es tan abundant y ha sigut fins ara tan poch tractada, que per mica que deixéssim corre la ploma, traspassariam los límits que 'ns havem imposat. Lo nostre objecte es molt més modest, puig no passa de voler deixar demostrat, que 'l particularisme no es una aspiració purament empírica, sinó un sistema perfectament científich, que 's conforma més que cap altre ab los principis y punts de mira que 's tenen avuy per més avansats y civilisadors. Pera conseguir lo nostre propósit nos bastará exposar alguns dels fonaments del sistema.

Dedicat aquest llibre no als que fan professió de sabis, sinó á la generalitat del públich, tant com procurarem que las nostras apreciacions siguin rigurosament científicas, fugirem

de la forma técnica, y usarem un llenguatje tan clar y natural com nos sigui possible. Lo catalanisme ha anat guanyant los cors de una bona part dels nostres compatricis, y, trovant ja estrets los límits literaris y artístichs, vol entrar en lo terreno�itich social. Pera avansar ab seguretat en quest cami, ha de conquistarse las intel·ligencias. Lo sentiment se reforsará ab la convicció. A produhir convicció va encaminada la part del nostre llibre que comensem. Si en ella hi troban los nostres compatricis algunas rahons que fortifiquin llur sentiment y puguin servirlos d' arma, que en la controversia los ajudi á portar lo convenciment als que encara negan ó duptan, los nostres propósits s' haurán més que cumplert.

Y entrant ja en materia, avans que tot diguem perque hem adoptat la paraula particularisme, al tractar de donar nom al sistema en que 's basan las nostras conviccions, y precisem lo sentit y amplitut que té aqueixa paraula.

Las terminacións en isme, ista, etc, indican la idea de afició, carinyo y preferencia per la que expressa la paraula á que 's' afejeixen. Aixis, donchs, de la meteixa manera que catalanisme vol dir afició, carinyo, preferencia á lo catalá, y regionalisme suposa iguals sentiments simpátichs á lo regional en general, la paraula composta, particularisme, vol dir afició, carinyo, preferencia á tot lo que es particular. Notis com las tres paraulas que acabem d' analisar enclouhen la meteixa idea, si be que dantli diferent extensió. Lo catalanista es particularista, pero reduheix lo seu particularisme á la nostra regió sola: lo regionalista professa un particularisme mes general, y no pot deixar de ser també catalanista, puig que qui vol lo més, vol lo menys: lo particularista eleva sas preferencias y aficions á la categoria de sistema, y al ser igualment regionalista, y, per conseqüencia, catalanista, no fa més que aplicar á casos concrets un ordre general de ideas.

Anem á aclarar més encara aquestas definicions. Lo qui es merament catalanista, pot no ser regionalista ni particularista. Impulsat per motius referents exclusívament á la nostra regió; motius que poden ser históríchs, geográfichs, etnografichs etc., etc., pot desitjar la autonomía de Catalunya sens aspirar á la de las demés regions de la Peninsula, y fins voler que la organisació que 's dongués á la nostra regió autónoma, fos, no particularista, sinó la que naix del sistema oposat. Lo regionalista no pot deixar de reconeixer á totas las regions que tinguin personalitat propia los meteixos drets que reclama pera Catalunya, pero pot també no aspirar á una organisació particularista dintre de cada regió. Lo qui ademés profesa lo particularisme, no sols ha de reconeixer á totas las regions que 's trobin en las circunstancias ditas, los meteixos drets que á Catalunya, sinó que ha de aspirar á que cada una d' ellas s' organisi de conformitat ab l' ordre general de ideas que constituheix lo sistema particularista. Com ordre general d' ideas, aquest sistema ha de tenir aplicació á totas las manifestacions de la activitat, aixis dels individuos, com de las agrupacions y col·lectivitats que forman.

De aquestas lleugeras indicacions se 'n desprén, que 'l catalanisme, pera ser perfectament llegítim, ha de ser regionalista y particularista. Basantse en un sistema ú ordre general de ideas y no manifestantse exclusivista, los títols en que apoya sas reclamacions son respectables y mereixedors de ser atesos. Lo catalanisme particularista no es una reivindicació que, á pesar de tota sa justicia, degui temer l' acusació de interessada y mesquina. Es tot lo contrari: es una aspiració eminentment generosa y que s' apoya en las conclusions científicas mes avansadas y civilisadoras.

Lo sistema particularista no es en sa essencia més que lo reconeixement de la varietat y, com conseqüencia llógica, la

consagració de la llibertat. No 's concebeix la llibertat en acció sens que dongui per resultat efectes distints en cada ser lliure. Si 'ls efectes resultan iguals en sers distints, es per pura coincidencia: es que 'ls móvils de la resolució han sigut los meteixos, ó que móvils variats han produhit una resultant idéntica. Pero notis bé, que fins en aquestos casos de coincidencia, lo ser agent s' ha resolt ab perfecta expontaneitat: en la resolució no hi ha influhit cap móvil d' imposició directa, y no es sistemática, puig un nou acte expontani del ser agent restableix la varietat. La unitat sistemática no 's concebeix sens imposició. Fins quan distints sers lliures hi arrivan per acte expontani de llurs voluntats; quan armonisan llurs distints interessos en benefici mútuo, no ho consegueixen sens imposició. Tot contracte entre sers lliures suposa limitació de la llibertat de cada un dels cantractants, puig la limitació no deixa de serho per més que sigui voluntaria en los que se la imposan.

L' home es un ser naturalment sociable. L' individuo aislat no pot cumplir sa misió en la terra. La naturalesa ha separat los sexos, de manera que ni la reproducció pot realisarse per un individuo sol. No 's concebeix, donchs, la llibertat absoluta. La llibertat en exercici se converteix en dret pera l' home en societat, y no hi ha dret sens deber correlatiu. La facultat de obrar de cada hu acaba allá ahont comensa la facultat semblant d' un altre. La lley més general de la naturalesa es la de compensació. Lo major bé del ser humá, que es sens dupte la llibertat, se compensa ab la necessitat de la limitació; l' exercici del dret es impossible sens lo reconeixement del deber. Quan una societat humana arriva á pendre la forma d' Estat, unint un poble y un territori, y creant una entitat representativa del interés comú als associats, cada un d' aquestos aumenta la garantia de sa llibertat y de sos drets, pero no ho consegueix sino á cambi

de subjectarse á tantas limitacions com son los debers que s' imposa. Lo conflicte entre l' interés individual y 'l collectiu naix del fet necessari de la associació, y tots los sistemas que s' han ideat no tenen altre objecte que armonisar los dos interessos contradictoris.

Sens anar més endavant, podem ja treure de lo exposat una conseqüencia trascendental. Si la llibertat es lo major bé del home; sí las limitacions que la societat li imposa no deuhen tenir altre objecte que fer possíble l' exercici de la llibertat de tots y de cada hu, es innegable que es preferible aquell sistema que més favoreixi la llibertat y reduheixi més las limitacions. Lo particularisme no reconeix d' aquestas sino las estrictament necessarias, y porta, per lo tant, grans ventatjas als sistemas oposats.

A la senzilla enunciació d' aquesta tendencia queda calificat lo particularisme com sistema positiu y práctich. No s' imagina un home ni una societat ideals, sino que arrenca dels fets tals com se manifestan. No aspira á objectius absoluts, y 's reduheix á la relativitat, que es condició precisa de tot lo humá. Aplicant sos principis á la organisació social, no pretén arrivar ni á la independencia de cada un de sos membres ni á la omnipotencia de la autoritat col-lectiva. Sap que cada ser es una barreja de qualitats bonas y dolentas, de virtuts y vicis; sap que 'ls conjunts de sers participan de las condicions dolentas y bonas dels components, y las pren totas en consideració, las contrabalanceja, y procura aprofitarlas, á fi y efecte d' obtenir, no la perfecció absoluta, sinó la major suma de benestar possible en los temps y circunstancias dels pobles á que s' aplica. Positiu y práctich lo positivisme, no tem las varietats, sino que, al contrari, las llegitima y fomenta, puig té la seguretat de que son signe de vida y font de progrés y de millora, y tot son afany se reduheix á armonisarlas y utilisar los productes de la competencia.

De totas las clasificacions que s' han imaginat pera distingir los Estats segons llur organisació, la més positiva es la que, marcant dos extrems, los declara impracticables, y afirma que tota societat organisada ha de trovarse en un terme mitj. La independencia del individuo, la llibertat completa forma un dels extrems, y pren lo nom de *an-arquía* ó sigui de «no gobern.» La omnipotencia de la col-lectivitat, l' autoritarisme absolut forma l' altre extrem, y s' anomena comunisme. Jamay s' ha practicat ni 's practicará l' un ni l' altre, puig l' home té de moures sempre dintre de lo relatiu. Los dos forman los polos de la terra política, que com los geográfichs son inhabitables. Los terrenos aptes pera la vida dels homes, aixis en geografía com en política, se trovan entre l' un y l' altre polo.

Dihem que aquesta clasificació es la més positiva, perqué es la que més se presta á la varietat de matisos y de combinacions. Segons siguín las condicions de cada poble, l' Estat s' acostará més á l' un ó al altre polo, puig lo meteix que succeheix en la distribució de la terra habitable, si no se pot arrivar al polo meteix, s' hi pot anar molt á la vora. A copia de virtut y d' energia moral en lo pohle, pot l' Estat acostarse molt al polo de la llibertat, aixis com á forsa de ensopiment y de debilitat moral pot arrivarse als llindars del polo del autoritarisme. La escola particularista fa ruta cap al polo de la llibertat, y sens pretendre arrivarhi, tendeix á acostarshi tant com sigui possible.

Sobre las altras que s' han ideat, aqueixa clasificació, ademés de la ventatja de son positivisme, té la de basarse en lo fondo de las cosas. Las clasificacions que atenen á la manera d' estar organisada en l' Estat la representació de la soberanía, tenen lo defecte de basarse sóls en la forma, ó al menys de darli exagerada importancia. Tant si s' adopta qualsevol de las divisions antiguas, que distingeixen entre

república, gobern de tots ó de molts, y monarquía, gobern de un sol, afeginthi algunas lo terme mitj de la aristocrácia, gobern dels notables; com si s' acepta la divisió de Montesquieu, que admet tres especies de gobern, ó siguin la república, la monarquía y lo despotisme, es poch menys que imposible evitar caure en confusió. Per molt que la forma indiqui moltas vegadas quin es lo fondo, hi ha tantas excepcions que la regla general queda desvirtuada. Pot haberhi, en efecte, goberns d' un sol ó d' uns quants que s' acostin molt al extrem de la llibertat, y goberns de tots ó de molts que s' aproximin al extrem oposat del absolutisme despótich. Tant pot succehir aixó, que es regla quasi sens excepció, que tot sistema que confia la representació de la soberanía á una entitat ó col-lectivitat irresponsable y única, degenera en absolut y tiránich. Quan no s' estableixen limitacions y compensacions, succeheix lo meteix en la monarquía que en la república, no habenthi més diferencia que la de ser lo despotisme practicat per un rey ó per una majoría.

Lo particularisme no dona importancia decisiva á aquestas divisions, puig son ideal es acostarse tant com puguí al polo de la llibertat. La armonía ha de naixer de las varietats reconegudas y en exercici.

Y vol acostarse lo més que pugui á la llibertat, no perqué consideri á aquesta exclusivament com un fí, sinó perqué veu també en ella un medi pera realisar los més trascendentals objectes de la societat política. La llibertat es fi social, puig es la expressió de lo que més deu estimar y estíma l' home, ó sigui sa propia dignitat: es medi, puig sols per la iniciativa de la llibertat en exercici pot alcansarse lo progrés y lo millorament constant de la civilisació y de la cultura.

Per poch que s' examini la marxa que han seguit aquestas en la historia, se veurá que tots los passos que ha donat la humanitat han sigut fills del us de la llibertat. Tota innova-

ció, per petita que sigui, suposa un cambi, y 'l cambi suposa una varietat que s' ha alsat contra una uniformitat. Sens la varietat, que no es més que la manifestació da la llibertat, la humanitat estaria estacionada, y las ideas ó creencias que haguessin obtingut lo consentiment general foran articles de fé inmutables. Tot invent en l' ordre material; tota innovació en l' ordre moral, comensan per una afirmació que contradiu alguna de las ideas ó creencias admesas, y es, per lo tant, una protesta contra la general ignorancia. Fins quan l' invent ó innovació son demostrables per experimentació directa, no s' imposan sens travall, y han de lluytar al menys contra la inercia explotada per los interessos que han de sortirne perjudicats. Si l' invent ó innovació no son demostrables per experimentació directa, la lluyta acostuma ser terrible. No 's diu en va que 'ls redentors acaban crucificats.

Si tal es la condició del progrés, que no logra realisarse sino per medi de la lluyta, no podrá negarse qne 'l sistema que més la favoreixi ha de ser lo més civilisador. Un picafochs y una pedra foguera poden produhir espurnas, mes pera que las produheixin es necessari que se 'ls fassi topar l' un ab l' altre: si se 'ls manté separats jamay arrivarán á dar calor ni llum. Lo sistema particularista, fomentant las varietats, acosta los elements que han de conbinarse pera fer naixer la corrent eléctrica: lo sistema uniformista intenta apartarlos, y 'ls deixa consumir sens dar cap resultat, fent que quedin latents moltas aptituts que podrian ser eminentment productoras.

La lluyta es essencial á la vida, fins al punt de serne lo signe mes carácteristich, y s' estableix sovint entre elements desiguals. La vida del ser organisat, no es més que la lluyta entre forsas contrarias, de las quals las unas tendeixen á gastar y destruhir l' organisme y las altras á repararlo y re-

fer las pérduas. Mentres las forsas reparadoras són superiors á las destructoras, lo ser viu: tan bon punt com las últimas logran sobreposarse á las primeras, deixa de existir lo ser, y 'ls elements que 'l componen comensan una nova lluyta. La vida del ser inorgánich es més lenta y menys activa, pero no deixa d' estar ni un sol instant subjecta á la lluyta que incessantment transforma la materia.

La observació constant dels fets nos diu que en lo terreno politich social passa lo meteix que en lo material. Com més activa es la vida, més marcada y forta es la lluyta, á la qual la civilisació y cultura treuhen lo carácter aspre de batalla y li donan lo noble de competencia. Las societats atrassadas ó caducas, los pobles primitius ó decadents, son los que viuhen més quiets; per pocas necessitats los uns, per estar enmodorrats los altres. L' avens de la civilisació y de la cultura se manifesta per l' aument de necessitats, aixís en l' ordre moral com en lo físich, y cada necessitat nova produheix major complicació y, per conseqüencia, més varietat d' interessos. Quan dintre d' una meteixa agrupació social se compara la vida dels grans centres ab la dels petits poblets, se nota la grandíssima diferencia de activitat que hi ha dels uns als altres. En los grans centres tots vivin afanyats; nos faltan horas; nos destorban las distancias. Pera guanyar temps s' estableixen camins de ferro interiors, tranvias, cotxos. Pels carrers sembla que 'ns atropellem los uns als altres, y la munió de gent que 'ls ompla á totas horas, va sempre depressa y afal-lerada. En los petits poblets tot es tranquilitat; las horas sobran; los pochs que van pel carrer portan pás de passeig. Es que en aquells la lluyta es més viva, puig que las necessitats y aspiracions son més grans y la vida més difícil. Tot aquell moviment y tragí no es més que efecte de la competencia. Cada hu va á la seva, procurant surtir victoriós en la lluyta per la millora en que está

ficat. Lo qui te més aptituts y condicions pera realisar los seus propósits aprofitant las circunstancias, es lo que s' enfila damunt dels altres en lo ram á que s' aplica.

Per ara no s' ha trobat res que supleixi 'l móvil del interés particular, efecte del amor á un meteix, que es innat en l' individuo y en las colectivitats, y fins pot quasi assegurarse que no 's trobará jamay, puig que aquell móvil es lo principal element de la lluyta sens la qual la societat no pot viure.

La missió del Estat no es altra, precisament, que dirigir la lluyta individual de manera que, produhint la major suma possible de beneficis, reduheixi tant com se pugui los desastres. Examíninse tots los fins que ha de realisar l' Estat, y 's veurá confirmada aquesta afirmació.

La primera necessitat del Estat ó societat política es la de viure, y d' aquesta necessitat se 'n desprén que son primer fi es defensarse contra qualsevol que l' ataqui, podent arrivar llegitimament á sa vegada al atach, sempre que ho fassi necessari lo dret de defensa. Considerat, donchs, l' Estat en relació ab los altres Estats, ó sigui en sa vida exterior, son fi de lluyta es tan evident y clar, que fa tota demostració inútil.

En sa vida interior, sos fins més culminants tenen la lluyta per punt de arrencada y de mira. L' Estat defineix y fixa lo dret, traduhintlo en lleys positivas y obligatorias per medi de sanció efectiva, y la definició y fixació del dret no tenen altre objecte que dirigir la lluyta entre 'ls elements components del Estat. La lley no es mes que 'l límit que l' interés col-lectiu posa á la independencia individual. Ella diu á cada hu fins á quin punt podrá arrivar en sa competencia ab los demés, y sols quan algú traspasa 'l punt fixat, intervé l' Estat pera mantenir ó restablir l' ordre interromput.

Y 'l dret, com á manifestació social, fa la seva evolució

passant de lo senzill á lo complicat á mida que van avansant la civilisació y la cultura. En los pobles primitius, la lley está reduhida á la autoritat del patriarca ó del jefe. En los més avansats, l' organisme llegislatiu se descompón en varis membres, á cada un dels quals se confian funcions especials. En los primers, com que la lluyta es poch activa, pero 's manifesta en cambi, dura, la intervenció social ha de ser poch freqüent pero enérgica y brusca. En los segons, la acció del Estat pert en intensitat lo que guanya en extensió. Es que la lluyta s' ha generalisat entre tots los membres á la mida de la generalisació y aument de las necessitats, perdent al meteix temps lo carácter de guerra oberta pera pendre lo de la competencia. La idea abstracta de justicia, traduhida en dret positiu al punt que la defineix una agregació social, está subjecta á la lley de evolució que presideix al desenrotllo aixís de la vida moral com de la vida material. Per això, en un Estat avansat en cultura, la lley ha de ser complicada, fundada en sos preceptes, y suau en la sanció.

L' Estat cumpleix sa missió de definir y aplicar lo dret ab tanta mes ventatja pera sos elements, en quant més respecta la llibertat y fomenta la iniciativa de tots aquestos. En una agrupació política ben organisada, cada individuo, al despendres d' una part de la seva independencia en pró del conjunt, ha de rebre en cambi molt més de lo que dona. La seguretat de son dret y la garantía de las llibertats que se reserva, han de deixarlo de fet molt més lliure que no fora sens haverse imposat aquellas limitacions. Los debers socials que 's contreuhen, en una paraula, han d' estar exuberantment compensats ab la seguretat y facilitat que 's trobin en l' exercici dels drets y en la expansió de totas las iniciativas. La lley més perfecta es la que 's basa en lo fecundo principi de llibertat; la que no posa al dret de cada hu més límits que 'l deber correlatiu de respectar lo dret dels altres.

La branca del dret més difícil de fixar y definir es la que 's refereix á la organisació de la familia y regulació de la propietat, que son las bases de la llegislació civil. Contats, contadíssims, si es que algún n' ha existit, son los pobles en que s' hagi ofegat la societat familiar y prescindint de la propietat individual. Baix los régimens més tiránichs, la llar doméstica ha merescut cert respecte, y fins quan la col-lectivitat, representada per un ó per molts, s' ha cregut árbitra de disposar á son capritxo dels bens dels subdits ó ciutadans, s' ha deixat á aquestos la potestat de fer entre ells transaccions y contractes. Pot haverse establert lo sistema de castas; pot haverse fundat la organisació del Estat en la esclavitut del major número: la classe priviligiada, la que ha representat l' element actiu, ha gosat sempre d' un grau de llibertat que li ha permes establir la competencia entre sos membres. Moltas vegadas, las institucions políticas han estat en contradicció ab las de dret civil, establint las unas lo despotisme y reconeixent las altras la llibertat, ó *vice versa*, pero fins ara no hi ha hagut en cap Estat un poder prou potent pera ofegar totas las iniciativas. Sempre s' ha hagut de deixar oberta una válvula per la qual pogués escaparse lo vapor de la llibertat, producte fatal y necessari de la naturalesa del home. L' Estat pot contrariar la lley natural, pero no destruhirla.

Si la missió propia del Estat en la definició y aplicació del dret, ó sigui en lo cumpliment de son fi jurídich, no es altra que presidir y regular la lluyta entre 'ls interessos distints y fins oposats dels elements associats, un cop lo meteix Estat entra á fomentar la civilisació y la cultura general, no deu reduhirse á presidir y regular la lluyta, sinó que ha de pendre en ella part activa. Al establir serveys públichs, com per exemple los de correus, telégrafos, etc., etc., tota la forsa social se utilisa com element actiu de competencia. Si crea uniuersitats y escolas, y organisa museus, y subven-

ciona institucions científicas, artísticas, de beneficencia ó de qualsevol altra classe, no porta altre objecte que aumentar las aptituts de sos elements pera que puguin obtenir victoria ó defensarse al menys en la gran lluyta de la vida. Al desempenyar l' Estat las funcions que tenen per objecte fomentar la civilisació y la cultura, reparis com moltas vegadas no 's reduheix á pendre part en la competencia entaulada, sinó que la provoca. Pera provehir los empleos, convoca á oposició, es á dir, á lluyta; pera adjudicar travalls públichs, posa en competencia als que poden executarlos, y n' encarrega als que surten victoriosos. Si vol protegir las arts ó las ciencias, crida á certamen. No té altre camí que la lluyta. Tot lo que sens ella naix, surt anémich y difícilment arriva á poder viure. Lo que no es fill de lluyta ho es de la imposició, y la imposició es lo més contrari al progrés y á la millora.

Lo fins aquí indicat basta pera demostrar que la missió altíssima del Estat no es pas suprimir la lluyta, sinó regularla, al objecte de que sos resultats siguin civilisadors y progressius. Aquestos están en relació directa de la activitat y energía de la lluyta, per qual motiu l' Estat, lluny de restringirla ó contrariarla, ha de procurar per tots sos medis fomentarla y exténdrela. Per medi de la direcció de las relacions exteriors, ha de darli camp franch; per medi de la definició, fixació y aplicació del dret, ha d' evitar que degeneri en batalla, mantenintla dins dels límits de la competencia; per medi de las atribucions que se li concedeixen pera la producció y aument de la cultura, ha de pendre en ella part activa, provocantla, avivantla y extenentla á tots los terrenos civilisadors.

Cumplirá l' Estat sa missió tant més perfectament, quanta més importancia dongui al element de la varietat, ó, en altres termens, quant més s' acosti al extrem de la llibertat.

Mes, puig volem estar sempre dins del terreno positiu, reconeixem de bon grat que l' element contrari, ó sigui 'l de al igualtat, ha de ser també tingut en compte, y se li ha de respectar lo lloch que li pertoca. La armonisació dels dos elements en tal forma que l' un no contrarihi al altre, sinó que de la combinació dels dos resulti l' avens social, es precisament l' objecte del particularisme.

En lo present capítol no hem fet més que presentar deslligadas, generalitats de las que pensem fer aplicació en lo curs del nostre travall. Al arribar á precisar las bases en las quals ha de apoyarse la organisació particularista, aquellas generalitats anirán lligantse y combinantse de manera que se presentin formant un sistema complet.

CAPITOL II.

TENDENCIA CIENTIFICA ACTUAL.

Procediment científich.—Lo especialisme.—Método de observació directa.—Decahiment dels arguments de autoritat.—Positivisme en las brancas físicas de la ciencia.—L' exemple es imitat per las metafísicas.—Aliansa entre unas y altras.—Exemples trets de varias d' ellas.—Unió entre totas pel camí de la varietat.—Dos grupos de sistemas filosófichs.—Conformitat del nostre particularisme ab la tendencia científica actual.—Dificultats que ha de trovar en son camí.

Proposantnos, com nos proposem, demostrar que 'ls nostres punts de mira son perfectament científichs, hem de donar una ullada á las manifestacions de la ciencia en lo punt en que avuy se trova.

La primera observació que salta á la vista al dirigirla al camp científich, es que sos procediments actuals son eminentment particularistas. Vivim en plena época dels especialistas. La ciencia se divideix y subdivideix: lo qui la cultiva concentra tota la activitat no ja en una de sas cent brancas, sinó en un punt concret d' un dels mil brots de que aquestas están formadas. A pesar de la facilitat ab que cada qual disposa de tots los elements d' estudi desitjables, los homens enciclopédichs, que van caracterisar lo período del renaixement filosófich, van sent ja *rara avis* en los nostres temps. Agafis una branca qualsevol de la ciencia física ó metafísica, y si 's volen recordar los noms tan sóls de

las especialitats á que donan naixensa, se necessita una memoria prodigiosa. L' especialisme invadeix totas las profesions científicas. Lo metje se reduheix á estudiar una sola classe d' enfermetats; l' advocat se dedica á una sola especie de qüestions; lo filosoph se fixa sóls en un ordre reduhit d' especulacions. Dels que estudian lo llenguatje, per exemple, los uns son filólechs, los altres lingüistas, los de més enllá poliglotas, etc., etc. Tan particularistas son avuy los procediments científichs, que l' especialisme arriva potser á constituhir lo defecte de la época.

Los procediments son sempre fills del método, de manera que pot ben assegurarse que sent aquells particularistas, particularista ha de ser també aquest. Y en efecte, lo método científich tendeix avuy directament cap al particularisme. La observació directa ha vingut á ser la base de las ciencias, aixis de las que buscan las lleys dels sers materials, com de las que estudian lo món metafisich. Las hipótesis sens fonament real en fets demostrats no captivan avuy las intel-ligencias. Los llibres de filosofía en que l' autor no hi va vuidar més que 'ls productes d' una admirable gimnástica de cervell, han perdut quasi tota la autoritat de que han gosat en altras épocas. Tals esforsos d' intel-ligencia admiran pero no convensen.

Lo procediment especialista y 'l método d' observació directa portan directament cap al positivisme científich. La varietat es la regla y lo medi: lo fi, l' enllás entre las varietats. La observació directa, practicada per especialistas, fa que 'ls judicis hagiu de ser fills de la realitat, y que 's tendeixi á presentar tot lo que es objecte d' estudi tal com es y no tal com podria imaginarse. Alguns exemples nos donarán la demostració completa de la tranformació que ha portat al camp científich lo procedimeut actualment empleat, en contraposició al que ha estat en predicament en altras épocas.

Fixemnos en las brancas de la ciencia que tenen per objecte lo coneixement del home aixis en sa part física com en sas parts moral é intel-lectual. En los temps en que predominava lo procediment de las abstraccions, y en que totas las qüestions estavan implicitament resoltas en quatre principis brillants, que eran considerats altras tantas veritats absolutas é indiscutibles, lo coneixement exacte y precis del organisme físich del home no tenia cap interés pera la ciencia, que temerosa y encongida no s' hauria atrevit á obrir un cadáver per temor á la profanació. Lo principi uniformador del autoritarisme era la base de tot procediment científich, y dant torment als textos dels autors predilectes, girantlos y capgirantlos, se lograva ab penas y ab dolors aplicarlos á la qüestió que s' havia de resoldre de conformitat ab los prejudicis admesos. Lo fet real y observat no feya cap pes, y la observació directa y repetida devia callar y prosternarse devant de una cita en llatí de Sant Tomás ó de Aristóteles. La ciencia llavoras tendia á la concentració y era oposada á tot particularisme.

Si de tal manera se resolvian las qüestions referents al home físich, consideris com debian tractarse las del ordre moral é intel-lectual. Los que las cultivavan, aceptavan los principis que se 'ls davan com inmutables, y llurs afanys se reduhian á acomodarhi las conseqüencias. Tot particularisme era un absurdo científich, y per mica que 's acostés al terreno teológich era calificat d' heretgia, en qual cas son autor havia de temer fins per sa propia persona.

Las braucas físicas de la ciencia foren las primeras que feren la evolució cap al positivisme, tardant molt temps á seguir llurs passos las metafísicas. Havian passat molts anys desde que Leonard de Vinci, Copérnich, Galiléo, Newton y cent altres havian ja restaurat la observació directa com á base del estudi del món material, y 'l moral seguia encara

regulat cientificament per prejudicis y abstraccions sens base comprobada. En va fou que la teología més ortodoxa hagués d' acabar per reconeixe que la Biblia, si es d' autoritat indiscutible en lo terreno relligiós, no prejutjá cap qüestió en lo cientifich, entregat á la investigació del home; puig á pesar de la protesta de molts, las classes predominants van seguir aprofitantse de las abstraccions y prejudicis, reduhintse á cambiarlos en lo precís pera acomodarlos á llur interés. Lo moviment filosófich que va precedir á la revolució francesa va declararlos guerra á mort; pero tan prompte com los hagué destruhit, no 'ls va suplir per los principis d' un ordre oposat d' ideas, sinó per los prejudicis contraris, dins del meteix ordre. Precindint de tota observació directa, va acceptar la uniformitat com á base de son sistema, y cap á la uniformitat va encaminar sas novas teorías. Al voler la revolució, per exemple, aplicar sas Constitucions radicalment igualatarias lo meteix als habitants de Paris ó de Lyó que als negres de las Guayanas, de cop y volta transformats d' esclaus en ciutadans d' una democracia, obehia sens repararho al meteix principi que havia impulsat sigles avans als castellans á condemnar com heretje al Inca peruá per practicar la relligió propia de la seva terra. En lo terreno politich social los dos extrems no podian deixar de trovarse en un resultat semblant. Un y altre eran fills de la imposició autoritaria. Los pobles no havian fet mes que cambiar d' amo, passant del absolutisme d' un rey al de una massa; de la intolerancia teológica á la intolerancia filosófica.

Avuy, si las brancas de la ciencia que estudian la vida material, persistint en lo camí que venen seguint fa ja sigles, van perfeccionant y ampliant cada dia lo sistema de la observació directa, las que s' ocupan de la vida moral han adoptat per fí aquesta via, y establint unas y altras estreta aliansa, han obtingut ja grans ventatjas y prometen avansar

molt més encara. L' escarpell y la balansa son los instruments capitals del observador, que pera multiplicar la potencia y finura dels seus sentits disposa d' aparells de tota clase. Ab tan poderosos medis s' ha proseguit l' estudi del home, y á cada pas que s' avansa en son coneixement se van modificant las ideas que predominavan, pronunciantse més y més en pro del particularisme.

En efecte: com mes se divideixen y subdivideixen las brancas de la ciencia; com més se multiplican los camps d' observació, més se va posant de manifest, que la varietat es regla de la naturalesa y condició necessaria de la vida. Fixantnos sols en los estudis que més directament nos interessan, ó siguin los que s' ocupan del home, aixis considerat aisladament, com en relació ab los demés sers, veurem que á cada pás que s' avansa se van descubrint diferencias fins en los punts en que més s' havia afirmat la uniformitat. La antropología, per exemple, amidant las cavitats del crani y pesant y examinant la massa del cervell, nos ensenya á caracterisar y á classificar las varietats y rassas, assignant á cada una d' aquestas lloch distint en la escala de la perfecció, per medi de la observació individual comparada. La etnografía y la etnología, brots de la branca de la ciencia que estudia al home en general, lo consideran formant agrupacions y pobles, y tot llur afany es cercar las diferencias que caracterisan á cada grupo ó col·lectivitat al objecte de poder classificarlos y distingirlos. La lingüista ve en auxili d' aquestos estudis, y fixantse en las transformacions que ha anat experimentant la expressió de las ideas, acaba de posar de relleu las diferencias establertas per las brancas similars de la ciencia. Gracias á aqueix conjunt d' observacions, sabem avuy que cada agrupació d' homens té sa personalitat propia, que per herencia se transmet de generació en generació, y que las circuntancias de lloch y temps que las envoltan tenen

en ellas influhencia incontrastable. Los avensos fets fins ara, ab tot y que no s' ha arrivat de molt encara al punt á que lo sistema de observació directa dels fets pot portar á totas las brancas de la historia natural, nos demostran ja que es absurdo tot sistema que pretengui subjectar á reglas idénticas á sers y col-lectivitats que viuhen en tan distintas condicions, y 's trovan en tan diferents estats de desenrotllo y de cultura. Avuy, lo sentimentalisme extraviat que vol igualar al salvatje del cor del Africa ó de las islas occeánicas al home blanch refinat de las grans poblacions europeas ó americanas, se presenta ja com un romanticisme esbravat y passat de moda, y lo qui pretengués portar á las societats imperfectas de la Terra de Foch ó de la Micronessia las llibertats y drets de que disfruta un nort americá ó senzillament lo més incult proletari del Estat més atrassat d' Europa, no lograria altra cosa que fer esclafir en una riallada general als que han aprés no més que 'ls rudiments de la ciencia sociológica. Essent absurdo lo més, ha de serho també lo menys dins del meteix ordre d' ideas. De igual manera, donchs, que los grupos d' homens que 's troban molt separats en la escala del desenrotllo han de regirse per reglas distintas, distintas han de ser també, encara que no en grau tan marcat, las que regeixin als que 's troban mes acostats, puig tota diferencia, per petita que sigui, es atendible, y necessitats variadas han de ser satisfetas per medis variats.

Aqueix moviment cap á la observació directa no es exclussiu de las brancas de la ciencia que estudian la vida del home y dels pobles, sinó que influheix fins en las que s' ocupan de las materias mes abstractas. La estética, la psicología, la moral, la meteixa teología s' han fet també observadoras y experimentals. La bellesa no está ja subjecta á un patró fixo, sinó que es admesa sigui la que sigui la vestidura ab que se adorni. La obra artística no ha de enmotllarse á reglas arbi-

trarias preconcebudas, y 'l que trova una nova manera de fer sentir impressions, mereix general aplauso. La originalitat es una de las qualitats que més s' estiman, y la originalitat no es res més que la consagració de la varietat. La psicología dona cada dia major importancia á las sensacions, ó sigui á la comunicació de l' ánima ab lo món exterior, y si la moral ha de reconeixer que está també subjecta á la lley de la evolució, essent més ó menys perfecta segons lo grau de desenrotllo y de cultura dels sers capassos de practicarla, la teología mes ortodoxa, influhida per la corrent general, no pot evitar lo entrar en estudis comparatius, reconeixent per aquest sol fet los drets de la varietat com element de progrés y de millora.

La estreta aliansa establerta entre las brancas materials de la ciencia y las abstractas, es la que ha produhit que unas y altras prenguessin lo carácter que estem analisant, treyentne abduas gran benefici. Ella es la que ha donat á totas las manifestacions científicas l' aspecte positivista que avuy las distingeix, y las fa progressar depressa. L' element de la varietat del que la ciencia s' havia privat en altras épocas, la vivifica y vigorisa. La llibertat científica es la mes hermosa y tracendental conquista dels temps moderns.

Y notis be que la varietat, filla de la llibertat, no pren en lo camp de la ciencia cap aspecte de mesquinesa ni conduheix al exclussivisme, sinó al contrari. La aliansa estreta establerta entre las brancas del saber, lluny de rompres á mida que las va fent á totas més particularistas, se va refermant y estrenyent, fins al punt de que avuy, mes que aliansa, es ja germanor perfecta. Lo carácter general científich es precisament la unitat de propósits entre 'ls elements que en lo moviment prenen part. Cada especialista travalla afanyós en lo terreno que cultiva, pero jamay abandona lo punt de mira de contribuhir á resultats de tracendencia general. Es que lo

particularisme es l' únich camí que porta cap á la unió verdadera. Pel camí de la experimentació, la ciencia ha arribat ja á entreveure la identitat de la materia per entremij de las inumerables varietats de forma ab que 's presenta, y no está lluny de poder fixar, al menys en sos carácters generals, la filosofía de la historia, ó sigui la lley constant que presideix á la marxa de la humanitat. Tals resultats y esperansas son fills llegítims y naturals del método científich que 's basa en lo particularisme.

Tots los sistemas filosófichs que fins ara ha concebut l' home y tots los que concebirá mentres sols disposi de las facultats que actualment lo posan en relació ab los móns exteriors, poden ben bé calificarse en dos grans grupos: idealisme y positivisme. Quan se precindeix de la realitat, y las qüestions se resolen en virtut de teorías preconcebudas y fillas de generalisacions autoritarias, los resultats han de ser puraments convencionals, y s' imposan més á la imaginació que á la rahó. Quan s' atén á la realitat y no se avansa un pás que no pugui fundarse en la observació directa y comprobada, las conseqüencias, menys brillants que sólidas, s' imposan á la rahó més que á la imaginació. Los sistemas idealistas produheixen entusiasme, pero llurs efectes per lo meteix que son molt intensos, no tardan á decaure. Los sistemas positivistas no arrivan quasi jamay á entusiasmar, pero en cambi son d' efectes mes durables, puig que satisfán á la rahó y donan convenciment. Uns y altres sistemas tenen un gran perill en l' exclusivisme. L' idealisme arriva moltas vegadas á prescindir completament dels fets, aixis com lo positivisme precindeix moltas altras de las abstraccions. Reduhitnos als sistemas basats en la observació, afegirem que sols es llegítim lo positivisme, quan pera sas resolucions té en compte totas las impressions de que son capassas las variadas facultats del home, aixis las reflexivas com las imaginativas.

Lo positivisme més científich y filosófich, donchs, es aquell, que partint de la base de la observació directa y comprobada, té per objectiu arrivar á la generalisació. Per fortuna aquest caracter, si be que no prou marcat tal vegada encara, es lo distintiu de la ciencia en la nostra época.

Baix aquest punt de vista, lo particularisme que defensem es perfectament científich. Eminentment positivista, allí ahont trova una varietat, no sols la respecta, sino que la fomenta pera que arrivi á ser un element de progrés. Estudia y observa cuidadosament lo fet particuíar, pero ab l' objectiu de agrupar tot lo estudiat y observat en un sistema general. Arrenca de la llibertat, y camina cap á la unió. Posa en moviment tots los interessos, pero al meteix temps los dirigeix cap á la armonía, imitant aixis á la naturalesa, que donant á la materia innumerables formas, y dotant als sers de facultats y aptituts indefinidament variadas y variables, assenta en aquesta varietat las lleys generals de la vida. La naturalesa, si se 'ns permet copiar una frase antigua de la física, te horror á la uniformitat. Dels milions y milions d' homens que poblan y han poblat la terra, no n' hi ha dos que siguin idéntichs; tant, que en aquesta falta d' identitat s' apoya la personalitat de cada individuo, que fora impossible de reconeixer sens la may desmentida varietat, que es la major maravella de la naturalesa. Tots los homens, á pesar de llurs diferencias individuals, forman la humanitat, ab virtuts y vicis generals que no 's reuneixen en cap de sos membres, com en cap d' ells no 's condensa lo prototipo general humá, y tots plegats estan subjectes á lleys fatals, que son com lo llas d' unió de tota la especie. Lo positivisme té també horror á la uniformitat, essent aixis fidel imitador de la naturalesa. Lo nostre sistema, donchs, no sols s' acomoda al positivisme, fill de la observació comprobada, que es lo distintiu de la ciencia en sa evolució ac-

tual, sino que l' esperit cientifich que l' anima se posará més y més de relleu á mida que la ciencia anirá avansant camí en lo descubriment de las lleys naturals y purificant lo seu positivisme.

Per desgracia lo positivisme particularista ha de trobar grans dificultats pera poder avansar camí en lo camp polítich social. Los que 'l cultivan están impulsats per l' interés propi, y al ocuparse de la cosa pública los va molt be lo sistema de las generalisacions y dels idealismes. Los polítichs d' ofici no tenen més objectiu que la possessió del poder, y quantas més facultats en aquest se concentrin, més utilitats treurán d' ell al exercirlo.

Difícil, donchs, ha de ser substituhir lo empirísme que avuy ocupa 'l lloch dels verdaders principis cientifichs. No hi ha pitjor sort que 'l que no hi vol sentir, y la gent política es sorda per conveniencia.

No es estrany, donchs, que 'l particularisme, ab tot y basarse en los principis més rigurosament cientifichs, no hagi lograt per ara influir directament en la marxa de la major part de las nacions.

Mes no per això hem de desanimarnos. Comensém per demostrar que tenim rahó: un dia ó altre lograrem que se nos reconegui, á pesar dels interessos illegítims que han de sortirne perjudicats.

CAPITOL III.

LA LLIBERTAT

Dificultat de definir la llibertat, y facilitat de explicar sos efectes —Distints conceptes de la meteixa segons los graus de civilisació y cultura. —Concepte en los pobles clássichs.—Concepte en la revolució francesa.—Definicions oficials dadas per aquesta.—Concepte modern de la llibertat.—Escolas francesa y anglo-saxona.—Llibertat personal, civil y política.—Aquesta última es no sóls un fí sinó també un medi.—Lo *self government*.—Lo *self-government* institucional.—Caracterisació de la llibertat moderna.—Lluyta entre 'l poder y las iniciativas particulars.—Armonisació dels interessos contradictoris.—Garantías sólidas d' equilibri.

Comensem ja á baixar de las alturas á que hem degut enfilarnos, y acostemnos més á ran de terra, preguntantnos ¿que es la llibertat?

Lo més dificil de definir es quasi sempre lo que tots sentim. En aquest cas deu trovarse la idea de llibertat, quan un dels mes il·lustres representants de la rassa que en los nostres temps millor la comprén en la práctica, comensa un capítol destinat á explicarla ab las següents paraulas: «Moltas definicions s' han donat de la llibertat. La major part ni mencionarse mereixen». (1)

Mes, si es dificil definir la llibertat, no ho es de molt tant explicar sos efectes. Aquestos són los que més interessan al nostre punt de vista positivista.

(1) Lord John Russell. *History of the English Government and Constitution.*

Pera basar lo sistema polítich social del particularisme en la llibertat, no tenim cap necessitat de desentranyar lo concepte metafísich d' aqueixa paraula. Deixem de bon grat que 'ls teólechs moralistas fassin esforsos de penetració intelectual pera agermanar la responsabilitat humana, sanció de tot sistema religiós, ab la omnipotencia y preciencia de la divinitat, sens las quals cap teología tindria base. Deixem enhorabona que 'ls filosops de la escola idealista imaginin com únich subjecte digne de la llibertat, una abstracció que jamay ha existit en lo món real, y considerin que sóls es verdaderament lliure l' home que no está subjecte á cap de las pasions inherents á sa naturalesa. Pera 'l nostre objecte hem de contar ab l' home tal com es, ab tots sos vicis y virtuts, ab sas pasions bonas y dolentas, y dadas aquestas condicions, ferlo tan amo de si meteix com sigui possible.

La llibertat es un desitj, un sentiment imposat al home per sa propia naturalesa. Desde 'l moment que 'l home pot fer us de sas facultats intel-lectuals, té idea de sa propia personalitat, y vol disposar d' ella. La llibertat es una aspiració tan humana com la justicia, com la bellesa, com cent altras del meteix ordre, y sa noció, com la de totas aquestas aspiracions, va aclarintse, perfeccionantse y complicantse á mida que las facultats intel-lectuals que 'n donan esment al home van cultivantse y progressant. L' objecte de qualsevol aspiració en l' ordre moral ó intel-lectual es una de las forsas conservadoras de la naturalesa, que com las que regulan la vida física, estan latents y no 's mostran á la mirada del home, fins que aquesta te prou forsa pera descubrirlas y aprofitarlas. En la naturalesa, per exemple, sempre ha existit la forsa del vapor y la aptitut llumínica de la electricitat; pero durant molts sigles han estat ocultas als ulls del home, que ni tenia idea de que fossin aprofitables. De la meteixa manera han existit sempre las forsas morals de que 'ns ocu-

pem, encare que no hagi arrivat l' home á aprofitarlas fins que 'l desenrotllo de sas facultats li ha permés descubrir llur utilitat y ventatjas. Las manifestacions de las forsas naturals son indifinidament variadas, y per moltas que arrivi l' home á descubrirne, sempre 'n quedarán de latents y ocultas á sa mirada: d' aquí que la evolució de las ideas hagui de ser constant é indefinida, aixis en l' ordre fisich com en l' intel·lectual y moral.

Bastan aquestas indicacions pera explicar los distints conceptes que s' han dat á la idea de llibertat en los diferents estats de civilisació y de cultura que han atravessat los pobles. Pera l' assiátich, subjecte al régimen de castas, la llibertat no vol dir mes que pertanyer á una de las superiors, ab tot y que aquestas meteixas visquin baix lo jou del despotisme. Pel negre de Cuba, la llibertat es sóls qüestió de color, puig que pera ell. lo blanch no esclau es lliure. Los ilotas de la república de Esparta consideravan lliure al poble de Lacedemonia, á pesar de que estigués subjecte á la voluntat dels ciutadans de la capital, puig que en ell hi veyan un grau menys de subjecció. A la antigua Roma, durant molt temps, llibertat no volgué dir mes que gobern republicá y abolició de la monarquia; sentit que per reminicencia donan avuy per avuy encara á aquella paraula molts sectaris, que ab tal de no viure baix l' autoritat d' un rey, no tenen reparo en reconeixer com amos absoluts á un dictador ó á una Cámara. La revolució francesa va confondre la llibertat ab la igualtat, fins al extrem de que en un diccionari polítich se defineixi aquella paraula dihent: «llibertat es igualtat; igualtat es llibertat.» Portada per aquest afany, no es d' extranyar que hagui destruhit tots los elements de varietat á que ha pogut arrivar en sa furia destructora, establint damunt de las ruinas l' autoritarisme del Estat omnipotent. Avuy encara tot Europa se ressent d' aquest fals concepte de

la llibertat, que va formarse en circunstancias anormals y extraordinarias.

Mirant la cosa en conjunt, s' observa que 'l pobles antichs tenian de la llibertat una idea completament distinta que 'ls moderns. Las repúblicas gregas son la més alta expressió de la cultura clássica, y en ellas se considerava que l' home arribava á la major altura possible de la noblesa y de la perfecció, quan se 'l considerava membre d' un Estat ó societat política. Pera tots los homens eminents en aquella civilisació, la ciutadania era la manifestació més refinada del avens de la humanitat. L' ideal era l' absorció completa del individuo per la col-lectivitat. Per això deya Aristóteles, que l' Estat está molt per damunt de qualsevol de sos membres; per això la república d' Esparta, que ofegava tota llibertat individual dintre del comunisme de sas institucions, y produhia en sos bons temps actes d' estóich y feréstech heroisme en contra de las lleys de la naturalesa, era la república exemple, qual imitació recomanavan tots los grans filosophs y poetas; per això quan Plató tractava de pintar l' Estat tipo, lo fundava en la destrucció completa de las iniciativas y afeccions particulars, y á la classe dels guerrers, que ocupavan lo lloch preeminent en aquella organisació imaginaria, fins se 'ls privava 'l sentiment del amor individual, obligantlos á tenir en comú las donas, rebaixadas aixís á la mísera categoría de instruments de la conservació de la rassa.

L' ideal de la llibertat en los temps antichs pot dirse que 's reduhia á la participació material en lo gobern del Estat ó de la ciutat. Lo ciutadá se considerava lliure si alternativa y consecutivament passava de la situació de gobernant á la de gobernat y *vice-versa*. Los que gobernavan, tant si eran la majoría, com si no passavan d' un cos escullit, exercian un poder ilimitat y despótich, sens que cap dret particular tingués garantía de cap classe. Pera 'ls pobles grechs, la perfec-

ta llibertat consistia en la igualtat absoluta, y per aixó diu lo ja citat Aristóteles, que en una república tipo no 's te de concedir cap diferencia per rahons de virtut ó de talent, essent lo sorteig la forma de designació pera 'ls cárrechs mes característica de la democracia. Y en efecte, en molts Estats de la Grecia antigua, no sols las magistraturas políticas, sinó moltas vegadas fins los generals y oradors, eran designats per la sort.

D' aquesta concepció de la llibertat, tan renyida ab las ensenyansas de la naturalesa, n' era conseqüencia l' exclussivisme que era son signe característich. Lo goig de lo que se 'n deya llibertat anava unit á la condició de ciutadá, y no resava poch ni gens ab lo restant dels homens. Lo no ciutadá, per aquesta sola circunstancia, era considerat enemich ó fet esclau. Fins lo meteix ciutadá perdia sas preeminencias al punt meteix que sortía del Estat en que las gosava. Com que la igualtat completa contraria las lleys naturals, los llegisladors de las ciutats gregas, filósophs que havian avansat molt en política pero que desconeixían completament la sociología, no havian pogut fer altra cosa que crear entitats purament artificials, donantlos per base las aberracions que eran conseqüencia llógica de llurs sistemas.

La concepció moderna de la llibertat es molt més humana. L' home es considerat un ser respectable per sa propia naturalesa, y sa condició de membre d' un Estat es sols una circunstancia accessoria. La filosofía romana havia ja comensat á aixamplar la estreta concepció grega, de manera que Ciceró al preguntarse: «¿qué es la llibertat?», havia ja pogut respondres: «la potestat de viure com vulguis» 1 . Lo cristianisme, al extendre lo seu imperi, va propagar per tot arreu la idea de que cada ser humá es un ser responsable,

(1) *¿Quit est libertas?—Potestas vivendi ut velis.* Ciceró

ab drets y debers tracendentals: de manera que al caure las institucions romanas, pogué fundarse l' Estat damunt de novas bases, per més que en ellas hi influhissin las ideas del món clássich. Durant la edat mitjana, al costat del feudalisme, que á despit dels seus horrors y desorganisació, contenia ja algunas llavors que ben cultivadas podian produhir la veritable llibertat, van naixer las ciutats lliures, que 'n contenian més encara, y que no pogueren fructificar per l' aislament en que las circunstancias las obligaren á viure, fentlas passar per un llarch periodo de turbacions y guerras, que no acabaren fins que foren engolidas per los Estats grans, fundats damunt de las runas del feudalisme.

Per desgracia, la fundació d' aquestos Estats no pogué obtenirse sinó mediant una lluyta terrible y prolongada, y la corrent absorvent y centralisadora va emportarsen totas las llavors de llibertat que 's contenian en lo feudalisme y especialment en las lligas de ciutats lliures. Lo poder real s' havía apoyat en los pobles pera combatre al enemich comú, y un cop obtinguda la victoria va emplear tota la forsa de que disposava en subjugar á sos auxiliars. Va venir la época que Niebuhr anomena del poder real absorvent, de la centralisació y del absolutisme monárquich, dels goberns d' Estat, y la llibertat va sofrir un llarch eclipse. Per fortuna, lo moviment de las ideas, que es la nota característica dels temps moderns, apoyada en lo Renaixement y en sas conseqüencias, y auxiliada per los assombrosos descubriments que s' havian fet en totas las brancas de la ciencia, al punt meteix que va creures solidat lo despotisme real que pretenia concentrar l' Estat en la persona del monarca, va comensar á minarlo, y las revolucions de Inglaterra, primer; de Fransa y de la major part de las nacions civilisadas després, feren saber als que 's creyan amos absoluts, per medis tan eloqüents com lo patibul, que 'ls pobles s' havian despertat y

comensavan la lluyta per recobrar llurs drets, ó millor, per realisar la llibertat segons la concepció moderna.

Aquesta concepció ha prés en los nostres temps diferents formas, que, pera explicarlas ab clàretat, condensarem en dos sistemas, dels quals anomenarem francés al un y anglosaxó al altre.

Comensem aquesta compendiosa explicació, exposant algunas de las definicions que per la escola francesa s' han donat de la llibertat moderna.

Aquesta escola no ha sapigut sustreures á las reminicencias, y desde la agitació intel-lectual que va preparar la revolució d' últims del sigle passat, confón quasi tant com los antichs grechs la llibertat ab la igualtat. Per incidencia hem citat ja la definició d' aquell diccionari politich, pera quin autors «llibertat es igualtat, é igualtat es llibertat»: ab lo qual, al meteix temps que confirman la divisa de totas las repúblicas francesas, condensada en aquellas duas paraulas, seguidas de «fraternitat», posan en dupte la competencia gramatical dels que van adoptarla, puig si duas de las tres paraulas expressan la meteixa idea, ab una sola n' hi havia prou, y l' altra sobra.

Aficionada la escola francesa á las definicions, no te res d' estrany que estampés la de la llibertat en las Constitucions revolucionarias.

La primera d' aquestas en ordre cronológich, feta quan la Fransa vivia encara en monarquía, doná la següent: «La llibertat consisteix en lo dret de cada hú á fer tot lo que no causa perjudici als altres. La práctica dels drets naturals de cada hú no té, per lo tant, altres límits, que 'ls que asseguran als demés membres de la societat en l' exercici dels meteixos drets. Aquestos límits poden sóls ser determinats per la lley.» (1)

(1) Constitució francesa de 3 setembre de 1791. Párrafo 4.

La segona Constitució francesa, republicana y feta en lo período de major forsa de la revolució, al declarar los drets del home, defineix la llibertat ab las següents paraulas: «La llibertat es aquella facultat en virtut de la qual correspón al home fer tot alló que no contraria los drets dels altres. Té per base, la naturalesa; per regla, la justicia; per proteceió, la lley, y per límit moral la máxima: no fassis á un altre lo que no vulguis que un altre 't fassi á tu.» (1)

Aquestas definicions caracterisan ben be la llibertat á la francesa, que 's paga molt de las paraulas y descuida las garantias sólidas. Tot ho deixa á la discressió de la lley, pero no diu qui ha de ferla ni fixa fins ahont pot arrivar. Dintre d' aqueixas definicions pomposas, donchs, hi cap no sols l' absolutisme, sino tambe la tiranía. Basta per' aixó que la lley sigui absolutista ó tiránica.

Y es que la escola francesa, en son afany d' innovar pel cami de la destrucció, va destrossar totas las llavors de llibertat que estavan á punt de grillar, y no va trobar res que las substituhís. Partidaria dels Estats grans y concentrats, degué crear poders molt forts y dominadors, y al davant d'ells va deixar als individuos molt lliures en teoría, pero en realitat sóls y aislats, puig que 'ls únichs llassos que podian unirlos y agruparlos eran los que l' Estat meteix los oferia. La situació creada al ciutadá per la escola francesa es molt semblant á la que tenia en las repúblicas gregas del temps antich. De fet, l' Estat ho es tot y l' individuo no es res. Los poders concentrats absorveixen totas la iniciativas.

Per fortuna de la humanitat, al costat de la escola francesa, ó millor, avans que aquesta, va formarse la anglo-saxona, que té ideas molt més claras y sólidas de la llibertat. Práctica

(1) Constitució francesa de 24 juny 1793. Párrafo 6 de la Declaració de drets.

y realista aquesta escola, prefereix los fets á las teorias, y es més amiga de las garantias positivas que de las definicions abstractas. Ni una se 'n trova en sos documents més solemnes, desde la *Magna Charta* del rey Joan d' Inglaterra, que porta la fetxa de 1215, fins á la Constitució dels Estats-Units d' América, redactada en 1787. La escola anglo-saxona no vol imposicions innecessarias, y tant las aborreix si son fillas de la voluntat d' un rey, com procedents del autoritarisme d' una Cámara. Lo seu sistema es establir limitacions y garantirse contra l' esperit absorvent del poder, sigui 'l que sigui, y pera conseguir lo seu objecte, la fórmula que ha trovat més eficás, es la casuística negativa. «Lo poder no podrá fer lleys referents á tal materia; los ciutadans no podrán ser privats de tal ó qual dret; tal ó qual disposició ó procediment serán nuls y de cap valor ni efecte:» tals son las frases que més freqüentment se trovan en los documents constitucionals de la Gran Bretanya, de sas Colonias y dels Estats-Units. No 's pagan de la forma, sino que van al fons de las cosas. Per això la gent anglo-saxona es avuy lo mestre de la llibertat.

Lo seu sistema positivista y práctich no té la brillantor ni la forsa d' expansió del generalisador y teórich de la escola francesa, pero en cambi, s' apodera de las inteligencias dels que arrivan á conéixel. Los meteixos francesos que per excepció l' estudian, se n' enamoran y 'l propagan ab lo calor propi de llur temperament. Tockeville, Laboulaye, Michel Chevalier y alguns altres ne son bon exemple, y si llurs obras han lograt posarse en primera ratlla entre las que tractan cientificament la política, ho deuhen en bona part al vigor del sistema més ó menys particularista que propagan. Los arguments que emplean son més convincents que 'ls llochs comuns y abstraccions dels generalisadors unitaristas.

La llibertat anglo-saxona se manifesta en distints camps, y

pren los noms de llibertat personal, llibertat civil, llibertat política, etc.

La llibertat personal está asegurada no sols per disposicions expressas, en general redactadas en forma de prohibicions al poder, sino també y principalment per la costum arrelada en la conciencia del poble. La vida, la seguritat, la iniciativa individuals, no poden ser atacadas per lo poder ni per la majoria, sino en la forma y en los casos determinats en la lley fonamental. La iuviolabilitat de las personas, garantida per lo judici per jurats en cas de delicte penat ab anterioritat á sa comissió, y per las formalitats y requisits necessaris pera la presó preventiva, se completa ab la inviolavilitat del domicili. «Ma casa es mon castell,» es la máxima en que s' enclou una de las més fortas bases de la llibertat personal, que 'ls anglo-saxons veneran com un dels més essencials principis de la *common law* ó lley consuetudinaria de la terra: y li donan tanta importancia, que lo inculcan als noys desde llurs primers anys, fentlos repetir en las escolas l' eloqüent párrafo de Lord Chatham, que diu: «La casa de cada hú se anomena lo seu castell. ¿Per qué? ¿Está tal vegada voltada per un fosso ó defensada per una muralla? No. La casa pot ser una cabanya feta de palla, y no resguardar del vent; la pluja pot entrarhi, pero 'l rey no pot.»

La llibertat civil es poch menys tracendental que la llibertat personal. Per la llibertat civil se subjecta la forsa armada, exercit ó milicia, á la dependencia de las autoritats ordinarias, treyentli tota preeminencia que pugui convertirla en perillosa. Per la meteixa llibertat separan la jurisdicció eclesiástica de la que es propia dels poders polítichs, als quals fan independents de tot esperit de secta y de proselitisme. Per las Constitucions, general y particulars americanas, las autoritats aixis de la Confederació com dels Estats, no poden dictar lleys que estableixin una relligió ni que pro-

hibeixin l' exercici de cap d' ellas. Per la llibertat civil, los anglo-saxons han establert moltíssims principis de dret indiscutibles, que baix lo nom de *common law*, ó lley comuna consuetudinaria, son superiors y preferents á tota lley escrita, y contra 'ls quals s' estrellaria la voluntat dels Parlaments, en lo cas que volguessin contrariarlos. Per tal llibertat, la familia es una entitat respectable, y son jefe gosa de tota la iniciativa compatible ab la tranquilitat y l' ordre públichs, puig per lo que respecta als bens, sa voluntat no está subjecta á cap limitació externa y té per única regla lo sentiment natural del amor als sers ab quins la sanch lo lliga. Per la llibertai civil, los individuos poden associarse y crear corporacions, reconegudas y fomentadas per la lley, que adquireixen drets y obligacions, y forman verdaderas personas jurídicas, que interposadas entre l' Estat y 'ls ciutadans, son pera aquestos l' escut que 'ls salva de veures engolits per la forsa absorvent de la colectivitat política. Per la llibertat de que tractem, la lley no contraria, per regla general, la expontaneitat individual ó corporativa, ni es un motllo dins lo qual hagin tots d' encongirse, sino que 's reduheix al modest paper de supletoria de las voluntats particulars, que fa cumplir y respectar sempre que s' han obligat ab la solemnitat deguda. Per la meteixa llibertat, cada hú fa de lo seu lo que millor li sembla, tractant y contractant á la mida de son gust y fins de son capritxo, en la seguretat de que no ha de trobar cap entrabanch ab tal de que no falti á la moral ni á las conveniencias socials, reduhidas, en lo relatiu al dret, á la menor expressió possible.

La llibertat política es lo complement y garantía de las altras llibertats qual naturalesa acabem d' indicar. No es un fí, com en la escola francesa, sino un medi. L' anglo-saxó vol tenir intervenció en la cosa pública y exercir los drets políticbs, no pel mer capritxo de fer diputats ó de poder

manifestar sas ideas per escrit y de paraula, sinó perqué per tals medis se garantisa las llibertats personal y civil. Pera ell, la política ha de produbir efectes visibles y positius, y si se pren la pena d' ocuparse en la gobernació del Estat, es perqué vol treure ventatjas de la gestió encertada ó desencertada dels interessos públichs. No li basta tenir dret electoral y poder reunirse, associarse, peticionar y queixarse per medi de la imprenta ó de la oratoria: vol, ademés, que sòs esforsos tinguin conseqüencias. Pera ferlas possibles, al organisar lo mecanisme gubernamental, no atén tant á la perfecció de cada una de las pessas aisladament consideradas, com á la eficacia dels engranatjes que han de relacionar las unas ab las altras. Lo seu sistema polítich es lo de las limitacions mútuas entre tots los elements del poder.

Al conjunt de las manifestacions de la llibertat la gent anglo-saxona li dona un nom que es quasi intraductible á las demés llenguas. Lo *self government*, que aproximadament expressa la idea de «gobern per sí meteix», es la sintéssis del seu sistema. Lo *self government* s' aplica á totas las personalitats que tenen vida, desde l' Estat al individuo. Pel *self government*, la nació es independent, las corporacions gosan de vida propia y l' individuo es lliure, respectantse mutuament los drets y practicant la tolerancia, que es essencial á la llibertat. «La ausencia de la tolerancia, diu perfectament un escriptor nort americá (1), es l' estigma del absolutisme, y l' establiment de las oposicions es la gloria de la llibertat. La llibertat se complau en la varietat: la tirania, aixis la d' un sol com la d' una multitut, considera heretje á qualsevol que pensi ó senti de diferent manera que ella.»

En lo *self government* tots los elements del Estat guardan en més ó en menys la potestat llegislativa. L' individuo es

(1) Francis Lieber *On civil Liberty and self government.*

lo llegislador de sas propias accions en quant llurs efectes no perjudican á un altre, y l' us del dret es la manifestació de son poder. Las corporacions gobernan dins los limits de llur objecte y de las obligacions contretas per los membres associats, y llurs decisions, que en termes jurídichs anglo-saxons reben lo nom expressiu de *by-laws,* ó sigui «lleys locals», son tan efectivas en llur propia esfera com las disposicions dels poders públichs, venint los tribunals obligats á respectarlas y aplicarlas. Aixis los drets del individuo com las decisions corporativas constituheixen limitacions pera la potestat llegislativa del Estat, qne no pot precindir dels respetables interessos que la práctica general de la llibertat garantisa y rebusteix,

Mes tot lo fins aqui indicat no basta encara á la escola anglo saxona pera fer efectiva la llibertat individual y corporativa. La tendencia es cap á lo que anomena *institutional self government,* ó sigui cap á fer náixer institucions oficials y de carácter públich entremitj del Estat y del individuo. Aquesta tendencia, portada ja á la práctica en los Estats-Units y en la major part de las Colonias quasi autónomas, y que 's manifesta cada dia ab més forsa fins en las islas metropolitanas de la Gran Bretanya, es la que més radicalment separa la escola que anomenem anglo-saxona de la que hem calificat de francesa. Aquesta, com hem dit mes amunt, colloca al individuo aislat y sol davant del Estat unificat y centralisat, de lo que resulta, que per drets y llibertats que proclami en favor d' aquell, en la práctica lo deixa absorvit per la col-lectivitat, ó més ben dit, pel poder que la representa. Aquella, establint distints graus d' associacions de carácter públich entre l' individuo y l' Estat, posa al poder representant d' aquest en la impossibilitat d' extralimitarse, y garantisa eficasment l' exercici dels drets y llibertats que corresponen á cada un dels components de la col-lectivitat. Lo

institucional *self government* es, donchs, la base del sistema particularista; lo que li dona grans ventatjas sobre 'ls sistemas contraris. No insistim més sobre aquest punt, perque tindrem ocasió de desenrotllarlo en algún dels capítols próxims.

Ab los indicats, tenim ja prou datos pera determinar lo sentit que ha de donarse á la llibertat en lo terreno polítich-social. En aquest, ha de reconeixers que la missió capital del Estat ó agrupació política, aixis pera realisar son objecte jurídich, com pera fomentar lo progrés y l' avens de la civilisació y de la cultura, no es altra que favorir l' ús de la llibertat y l' exercici de las iniciativas de tots los components de la agrupació. Pera lo cumpliment d' aquesta missió, la proclamació de dréts no es de trós tant important com llur garantía. L' Estat no es més que l' armonisació dels interessos oposats dels individuos y de la col·lectivitat, que sols se consegueix mediant un ben combinat lligament de las forsas distintas y contrarias que dins de la agrupació se desenrotllan; lligament que no permeti que cap d' ellas converteixi sa acció útil en perjudicial y destructora.

Pero ab tot y que l' Estat sigui la armonisació entre dos interessos oposats, no deu jamay olvidarse, que 'l que representa la llibertat es lo més sagrat y al que principalment deu atendres. L' interés col·lectiu no es altra cosa que lo resultant dels individuals, y es sóls perfectament llegítim en quant es garantía d' aquestos.

Podem ja, sinó definir la llibertat, caracterisarla en lo terreno polítich social. Lo poble més lliure es aquell en que 'ls interessos individuals tenen de fer menys concessions al collectiu, quedant no obstant eficasment garantits; aquell en que l' ordre general exijeix menys sacrificis particulars; aquell en que més varietats poden manifestarse sens perjudicar á la unió. La llibertat no consisteix solzament en drets

polítichs reconeguts aixís al individuo com á la agrupació, sinó que requereix altres drets que garantisin la iniciativa expontánea en totas las manifestacions de la activitat. La intervenció directa ó indirecta eu la gestió de la cosa pública que 'ls drets polítichs donan al individuo y al conjunt de aquestos, més que 'l fi de la llibertat, es lo medi de conquistarla, conservarla y perfeccionarla.

Vivint en societat, l' home ha d' abdicar forsosament una part de la seva independencia individual en pró del Estat, y aquest, mediant tals abdicacions, ha de assegurar á tots y á cada un de sos membres lo ple y perfecte goig de l' altra part que conservan. Major llibertat, donchs, suposa menor limitació de la independencia individual. Y com la limitació naix de la lley ó disposició obligatoria y de carácter general, puig que tal es la forma de manifestarse la representació del interés col·lectiu conferida al poder del Estat, resulta que gosa de major llibertat aquell poble, quals lleys y disposicions obligatorias en totas las brancas y en llur conjunt deixan més latitut á la independencia individual, al meteix temps que la garantisan contra tota invasió de part del Estat y de tot atach de part dels demés individuos y entitats que 'l constituheixen. No basta, donchs, que la política sigui expansiva, sinó que han de serho las demés prescripcions legals, aixis las de dret públich, en sas brancas administrativa, internacional, etc., etc., com las de dret privat en sas parts civil, penal, mercantil, de procediments, etc., etc. Hi ha molts pobles que 's diuhen lliures perque qualsevol individuo pot desfogarse en periódichs y reunions contra 'ls que exerceixen lo poder y malehir de las institucions fonamentals, y no s' adonan de que són esclaus del més ínfim agent dels tribunals ó de la policía, que trovan á cada moment y en tots los casos medi legal d' inmiscuhirse en las accions dels ciutadans, recordantlos la enfarfagosa tutela en que viuhen.

Los interessos individuals y 'l col-lectiu no arrivan á armonisarse sens sostenir avans tremendas batallas, y fins quan han arrivat ja á la desitjada armonía, la oposició entre l' un y l' altre tendeix constantment á tornar al desequilibri. L' interés col-lectiu, representat pels poders públichs, acusa als interessos individuals de interessats y egoistas, y aquestos acusan á aquell de absorvent y tiránich. Lo primer, encara que de fet, fins en las democracias més puras, s' encarni sempre sols en una part del poble, ó sigui en los que exerceixen cárrechs y empleos, té en favor seu la organisació y l' esperit de cos, y pot lluytar contra 'l segón, á pesar de que sigui l' interés de la totalitat. L' interés col-lectiu se presenta com lo campeó generós del progrés y de las milloras, y fins quan tot ho fa anar en renou, s' anomena defensor del ordre. Dicta autoritariament una disposició manant al poble que avensi en una materia determinada, y queda orgullós y satisfet com si l' avens s' hagués ja realisat. Gracias á la organisació dels funcionaris que 'l representan, está sempre al aguáit de la menor falta que cometi l' interés contrari, y de totas treu substancia pera engolir novas atribucions. La organisació li permet aprofitarse de totas las circunstancias que 's presentan pera aumentar l' autoritarisme. ¿Se comet, per exemple, un crim horrorós que indigna la conciencia pública? Allá está amatent lo poder pera arrancar, en nom del sagrat interés col-lectiu, disposicions draconianas que imposin novas limitacions á la llibertat individual. ¿Ve una epidemia, y 'l poble, com es natural, s' alarma? No tarda lo poder en invocar los furs suprems de la salut pública, y aumenta son exércit ab batallons de metjes sense feyna, que privarán al individuo fins del dret d' estar malalt sens permís del Estat. Y per tals medis, explotant constantment las debilitats del poble, y aprofitantse de sos apassionaments tranzitoris, la burocracia, en representació del interés col-

lectíu, va avansant sempre camí y minant las llibertats individuals, á las que deixa sols l' infantil goig de creures asseguradas, perque poden desfogarse en articles virulents y discursos tribunicis, ó prenent part en unas eleccions, que si arrivan á fer caure un gobern, n' aixecan un altre que no pot deixar de sentir iguals desitjos d' absorció y d' autoritarisme, ni de moures dins del meteix ordre de ideas, mentres los interessos individuals estiguin desorganisats, disgregats y aislats davant de la organisació forta y concentrada del interés col·lectiu y del poder que 'l representa.

Es fácil, facilíssim, proclamar llibertats y reconeixer drets; pero es difícil, dificilíssim, assegurarlas y garantirlos de tal manera que 'l poder no pugui arrivar, en nom del interés col·lectiu, á traspassar los límits que té marcats. Pera impedirho, la llibertat no te més medi que imitar á la autoritat y organisarse. Davant per davant del Estat, ha d' haverhi agrupacions dels interessos individuals disposadas á resistir las absorcions y extralimitacions del poder. L' únich sistema que dona organisació á la llibertat es lo particularisme. Dins del particularisme, donchs, pot disfrutar l' individuo de la major suma d' independencia natural que li permeti l' estat de civilisació y cultura en que 's trobi, tenint son exercici perfectament assegurat per lo conjunt d' institucions á que 'l sistema dona vida. Sols ab l' ajuda d' aquestas pot ser estable l' equilibri entre 'ls oposats interessos que son la base de la agrupació política.

Pera jutjar dels graus de llibertat de que disfruta un poble, hi ha una pedra de toch que no falla. Basta examinar la situació en que 's troban las minorías, especialment aquellas que van més contra las corrents dominants. Quan las minorías tenen los drets y llibertats respectats y poden travallar pera convertirse en majorías, ab lo meteix desembrás que aquestas pera conservarse, la llibertat está assentada en base

sólida. La llibertat de nadar ab la corrent existeix fins en lo Estat més absolutista; la qüestió está en poder nadar contra d' aquella. Dins de una societat lliure, cada hú ha de tenir reconegut lo dret á ser extravagant, essent sa extravagancia respectada. ¿Qui es capás de dir que la extravagancia d'avuy no será demá un gran pensament? La tol lerancia es la millor mostra del avens de las costums y 'l camí més dret cap al progrés y la millora.

Lo moviment que s' ha despertat en algunas nacions en pró dels drets de las minorías; las associacions que s' han fundat á Europa y América pera la proporcionalitat de la representació en los cossos directius, donant en ells siti á las minorías en proporció á la forsa que tinguin, són un bon indici pera 'l pervenir de la llibertat. Los resultats comensan ja á tocarse en los Estats que han ensajat algun dels inginyosos medis que s' han ideat pera la representació proporcional.

CAPITOL IV.

LA IGUALTAT

La igualtat es la expressió del interés col-lectiu.—Camp propi de la igualtat.—Necessitat que é de la imposició.—Es condició de la llibertat.—Conseqüencias perillosas que 'l poder treu del principi de igualtat.—Materias en que es beneficiosa la intervenció igualitaria del Estat.—Argument capital dels unificadors.—Demostració de sa falta de base.—La armonía entre la varietat y la igualtat es imposible dins dels sistemas unitaris.—Evolució de las escolas socialistas cap al particularisme.—L' equilíbri entre la llíbertat y l' autoritarisme es l' objecte de la organisació particularista.

Després de lo que acabem d'exposar en lo capítol anterior, poch haurem d' afegir pera caracterisar la igualtat com element del Estat ó agrupació política.

La igualtat es la expresió del interés col-lectiu en contraposició als interessos individuals. Aquestos tendeixen per llur propia naturalesa cap á la varietat: aquell se veu arrossegat cap á la uniformitat. Los uns son la forsa impulsiva: l' altre es lo fré que té per ofici contenir la impetuositat de la marxa.

L' Estat, en bona teoría, no ha de representar més que la equilibrada armonia entre 'ls dos interessos oposats y contradictoris. Lo poder públich que 'l representa hauria de mantenirse en lo piu de la balansa, impedint que 's decantés cap á l' un ni l' altre costat. Tal es al menys la concepció científica del Estat.

Mes no succeheix aixis, per desgracia. Lo representant del

Estat se converteix en poder, y 'l poder es per sa naturalesa autoritari y absorvent. D' aixó prové la gran dificultat que trova la llibertat en triunfar y desenrotllarse.

La igualtat té 'l seu camp propi, de la mateixa manera que la llibertat, y dintre d' ell, es condició essencial de aquesta. La llibertat, ha de ser igual pera 'ls membres d' una agrupació. Tots han de tenir iguals drets é iguals debers: cada un d' ells ha de poder aprofitarse igualment de las forsas del conjunt pera la realisació dels fins que 's proposi.

Dintre de son camp propi, la igualtat es tant respectable com la varietat, pero es molt difícil que 's mantingui sens traspassar sos límits. Sóls pot contenirla en ells la organisació de la llibertat de que hem parlat en lo capítol anterior y que desenrotllarém en los próxims.

Essent la llibertat expansiva per son propi carácter, no hi ha necessitat de fixarli reglas pera que 's manifesti. Basta deixarli lo cami expedit y sens entrabanchs pera que produheixi tots los beneficis que d' ella poden esperarse. La igualtat es restrictiva, y no 's manifesta sino se la ajuda per medís postissos. La llibertat es natural; la igualtat artificial. Aquella es filla de las facultats més nobles del home; aquesta conseqüencia fatal de sas imperfeccions. La primera es sempre expontánea; la segona no existeix sino per la imposició interna ó externa.

Tant artificial es la igualtat en lo camp polítich social, que pera que 'l poder del Estat pugui produhirla, ha d' armársel de medis coercitius irresistibles. La lley, dispositiva ó prohibitiva, ha de tenir sanció civil ó penal que la fassi eficás, y la sanció, fins quan es purament civil, es una contrarietat pera 'l qui ha de sufrirla, que sóls per forsa s' hi subjecta. D' aqui, que 'l poder, pera ferla efectiva, hagi de vencer resistencias. Los tribunals, las penas, la forsa armada, la policía, etc., son instrument de igualtat. Sens disposar d' ells, lo poder no lograria segurament establirla.

No vol aixó dir que la igualtat s' hagi d' efectuar sempre per medis materials. Una forsa purament moral la imposa en molts casos. La moda, per exemple, uniforma al home civilisat, y las lleys que dicta l' obligan més que las sancionadas ab fortas penas. Impulsats per una corrent irresistible, tots nos igualem davant de sos capritxos. Las lleys del honor, las exigencias de la opinió y cent altras trabas que voluntariament nos imposem, produheixen la igualtat que inútilment per altres camins se busca. Observis, no obstant, que tot ajunyintnos ab expontaneitat y fins ab goig á tals imposicions, las considerem y anomenem tiranias. Són en realitat sacrificis que l' individuo fa á la societat ab la idea de poder per sa part disfrutar de sas ventatjas: són tranzaccions de la independencia de cada hú ab la dels demés, á fi de que la societat sigui possible.

La observació dels casos en que l' home expontáneament s' imposa limitacions, confirma la idea que havem donat de la igualtat en lo camp polítich social. Es un element necessari, pero que ha de tancarse dins dels límits que li son propis, puig per poch que 'ls traspassi se converteix en causa de perturbació y obstacle pera 'l progrés. Tractem, donchs, de desllindar aquestos límits.

La igualtat es condició de la llibertat. Desde 'l moment que varias iniciativas s' agrupan y han de manifestarse al meteix temps, per forsa han de subjectarse á reglas generals que determinin fius á quin punt pot arrivar cada una de ellas. Al Estat li correspon fixar aquestas reglas, pera las quals no pót tenir altre criteri que 'l de la igualtat, puig que iguals són las entitats á que deu aplicarlas. La lley ha de ser general é igualataria, sens concedir preferencias á cap individualitat en perjudici de las altras.

La igualtat davant la lley es una de las més preciosas conquistas dels nostres temps. Si 's reconeix una llibertat, ha de

reconeixers pera tothom: si s' imposa una limitació, á tothom ha de obligar. La lley de rassas va fentse completament impossible en las societats civilisadas. La igualtat de drets y de obligacions es una de las condicions características de la vida moderna.

Mes, aquesta igualtat de drets y d' obligacions; aquesta comunitat de llibertats y de limitacions, lluny de cohibir las iniciativas particulars, las favoreixen. Lo dret á la llibertat no es més que 'l reconeixement de facultats de las quals cada individuo pot usar com millor li sembli, dintre de las limitacions que regulan llur exercici al sol objecte de ferlo possible. La igualtat en los medis de que pot usar cada hú, no vol dir que hagin de ser iguals los productes que 'n resultin, sinó al contrari. Res fomenta tant las varietats com la seguretat de que ningú dins de la societat gosa de majors ni menors drets que 'ls altres.

La igualtat de drets y de debers es la forma més perfecta de la garantía que deu donar l' Estat á las llibertats individuals. Cada qual s' avé á veure la seva iniciativa limitada, á condició de qué las dels demés estiguin subjectas á idéntica limitació.

D' aquest principi de la igualtat del dret y del deber, que es condició de la llibertat, com de tots los principis que naixen del interés col-lectiu, se n' ha volgut tréure conseqüencias perillosas. «Si la llibertat ha de ser igual, s' ha dit, lo ideal de la humanitat es tenir una sola lley: tota unificació, per conseqüencia, es un pas cap á la perfecció. La igualtat davant la lley sóls será una veritat lo dia que la lley sigui igual pera tots los homens.»

D' aqui la tendencia de tots los poders cap á la concentració; d' aqui que totas las manifestacions de vida local s' hagin presentat com obstacles al progrés; d' aqui, en una paraula, l' origen y la excusa de totas las tiranias.

Lo absurdo de tals conseqüencias no es difícil de ser posat en evidencia. Lo principi de la igualtat de dret no prejutja la extensió que hagi de tenir la lley. La lley ha de ser igual pera tots aquells á qui obligui, pero d' això no se ne deduheix si han de ser molts ó pochs los obligats. Pera fixar la extensió de la lley, ó en altres térmens, pera determinar la mida que han de tenir los Estats, es precis atendre á altras consideracions, que 'ns proposem examinar en un dels próxims capítols.

Pera l' objecte que en lo present tractem nos bastará afirmar, que la igualtat es un dels carácters de tota lley, sigui la que sigui la extensió d' aquesta. Si la lley es local ó exclusiva de una comarca, sos efectes han de ser los meteixos pera tots los elements d' aquesta: si es nacional, tots los de la nació han de ser igualment obligats: si es internacional, no ha de fer diferencia en pró de cap de las nacions convingudas. En aquest sentit y no en altre ha de ser presa la igualtat com condició de llibertat.

La igualtat, ademés, es element necessari al Estat pera poder cumplir sa missió de fomentar lo progrés y la cultura. La protecció que otorgui als interessos dels associats, ha de ser igual pera tots, y tots han de poder aprofitarsen. Qualsevol disposició que favoreixi un interés particular en perjudici d' altres interessos, es illegitima y tiránica. Si l' Estat, per exemple, s' encarrega de serveys públichs, las condicions pera utilisarlos han de ser iguals pera tots los associats. Lo correu, lo telégrafo, lo giro, etc., etc., han d' estar á la disposició de tots los que cumpleixin las condicions fixadas pera servirsen.

No hi ha dupte que la igualtat es element necessari en quant l' Estat hagi de manifestarse com fomentador de la cultura, pero convé no perdre de vista, que d' aquesta missió se n' ha abusat molt, y que sa exageració ha causat grans per-

judicis á la llibertat, produhint efectes completament contraris als que s' esperavan. Ab la excusa d' aumentar lo benestar y fomentar lo progrés, los poders públichs van extenent llur acció á totas las manifestacions de la vida social, perjudicantlas á totas. L' un dia invocan la higiene, y nos subjectan á cent vexacions, que tot ho produheixen menys la millora de la salut pública; l' endemá 's conmouhen davant d' una desgracia accidental causada per un vapor ó un camí de ferro, é imposan als viatjers cent entrabanchs y obligacions, que sens aumentar ni una mica llur seguretat, dificultan la expedició de llurs negocis. Y pera cada nova branca de la activitat en que intervenen, crean nous cossos de funcionaris, que aumentant la forsa de la burocracia organisada, fan que las intrussions hagin de creixer en progressió geométrica, y elevan los gastos del Estat á xifras impossibles de sostenirse baix pena de condemnar las nacions á la ruina.

No negarem que hi ha materias en que la intervenció igualataria del Estat hagi de ser beneficiosa. Prescindint dels serveys públichs, la unificació de la moneda, dels pesos y mesuras y algunas altras favoreixen y simplifican las transaccions, aumentant lo moviment general. En alguns punts del dret, convé tal vegada que la lley extengui la seva acció igualataria no sóls á una nació, sinó al major número de nacions possible, com, per exemple, en los referents als actes de comers, que ordinariament se practican desde parts distintas del globo. Lo que si negarem, es que l' afany unificador que tant fa travallar als poders quan no se 'ls ferma molt curts, respongui á la missió de foment y de cultura encarregada al Estat.

Quan lo régimen general d' aquest se separa de la combinació armónica dels interessos particulars ab lo general, ó sigui de la llibertat ab la igualtat, forsosament ha de caure en un extrem perjudicial á uns ó altres. Si se 'n separa per

inclinarse cap al costat de la llibertat, lo perjudici es petit: si va á parar al altre extrem, com succeheix quasi sempre per desgracia, los perjudicis són de trascendencia. Del afany unificador no 'n pot resultar més que una organisació semblant á la militar. Las voluntats individuals han de inclinarse davant de la ordenansa, y las iniciativas, trovant obstacles per tot arreu, han de encongirse y enervarse. Quan una nació está subjecta á tal régimen, tot s' espera del Estat; mes com aquest, quan deixa de ser la sintésis de las iniciativas particulars, es inepte pera produhir cap millora, lo natural é inevitable es que porti la nació cap á la decadencia.

Miris com se vulgui, la igualtat no es un element de progrés sino en quant es condició de la llibertat. Aquesta es la que produheix l' avens y la millora, fills sempre de la diferenciació, y per lo tant, l' interés general ha de ser sempre considerat com la suma dels particulars. Aixis ho considera lo sistema particularista, quals grans ventatjas poden condensarse en la resistencia organisada que oposa á las invasions del igualatarisme.

L' argument capital dels unificadors es que ells favoreixen la marxa de la civilisació que, diuhen, camina cap á la unitat. Pera ells, l' ideal de la humanitat es un sol Estat, ab un sol poder, una sola lley, una sola relligió, una sola llengua etc., etc. Llur objectiu es la simplicitat portada al extrem de no ser possible la mes petita diferenciació. Somian no sols en la pau de nació á nació, sino també en la pau entre tots los elements que avuy están en competencia. Las iniciativas particulars los destorban, y voldrian suplirlas per una reglamentació uniforme, que previngués tots los casos y s' estenguén per tot arreu. Sols en cas de realisarse llur somni creurian que l' home ha arrivat al estat de perfecció, que fan consistir en la igualtat absoluta.

Admetem en suposició que s' ha realisat aquest somni y

¿que tindriam? Tindriam avans que tot, que 'ls homens que formessin aqueixa societat ideal no foran pas com los que avuy corren. Los que coneixem tenen voluntat propia, y no 's decideixen á cap acció, ni á la més insignificant, sens haber pesat los móvils en pró y en contra. Los veyem subjectes á passions y desitjos, y capassos de grans virtuts y de grans vicis. Los mirem amants de llur dignitat personal, y estimant més que tot la independencia. Són, en una paraula, sers intel·ligents, sensibles y lliures. Tindriam, ademés, la societat estancada, petrificada, inmóvil. Aixafadas las iniciativas individuals; contrariats los desitjos; empresonadas las passions; enervats los carácters per la regimentació, la lluyta fora tan morta que no podria produhir cap millora. En la societat somiada pels uniformistas hi regnaria verdaderament la pau y la quietut, pero fora la pau y quietut dels cementeris. Seria una societat d' autómatas, incapás de tot be y de tot mal, á la qual podria ab molta propietat aplicarse la imprecació del Dante. No valdria la pena de parlar d' ella: bastaria mirarla..... y passar.

L' ideal de la nostra societat basada en lo particularisme es tota una altra cosa. Lliures los individuos, lliures las corporacions, lliures las regions, lliures las nacions y rassas, pero units tots per los suaus llassos de la germanor y del afecte; essent lo poder productor de la igualtat mes ó menys fort segons la afinitat que existís entre 'ls elements que degués regular; en activitat constant y creixent las iniciativas; lluytant totas per lo pogrés y la millòra, pero contingudas per l' interés comú dins dels límits de la competencia; las agregacions d' individuos y de familias formant regions; las regions, Estats confederats; los Estats confederats, Lligas, y las Lligas estant enllassadas entre ellas per los principis del dret internacional, traduhits en concordats y lleys positivas, la humanitat entera estaria organisada de conformitat

ab las ensenyansas de la naturalesa. Las mil varietats que se mostrarian foran no sols reconegudas, sino fomentadas, y per la unió expontánea formarian la gran unitat de la especie humana, agermanada per la llibertat. Dintre d' aquest gran conjunt, cada agrupació, cada poble, cada rassa aniria desenrotllanse en consonancia ab sos propis interessos y aspiracions, y 's donaria las institucions y lleys que més se acomodessin al estat de sa civilisació y cultura, passant de lo senzill á lo complicat segons fossin pocas ó moltas las necessitats de cada col-lectivitat de las unidas.

Dins de la organisació que naix del sistema particularista, l' element d' igualtat, tan essencial al Estat com lo de llibertat, no ha de presentarse de molt tan absorvent y tiránich com dins de la organisació filla dels oposats sistemas. Variant las manifestacions de la llibertat y del dret que la garantisa de comarca á comarca, de regió á regió, de poble á poble, lo principi igualatari se manifestaria suau y soportable, puig que sos beneficis estarian á la vista. Reduhit á forsa reguladora, en compte de posar trabas al progrés, contribuhiria á fomentarlo.

La armonía entre la varietat y la igualtat; entre la llibertat y l' autoritarisme; entre 'ls interessos individuals y 'ls collectius, sóls pot realisarse dins de la organisació particularista. En tota organisació unificadora es impossible. Si s' esmotxan las atribucions y 's mina la forsa de la autoritat, ve lo desordre, y l' exercici dels drets de la llibertat se fa impracticable per l' abús meteix d' aquesta. Si s' arma ab gran poder á la autoritat, aquesta, que per sa propia naturalesa ha de ser absorvent é invasora, atropella la llibertat, y 'l régimen del Estat se converteix en tiránich. Dins del unitarisme no hi cap lo terme mitj, y la vida normal del Estat concentrat es passar de las revolucions esbojarradas á las reaccions miserables. O l' element igualatari romp lo fré y s' engoleix

á son contrari, ó l' element lliberal, trencant tota lligadura y privantse del concurs del altre, se suicida per falta de resistencia reguladora. De rés serveixen las componendas que se han ensajat; de rés que 's proclamin drets y garantías. Si 's deixa al individuo aislat al davant del poder concentrat y organisat, aquest acaba indefectiblement per ser l' amo, després de destruhir directament aquells drets y garantías, ó de deixarlos completament irrisoris pera més befa. Si no se deixa al individuo aislat, sinó que se 'l agrupa en corporacions que siguin verdaderas institucions moderadoras y armonisadoras, l' nnitarisme 's desnaturalisa é invadeix lo camp propi del sistema oposat. Las ventatjas que s' obtinguin en las organisacions mixtas, naixen del element particularista que tempera l' unificador.

Fins las escolas que sostenen que una de las missions del Estat es la de amparar al débil contra 'l fort, fentlo intervenir en la distribució dels medis morals y materials de benestar y de perfecció, per més que 's diguin igualatarias, no pretenen de fet sinó consagrar la desigualtat. Si 'ls recursos socials han de favorir als que per llurs condicions no tenen prou forsas propias pera sortir victoriosos en la lluyta per la existencia, los medis que s' emplehin han de ser desiguals. La evolució que van fent las escolas socialistas, apartantse del comunisme igualatari y declarantse en pró del col lectivisme anárquich, es la millor proba de las ventatjas que lo element llibertat va guanyant sobre l' element igualtat La regeneració social no s' espera ja de la regimentació áutoritaria, que convertiria als pobles en ramats, sinó que 's busca pel camí de conservar y fomentar la lliure iniciativa individual y corporativa. Las reformas més tracendentals que indican aquellas escolas, són las referents al dret civil, á la organisació de la propietat moble é inmoble. En lo terreno polítich, la escola col-lectivista en mitj de sas vaguetats tendeix á la exageració del particularisme.

Resumint ja las ideas exposadas en aquest capítol, direm que la igualtat es un element tan necessari al Estat com la varietat, puig que sóls per ella pot regularse l' interés collectiu, igualment llegítim que l' individual. La igualtat es condició essencial de la llibertat en exercici y del dret que la garantisa, pero es al meteix temps llur major perill, sinó se la reduheix á límits que no pugui traspassar. Essent la varietat y la igualtat dos principis contradictoris, y debent descansar en los dos las societats, la missió del Estat es armonisarlos de manera, que aunats contribuheixin á la consecució dels fins socials. Sempre que un dels dos principis logra predominar, naix lo desordre, y l' Estat sufreix una malaltía grave. Si 'l desequilibri prové d' excés de llibertat, se manifesta 'l mal per la exuberancia de moviment, lo progrés s' atropella, y entre ensopegadas y caigudas, lluny de avansar, retrocedeix: si prové d' excés d' autoritarisme igualatari, l' anémia dona iguals conseqüencias. Las organisacions unitarias son impotents pera establir y conservar l' equilibri, que es, en cambi, la base de la organisació particularista.

CAPITOL V.

DIMENSIONS DEL ESTAT

La multiplicitat d' Estats es un fet necessari.—La resistencia á la unificació es lley de la historia.—Ventatjas dels Estats reduhits.—Generalisació de la educació política.—Intensitat del patriotisme.—Adaptació de la lley á las necessitats del poble.—Energía de la acció social pera lo progrés.—Ventatjas del Estat gran.—Extensió de la lley.—Dificultat de las faccions locals y de las petitas guerras.—La guerra es en ells menys freqüent, pero més terrible.—Ineficácia de la unificació forsada.—Divisió interior dels francesos.—Ni l' Estat gran ni 'l petit resolen lo problema de la organisació de las societats.—La solució está en la associació d' Estats, baix la base del particularisme.

La humanitat no forma ni ha format jamay un sol tót polítich. Per més que ho hagin intentat tots los ambiciosos que menciona la historia; per més que totas las ideas novas y generosas hagin tingut pretensions á guanyarse 'ls cors ó las intel-ligencias de la humanitat entera; per més que tots los pobles que han passat per épocas de sobra de vida hagin aspirat á ser los amos de la terra, aquesta ha estat sempre dividida en Estats més ó menys grans, y 'ls homes que la habitan han format sempre innumerables agrupacions ó pobles.

La resistencia á la unificació; la rebeldía del esperit de independencia de cada agrupació constituhida contra qualsevol imposició, es pot ser la lley més constant que 's desprén de las ensenyansas de la historia. La obra de tots los unificadors, lo domini de totas las ideas, la influhencia de tots los pobles absorvents, han durat tan sóls mentres s' han

conservat las forsas que las sostenian. Al punt meteix que las forsas han minvat, los unificats, los dominats, los influhits han alsat lo cap y procurat recobrar llur personalitat é independencia. Contra las unificacions naixen las revoltas; contra las ideas, los cismas; contra las influencias, la protesta. Los imperis d' Alexandre, de Carles V, de Napoleon, se desfán y s' esmicolan al aclucar los ulls los conquistadors. Alguns d' aquestos han hagut de presenciar en vida l' enderrocament de llur obra, com Bonaparte desde l' isla de Santa Elena. Las aglomeracions, tant si 's basan en ideas com si son degudas á influhencias predominants, no resisteixen més que 'ls imperis. La idea cristiana arriva á conquistar las conciencias de tot Europa y d' una gran part del mon civilisat, pero no logra pas mantenirse compacta. Després de haverse dividit en duas grans seccions, cada una d' aquestas se subdivideix en diferents sectas; y si la iglesia oriental grega ha de contemplar com varis jefes poderosos se disputan la preeminencia, la iglesia occidental llatina degué sufrir adolorida las amputacions operadas pel protestantisme, al separar de sa obediencia á nacions poderosíssimas. La aglomeració romana, portada á terme per la major constancia que fins ara ha demostrat cap poble, no va durar pas més que lo que durá la forsa dels aglomeradors. Al minvar aquesta, cada provincia va alsarse á nació, y á la acció unificadora de Roma va seguir la reacció del esmicolament deslligat del feudalisme.

La resistencia á la unificació com lley de la historia es tan constant, que 's nota no sóls en las ocasions extraordinarias; com quan s' ha format en gran imperi per la forsa, ó s' ha imposat una idea, ó la potencia política d' un poble ha fet sentir á altres pobles sa influhencia, sinó també en la marxa natural y ordinaria ds las societats. Dins de las agrupacions nacionals més antiguas y unidas per comunitat de

interessos morals y materials, las regions y comarcas ab personalitat propia no deixan jamay de travallar per l' aument de llurs drets y atribucions. Si tenen llengua especial, la cultivan y la extenen; si alguna de las brancas del dret es distinta de las similars en altras regions, la guardan ab respecte; pera 'l cuidado de llurs interessos particulars, no 's fian d' altres, sinó que volen directament administrarlos. A mida que un poble avansa, va resistint més y més á la unificació. Se comensa per demanar la decentralisació administrativa y s' acaba per exigir la diferenciació política.

La divisió de la humanitat es agrupacions políticas ó Estats no es més que l' efecte de la lley histórica que estem analisant. Es un fet necessari, conseqüencia fatal del desitj de llibertat encarnat en l' home, y la forsa que l' impulsa no es altra cosa que la manifestació en lo camp politich social del horror á la uniformitat que sent la naturalesa.

Puig que la humanitat ha de viure dividida en agrupacions políticas, natural es que s' hagi volgut esbrinar la extensió que han de tenir aquestas. Plantejem la qüestió en termens concrets, preguntantnos quinas son las ventatjas y quins los inconvenients dels Estats grans y dels petits respectivament.

Entenguis be, que al dir Estats grans y Estats petits parlem sóls de una manera relativa. En la Grecia antigua, ahont lo tipo del Estat era la ciutat, la aglomeració d' alguns centenars de mils ciutadans era considerada un Estat grandíssim, mentres que al cor del Assia, al costat dels grans imperis despótichs, una nació d' alguns milions d' habitants ab prou feynas mereixia 'ls honors de ser atesa com entitat política. En los temps moderns l' Estat no 's condensa en una ciutat ni tampoch en una comarca, sino que s' extén á moltas y comprén, per regla general, alguns milions d' individuos. La extensió d' un Estat, ademés, es relativa als

medis de comunicació entre las parts que 'l forman. Avuy que 'l telégrafo ha suprimit las distancias pera la paraula, y los camins de ferro las han escursadas pera 'l transport material de personas y objectes, un Estat que s' estengui á cents kilómetres quadrats de territori es més petit que los que en temps no molt llunyans se reduhian á poquíssimas lleguas. Entre 'ls Estats grans, donchs, comprenem als que ho són comparats ab los majors del món civilisat, y entre 'ls petits hi contem als que ni per la extensió del territori ni per llur població poden posarse al costat dels grans, tant si 's forman no més que d' una ciutat, com si comprenen ademés una comarca gran ó varias de petitas. L' Estat gran, baix lo punt de vista que estem examinant, es lo que disposa d' elements y forsa pera fer sentir son pes al exterior: l' Estat petit es lo que, per no disposar de tals medis, ha de reduhirse á la vida interior. La Fransa, la Gran Bretanya, la Russia, la meteixa Espanya, son en aquest sentit Estats grans: la Bélgica, la Holanda, los Cantons suissos, Andorra, las ciutats lliures de Alemania, consideradas en llur vida interior, son Estats petits.

La primera ventatja que 's nota en los Estats petits es que extenen la educació política á tots los ciutadans, estant sa extensió en rahó inversa de llur grandaria. Los assumptos de la vida pública estan á tret de tots los membres del Estat, y com que 'ls tocan d' aprop, per forsa han d' interessarshi. Tant si 'l poder es exercit per la generalitat, com si está concentrat en una sola ó en pocas mans, sas decisions son comentadas y discutidas, y sa execució minuciosament vigilada. Tothom está enterat dels assumptos que 's tractan, y sobre 'l més insignificant se forma opinió. Los arguments que se donan en pró y en contra de cada qüestió que 's posa á la ordre del dia, son pesats y criticats en l' interior de las familias y en las reunions de tota especie, essent aquest exá-

men y crítica una verdadera escola política. Si s' examina als pastors més ignorants de la vall d' Andorra ó de qualsevol dels Cantons primitius suissos, se 'ls trovará al corrent dels problemas d' interés públich que s' han plantejat en llur pays, y disposats á donar rahons en pró ó en contra de una solució determinada. Lo poder no pot separarse de la opinió pública sens mereixer la reprobació general. Per poch que se 'n separi cau en la tiranía, puig aixís son calificats moltíssims actes, que en un Estat gran passarian com inofensius y serian rebuts ab la major indiferencia.

La generalisació de la educació política fa que, en igualtat de circunstancias, los Estats petits siguin interiorment més lliures que 'ls Estats grans. La tiranía troba en l' interés que tothom té en la cosa pública un obstácle quasi insuperable pera establirse, y encara que ho consegueixi, li es difícil aguantarse. Si alguna tiranía arriva á imposarse, no es la de un home sinó la de una facció, com succehia quasi sempre en las ciutats que durant la edat mitja gosavan de independencia. Mes, notis be, que si en tals ciutats era 'l cas de que nos ocupem molt freqüent, sa causa principal no era la petitesa del Estat, sinó 'l temperament de la época. Las costums eran llavoras duras; la cultura no havia pulit encara las societats, y l' esperit de facció 's mostrava de la meteixa manera en las grans agrupacions que en las ciutats lliures. A mida que las costums van anar suavisantse va anar desapareixent aquella tendencia, y avuy los Estats petits se ne veuhen quasi lliures, de la meteixa manera que no fa ja tants estragos com feya en los Estats grans.

Altra ventatja dels petits Estats, y de las més importants, es sens dupte la intensitat ab que tots los ciutadans senten lo patriotisme. Aquest sentiment, com tots los humans, se mou dins d' un cércol, qual centre es l' individuo que l' experimenta, y va perdent en forsa lo que guanya en extensió.

Dintre de las grans aglomeracions y tot, cada hu estima més á sa familia que al poble; més al poble, que á la comarca; molt, moltíssim més á la comarca, que á la nació. A la familia la estima perqué es sa propia sanch; al poble, perque hi te 'ls parents, las amistats, las coneixensas; á la comarca perque la veu y la toca y está en relació constant ab molts dels que en ella viuhen. La familia, 'l poble, la comarca son agrupacions naturals, quals individuos components se prestan serveys mutuos y tenen interessos reals y efectius comuns. La vila viu directament del camp comarcá, aixís com lo camp viu de la vila. Aquesta proveheix al pagés de lo que no li dona la terra, y 'l pagés, en cambi, porta á la vila lo que aquesta no pot produhir. En cas d' una calamitat pública ó d' un perill general, los que cada dia 's tractan són los que principalment han d' ajudarse. La nació gran es una agrupació artificial que no 's veu ni 's toca. Se necessita fer un gran esfors d' imaginació pera persuadirse de que Andalusia ó Galicia forman una sola patria ab Catalunya. No 'ns coneixem los d' aquí ab los d' allá, y raríssimament ve 'l cas de que poguem prestarnos serveys mutuos. A menys que ho sapiguem pels llibres,—y en aquest cas succeheix lo meteix ab las comarcas de las nacions més separadas de nosaltres, —no tenim idea ni de llurs ciutats, ni de llurs monuments, ni de llurs costums y festas. Ni las aspiracions que ells tenen nos conmouhen, ni las que tenim nosaltres los conmouhen á n' ells. Es que están massa separats pera que 'l sentiment de patriotisme hi arrivi ab intensitat. La distancia li fa perdre quasi tota la forsa,

Efecte del patriotisme que inspira l' Estat petit es la identificació dels ciutadans ab tot lo que es propi d' ells, aixís se tracti de lleys, institucions, costums, etc., etc., com de monuments, milloras y altres medis de benestar material. Aquesta identificació los porta á trobarse disposats á defensarho en tots los moments y circunstancias.

Mes, no es cap de las indicadas la major ventatja del Estat petit. La primera, la més positiva, es que en ell la definició y aplicació del dret pot ser molt més ajustada á las condicions del poble y del territori que no pas en un Estat gran.

Una lley, pera ser al meteix temps justa y útil, ha de atendre tant al element histórích com á las tendencias filosóficas, tant als fets com á las aspiracions. Ha de conformarse ab las necessitats reals y positivas d' aquells pera quins se dicta, pero sens apartarse dels principis generals de justicia. La definicio d' aquest per medi de la lley ha de ser sempre relativa.

Las necessitats socials varian d' época en epoca y de comarca á comarca. En ellas hi influheixen las condicions de carácter del poble, l' estat de la seva cultura, la qualitat dels medis naturals de que disposa, la latitut geográfica, y altras, y altras. Sóls, donchs, petitas agrupacions y petits territoris senten necessitats comunas, que puguin ser satisfetas per unas meteixas lleys. Si 's vol extendre aquestas á un poble numerós y á un territori molt gran, ó s' acomodarán sols á las necessitats de una fracció, sacrificant á las altras, ó serán fillas de tranzacció entre interessos variats, y no satisfarán á cap d' aquestos. En una nació gran, per exemple, hi ha comarcas industrials y agrícolas, comercials y mineras, etc.; n' hi de més y de menys avansadas en cultura é ilustració. ¿A quins interessos ha d' atendre la lley, posada entre mitj de tants igualment atendibles? ¿Ne sacrificará alguns en benefici dels altres? ¿Pendrá per norma las comarcas més cultas é ilustradas y reconeixerá drets que las més atrassadas serán incapassas d' exercitar, ó, subjectantse á la situació d' aquestas, restringirá las llibertats de aquellas, ofegant aixís llur iniciativa? La lley sóls pot ser justa y útil al meteix temps, quan se dicta pera una agrupació quals membres senten necessitats semblants y gosau de semblant estat de cultura. Aquestas cir-

cunstancias sóls se troban en grau més ó menys perfecte en l' Estat petit.

En aquest, ademés, la acció social pera 'l foment del progrés pot ser molt mes enérgica que en l' Estat gran. Lo gobern está en relació constant y directa ab los gobernats, y per poch que s' ocupi d' estudiar las tendencias que 's manifestin, tindrá medi de fomentar las útils y de combatre las perjudicials. Los serveys generals poden desempenyarse ab tota regularitat, essent pera ells un esperó constant de millora la vigilancia inmediata del públich sobre 'ls encarregats de prestarlos. En l' Estat petit hi ha entre tots los elements components una compenetració que es completament impossible en los Estats grans, y si en ells arriva á entrarhi la noble emulació en alguna de las manifestacions de la activitat, los resultats son assombrosos. Testimoni d' aixó 'n son las ciutats gregas de la época clássica y las petitas repúblicas italianas del Renaixement. ¿Quin Estat gran pot alabarse de haver fet tant com la més insignificant d' aquellas ciutats ó repúblicas, en pró del avens de la humanitat?

Totas las ventatjas que pot alegar l' Estat gran s' enclouhen á la d' extendre la unitat artificial á una agrupació numerosa d' homens y á un gran espay de territori. La lley es general y una, y davant d' ella han de prosternarse totas las varietats locals, tots los interessos particulars. Aquesta unitat de lley y de poder dona al Estat gran forsas y medis pera no tenir que reduhirse á la vida interior y poder exercir pressió ó influhencia al exterior sobre 'ls altres Estats més débils. L' Estat gran, ademés, s' alaba de corretjir alguns dels defectes y perills del Estat petit. Lo poder central, disposant de poderosos recursos, y no estant en contacte directe ab la major part dels gobernats, ofega la acritut de las faccions locals, y en cas de que 's manifesti, la reprimeix ab duresa. En ell, las disputas entre 'ls partits son

menys aspres, puig que estan espargits per un gran espay, lo qual fa que las ocasions de guerra civil interior siguin més escassas. Y si evita las guerras civils locals, també fa quasi impossibles las lluytas armadas de ciutat á ciutat, de poble á poble, que son freqüents quan cada un d' aquestos gosa de sa autonomia absoluta.

La ventatja de ser més fácil al Estat gran que al petit la conservació de la independencia, es sols relativa al poder dels vehins y émuls. Si aquestos son més poderosos que ell pot ser supeditat de la meteixa manera que l' Estat petit.

Resumint las ventatjas de cada un dels dos grupos d' Estats, que acabem de enumerar, resulta que 'ls grans donan la preeminencia á la igualtat sobre la llibertat, en tant que en los petits aquesta predomina sobre aquella. Los primers, pera conseguir la pau y la tranquilitat, tenen de comprimir las iniciativas particulars, contrariant aixis ó dificultant lo progrés. Los segons donan expansió á las iniciativas, pero mancantlos forsa pera regularlas, no logran contenirlas dins dels justos límits de la competencia pacifica. La lley, en l' Estat petit, s' enmotlla á las necessitats del poble á que s' aplica, y es per lo tant relativament més justa; pero te menys garantias de poderse aplicar pacífica y ordenadament. En l' Estat gran, las necessitats de una part del poble ó de sa totalitat no poden ser escrupulosament atesas en la lley; pero, en cambi, aquesta té més seguretat de ser aplicada, puig que en cas de necessitat passa per damunt de totas las resistencias locals que puguin oposárseli.

Sens negar que 'ls inconvenients dels Estats petits siguin verdaderament de tal importancia, que arrivan á desvirtuar llurs ventatjas incontestables, farem notar que en los Estats grans los inconvenients no están compensats per las ventatjas, puig la major part de las de que s' envaneixen son purament il-lusorias. La unitat de que tant s' alaban, no es més que la

disfressa de la tiranía, que sols per la forsa pot aguantarse. Vegis sino los medis que té d' emplear lo poder pera dominar la manifestació de las varietats locals. Reunint per un costat un exercit d' empleats y per altre un de gent armada, porta á cada comarca los agents que ha tret de las altras, y ab la ajuda d' aquesta combinació maquiavélica las domina á totas. No armonisa las varietats, sino que las ofega, y si es veritat que per tal medi manté la pau material, no ho logra sinó á costa de debilitar los carácters.

L' Estat gran evita la freqüencia de las petitas guerras; pero fa terribles las que no pot evitar ó provoca moltas vegadas. No es la guerra la situació normal del Estat gran; pero los efectes d' una sola que 'n tingui no s' esborran durant molts anys. Ademés, la pau en que 'ls Estats grans viuhen, es de una naturalesa molt especial y poch civilisadora. Plens los uns envers los altres de reçels y suspicacias, han d' estar constantment preparats á la guerra, convertintse las nacions en inmensos quartels, ahont se consumen los millors anys del jovent y lo més sanejat dels pressupostos. Lo militarisme es lo régimen dels Estats unitaris en que 's divideix la Europa actual, y 'l militarisme es incompatible ab la llibertat.

Tan artificial es la unitat produhida per las aglomeracions que s' anomenan grans Estats, que al moment que han de posarla á proba se 'ls desfá entre las mans. L' element de la varietat es tan essencial á las societats, que ha de manifestarse en una ó altra forma. Si se 'l comprimeix en un sentit, esclata en un altre; si s' impedeix ó contraría sa expansió natural, se presenta en un' altra forma, y causa perjudicis molt més efectius que 'ls que 's tractava d' evitar. Bon exemple d' aixó n' es la Fransa, la nació exemple pels unitaristas. Allí no hi ha reconeguda cap varietat local ni d' interessos. Un sol poder, una sola llengua, una sola lley, s' extenen á una aglomeració de trenta milions d' habitants. La administració

es uniforme, y desde 'l centre de Paris té una xarxa extesa damunt de tot lo territori nacional. Res se mou sens que lo gobern ho permeti, y 'l gobern no permet res que no sigui dintre de la uniformitat. La opinió pública, preparada en unas universitats y col·legis, en que s' ensenyan los mateixos textos, en igual número d' anys y dantse las classes en idénticas horas, y fomentada per tots los medis de que disposa l' Estat concentrat, está també á favor de la uniformitat, y auxilia poderosament en aquesta via al gobern, sigui 'l qne sigui.

Després de tots aquestos esforsos verdaderament extraordinaris, ¿qué ha conseguit la Fransa en lo terreno de la unió? Res més que ser la nació realment més desunida. Entre mitj de tanta uniformitat hi ha molta menys compactibilitat que en la Confederació germánica ó en los Estats-Units d' América. L' element de varietat, comprimit en totas sas manifestacions llegítimas, ha reventat en los partits, y la Fransa 's trova avuy sens tenir cap solució pera las qüestions més vitals. L' Estat está política y socialment uniformat; la igualtat es completa en tot lo oficial, y això no obstant, dintre de la nació hí ha quatre ó cinch nacions enemigas irreconciliables. La nació llegitimista, si pogués, destruhiria á la nació republicana, y *vice versa*, y cada fracció aceptaria fins l' ajuda d' en Bismark pera aniquilar á las contrarias. Al veure la impotencia en que 'l pays dividit y enemistat se troba, los unificadors francesos haurian d' avergonyirse de llur obra. Si haguessin respectat las varietats llegítimas, seria un fet la unió que avuy los manca.

Las consideracions exposadas bastan pera demostrar, que si 's planteja la qüestió de quina ha de ser la extensió dels Estats, es ben difícil decidirse en pró dels grans ni dels petits. Cada una de las duas especies té las sevas ventatjas propias, compensadas pels seus inconvenients. La resolució de la qüestió está en un sistema que pugui produhir la educació

política, la intensitat del patriotisme y la adaptació de la lley á las necessitats d' aquells á qui hagi de regir, sens la duresa de las faccions locals y 'ls terribles efectes de la gelosía entre poble y poble, propis de la divisió extremada, al meteix temps que la unitat de miras y la perfecció d' alguns serveys públichs que s' alcansan per medi de las grans agrupacions. Aquesta síntessis no es impossible, per fortuna, y 's trova en la aplicació del sistema particularista, que reconeixent y fomentant las varietats llegítimas, las uneix pera la realisació dels fins socials que siguin comuns á totas.

Al enumerar los inconvenients dels Estats redubits haurá pogut observarse, que tots ells naixen no de llur propia naturalesa, sino del aislament en que 'ls hem imaginat. Trobis un medi qualsevol pera agruparlos y enllassarlos, y aquells inconvenients desapareixen. Suposem un número d'Estats petits en possesió de llur soberanía, limitada sóls per un poder superior als de cada un d' ells, encarregat de impedir que la gelosía se converteixi en guerra oberta, y tenim ja guanyada la part més important de la nostra causa. Suposem que 'l meteix poder superior s' encarrega de assegurar l' ordre interior dins de cada un dels Estats petits associats, y 'ls hem salvat ja dels tristos efectes de la virulencia de las faccions locals. Afegim á las atribucions que 's concedeixin al poder superior pera 'ls indicats objectes, algunas altras pera dirigir certs serveys generals en los quals la concentració sigui útil ó necessaria, y tindrem lo problema de que 'ns ocupem completament resolt. Units alguns Estats petits, lo conjunt resulta tan fort com si formessin un tot compacte, y 's trovan en disposició de resistir á qualsevol Estat gran, quals forsas no passin de las del conjunt dels units, en lo cas de que tingués la pretensió de apoderarse ó d' atacar á algun ó á alguns dels de la lliga,

Encara que concedíssim,—y lluny de concedirho, ho neguem rodonament,—que l' ideal del progrés sigui la agrupa-

ció de tota la humanitat en un sol tot, nos fora fácil demostrar que la existencia de grans Estats, lluny de facilitar lo camí cap á aqueix ideal, lo contraria y dificulta. Las rivalitats y envejas no son patrimoni exclusiu dels Estats reduhits, sino que ho son encara més dels grans. Cap d' aquestos se resignaría jamay á deixarse dominar per un altre, y com que per sa extensió l' amenassat tindria forsas y medis pera resistir, ni un sol pas cap á la agrupació podria donarse sino per la guerra y la conquista. Los efectes per tals medis alcansats no són may definitius, y duran sóls tant com dura la forsa dels victoríosos ó conquistadors. L' ideal del progres no es la uniformació sino la unió: es, com havem ja dit en altres párrafos, la armonía entre la llibertat y la igualtat. Aquesta armonía sols pot produhirla lo régimen particularista. L'Estat compost, ó la agregació d' Estats petits y variats dintre de grans agrupacions ó lligas, es la traducció del particularisme á la práctica.

Molt se pondera la forsa expansiva de las grans agrupacions. Si 'ns escoltem als unitaristas, cap idea generosa hauria arrivat á ferse popular sinó hagués tingut en son apoyo tots los medis de que las grans nacions disposan. Segons ells, lo progrés necessita moltas vegadas ser imposat fins contra la voluntat dels que han d' aprofitarse de sas ventatjas. «Als pobles, diuhen, se 'ls ha de fer caminar encara que sigui per forsa, y per aixó los grans Estats centralisats són los més civilisadors.» «Deixeu, afegeixen, als individuos y petitas agrupacions entregats exclusivament á llur propia iniciativa, y rarament los veureu donar un pás cap endavant.» Pera 'ls tals lo *creure ó morir* dels mahometans es lo millor sistema pera la propagació de las ideas civilisadoras.

Aixó sol fa la seva apología. Realment, no hi ha dupte, que si 's prenen per exemple los pobles tals com ells los tenen, sols á bastonadas se 'ls pot fer caminar. Després que

los han tret tota iniciativa, y 'ls han ajunyit á la tiranía de un estat omnipotent, es natural que estiguin ensopits y no tinguin ni esma pera móures. Mes, déixisels en llibertat; despertintse las iniciativas; acostumísels á tenir confiansa en ells meteixos, y no se 'ls haurá d' empenyer, puig que expontaneament avansarán. La situació en que hem posat als pobles y als individuos es precisament lo més grave cárrech que pot ferse al unitarisme. Per tals motius presentem lo particularisme, com un sistema regenerador de las societats.

Ab los antecedents exposats podém ja sistematisar las nostras ideas. Anem, donchs, á sentar la teoría de l' associació de Estats, síntesis del positivisme científich aplicat á las materias socials y políticas.

CAPITOL VI.

L' ESTAT COMPOST.

La perfecció suposa complicació — Erros produhits per las corrents unitarias.—Las escolas filosófica é histórica —Llur impotencia dins l' Estat simple.—L' associació d' Estats.—¿Es federalisme?—Significació de aquest, segons Montesquieu, Ham lton y Freeman.—Naturalesa y carácters de la organisació federativa.—Divisió de la soberanía entre 'ls Estats federats y 'l conjunt.—Estudi fet per los fundadors de la Unió americana.—Distints graus del federalisme.—Lliga, Confederació y Estat federatiu.—Diferencias entre aquestos graus.—Classificació adoptada pels millors tractadistas de dret polí ich federal.

«Totas las cosas nobles son difícils y complicadas.» Aquest principi, que repetia constantment Sócrates als seus deixebles, té aplicació inmediata á las materias de que tractem. La organisació noble de las societats políticas ha de ser difícil y complicada.

La naturalesa nos ho ensenya en totas sas obras. Las més nobles son las menys senzillas. En lo món dels sers organisats ocupa l' home lo lloch preeminent, y l' organisme de l' home es tant complicat, que per sigles de sigles que duri la humanitat, perfeccionant constantment sas facultats y medis de observació y d' análisis, jamay arrivará á ferne un estudi complet. Vagis baixant en la escala dels organismes, y á mida que anirá disminuhint llur noblesa, se veurá aumentar la simplicitat. Igual resultat obtindrem si observem lo món moral é intel-lectual.

Es un error buscar lo perfeccionament de las societats en

la simplificació de llurs organismes. Si major complicació en los sers naturals es signe de un estat més perfecte, ¿quina rahó hi ha pera que las agrupacions políticas se separin de la regla que 'ns ensenya la naturalesa? Pera persuadirnos de que no se 'n separan, basta recordar los fets més elementats de la historia. Aquesta nos diu en totas sas páginas, que las societats atrassadas, com los sers inferiors, tenen ab prou féinas organismes. En ellas la unitat simple triunfa, puig si 'l jefe mana y disposa sens cap complicació, los subordinats obeheixen ab igual senzillesa. Mes, la societat avansa, y la organisació se complica. Del Estat civilisat d' avuy á la tribu errant semi-salvatje hi ha tanta diferencia com del animal superior al rudimentari. ¡Y encara no som allá ahont anem!. A mida que la societat se perfeccioni, s' aumentará la complicació, puig cada progrés, cada millora, requereixen órgans nous encarregats de resalisarlos, de manera que pot ben bé donarse com axioma social, que á major perfecció correspón major complexitat.

L' ideal del Estat, donchs, no pot ser la unitat simple, sino que ha de ser la varietat complexa, y 'ls que pretenen haver trobat lo motllo, en lo qual basta ficarhi una societat qualsevol, pera que 'n surti radicalment transformada y regenerada, ó bé somian desperts, ó bé explotan las passions y preocupacions populars. Per igual motiu, lo qui predica que unas pocas reglas, fillas de principis abstractes d' escola, bastan pera gobernar á totas las nacions, ignora los rudiments de la ciencia política-sociológica.

De tals errors ó al·lucinaments han sigut víctimas las escolas que de bona fé s' han proposat cambiar la manera de ser de las societats políticas per lo medi senzill de dotarlas de una Constitució que desenrotlli aquells principis en algunas dotzenas ó centenars d' articles. La práctica ha sigut un desengany complet que 's podia ja preveure en teoría. Las úui-

cas Constitucions que tenen vida llarga y robusta, son las que s' acomodan á las necessitats é interessos particulars dels pobles á que s' aplican, y tenen prou elasticitat pera anar seguint paulatinament las variacions que 's manifestan.

La corrent unitaria que van determinar en tot Europa las monarquias al lluytar contra 'l feudalisme, extremada més tart, si bé que en altre sentit, per la escola que 's dongué lo nom de filosófica, va agafar tanta forsa, que avuy meteix que la está perdent en molts altres camps, segueix encara sent irresistible en lo que 's refereix á la organisació de las societats políticas. La escola histórica, ab totas sas pretensions de antagonista de la filosófica, no va tenir prou pit pera oposársel, obertament, y tot portant á la exageració los detalls, tranzigia en los punts més essencials. Influhida per la corrent que tot ho arrossegava, no negava l'ideal de uniformitat, que volia alcansar de cop y volta sa contraria, distingintse d' aquesta tant sóls en lo procediment pera arrivarhi. Als arguments brillants y aparatosas generalisacions filosóficas, la escola histórica hi oposava sóls rahons de oportunitat y conveniencia, que eran interpretadas com manifestacions del egoisme. Concedia que las aspiracions de la escola contraria eran perfectament cientificas, si be que per desgracia no realisables encara, lo qual era prou y massa pera reduhirla á la impotencia quan se tractava de crear. En las qüestions fonamentals no tenia més que ideas negativas, lo qual de retop la portava á tenir que extremar las solucions á las qüestions secundarias en sentit purament tradicionalista. Se titulava histórica, y dels tres moments de la historia, passat, present y futur, n' olvidava dos, ó millor: n' olvidava un, lo present, y tranzigia en un altre, lo futur.

En tal situació no es d' extranyar, que en lo terreno politich social mostressin igual impotencia las duas escolas. Convenian en que la uniformitat es l' ideal filosófich de la humanitat, y

celebravan com un progrés las concentracions que havian lograt realisar alguns Estats, juntant grans territoris y numerosos pobles baix la direcció de poders únichs, per qual motiu tots los esforsos que una y altra poguessin fer, devian quedar tancats dintre d' un cércol estret. S' han fet cent ensaigs, y 'l problema d' armonisar la llibertat ab l' autoritarisme no ha trovat solució en cap de las nacions unificadas del continent d' Europa.

En efecte, ni 'l radicalisme democrátich de la escola filosófica, ni 'l doctrinarisme de la anomenada histórica són tals solucions. Lo primer ha anat de la república á la monarquía y de la monarquía ha tornat á la república, sens avansar ni un sol pas, sino al revés, retrocedintne alguns. Ha lograt destruhir quasi tot lo que li feya sombra; mes, al tractar de crear, s' ha trobat en la més trista impotencia. Excitant las concupicencias, y fent á majorias accidentals y apassionadas árbitras de la direcció dets Estats, lo resultat ha sigut l' imperi, la dictadura, ó 'l domini de oligarquias, que han pres la política com un ofici més lucratiu que 'ls altres. Lo segón, trovantse sens forsas reals y efectivas en la massa dels pobles á quins s' ha imposat, no ha conseguit res més que elevar á sistema la inmoralitat y produhir l' indiferentisme. L' un y l' altre van comensar cercant de bona fe una solució. Lluytant contra 'l poder real, sinó van destruhirlo, van rodejarlo de limitacions que 'l reduhian poch menys que á la impotencia: y comensant pel sistema representatiu, tan bon punt com se va evidenciar sa ineficacia, van transformarlo en régimen parlamentari, ab tan dolent éxit, que avuy per avuy pesa damunt d' un y altre lo més complet descrédit, no per llurs culpas sinó per las dels que s' han empenyat en ferne instruments de imposició. Las nacions grans d' Europa viuhen constantment en plena crisis política, agravada fins á un extrem alarmador per l' estat ruinós en que totas tenen la hisenda pública.

Las duas escolas, en tots llurs matisos, s' han deixat encegar tant per la corrent de uniformitat, que ni han sapigut veure lo que passava en alguns pochs Estats, que per llur fortuna havian seguit la corrent contraria. Pera ellas, ha sigut en va que 'ls Estats Units d' América hagin trobat en lo sistema particularista la solució que 's busca inutilment dins del unitarisme, y en va ha sigut també que en lo meteix cor d' Europa algunas petitas agrupacions hagin obtingut iguals ventatjas pel meteix camí que la Unió americana. L' afany de concentració y 'l prejudici de que la unitat dels Estats exigeix la destrucció de totas las varietats organisadas, són pera una y altra escola lligaduras que no las deixan sortir del cércol en que s' han tancat. Llurs ensaigs y probas no poden ferse sinó baix la base del Estat simple. La idea del Estat compost, ó format per medi de la agrupació d' Estats simples, es pera 'ls politichs d' Europa tan disbaratada, que ni los honors de la discussió li concedeixen. Los tractadistas de dret públich acostuman dedicar al sistema federatiu sols unas pocas ratllas, com d' almoyna, en las quals se transparenta sempre lo menyspreu y compassió ab que 'l miran.

Y mal que pesi als tractadistas y politichs d' Europa, aqueix sistema es l' únich que pót resoldre 'ls problemas davant dels quals ells s' han vist impotents. Teórica y practicament, l' Estat compost es l' únich que equilibra tots los interessos, armonisa la llibertat y la igualtat, é impulsa als pobles cap al progrés y la millora.

L' Estat compost es la fórmula práctica del particularisme. Anem, donchs, á examinar en que consisteix, y quina es sa naturalesa.

L' Estat compost no es res més que la associació de varis Estats simples. Aquestos, per llur propia naturalesa, gosan dels drets inherents á la soberania, y son amos de llurs accions. Al associarse, realisan lo meteix acte jurídich que los

individuos al formar companyía. Limitan llur llibertat natural en tot lo que es materia de la associació, obligantse á cumplir las obligacions socials que s' imposan. Pera la bona marxa del conjunt, nombran també un gerent, de la meteixa manera que las companyías particulars, y l' investeixen de atribucions que li donan personalitat propia. Aquest gerent es lo representant dels associats en tots aquells actes que son materia de l' associació, y porta la firma social quan té de relacionarse ab altras entitats ó associacions. Davant de las nacions extrangeras, lo gerent del Estat compost té la categoría de nació, y tracta d' igual á igual ab totas ellas.

Essent l' Estat compost una associació d' Estats simples, y debent aquestos limitar llur independencia al associarse, es evident que la condició essencial del sistema consisteix en la divisió de la soberanía. Los Estats simples, al tractar de formar una associació, han de comensar per descompondre la soberanía en sas diferents atribucions, y fixar ben bé aquellas de que 's desprenen, puig en la escriptura social, que en llenguatje polítich reb lo nom de Constitució, han de constarhi ben claras y determinadas, al objecte d'evitar duptes.

La associació d' Estats pot ser més ó menys extreta, segons siguin majors ó menors las limitacions á que 's subjectin los components, y segons lo carácter més ó menys permanent que 's dongui á las meteixas. Desde la unificació de tots los membres d' un Estat simple ó unitat política, fins á la independencia de cada un d' ells, hi van distints graus que en conjunt forman un sistema. Desde 'l punt que la unitat política entre varias regions deixa d' existir, fins á aquell en que s' arriva á rompre tot lligament entre las meteixas, convertintse cada una en personalitat política completa, la agregació reb lo nom genérich de associació d' Estats, y 'l sistema 's diu federalisme ó particularisme. Aquest mot es lo que

havém adoptat nosaltres al dar títol á aquesta part del nostre llibre, no perqué l' jutjem lo més precís y propi, sinó per rahons de oportunitat y conveniencia. Entenguis ben bé, no obstant, que al parlar de organisació particularista, ab tot y que lo significat de la frase sigui més ample, la usem com sinónima de associació d' Estats y de federalisme.

En efecte, desde 'l moment que varis Estats ó regions deixan de estar unificats sens arrivar á ser independents, forsosament han de estar lligats en aliansa més ó menys estreta. *Fœdus* no vol dir més que aliansa, y per lo tant federal, federalisme y tots los demés derivats y compostos de aquella paraula llatina expressan ideas referents á aliansa. Gobern federal, donchs, es lo gobern fundat en la aliansa, aixis com federalisme, federalista, etc., etc., no volen dir sinó afició ó aficionat á la organisació federal.

Suposem que 'ls nostres lectors voldrán saber quinas son las rahons de oportunitat y conveniencia que 'ns obligan á adoptar pera las nostras aspiracions un qualificatiu menys precís y propi que altres que podriam emplear, y 'ns sembla ja sentir que 'ns diuhen: «Si desde l' Estat unitari, ó sigui d' aquell que te 'l poder concentrat, fins á la independencia completa dels varis trossos ó regions que 'l forman, no hi ha més que federalisme; si la forma federal es la única que pot pendre 'l particularisme regionalista quan no arriva á la separació, ¿per qué no hem de usar lo nom que técnicament expressa la nostra idea? Perque hem d' amagarnos de dir lo que som á tothom que vulgui saberho?»

Pera respondre á tals preguntas, nos reduhirem á copiar lo que estampárem en unas cartas que publicárem en *La Renaixensa*, referents á la materia (1). Feutnos en ellas la meteixa pregunta, nos contestavam: «No 'ns dem lo nom que

(1) *Cartas á mon estimat amich C.* Publicadas en *La Renaixensa*, durant los mesos de Juny, Juliol y Agost de 1885.

nos pertany, perqué vivim á Espanya, y á Espanya, la mala fé y la ignorancia ho falsifican tot. Perqué un partit de Madrid s' ha apoderat del nom de las nostras aspiracions, y sens haverlas jamay sentit, las han desacreditat y malmés. Perque á Espanya, anomenarse federal no vol dir que 's desitji l' aplicació dels principis del particularisme regionalista á la organisació del Estat, sinó que 's aspira á exaltar á una part de las massas ab las divagacions negativas que va vuidar Proudhon en un opúscul, que si va passar quasi desapercebut pera tot Europa y América, ha produhit en aquesta terra dels *vice-versas* un partit, que no pot arrivar á entendre aquellas divagacions, que ni tan sóls en teoría donan solució al problema de la organisació política. Perqué som á Espanya, repeteixo, y si fins en los payssos organisats federativament, la única oposició que troba 'l federalisme prové de las massas que volen dirse radicals, aqui s' ha pres l' aspiració federativa com sinónima de radicalisme, y s' ha volgut encarnarla en la part mes radical de la massa plebeya. Perque som á Espanya, torno á repetir, y aquí, la paraula federalisme va unida ab lo recort d' un período de incapacitat gubernamental y de miserias tals, que sa possible tornada aterra fins als que més persuadits estem de la situació misérrima á que havem arribat. Per tots aquets motins y altres, no volem usar lo nom que científicament nos correspón, y n' usem d' altres, que ab tot y ser menys precisos, expressan ab claretat la nostra idea. Per la rabó del *vice-versa* espanyol, los que som federals no podem dirnosho, mentres que 'ls que ni ho són ni volen serho van baladrejant la paraula per aquestos carrers y plassas. Deixemlos, donchs, la paraula, ja que la fatalitat aixis ho vol, y quedemnos ab la cosa, que es lo que 'ns interessa.»

Consti, després de lo que acabem de citar, que usem á dretas un llenguatje poch precís. Al dar lo nom d' Estat

compost á tots los graus del federalisme, sabém també que apliquem al tot lo que en rigor correspón sóls á una part, com veurem luego, aixís com al calificar de organisació particularista la que estem estudiant, donem á una part lo nom d' un tot més extens. En efecte, lo federalisme no es altra cosa que una de las manifestacions del sistema particularista. Aquest es molt més ample per sa propia naturalesa, puig que 'l separatisme y la independencia completa de las petitas agrupacions entran també dins del particularisme.

Entenguis be, ademés, que al dar á la organisació particularista á que aspirém la calificació d' Estat compost no ho fem á tontas ni á cegas. De tots los graus de federalisme, lo que trobem mes perfecte y adequat pera fomentar lo progrés dels pobles, es lo que porta especialment aquell nom. Verdader terme mitj entre la unificació de las varias parts d' un Estat y llur separació completa, es l' únich que reuneix las ventatjas de una y altra, y que pot produhir la armonía entre la llibertat y la igualtat, que, segons havem demostrat, es la missió de la societat política.

Després d' aquestas explicacions y al objecte d' aclarar més lo concepte de la associació d' Estats, passem á desentrauyar la significació del sistema federatiu.

Lo primer que en los temps moderns ha endevinat la trascendencia de la orgánisació particularista, es sens dupte Montesquieu. En la seva obra *De l' esprit des Lois*, s' hi llegeixen los següents párrafos:

«Si una república es petita, es destruhida per una forsa extrangera: si es gran, se destruheix per un vici interior.»

«Aquest doble inconvenient afecta igualment á las democracias y á las aristocracias, tant si son bonas com si son dolentas. Lo mal está en la cosa meteixa: no hí ha cap forma de posarhi remey.»

«Aixís, donchs, es molt probable, que 'ls homens se haurian vist al cap y á la fí obligats á viure sempre baix lo gobern d' un sol, sinó haguessim imaginat una forma de Constitució, que té totas las ventatjas interiors del gobern republicá y la forsa exterior de la monarquía. Parlo de la república federativa.»

«Aquesta forma de gobern es una convenció, per medi de la qual molts cossos polítichs consenten en ferse ciutadans d' un Estat més gran, que forman expontáneament. Es una societat de societats, que n' estableixen una de nova, que pot engrandirse ab nous associats, fins y á tant que son poder basti pera la seguretat dels que s' han unit...»

«Aquesta classe de república, capás de resistir á la forsa exterior, pot mantenirse en sa grandesa sens que l' interior se corrompi. La forma de aqueixa societat prevé tots los inconvenients.»

«Si un sól pretengués usurpar lo gobern, no podria segurament estar igualment acreditat en tots los Estats confederats. Si logrés ferse massa poderós en un d' ells, tots los demés s' alarmarian: si arrivés á ajunyir á una part de la Confederació, la que seria encara lliure podria resistir ab forsas independents de las que ell hauria usurpat, y enfonzarlo avans de que hagués acabat de establirse.»

«Si esclata una sedició en l' interior d' algun dels membres confederats, los altres poden dominarla y restablir la pau. Si en una de las parts s' introduheixen alguns abusos, son corretjits per las parts sanas. La classe d' Estat de que nos ocupém, pot morirse de l' un costat, sens que 's mori de l' altre. La Confederació pot ser disolta, y 'ls confederats quedar soberans.»

«Compost de petitas repúblicas, disfruta de la bondat del gobern interior de cada una d' ellas, y en relació ab l' exte-

rior, per la forsa de la associació, disposa de totas las ventatjas de las grans monarquias (1).»

Los párrafos que acabem de traduhir contenen condensada tota la teoría política de la associació d' Estats ó federalisme. A despit de llur tracendencia, los compatricis del autor jamay han sapigut aprofitar la llissó, que, en cambi, va servir de guia als fundadors de la gran Unió americana.

En efecte, al tractar de explicar y basar lo federalisme, lo célebre dogmatisador de aquella Confederació, Alexandre Hamilton, va prestar al pensador francés l' homenatje de traduhirli los párrafos que havem transcrit, basant en ells sa argumentació. De conformitat ab los meteixos, definia 'l federalisme dihent: «Es una agregació de societats, ó una associació de dos ó mes Estats dins d' un Estat més gran,» y afegia: «La extensió, modificacions y objectes de la autoritat general, (ó del Estat més gran), son merament materia de discressió. En tant que la organisació separada dels membres no estigui abolida, y subsisteixi com necessitat constitucional pera objectes locals, per més que degui estar en perfecta subordinació á la autoritat general de la Unió, subsistirá de fet y en teoría la associació d' Estats ó Confederació.» (2)

Sens dupte que aquesta explicació es poch concreta, puig que en la práctica es verdaderament difícil precisar en quin punt pot dirse que queda abolida la organisació separada dels membres d' un Estat pera objectes locals. De fet no s' ha presentat ni pot presentarse un sol exemple de agrupació política basada purament en un sistema determinat. L' Estat més unitarista é igualatari, per exemple, no pot deixar de fer alguna concessió á la varietat, ó sigui als elements particularistas, aixis com la organisació més particularista ha de con-

(1) *De l' esprit des Lois, par Montesquieu.*—Volum I, llibre IX, capítol I.

(2) *The Federalist*, número IX, redactat per Alexandre Hamilton, y publicat en 21 Novembre de 1787.

cedir molt al principi de unitat. De la meteixa manera que en la historia no s' ha realisat jamay, ni jamay se realisará l' ideal d' una monarquía pura ó de una democracia completa, tampoch ha existit ni existirá un exemple d' unitarisme sens barreja de federalisme, ni un federalisme sens barrejas unitarias. Precís es, donchs, que profundisem una mica mes la materia á fi de deixar ben caracterisat en la práctica lo sistema que analisem.

Un dels autors que l' ha estudiat més de debó, l' inglés Freeman, en sa *History of federal Government*, després de ferse cárrech de la dificultat de dar una definició perfecta, diu: «Lo nom de gobern federal, en lo sentit amplement práctich, pot aplicarse á qualsevol unió, quals membres components tinguin entre ells un grau de cohessió que passi del de una mera aliansa, per molt íntima que s' imagini, y disfrutin particularment d' un grau de independencia que passi d' una mera franquicia municipal.» Afegeix luego, tractant de caracterisar lo sistema: «Dos requisits semblan indispensables pera constituhir un gobern federal en sa forma més perfecta. Per un costat, cada un dels membres de la Unió deu ser completament independent en aquellas materias que exclusivament li interessan: per altre, un poder comú deu tenir atribucions completas pera tot lo que correspón á la col·lectivitat.» Y pera acabar de aclarir aquestas ideas, diu més endavant: «La existencia de distints membres en la Unió deu ser diplomáticament desconeguda pera las nacions extrangeras, que jamay han de tractar sino ab lo gobern central. Una Unió federal, en resum, ha de formar un sol Estat en quant se relaciona ab los poders extrangers, pero ha de compondres de varis Estats en quant á llur administració interior.» (1)

(1) *History of federal Government*, per *Edward A. Freeman*. Capitol primer,—*General introduction*.

Podem ja determinar ab precisió quins son los carácters y quina la naturalesa del Estat particularista ó federatiu. La base es la divisió de las atribucions propias de la soberanía entre 'ls Estats particulars que s' associan, y l' Estat general que crean pera representar lo conjunt de la Unió. En la distribució de atribucions, l' Estat general adquireix tan sóls aquellas que se li encarregan clara y definidament, y 'ls Estats particulars conservan totas las de que no 's desprenen. La Unió y sos membres coexisteixen en un meteix territori y en iguals pobles, sens que pugui dirse que la una sigui superior als altres ni *vice-versa*. Las atribucions están desllindadas, y cada entitat exerceix las que li corresponen ab completa independencia de las altras. Quan se troban y topan, una autoritat independent ha de decidir lo conflicte, aplicant las reglas constitucionals, y obligant á la que pretengui entrar en terreno que no li pertany, á deturarse ó á tornar á son camp propi.

De lo dit se 'n desprén clarament que las duas parts de la soberanía que resultan de la distribució, son desiguals y de distinta especie. La part que correspón al Estat general se compón de atribucions pocas en número pero de gran importancia, mentres que la que 's reservan los Estats particulars són en número indefinit, pero de menor tracendencia moltas d' ellas. La part de soberania del primer es delegada; la dels darrers, originaria. Lo gobern de la Unió es un verdader apoderat dels membres d' aquesta, si be que disposa de medis pera ferse respectar la delegació fins pels meteixos delegants.

L' Estat general, baix certs punts de vista, no passa de ser un sér abstracte, una ficció legal. S' extén á un gran territori y al poble ó pobles que l' habitan, pero aquell y aquestos són los meteixos que forman los Estats particulars, qual soberanía es natural, expontánea, y per consegüent forta y

robusta. «La soberanía dels Estats, com diu perfectament Tocqueville, s' apoya en los recorts, en las habituts, en los prejudicis locals, en l' egoisme de provincia y de familia: en un mot, en totas las cosas que donan al instint de la pátria tanta potencia en lo cor del home. ¿Cóm duptar de sas ventatjas?» (1) La soberanía del conjunt es obra del art y representa una pátria més llunyana que la que 's veu y toca en lo petit Estat. Lo sentiment que inspira es vagorós é indefinit. Se la estima mes per reflexió que per entussiasme.

Tots los que han estudiat la naturalesa y carácters de la organisació particularista, donan la importancia que mereix á la divisió de la soberanía que es sa base. L' esmentat Tocqueville, després d' explicarla, condensa algunas de sas ventatjas en lo següent párrafo:

«Ningú diria fins á quin punt la divisió de la soberanía serveix al ben estar de cada un dels Estats que forman la Unió. En aquestas petitas societats, que no s' han de preocupar per la necessitat de defensarse ni per l' afany d' engrandirse, tota la potencia social y tota la energía individual se concentran en las milloras interiors. Lo gobern de cada Estat, col-locat al costat meteix dels gobernats, reb constantment l' avís de las necessitats que 's fan sentir. Aixis es, que cada any se presentan projectes nous, que discutits en las assambleas comunals ó en la llegislatura del Estat, y reproduhits luego per la prempsa, exitan l' interés universal y lo zel dels ciutadans. Aquest afany de milloras agita sens parar á las repúblicas americanas, y no las perturba: l' ambició de poder deixa en ellas lloch á l' afany de ben estar, passió més vulgar, pero menys perillosa. Es opinió generalment admesa en América, que la existencia y duració de las formas republicanas en aquell continent depén de la existen-

(1) *De la Démocratie en Amerique,* per Alexis de Tocqueville. Tomo I, capítol VII

cia y duració del sistema federatiu. Una gran part de las miserias en que 's negan los nous Estats de la América meridional, s' atribuheixen á que s' ha volgut establir alli grans repúblicas, en compte de fraccionarhi la soberanía.» (1)

Determinada la naturalesa y carácter de la organisació particularista, que 'l meteix Tocqueville resumeix en aquesta frase: «La Unió es lliure y felís com una nació petita; gloriosa y forta com una de gran,» y de la que 'l primer orador dels Estats-Units, Daniel Webster, en un moment solemne va deixarnos la definició poética, pintantnos las diferencias entre 'ls distints pobles que forman la Confederació americana com «una agradable varietat en mitj d' un aire general de familia» y resumintla en lo vers llatí:

«*Faties, non omnibus una,*
Nee diversa tamen, qualem decet esse sororum.» (2)

anem ja á veure los distints graus que pot tenir la organisació de que 'ns ocupem, y las diferents formas que pot pendre.

Al tractar d' establirse en Nort-América un gobern general que unís á las varias Colonias que havian lograt emanciparse de la Gran Bretanya, lo floret d' homens eminents que va produhir aquella revolució, la més profitosa y fecunda dels temps moderns, va escorcollar tots los antecedents que oferia la historia dels diversos pobles, al objecte de treuren la ensenyansa que fós aplicable á la organisació de llur pays.

Durant lo periodo que va preparar la guerra de la independencia y tot lo temps que va durar aquesta, las Colonias formavan una Lliga, que no arribava á tenir organisació permanent, puig tots los assumptos d' interés comú se tractavan

(1) Obra y capítol citats en la nota anterior.
(2) *An adress delivered on Bunker Hill*, per Daniel Webster, en 17 Juny de 1845, al inaugurarse lo monument que sintetisa la independencia americana.

en un Congrés, ó millor Diéta, que 's reunia accidentalment, y quals resolucions no tenian més forsa que la que 'ls concedian los poders de cada Colonia, més ó menys efectiva segons fossin més ó menys apremiants las necessitats de la defensa que cada una sentia.

Prompte degueren las Colonias convencers, de que una Lliga purament accidental no 'ls bastava, y lo meteix Congrés que va redactar la célebre «Declaració de Independencia», va preparar un projecte de Confederació, que va ser aprobat al cap de poch més d' un any. Mes, per moltas esperansas que hagués fet concebir, la nova forma de unió no va pas satisfer las necessitats que 's sentian. Lo Congrés que creava podia tenir iniciativa, pero no disposava de medis pera fer práctichs sos resultats. Se li havian encarregat atribucions, pero no se li havia dat poder pera exercirlas. Las lleys que 'l Congrés dictava no tenian sanció efectiva, puig los encarregats de executarlas y aplicarlas eran los poders dels Estats particulars. Si algún d' aquestos se negava ó feya l' orni, lo Congrés no podia fer res més que reclamar la ajuda de las forsas dels demés confederats, y si 'ls poders d' aquestos s' hi prestavan, declarar la guerra al desobedient ó descuidat. «La Confederació, com deya perfectament Hamilton, si havia de fer cumplir rigorosament sas disposicions, devia substituhir la violenta y sanguinaria acció de la espasa, á la suau influhencia de la magistratura.» (1)

En vista de tal situació, tota la munió d' homens eminents de las Colonias va dedicarse al travall que hem indicat més amunt. Agrupats al entorn de la gran figura de Washington, y alentats per la honradíssima experiencia de Franklin, van proposarse dotar á llur pays d' una organisació més estable, que garantís totas las llibertats compatibles ab las funcions

(1) *The Federalits*, número XV, redactat per Alexandre Hamilton.

dessembrassadas del gobern, y 'l resultat de llurs travalls fou l' Estat compost, tal com se conté en la Constitució que porta avuy ja un sigle de vida. Pera arrivar á tal resultat, degueren ferse grans esforsos, y mentres en la Convenció federal y en las dels diversos dels Estats se davan mostras notables de bon sentit y de coneixement de la historia per homens com Madison, Wilson, Hamilton, Morris, Rufo King, Randolf, Marshall y altres, dos d' aquestos, Hamilton y Madison, junt ab Jay, logravan condensar la essencia de las doctrinas de llibertat y particularisme en los vuitanta cinch números de *The Federalist*, que forman lo més complet tractat de dret polítich federal, y son mirats encara avuy com la Biblia política de la Unió americana. Tots ells consultavan la historia, y no hi trobavan altra cosa que Lligas y Confederacions que no havian arrivat á sistematisarse. Examinavan las Lligas de la antigua Grecia, especialment la Aquea, las Confederacions dels Cantons suissos y de las set Provincias unidas dels Países Baixos, las agrupacions de las Ciutats anseáticas y de algunas de las germánicas é italianas, y no 'ls satisfeyan; dirigian de fit á fit la mirada al feudalisme, y sens fer cas de las preocupacions de la filosofía d' Europa, inspirada tal volta per monarcas poderosos, veyan en ell llavors que podian aprofitarse, las recullian ab amorós cuidado, y ab tots aquestos datos preparavan una organisació nova. Un cop la tingueren embastada, ab tot y que 'l conjunt era un agregat de tranzaccions entre 'ls distints punts de mira dels que havian contribuhit á formarlo, tots lo defensaren ab calor. Pera dar idea de aquestas defensas, traduhirém lo final d' un dels discursos que James Wilson va dirigir á la Convenció de Pennsylvania. «Per ma part, digué, al contemplar aquest sistema, me perdo admirat de sa grandesa. Al adoptar aquesta organisació alsem temples á la llibertat en tota la terra. Del éxit que logri l'América en aquest combat per la llibertat, dependeixen los esfor-

sos dels homens valents é il-lustrats dels demes payssos. Las ventatjas no 's reduhirán als Estats-Units, sinó que enlairarán los cors nobles que en Europa suspiran per la llibertat. Los princeps, pera conservar llurs subdits, se veurán obligats á concedirlos una part dels drets que 'ls tenen usurpats desde molts sigles, y d' aquest modo servirem als alts designis de la Providencia, afavorint la multiplicació dels homens, y llur progrés en intel-ligencia y llur avens en felicitat.» (1)

De lo que acabem d' exposar se 'n desprén, que 'ls fundadors de la Unió americana veyan ben clars los distints graus y diferents formas que pot tenir la organisació particularista, compresa desde la separació total de diversos Estats; fins á la unificació completa. Llurs ideas, no obstant, van tenir ben poca ressonancia en Europa, exaltada pels somnis y desvaris de la revolució francesa. De moment van ferse algunas traduccions al francés de *The Federalist:* mes, encara que 'l célebre Talleyrand s' hi entussiames fins el punt de recomanar calorosament son estudi al Duch d' Aranda, embaixador d' Espanya á Paris, (2) no va tenir la menor influencia en la marxa dels successos. La revolució francesa havia posat á tot Europa en una pendent, en la que no podia deturarse, y devia cumplirse la profecia de Washington, que no feya més que expressar la idea de sos més il-lustres compatricis, al escriure en octubre de 1789, quan encara la revolució no havia entrat en la via de las exageracions que devian ofegarla, las següents paraulas: «Desitjo enganyarme; pero si no he comprés malament á la nació francesa, se vessará molta sanch, y acabará sent víctima d' un despotisme pitjor que 'l que s' alaba de haber tirat per terra.» (3)

(1) *The Debates in the Convention of the State of Pennsylvania;* colleccio de Jonatham Elliot. Tomo II.
(2) Conversa citada en lo prólech de la edició de *The Federalist*, feta per John C. Hamilton, fill de 'l principal autor del meteix.
(3) Carta de Washington á Governor Morris.

Passada la revolució, va estudiarse seriament la organisació americana, al ser restaurada la Confederació germánica en 1815. Llavoras va sistematisarse lo particularisme, distingiutse tres graus de concentració, ó siguin: la Lliga, la Confederació d' Estats *(Staatenbund)*, y l' Estat federatiu ó compost *(Staatenstaat)*.

La Lliga, purament temporal y pera objectes determinats, no pot pendres com forma definitiva de una organisació nacional, puig que es propia d' Estats que no vulguin limitar permanentment llur independencia. Los que forman una Lliga poden abandonarla sempre que 'ls convingui ó vulguin, en us de llur autonomía. La Confederació d' Estats y l' Estat federatiu son las duas formas propias dels pobles que volen viure units y formant un conjunt nacional, sens unificarse ni abdicar més que una petita part de llur independencia. Una y altra són formas definitivas de organisació, y segons los autors alemanys que van fer los estudis de que acabém de parlar, la diferencia que va de la Confederació d' Estats al Estat federatiu, consisteix en que la primera té per fi essencial y exclusiu la llibertat exterior ó independencia del conjunt dels Estats confederats, en tant que 'l segón s' exten á materias de política interior dels distints Estats.

Aquesta classificació, trasplantada de Alemania á Suissa per L. Snell, va ser la que 's tingué en compte al convertir la antigua Confederació dels Cantons en Estat federatiu. La latitut de la definició d' aquest fa possible un grau molt avansat de centralisació, y per aixó sens dupte va acceptarla ab afany lo partit que s' anomenava radical y s' inspirava en las teorias autoritarias dels revolucionaris francesos.

Molt millor que 'ls alemanys y radicals suissos, va sistematisar lo particularisme l' avans citat Freeman, que no sóls va interpretar ab molta fidelitat los punts de vista americans, sinó que va fer directament un estudi profundo de

totas las organisacions particularistas que 'ns presenta la historia, comensant per las lligas fenicias y gregas, y acabant per las Confederacions que avuy subsisteixen. Segons l' autor inglés, los dos graus de federalisme, que anomena Confederació d' Estats y Estat compost, se distingeixen no sols en la essencia de las atribucions que 's confereixen al representant del conjunt, sino també en la forma d' exercirlas. En la Confederació, lo poder general tracta sóls ab los goberns dels Estats particulars, que están encarregats de la execució de sas disposicions, y en l' Estat compost, lo poder general no sóls tracta ab los goberns particulars, sinó que exerceix jurisdicció sobre 'ls ciutadans, y pot fer executar sas disposicions directament, disposant al efecte de poder executiu y tribunals organisats. Aquesta classificació está completament d' acort ab los autors de *Lo Federalista* y ab tots los tractadistas notables de dret polítich de Nort-América y de la moderna Suissa.

Sabem ja quina es la naturalesa y quins los carácters de la organisació particularistá en los diversos graus de cohessió entre 'ls membres que la forman. De tots ells, lo més perfecte es l' Estat compost ó federatiu, que conservant totas las ventatjas als Estats petits, los fa tan poderosos y gloriosos com los grans, tenint sobre d' aquestos la ventatja de que pot extendres indefinidament.

De tot lo que acabem d' exposar se 'n desprén, que desde l' Estat unitari fins á la separació completa de las regions, pot la organisació política tenir distints graus de cohessió que en llur conjunt prenen los noms de associació d' Estats, y tenen per base lo federalisme ó particularisme. Quan lo grau de cohessió no passa de una aliansa temporal y dependent de la voluntat dels que la forman, lo nom de Lliga es lo que correspón á una agregació que no arriva á tenir carácter de nacionalitat. Quan la aliansa es definitiva y crea

órgans que representin lo poder del conjunt, més ab relació ab las necessitats de defensa que no pas pera qüestions de ordre interior, no tenint aqueix poder jurisdicció directa sobre 'ls individuos, ab los quals sóls pot comunicarse per intermediació dels poders dels Estats associats, lo conjunt reb lo nom de Confederació d' Estats. Quan los órgans creats per la aliansa definitiva representan lo poder del conjunt, ab relació aixís á las necessitats de la defensa exterior com de la garantía de certs drets y llibertats en lo interior, y están aqueixos órgans del poder central prou desenrotllats pera poder exercir en las materias que tenen encarregadas jurisdicció sobre 'ls Estats particulars y directament sobre 'ls individuos de que aquestos se componen, la agrupació porta lo nom de Estat compost ó Estat federatiu.

Per poch que 's reflexioni, apareixerá clar, que totas las ventatjas que havem indicat son fillas de la conformitat de la organisació particularista ab las ensenyansas de la naturalesa. Aspirant, no á la uniformitat, sinó á la unió, emplea los medis que portan á aquesta, y rebutja los que poden produhir aquella. No cerca res per la imposició, y ho espera tot de l' associació. 'Essent lo contrari del sistema de opressió, que segons gráfica expressió de Herbert Spencer, surt del militarisme, sa forsa principal es l' industrialisme, y fugint del régimen de cooperació forsada, que va acompanyat de la desigualtat de classes, tendeix á la cooperació voluntaria basada en llur igualtat legal.

La associació, aplicada á la organisació del Estat, produheix los meteixos beneficis que la companyía entre 'ls individuos. Aixis ho vegeren los reys absoluts, quan pera defensar llur poder amenassat establiren entre ells los que 'n digueren santas aliansas. Lo meteix que feren los reys pera robustir l' absolutisme, poden fer los pobles pera garantir llurs llibertats. Lo difícil era trobar la manera, y aquesta la

dona la organisació particularista. Lo particularisme es la verdadera santa aliansa, puig que establint y garantint los drets y llibertats de totas las individualitats y agrupacions que en l' Estat se contenen, desembrassa 'l camí que porta cap á la perfecció de las societats y pobles.

CAPITOL VII.

FLEXIBILITAT DEL PARTICULARISME.

La organisació particularista pot adoptar qualsevol sistema de gobern.—Pera decidirse, atén á las circunstancias en que 's troban los pobles.—Necessitat que té 'l particularisme de distints matissos.—Los distints matissos son la forsa del unitarisme.—L' Estat compost pot emplear totas las garantias de que disposa l' Estat simple, y además las especials del sistema en que 's basa.—Exemples trets de Confederacions existents.—Estat compost de dos graus y de més de dos.—Regla á que han de acomodarse los Estats compostos de més de dos graus.

Lo sistema particularista, aplicat á la organisació política social, es tan flexible, que pot acomodarse á qualsevols moments y circunstancias. La associació d' Estats lo meteix se pot establir entre repúblicas que entre monarquías: lo poder general ó gerencia pot ser desempenyat per un rey ó per una aristocracia; per un sol ó per molts en representació de tots. Basat lo sistema en un ordre de ideas completament distint del que inspira al unitarisme, té aptitut pera pendre no sóls totas las formas en que aquest se manifesta, sinó moltas més encara. Pera convencers basta recordar que son principi directiu es lo reconeixement y consagració de la varietat.

Lo vigor y robustés del sistema particularista consisteixen precisament en la armonisació de tots los interessos. No olvida jamay los precedents históríchs, y á n' ells enmotlla 'l dret en cada pays. Si 's troba ab una monarquía forta, arre-

lada en la conciencia popular, y capás, per tant, de ser element de cultura, la respecta. Si 's troba ab que predomina la tendencia republicana, li dona medis pera organisarse sólidament. En aquest punt té moltas més facilitats d' adaptació que l' unitarisme, puig mentres aquest no respecta 'ls fets sino quan no se sent prou fort pera destruhirlos, lo particularisme té per principi aprofitarlos y ferlos contribuir al resultat que 's proposa.

Lo nostre sistema, eminentment práctich y positivista, no pot dir may per endavant quin régimen adoptará, puig que aquest ha de ser sempre lo que las circunstancias aconsellin. D' aqui ve, que en lo camp catalanista nos hi juntem los que de més distinta manera opinem en altras materias. Lo llás de unió es lo particularisme, dins del qual hi caben molts més matisos que dins del unitarisme á causa de sa major elasticitat.

La diferencia de matisos no sóls cap dins del nostre ordre general de ideas, sino que li es completament necessari. Podriam apoyar aquesta afirmació en multitut de rahons, pero nos reduhirem á exposar las més culminants.

Avans del triunfo del nostre sistema, necessitem la diferencia de matisos pera prepararlo. Las grans transformacions no 's fan jamay de cop y volta, sino que venen per llurs passos contats. A mida que las nostras ideas avansarán, apoderantse dels cors y de las intel-ligencias, s' anirán traduhint en fets práctichs é introduhintse en las institucions. Pera influhir en lo cambi, necessitem tenir adeptes en tots los camps. Mentres hi hagi monarquía, á sos partidaris toca la part més visible de la tasca. Ells són los que han de facilitar lo camí á las innovacions. Demá que hi hagués república, la iniciativa 'ns correspondria als republicans. Las societats no avansan jamay á salts. Los que fan en circunstancias anormals ó en temps de revoltas, han de tornarlos luego en-

darrera. Lo progrés va conquistant lo terreno pam á pam, caminant á passos curts, y sols quan ha assentat be 'l peu pot sostenirse en la nova posició guanyada.

Després del triunfo necessitariam aixís meteix los diferents matisos pera la conservació de las institucions particularistas. Es lley de la historia, que una acció enérgica vagi seguida de una reacció equivalent. Lo desengany segueix sempre á la possessió de lo que més s' ha desitjat. Són, donchs, precisos distints matisos pera poder anar seguint á la opinió en sos entussiasmes y defalliments. Quan vulgui avansar depressa, ha d' haverhi particularistas revolucionaris que 's trobin en aptitut de satisfer aquest desitj de la opinió; quan, cansada del esfors, vulgui reposar, han de venir particularistas conservadors á consolidar las conquistas fetas durant lo periódo del entussiasme.

Aixis ho fa l' unitarisme, que en la diferencia de matisos troba la forsa que l' aguanta durant sigles. Sap ben bé que la nostra época está caracterisada per l' afany de novetats, y disposa d' elements pera procurárlashi. Mentres la monarquía té condicions de vida, l' unitarisme pren la forma de partits monárquichs, conservadors y avansats, que rellevantse quan es necessari, van enmotllantse á las exigencias del moment. Si veu que la monarquía decau, no li faltan partits republicans que proclamarán la república, y que dintre de ella avansarán ó retrocedirán segons convinga. Tots aqueixos matisos, monárquichs y republicans, conservadors y avansats, convenen en lo punt de vista comú, de la unitat del Estat y de la tendencia á la igualtat. Aixis veyem que l' Estat passa de la una á l' altra forma de gobern; dels uns als altres principis directius, sens sortirse jamay del ordre general de las ideas unitaristas, que són lo llás d' unió entre 'ls que més discordants se presentan en materias d' interés secundari.

La necessitat dels diversos matisos nos la confirma la experiencia de successos ocorreguts fa pochs anys en la nostra nació meteixa. Afavorit per las circunstancias, va arrivar al poder un partit que 's deya federal y que, per lo tant, devia representar un dels matisos del particularisme. Aquest partit tenia lo defecte de ser exclusivista. No admetia que poguessin ser federalistas sinó 'ls revolucionaris avansats, y no 's proposava més que ferse eco d' una sola de las classes de la societat.

Arrivat al poder, va succehirli lo que hauria degut preveure. La opinió, cansada de la acció, va sentir prompte necessitat de reaccionarse, y ni temps va dar als que 's deyan federals pera intentar plantejar alguna institució de las que tenian en lo programa. La impotencia de la república li feya anyorar la monarquía, y si una militarada va preparar la restauració, un pronunciament va consumarla. Al caure, lo partit federal exclusivista va arrossegar en sa caiguda fins la esperansa de tot particularisme. Com que no hi havia cap matís d' aquest que representés la reacció ni la monarquía, la revolució y la república van ser substituhidas per la reacció monárquica-unitarista. ¡Quan diferent hauria sigut la solució, si lo particularisme hagués tingut tants matisos com l' unitarisme! Podria haver vingut la reacció; podria haver sigut tirada á terra la república, pero la tendencia de sos destructors no s' hauria separat del ordre general de ideas que hauria enllassat als diversos matisos del particularisme. La reacció monárquica hauria sigut tal vegada més afortunada que la acció republicana, y hauria entrat en lo camí que aquesta no va saber ó no va poder empendre.

Per lo dit se pot veure ben clar quina ha de ser la situació dels particularistas dins del ordre general de ideas que uneix als que de més distinta manera pensan en altras materias. Ningú de nosaltres té d' abdicar de las que millor li

semblin pera 'l bé del pays, com no abdica de cap de las sevas lo qui milita en qualsevol dels cent y un matisos del unitarisme. No sóls no te d' abdicar d' ellas, sino que 'l deber seu es lo de propagarlas y fer prossélits. Lo que hi ha, es que té de considerarse com formant part d' una meteixa familia ab tots los que aspiran á la nova organisació del Estat, ni més ni menys que 'n forman també una sola los unitaristas. Aixis com aquestos, pensin com vulguin en altras materias, se troban més aprop dels que tenen lo matis més oposat que dels particularistas que en altras materias pensan com ells, aixis també nosaltres hem de trobarnos més aprop dels que participan del nostre ordre general de ideas, sigui lo que sigui llur matís, que no pas dels unitaristas que en altras qüestions coincideixen ab los nostres punts de vista.

Mes, avans de prosseguir, no podem deixar de fer notar, que entre 'ls varis matisos particularistas, las diferencias han de ser precisament menys fondas que entre 'ls unitaristas. Aquestos, tenint per guia lo principi que 'n diuhen filosófich de la uniformitat absorvent, han de ser més intranzigents que 'ls que tenim per norma la llibertat productora de varietats. Los particularistas dem importancia secundaria á cosas que 'ls unitaristas consideran capitals. Pera nosaltres, en tota organisació política social, lo essencial es lo fondo, puig sabem que la forma es filla sempre de las circunstancias: ells donan tanta importancia á la forma, que fins lo fondo l'hi sacrifican moltas vegadas. Nosaltres, partidaris de la varietat, som per principis tol-lerants: ells, apassionats de la uniformitat, per forsa han d' aburrir la lol-lerancia. Lo verdader particularista respecta y aplaudeix las manifestacions de la activitat més oposadas á la propia, puig veu en ellas elements de lluyta que favoreixen lo progrés: l' uniformista ha de venre en tot lo que s' oposa á sos ideals una protesta, que te d' ofegar avans de que prengui consistencia.

D' aquí prové que entre nosaltres poguem entendrens los que més separats sembla que 'ns trobem, veyent moltas vegadas ab sorpresa que coincidim en apreciacions y desitjos; cosa que no pot succehir jamay als unificadors. Mes, si 'l fet nos sorprén, no es pas perque no sigui llógich; es perqué estem acostumats á mirar las cosas á través del prisma unitarista. La llibertat es una aspiració natural al home, es un sentiment general. ¿Qué té d' estrany, donchs, que la llibertat nos uneixi?

Deixant ja aquesta digressió, que hem cregut nessessaria ó al menys útil per contribuhir á la demostració de la flexibilitat del particularisme, tornem á pendre 'l fil, y seguim presentant las probas directas de la meteixa.

La elasticitat de la organisació particularista no sols se troba en sas condicions especials, sinó en sa aptitut pera adaptarse de més á més tots los recursos del unitarisme. La associació d' Estats, en general, y l' Estat compost, en particular, emplean ab éxit complet totas las garantías que ha imaginat l' unitarisme al objecte d' armonisar los interessos contradictoris que 's manifestan en tota agrupació social.

Recordis que en l' Estat compost ó associació d' Estats, cada un dels membres conserva las atribucions de la soberanía de que no s' ha després en pró del conjunt, per lo qual al organisarse, pot cada un adoptar tots los medis de que disposa l' unitarisme pera la garantía de la llibertat y del ordre. Si 's creu que la divisió de poders es convenient, se divideixen; si 's vol lo sistema representatiu, s' emplea; si las condicions del pays y sos interessos históríchs recomanan lo parlamentarisme, cap inconvenient hi ha en establirlo. Los membres d' un Estat compost poden ser monarquías absolutas ó constitucionals, ó repúblicas aristocráticas ó democráticas. En la Confederació imperial germánica, per exemple, hi ha monarquías constitucionals, com Prussia.

Baviera, Wurtenberg, etc., y ciutats lliures ó repúblicas com Hamburg, Brema y Lubeck: en la Confederació republicana suissa, hi ha Cantons de democracia pura, com Uri, Unterwalden, Glarus y Appenzell, en los quals tot lo poble se reuneix com á l' Agora grega ó al Foro de Roma, pera darse directament las lleys; Cantons de régimen representatiu com lo Tessino y Friburg, y Cantons de gobern entremitj de la democracia pura y 'l sistema representatiu, vivint en una y altra Confederació perfectament units tots los membres á pesar de tals diferencias.

La flexibilitat de que disposa l' associació d' Estats ó Estat compost, no sóls li permet emplear tots los medis y garantías de que disposa l' Estat simple, sino que sa propia organisació li dona moltas més facilitats que no té aquest. A Suissa, per exemple, ahont s' han volgut perfeccionar las prácticas democráticas, lo poble de molts Cantons intervé directament en la confecció de las lleys y en lo gobern per medis tan eficassos com lo *Veto*, lo *Referendum*, la *Iniciativa* y 'l dret de revocar los Consells llegislatius ó executius. (1) Alli, la autoritat executiva acostuma estar confiada á un cos col-legiat, que resol las qüestions de gobern mediant deliberació y votació, mentres que en la Unió america-

(1) Lo *Veto* consisteix en la facultat que 's reserva 'l poble de oposarse á que entri en vigor una lley després de votada per la Cámara, y la exerceix per medi de votació en que poden pendre part tots los ciutadans actius. Lo *Referendum* es lo dret que té 'l poble á revisar en votació dels dits ciutadans la lley que ha preparat la Cámara, y pot ser obligatori pera totas las lleys, ó condicional, ó sigui, que sóls té lloch la votació si la demana lo número de ciutadans actius que marca la Gonstitució. La *Iniciativa* es lo dret de presentar projectes de lley ó decrets, reconegut á un número de ciutadans actius marcat en la Constitució, debent la Cámara discutirlos y resoldre. Lo dret de revocar los Consells, llegislatiu ó executiu, s' exercita á petició del número de ciutadans fixat en la Constitució, també per votació popular. Si la revocació triunfa, se procedeix á elegir Consells nous.

na lo poder executiu de cada Estat, á imitació del gobern general, es exercit per un Gobernador. En los Estats de las Confederacions germánica, austro-húngara y nort-americana, la regla pera 'ls poders llegislatius es lo sistema de duas Cámaras, en tant que en los Cantons suissos predomina lo de la Cámara única. Los diferents medis que s' han ideat pera donar representació proporcional á las minorías en los cossos oficials, s' ensajan ab molta més facilitat y eficacia en los Estats compostos que en los simples. Gracias principalment á las Confederacions existents, podrem saber dins pochs anys quin resultat donan lo *qüocient electoral*, lo *vot acumulatiu*, las *llistas electorals de partit*, lo *vot limitat*, y algunas altras combinacions que preocupan avuy als que estudian aquestas materias. (1) En alguns d' ells s' está ja fent la proba, y 's fa ab serietat: no com la que, per ben pareixer davant de las demés nacions, han intentat los polítichs de Madrid ab lo vot limitat establert pera la elecció de diputats en las circunscripcions, logrant sóls que, si al extranger se fes cas de las farsas que representan, caigués lo descrédit damunt d' aquella combinació, que pot contribuhir á solventar lo problema de donar representacio proporcional á totas las manifestacions de la vida dels paysos.

La organisació de las associacions d' Estats permet que se garantisin eficasment los principis directius dels meteixos. Quan s' associavan los reys, asseguravan llur absolutisme

(1) Lo *qüocient electoral* consisteix en lo que dona lo número de electors partit per lo de representants. Lo candidat que reuneix lo *qüocient*, obté la representació. Lo *vot acumulatiu* consisteix en fer las eleccions per llista, podent cada elector repetir un meteix nom tantas vegadas com noms hagi de tenir la llista, contantse en favor del candidat tants vots com repeticions de son nom hagi obtingut. Las *llistas electorals de partit* són una modificació al sistema de *qüoeient*, y lo *vot limitat* es lo que estableix la lley electoral espanyola de diputats pera las circunscripcions.

prestantse los uns als altres la forsa de que aislats no disposavan. Quan s' extengui l' associació dels pobles, se solidarán las llibertats de tots aquells que s' aprofitin d' aqueix sistema de organisació. «La unió fa la forsa,» diu l' antich adagi, y la unió no 's consegueix sino per lo sistema particularista. La unitat forsada, lluny de produhirla, enerva las voluntats: la unificació aniquila la virilitat d' aquells sobre quins pesa.

La potencia de la associació aplicada al Estat es tan gran, que siguin los que siguin los principis que vulguin assegurarse, se fan ab sa ajuda forts y robustos. La Confederació germánica va formarse principalment ab miras guerreras, y es la agrupació més forta del continent. Los Estats Units de América van associarse pera engrandirse pacíficament y garantir la llibertat de sos pobladors, y avuy s' extenen ja del Atlántich al Pacífich, y del Canadá á Méjich, y las institucions lliures son la regla de tota aquella part de món. Los Cantons suissos cercan avuy en la agrupació la possibilitat de fer un ensaig de democracia, y las prácticas d' aquesta s' han portat á un extrem inconcebible pera 'ls Estats unitaris. Lo principi es lo meteix en tots aquestos exemples. Los resultats son fills de la forsa de la associació aplicada á la organisació política.

La flexibilitat de l' associació d' Estats, ademés de permetre y favorir que cada un dels associats pugui emplear en son régimen interior totas las garantías que s' han ideat en l' Estat simple, y algunas més que aquest jamay podrá ni tant sóls ensajar, té la facilitat de poderlas establir en lo poder general de l' associació. Aquest, en efecte, pot dividirse en las tres branças, llegislativa, executiva y judicial, fent á cada una distinta é independent de las demés, y pot aplicar á totas los principis més avansats del art de gobernar los pobles.

La separació del poder llegislatiu en duas Cámaras quasi s' imposa per la naturalesa meteixa de l' associació. En l' Estat compost se mouhen sempre dos interessos ben desllindats: l' interés de la generalitat, y 'ls especials dels membres associats; quals interessos son la base de las duas Cámaras, de las quals la una representa los generals ó nacionals, y l' altra, los particulars dels distints Estats. La Cámara general ó popular pot ser filla lo meteix del sufragi universal que del limitat, dantse ó no en sa composició representació proporcional á las minorías per qualsevol de las combinacions que havem indicat. La Cámara especial ha de ser la expressió de las corporacions organisadas, dantse si se vol, sóls representació á las oficials, ó extenense á las de totas classes.

Lo poder executiu, lo meteix pot ser exercit per un emperador ó monarca que ocupi 'l lloch per dret hereditari y sigui irresponsable de sos actes, que per un president ó consell responsables, designats temporalment per votació directa ó indirecta. De tot se 'n presentan exemples, y cada pays pot imitar aquell que més s' avingui ab sa historia y millor respongui á sas necessitats. Si 's vol lo sistema representatiu, se fan los poders independents l' un de l' altre, y las autoritats de cada un d' ells són directa ó indirectament responsables. Si 's vol lo régimen parlamentari, s' estableixen las relacions convenients entre 'ls distints poders, y al davant del executiu s' hi posa una entitat irresponsable, emperador, rey ó president, que desempenyi las funcions del gobern per medi de secretaris ó ministres subjectes á responsabilitat.

Y lo meteix podriam dir del poder judicial que ha d' aplicar las lleys que obligan als membres de tots los Estats associats. Lo meteix pot estar representat per tribunals de dret responsables, que per jurats que resolguin segons llur

conciencia, sens deure compte á cap poder de la terra, y la elecció d' uns ó altres, tant pot confiarse al poble directament, com al poder executiu ab aprobació d' una part del llegislatiu, com á las Cámaras d' aquest. Tot cap dins de la organisació particularista sens alterarla essencialment. Filla del reconeixement de las varietats, en res renega de son origen.

Y encara no 's detura aqui la flexibilitat del sistema de associació d' Estats. Aquesta pot tenir sóls dos graus, com succeheix per regla general, dividintse las atribucions de la soberania entre 'ls Estats particulars y 'l conjunt d' aquestos, ó pot tenirne més de dos. Comparantla ab una institució de dret característica de la nostra terra, direm que en los casos en que convingui, en la organisació particularista, com en l' enfitéusis de Barcelona, ademes de las senyorias directa y útil, pot havernhi de mitjanas. Si á algun dels Estats associats li convé fer nous establiments en favor de agrupacions més reduhidas, fa com l' enfitéuta barceloní, y las sub-estableix. Aixis succehia, per exemple, á Suissa, ahont lo Cantó dels Grisons era un compost de varias Lligas, y 'l del Valais, de varias decenas; aixis tendeix á ferse en cada un dels membres del imperi de Austria-Hungria, quals respectivas regions desitjan aumentar la relativa autonomia de que gosan. En los casos en que existeixi dins de la associació l' Estat la que anomenarem soberanía mitjana, las divisions interiors de cada membre han de ser oficialment desconegudas del conjunt, de la meteixa manera que las divisions interiors de la associació en general són diplomáticament ignoradas per las potencias extrangeras. Cada un dels Estats associats de per sí s' organisa de la manera que millor s' acomoda ab las necessitats é interessos de sos elements, y ab tal de que ab sa organisació no destruheixi cap de las cláusulas de la Constitució general, ni aquesta ni ningú té 'l dret de fiscalisar sos

actes. Basta que al davant de sos co-associats se presenti lo Estat formant un tot als efectes constitucionals, pera que pugui funcionar ab desembrás l' associació.

Inútil es que diguem que 'l sistema particularista será tant més fecundo y abundós en fruyts civilisadors, quant més aprofiti la flexibilitat que sas condicions naturals li permeten pera acomodarse á las formas que la ciencia política recomana. Per la nostra part, si hagués d' establirse á la nostra terra, travallariam pera que la organisació que 's dés al particularisme se basés en tots los avensos políticbs socials compatibles ab las condicions históricas del nostre poble, entenent per tals condicions, sos antecedents, son estat actual y sas aspiracions pera 'l pervenir.

CAPITOL VIII.

DIVISIO DE LA SOBERANIA

La divisió de la soberanía es la base del Estat compost.—Duas missions capitals del Estat.—Vida exterior y vida interior.—Lo referent á la primera correspón al poder general.—Guerra y diplomacia.—Garantia de las llibertats y de llur ordenat exercissi.—Difererents maneras de exercir lo poder general aquesta garantia.—Serveys generals.—Diferents sistemas pera la concentració de algunas brancas del dret privat. —Atribucions dels Estats particulars.—Tenen totas las de que no se han després en pro del Estat general.

Hem dit que la base del sistema de associació d' Estats es la divisió de la soberanía, que té de destriarse en las varias atribucions que la componen, encarregantne algunas al Estat general ó gerent del conjunt, y quedantse 'ls Estats particulars ab las restants. Anem á veure si poden donarse algunas reglas pera fer la tria y repartició.

Un Estat, com tots los sers naturals ó jurídichs, desde lo moment que gosa de personalitat propia, té duas missions capitals que cumplir. La primera comprén tot lo que 's refereix á sa vida íntima; la segona tot que 's té que veure ab sa vida exterior. Negada la possibilitat de que tota la humanitat y tota la terra formin un sol Estat, han de coexistirne varis, y puig que 'ls Estats son conjunts d' homens, necessaria y precisament han de relacionarse los uns ab los altres. Aixis com no 's concebeix l' individuo sinó formant societat

ab altres individuos, tampoch se pot imaginar un Estat aislat de tots los altres.

La associació d' Estats té com un de sos objectes donar al conjunt de molts de petits las condicions d' un de gran, sens que hagin de renunciar á las ventatjas que 'ls són propias, y perdent, per contra, las desventatjas que de llur petitesa se originan. Los Estats associats van á ferse forts per medi de la unió. Pera alcansar aquest resultat, al dividirse las atribucions de la soberanía, deuhen encarregarse al conjunt ó Estat general totas las que son indispensables pera la vida exterior de la Confederació. Aquesta ha de presentarse unida y compacta davant de las altras nacions, que han d' ignorar diplomáticament la existencia de las varietats interiors.

Tan essencial es que 'l poder general estigui encarregat de tot lo referent á la vida exterior de la associació d' Estats, que d' altra manera no 's compendria la existencia d'aquesta, com no 's comprén una companyía entre individuos sens gerent que la representi. Lo primer dels objectes socials es utilisar la potencia que resulta de la concentració dels esforsos dels associats pera la consecució dels fins comuns que 's proposan, vencent las resistencias exteriors que lograrian deturar ó dificultar la marxa dels meteixos elements si estessin aislats. La idea de associació no acut jamay al enteniment del que se sent prou fort pera sortir victoriós en la lluyta per la vida: los que tenen conciencia de llur debilitat son los que pensan en associarse. Tota associació, donchs, naix ab lo propósit de vencer obstacles ó de dominar resistencias, y la associació d' Estats no es pas una excepció de aquesta regla. Los Estats petits s' uneixen pera imposar respecte als Estats grans, evitant aixis que puguin engolírsels ó imposársels.

La concentració de las atribucions relativas á la vida exterior corretgeix, ademés, lo més perillosos defectes dels

Estats petits. Aquestos son propensos á criar faccions interiors, que lluytant entre ellas s' apassionan moltas vegadas fins á encegarse. Pera cada una d' ellas l' interés suprem del món se reduheix á dominar á las contrarias, y ab objecte de conseguirho no tindrian reparo en buscar auxiliars en los extrangers. Aquestos, sobre tot si són poderosos, coneixent los defectes dels Estats petits, están sempre amatents á lo que passa en llur interior, y no perden ocasió que 'ls permeti intervenirhi. Si las faccions vensudas no pensessin en demanar ajuda als poders vehins, aquestos trobarian medi de insinuarsels. Aprofitant los moments en que la desesperació treu lo coneixement, los farian cáure en lo parany, y comensant per quebrantar la forsa de l' associació, acabarian per imposarse á tots sos membres. Totas las Lligas ó Confederacions qne no han tingut concentradas en l' Estat general las atribucions relativas á la vida exterior; totas aquellas que han deixat á llurs membres en disposició de tractar directament ab los poders extrangers, han sigut víctimas d' aquestos. Aixís van acabar las Lligas gregas; aixís van ser dominadas las unións que s' havian format en la edat mitjana. De las que existian á Europa sóls pogué salvarse la Confederació suissa, gracias á un conjunt extraordinari de circunstancias favorables, no sens haver estat cent vegadas á ran de la perdició. Avuy, per fortuna, aquesta Confederació ha entrat ja en la via que ha de resguardarla de tals perills, y desde fa ja anys se presenta formant un tot nacional davant de las potencias extrangeras, tenint assegurada sa independencia per la concentració de las atribucions relativas á la vida exterior en l' Estat federal, representació de tots los Cantons que 'l constituheixen.

La vida exterior d' un Estat presenta aspectes molt variats que dependeixen de la classe de relacions que sosté ab los demés Estats. Desde la situació de guerra oberta, fins á

la que 's condensa en las fórmulas de bona cortesía diplomática, poden aquellas relacions presentarse de cent maneras distintas. Gracias al avens del dret internacional, que sab ja respectar al element civil dels pobles que están en guerra, ni durant aquesta arriban á rompres del tot los llassos internacionals. En temps de pau, los Estats independents tenen constantment necessitat de tractar y contractar entre ells, y avuy fan convenis comercials, demá de propietat literaria ó artística, passat demá de extradició de criminals, etc., etc. Si las posicions respectivas ho aconsellan, contreuhen aliansas ofensivas ó defensivas, y pera aumentar lo benestar general, se posan d' acort pera las comunicacions internacionals, postals y telegráficas, pera 'l curs de la moneda, pera lo respecte mútuo de llurs ciutadans, y pera cent altres objectes, que van aumentant á mida que 'l progrés avansa.

De totas aquestas relacions ha de cuidar lo poder general en una associació d' Estats. Ell ha de ser l' únich encarregat de declarar la guerra y de fer la pau, dirigint al efecte la diplomacia, y cuidant dels medis que han de fer respectar sas decisions. A n' ell li toca exclusivament la facultat de tractar y contractar, podent entrar en convenis, aliansas y convencions, siguin de la classe que siguin.

La direcció y organisació de la forsa armada, aixís de mar com de terra; la recepció dels enviats extrangers y la designació y direcció dels que l' Estat tingui prop de las nacions extrangeras; la regulació del comers exterior y de totas aquellas materias que s' hagin de cuidar per més d' una nació, són atribucions de las que 'ls Estats associats han de despendres en favor de llur representant. Aquest es l' únich que ha de portar la veu de tots quan aquesta veu ha de traspassar las fronteras.

No vol aixó dir que 'ls Estats associats no puguin imposar limitacions al general en aquestas materias: vol dir, si, que

aquestas limitacions han de ser purament interiors. Poden, per exemple, restringir al Estat general la facultat de tenir grans exércits y poderosas esquadras, arrivant fins á prohibirli que 'ls sostingui permanents, com succeheix en la Confederació suissa, ó amidantli 'ls recursos, com fa la Unió americana. Poden fixarli las bases de la política internacional que ha de seguir, reservantse los Estats associats la intervenció directa en ella per medi de llurs representants, com fa la mentada Unió, que subjecta la acció diplomática del President á la aprobació y consentiment del Senat, format per los delegats dels cossos llegislatius de cada un dels Estats. Poden voler que las decisions que comprometen á tota la associació deguin pendres ab gran solemnitat y després de maduríssim exámen. Las ditas y cent altras garantías poden establir los Estats particulars de una associació mentres se tracti de preparar la acció exterior del gerent del conjunt: pero un cop aquest fa sentir la seva veu més enllá de las fronteras, totas las altras veus del interior d' aquestas deuhen callar, á fi de que la que parla en nom comú tingui més forsa y ressonancia.

Ademés d' aquest feix d' atribucions, las més essencials pera la conservació de la vida, l' Estat general, en una associació d' Estats, ha de tenirne d' altras delegadas. Las referents á la garantía de las llibertats y conservació del ordre interior constituheixen lo segón feix ó grupo.

La acritut de las faccions locals es un altre dels inconvenients dels Estats petits, y á n' ell, per lo tant, ha de portar remey l' associació. Al formarla, los Estats que s' uneixen han de confiar al poder general los recursos necessaris pera corretgir aquell defecte. En la Constitució ó escriptura social se fixa lo mínimum de llibertat y drets de que volen disfrutar tots los associats, y 'l gerent s' ha de cuidar de ferlos respectar per tothom, y de defensarlos contra qui sigui que

vulgui atacarlos. Aixís, donchs, lo poder general ha de tenir atribucions pera sostenir als goberns dels Estats particulars en lo cas de veures amenassats per turbulencias ilegals, promogudas per faccions interiors, al meteix temps que ha de amparar á qualsevol ciutadá quals drets y llibertat siguin desconeguts per qualsevol entitat ó autoritat, encara que aquesta sigui la suprema del Estat particular. Pera cumplir aquestas missions l' Estat general disposa de la forsa pública dels Estats fidels y de sos tribunals especials. En cas de revolta, la domina ab l' auxili de la primera y castiga á sos autors ab la ajuda dels últims. En cas de desconeixement de algun dret ó llibertat llegítima, los tribunals generals amparan al agraviat ó li otorgan la reparació justa.

Lo grupo ó feix de atribucions de que 'ns ocupem poden los Estats particulars conferirlo al representant de llur conjunt de varias maneras. Poden encarregarli la garantia de las lleys constitutivas, com ho fa la Confederació suissa. Poden constituhirlo en una especie de tribunal de apel-lació, com succeheix en la Unió americana. Poden fer materia de la competencia del conjunt tot lo que 's refereix á la garantia dels drets y llibertats, en qual cas se consignan expressament en la Constitució general. Poden..., mes no volem prosseguir, puig basta saber que l' associació d' Estats té lo particularisme per base, pera deduhirne que 'ls medis que pot emplear son tan variats, com variadas poden ser las condicions y necessitats dels pobles á que s' aplica. La única regla directiva essencial es que las atribucions de la soberanía se reparteixin entre 'ls membres particulars de la associació y llur conjunt, desllindantse clara y terminantment quinas corresponen als uns y quinas al altre.

Assegurada la independencia nacional y garantits los drets y llibertats aixís dels individuos com de llurs agrupacions per medi dels dos feixos d' atribucions que acabem de indi-

car, es encara convenient á la associació encarregarne un tercer feix al Estat general. Tots aquells serveys públichs que guanyan ab l' uniformitat y logran aumentar en utilitat si 's prestan baix una direcció única, se poden confiar al conjunt. Lo comers d' Estat á Estat y tots los elements que l' auxilian, com vias generals de comunicació, correus, telégrafos, regulació de pesos y mesuras, fixació de la lley de la moneda, etc., etc., han de ser atribucions de las autoritats de l' associació. Los Estats s' uneixen no sóls pera mantenir llur independencia y garantir las llibertats, sinó també pera aumentar lo benestar y la felicitat de llurs membres. Tot lo que pot contribuhir á donar aquest resultat sens perjudicar als altres objectes socials, ha de ser materia del contracte de associació, y sa gerencia confiada al conjunt que la representa.

En algun dels capítols anteriors hem indicat que certas brancas del dret privat poden ser concentradas ab benefici de tots aquells á quins han de obligar, puig per llur naturalesa especial no afectan á una sola comarca, ni á una sola agrupació nacional, sinó á totas las societats civilisadas. Molts contractes mercantils se troban en aquest cas. Se pot, donchs, confiar sens inconvenient algunas atribucions relativas á tals materias als poders generals de l' associació d' Estats.

Pera la concessió de aquestas atribucions s' han probat diferents sistemas. En las Confederacions germánica y suissa se tendeix á destriar la llegislació en sas diferents brancas, algunas de las quals se reservan los Estats particulars, confiantse las altras al Estat general. Alguna cosa semblant estableix la Constitució dels Estats Units, al entregar al Congrés federal la llegislació sobre quebras, piraterias y ofensas contra 'l dret de gents.

Aquest sistema es complicat y perillós. Posat l' Estat central en la pendent, li ha de ser molt difícil resistir al afany

d' absorció que es condició de tot poder, y sos resultats dolents s' están ja tocant en algunas de las Confederacions esmentadas. L' Estat federal suís, després d' haver promulgat un códich complet de obligacions, fa grans esforsos pera apoderarse de altras brancas del dret civil, y es de temer que arribi á conseguirho. Al nostre entendre es cent vegadas preferible un altre sistema, que está indicat en la Constitució nort-americana.

Aquest sistema consisteix en que l' Estat general, sens entrar á llegislar concretament en cap branca del dret privat, estableixi alguns principis directius als que hagin de acomodarse las llegislacions particulars dels Estats. La esmentada Constitució americana prevé que cap dels de la Unió «podrá declarar que altra cosa que la moneda d' or y de plata degui ser aceptada en paga de deutes; ni dictar decrets de proscripció infamatoria *(of attainder);* ni fer cap lley de efectes retroactius ó *ex post facto,* ni que alteri ó debiliti *(impairing)* las obligacions dels contractes. (1) Tals principis directius no perjudican la potestat llegislativa dels Estats particulars, y són en cambi una garantía de llibertat pera tots los membres de la Unió. Induptablement aquest sistema está perfectament d' acort ab la naturatesa del particularisme.

Desllindadas las atribucions de la soberanía que s' encarregan al conjunt social, totas las restants corresponen al Estat particular. Aquest, en ús de las que 's reserva, se organisa interiorment de la manera que creu millor, y dins de aquesta organisació dirigeix sa política y sa administració pública. Totas las brancas del dret de que no s' ha després, son materia de sa llegislació especial, que basa la familia y

(1) *Constitució dels Estats Units de América;* Article I, secció X, párrafo 2.

regula la propietat de conformitat ab los antecedent, necessitats y aspiracions de sas comarcas. En l' exercici de las atribucions sóberanas que conserva, sa llibertat es completa. Ni cap altre dels Estats associats ni 'l poder que representa lo conjunt tenen cap dret de intervenir en sa vida interior. En totas las materias á que no s' ha extés la limitació al constituhir l' Estat compost, cada un de sos membres es soberá y autónom.

De tot lo dit resulta ben clar, que al destriar y distribuhir las atribucions de la soberanía entre las parts y 'l tot del Estat compost, la flexibilitat propia del sistema fa que puguin ser atesas totas las necessitats y conveniencias. Entre l' Estat general y 'ls particulars han de exercirlas totas, puig que las que no s' han encarregat al primer quedan reservadas als últims. Aquestos son los originariament soberans, per qual motiu, sigui la que sigui la part de soberanía de qne 's desprenguin, en la restant segueixen sentho. En això consisteix la essencia del sistema particularista quan pren la forma de associació d' Estats. Las reglas que havem indicat en aquest capítol contribuheixen á que 'ls resultats siguin los més favorables possibles, en relació á las condicions en que 's trobin los pobles que adoptin lo sistema.

CAPITOL IX.

VENTATJAS POSITIVAS DEL ESTAT COMPOST

Marxa regular y desembrassada del Estat compost —Los membres de aquest disposan de tota llur iniciativa pera la millora interior.—Possibilitat de fer probas dificils sens perill.—Resultats que per aquest camí se obtenen.—Exemples práctichs trets del dret polítich suís —Exemples trets del dret civil.—Lo *Homestead* en los Estats americans —La lley Torrens en las colonias británicas.—Exemple tret de la nostra historia.—Lo *Recognoverunt Proceres*.—Funcionament del Estat compost en la garantia de llibertats y drets —Limita á la autoritat la quantitat, no la qualitat.—Garantías fillas de la combinació dels poders y de llur gelosía mútua.—La *federal liberty*.—Possibilitat de la puresa del sistema representatiu sens barrejas de prácticas parlamentarias — Combinació de la representació general ab la especial.—Possibilitat de viure agrupadas entitats que 's trobin en condicions distintas.—Bona distribució de la pob!ació en tot lo territori.—Regeneració dels carácters decaiguts.

Coneixent ja la naturalesa y carácters del Estat compost, y la forma y manera de distribuhirse las atribucions de la soberanía entre 'ls membres components y llur conjunt, podem ja destinar alguns párrafos á estudiar son funcionament, que ha d' ensenyarnos las ventatjas positivas del sistema.

Pera aquest estudi pendrem com á model una associació d' Estats, en la que lo poder general tingui encarregat tot lo referent á la vida exterior, la garantía del ordenat exercici de las llibertats individuals y corporativas en lo interior, y la alta direcció d' alguns assumptos d' interés reconegudament comú, y quals membres components ó Estats particulars conservin totas las demés atribucions de la soberanía. Suposarem, ademés, que la tal associació forma un veritable Estat federatiu ó compost, y que, per lo tant, la autoritat represen-

tant del conjunt exerceix jurisdicció directa sobre 'ls individuos y agrupacions, en totas las atribucions de sa competencia.

Sense profundisar gaire l' estudi veurem ja que la marxa de tal agrupació ha de ser regular y desembrassada. Las autoritats generals se cuidan de tot lo que es vida exterior, y en quant á la interior fan poca cosa més que servir de garantía y donar impuls á un número reduhit d' assumptos, de lo qual se 'n desprén que han d' atendre á moltas menys cosas que 'l poder de un Estat unificat. Tot lo que en aquestos dona més que fer al poder suprem, está fora de la competencia de las autoritats generals en un Estat compost. Lo gobern y administració de las provincias; la llegislació en materias de dret privat; la organisació de tribunals pera resoldre las qüestions civils y fallar las causas criminals; las eleccions pera corporacions provincials y municipals; lo nombrament y separació dels empleats y funcionaris polítichs y administratius que no desempenyin serveys generals; la organisació y direcció de la ensenyansa, de la beneficencia, etc., etc., no han distreure llur atenció, que poden concentrar enterament en las altíssimas atribucions que tenen confiadas. Poden, donchs, exercirlas ab verdader coneixement de causa y ab perfecta imparcialitat. Cap interés mesquí, cap mira egoista ha de alterar la serenitat de la política internacional ni de la alta direcció de una part de la interior, que condensan los encárrechs que 'ls Estats particulars tenen fets al representant de llur conjunt. Aquest, per regla general, está lliure de tenir que pendre midas odiosas. Pot presentarse sempre als ulls de tots los confederats baix l' aspecte d' un poder veritablement protector, no sentli gens ni mica difícil mantenir la popularitat, y rodejarse de aquella atmósfera de respecte y d' estimació, que es la sóla que dona als goberns forsa real y prestigi.

Los goberns dels Estats particulars, en cambi, se troban

desembrassats de totas las qüestions que acostuman pendre lo carácter de enutjosas. No han d' atendre gens á la política exterior, que un altre cuida per llur compte. Tenen la vida perfectament assegurada, y per lo tant, no han de pensar en res més que en disfrutar d' ella y ferla agradable. Respecte á política interior, lo més essencial tampoch ha de darlos cap cuidado. Tancantse dins de la legalitat, tenen qui 'ls garanteix l' exercici de llurs atribucions, y las qüestions de ordre públich, que tant perturban als poders unitaris, no han de preocuparlos poch ni gens. En cas de disturbis, si las forsas del Estat particular no bastan pera corretjirlos ó reprimirlos, allí está lo poder general que se n' encarregará, utilisant en cas necessari las de tots los confederats.

Es incalculable la suma de beneficis que pot produhir un gobern col-locat en tant favorables condicions. Tota sa iniciativa, tots los recursos de que disposa, poden ser empleats en milloras interiors, y en lo perfeccionament de las lleys. Las qüestions d' interés local s' han d' examinar minuciosament, puig que ellas són las que ocupan quasi exclussivament l' atenció dels gobernants. Aixís las autoritats executivas com los cossos llegislatius han de mirarlas ab gran interés, encara que no vulguin, puig que no sóls s' enclouhen en ellas quasi totas llurs atribucions, sinó que 'ls ulls del públich s' hi fixan y 'ls donan la importancia de grans problemas. Los Estats particulars se trovan dins de la Confederació en la situació en que estaria un individuo que tingués assegurada la vida y no hagués de pensar en las necessitats de cada dia, que més amohinan al comú de la gent. Aquest individuo, en lo ram á que 's dediqués, obtindria resultats extraordinaris, puig no hi hauria res que 'l distregués de son objecte, ni deuria temer los perills, per molt que s' arrisqués á empresas difícils.

La situació desembrassada en que 's troban los Estats par-

ticulars dintre de una Confederació ben organisada, los permet travallar pel progrés ab molta més energía que 'ls Estats unificats. Poden entregarse á probas difícils, sens temor á las conseqüencias, puig sigui 'l que sigui 'l resultat que obtinguin, ni 's posará en perill llur independencia, ni l' ordre s' alterará fins al punt de produhir perturbacions desastrosas. En los membres d' un Estat compost poden ferse tota classe d' ensaigs polítichs-socials, estudiantse practicament fins reformas quinas ventatjas teóricas no s' han subjectat encara á la pedra de toch de la experiencia, en la seguretat de que durant lo período que l' ensaig duri, y siguin quins siguin los resultats, los grans interessos generals no se 'n resentirán, y seguirán llur curs magestuós, impulsats per los poders federals. La facilitat de fer probas y ensaigs en los Estats particulars es una de las més grans ventatjas del sistema que sostenim. Si 'ls resultats que s' obtenen de una reforma no son pas los que sos autors esperavan, res los priva de tornarla endarrera. Aixis com cap gran interés general s' ha ressentit al establiment de la lley, aixis tampoch se 'n conmourá cap al derogarla pera tornar al estat legal anterior. Si la reforma ensajada, en cambi, dona bons resultats, no sóls se solida en l' Estat que ha prés la iniciativa, sinó que 'ls demés associats la imitan, fenthi las modificacions que llurs circunstancias especials los aconsellan, y entre tots la perfeccionan.

Tal vegada á molts los semblará que aquesta ventatja del Estat compost es molt bona pera ser exposada en teoria, y no creurán que pugui manifestarse en fets práctichs. Si tal los semblés ó aixó creguessin, s' enganyarian completament. No sóls aquellas ventatjas se manifestan en la práctica, sino que son conseqüencia precisa de la organisació particularista.

¿Se 'n volen exemples? No hem de fer més que girar la vista

cap á qualsevol de las associacions d' Estats, y 'n trovarem de tota classe. ¿Se 'n volen en lo terreno del dret polítich? A Suissa tenim lo *Veto*, lo *Referendum*, la *Iniciativa*, etc., quinas institucions s' han anat introduhint en la majoría dels Cantons, en vista dels bons resultats obtinguts per lo que primer va ferne la proba. Lo dret de revisar las lleys dictadas per la autoritat llegislativa per medi de votacions populars *ad Referendum* va naixer en los Cantons del Valais y dels Grisons, en los quals hi havia d' antich la costum de *referir* ó donar compte de las lleys fetas per lo Concell á las decenas ó municipalitats, á fi y efecte que resolguessin sobre d' ellas en definitiva. Al acomodar los Cantons la tradició ab las aspiracions, van modernisar la institució, y copiantla los que no la havian encara adoptada dels que ja la tenian, van anarla perfeccionant y extenent fins al punt, de que avuy forma ja part del dret federal, puig que las lleys que dictan las autoritats representativas del conjunt han de ser subjectadas á la revisió popular de tota la Confederació, sempre que constitucionalment ho demanan trenta mil ciutadans actius ó vuit dels Cantons confederats. Y tot passant dels uns Cantons als altres, la institució ha anat prenent formas tan variadas, que mentres en alguns es lo *Referendum* obligatori pera totas las lleys, en altres ho es sóls pera las que importin un gasto que passi d' una quantitat fixada, y en altres es purament facultatiu ó condicional, no tenint efecte sinó que ho demani lo número de ciutadans actius que está fixat en las lleys fonamentals. De la meteixa manera que 'l *Referendum* han anat extenentse las demés institucions que havem citat y moltas altras.

¿Se 'n volen exemples en lo camp del dret civil? Girem la mirada á la Confederació americana, y 'n trobarém un dels més marcats que pugui desitjarse. Un dels Estats va idear una lley eminentment práctica, que responia perfecta-

ment al carácter emprenedor y febrosencament actiu de aquells pobles. Lo *Homestead*, nom ab que es coneguda la lley á que 'ns referim, y que no vol dir més que «ajuda, auxili de la llar ó de la casa,—(la paraula es composta de *Home;* casa, llar, y de *Stead;* ajuda, auxili,»)—dona á cada individuo la facultat de sustreure la casa que ocupa sa familia y una gleba de terreno, á tota responsabilitat y execució per deutes. Lo qui vol utilisar aquest benefici no ha de fer res més que declararho davant de la autoritat competent del seu districte ó municipalitat, y aquesta autoritat ne pren nota en lo registre oficial destinat al efecte, y ho publica en la forma que está establerta. La declaració no té efecte retroactiu, ni lliura, per lo tant, la propietat assegurada de responsabilitats anteriorment contretas: pero desde 'l moment de la anotació, lo qui utilisa lo *Homestead* queda com si no possehís res de lo que ha declarat voler reservarse, y 'ls que tractan ab ell no poden dir jamay que han sigut enganyats, puig saben per endavant quina es la seva situació.

La tracendencia d' aquesta institució es incalculable. Lo que té la seguretat de que, siguin las que siguin las vicissituts que li sobrevinguin, sa familia ha de quedar ab casa ahont acullirse y un tros de terra pera menjar, s' entrega ab energía als negocis més arriscats y difícils. Si fa fortuna, be; sinó la fa, té sempre la retirada assegurada.

Lo *Homestead*, fill del sistema particularista, ha passat d' Estat á Estat á tots ó quasi tots los de la Unió, acomodantlo cada un á las condicions especials en que 's troba, y variant la quantitat assegurable y la forma de fer la inscripció. En l' Estat de Maryland, lo valor de lo assegurat no pot passar de cent dollars, mentres que en los de California y de Nevada pot arrivar á cinch mil. Entre aquestos dos extrems tenen l' *Homestead* los demés Estats americans, desde los quals es probable que s' extengui á tots los pobles de rassa

anglo-saxona, imitantlo ja en alguna de las Colonias británicas, y estudiantlo sériament en la meteixa metrópoli.

¿Se 'n vol un altre exemple no menys tracendental en lo meteix terreno del dret civil? Aquí está la anomenada lley ó *Act Torrens*, que desde una de las Colonias británicas, la de la Australia meridional, ahont va ser promulgada en 1858, va passar luego á moltas altras Colonias y Estats, haventse arrivat á presentar un projecte de lley á la Cámara dels Comuns pera la aplicació de la lley á Inglaterra; projecte que de moment va fracassar, pero no sens produhir indirectament alguna millora en la transmissió de la propietat inglesa. La lley Torrens ha sigut adoptada en las Colonias de Queensland, de Victoria, de Nova Gales, y en la occidental de la Australia; en la Tasmania, en la Nova Zelanda, en una de las provincias del Canadá, en la Colombia británica, en las Islas de Fidjí, y ha entrat ja en la Unió americana per lo Estat de Iowa, desde 'l qual passará als àltres. En virtut de la flexibilitat del particularisme, cada un d' aquestos Estats ó Colonias va adaptant la lley á sas condicions y necessitats especials, conservant empero lo fondo de la meteixa.

La lley ó *Act Torrens*, que porta lo nom de son autor, Sir Robert Torrens—(tal vegada una gloria catalana que ignorem, puig l' apellido indica que ha de ser fill ó descendent al menys de la nostra terra,)—té per objecte movilisar la propietat inmoble, y ho consegueix pels medis més senzills. Lo qui vol col-locar sa propietat baix lo régimen de la lley, —puig que aquesta no es obligatoria, y otorga sas ventatjas sóls als que las volen disfrutar,—envia un plan de la finca, una descripció y 'ls títols de la meteixa, á la oficina encarregada del registre. Aquesta examina 'ls títols com si hagués de comprar la propietat, y si 'ls troba corrents, ho anuncia al públich. Si 's presentan reclamacions, las ha de resoldre lo propietari: si no se 'n presentan, ó una volta resoltas las

presentadas, la oficina inscriu lo títol en un llibre talonari en que hi constan totas las cargas y gravámens, y dona 'l taló al propietari. Desde aquest moment la propietat está collocada al amparo de la lley Torrens, y la administràció la garanteix contra qualsevol reclamació qne pugui venir, encarregantse de sostenir los plets y de pagar las indemnizacions que procedeixin, cobrant al efecte un dret de asseguració que no passa jamay del dos per mil. Las operacions sobre la propietat garantida son desde aquell moment facilíssimas y 's fan totas sobre 'l taló. Aquest es endossable, divisible, hipotecable, etc., etc., lo meteix que un document de comers. Totas las operacions s' escriuhen en lo meteix títol, com en una lletra de cambi. Ab aquesta senzillesa, la lley Torrens reemplassa lo registre engorrós y complicat dels contractes, per lo registre de un títol en lo qual está condensada la propietat. Pera 'ls empenyos á curt plasso, ni tant sóls se n' ha de pendre nota. Lo propietari deixa lo taló en poder del prestador, y aquest té la seguretat de que aquell no fará cap operació nova que comprometi 'l seu crédit, puig que no disposant del taló, no pot contreure cap obligació que afecti á la propietat que ha donat en garantia (1).

Mes, no cal anar á cercar los exemples fora de casa, puig ne tenim prous á casa nostra, en la época anterior á la unificació. Lo particularisme de la Confederació aragonesa-catalana, encara que no ab la amplitut que ha alcansat lo sistema en son desenrotllo modern, produhia efectes semblants als que hem presentat com exemple.

Aixís tenim, que las costums conegudas baix lo nom de

(1) Los que vulguin estudiar á fondo aquesta institució, poden consultar lo llibre de Sir Robert Torrens, titolat *An Essay of the transfer of land by registration*, y uns articles de Mr. Ives Guyot en lo *Journal des Economistes*, (1882.)

Recognoverunt Proceres, confirmadas y reconegudas pera la ciutat de Barcelona á títol de privilegi en 1283, van anar luego extenentse á altras ciutats, vilas y comarcas de Catalunya, com Gerona, Granollers, Igualada, districtes de las Franquesas del Vallés, del Maresme y Vilamajor y alguns altres, essen la última en adquirirlas Vilafranca del Panadés ab tota sa vegueria, en virtut del privilegi expedit en 1510 desde Monsó per lo rey Ferran, y confirmat prop d' un sigle més tart, en 1599 per don Felip, tercer de Castella y segón d' Aragó. Aquest procediment per extensió tenia molt de particularista, ab tot y que no gosava encara de la flexibilitat que la divisió de la soberanía dona avuy al Estat compost, y es un indici de que, si hagués pogut seguir desenrotllantse la política de la Confederació aragonesa-catalana, s' hauria lograt la unitat de la Península per medi de la unió de las distintas regions, molt més forta y fecunda que la que s' ha volgut fundar en la uniformitat pel camí de la imposició absorvent de una d' aquellas.

Passem ja á examinar com funciona l' Estat compost en quant té relació ab la garantía dels drets y llibertats individuals y corporatius.

Dividida la representació de la soberanía, y co-existint los dos poders, general y particulars de cada un dels Estats associats, lo primer efecte que 's logra, es que la limitació del un per l' altre sigui efectiva, sens que per aixó cap de ells se debiliti. Dins del Estat unificat,—y notis be aquesta diferencia, que es de las més importants,—per moltas divisions y subdivisions que 's fassin entre las diferents brancas del poder, totas han d' estar lligadas entre ellas per relacions de dependencia, puig que forman un tot que ha de tenir un cap. Si en l' Estat unificat predomina lo principi autoritari, lo cap es lo rey ó president, y á sa voluntat están en definitiva subjectas las autoritats totas, per més que vulguin

separarse las atribucions de cada una. Si predomina lo principi democrátich, la Cámara es la que s' imposa y ho dirigeix tot en la práctica. Dins de la organisació unitaria no pot deixar de condensarse lo poder en un cap, format per una ó per varias personas, puig per moltas limitacions que s' imaginin, sempre ha d' anarse á parar á un poder sens superior, que resolgui las qüestions sens apel-lació.

De lo qual ne resulta, que en l' Estat simple tota limitació al poder, fassis com se fassi, lo desmillora en qualitat y li treu forsa. Lo principi lliberal se troba, donchs, en tal organisació tancat dins de un cércol viciós del que no pot sortirse. Si 's vol impedir que 'l poder pugui destruhir ó perjudicar las llibertats y drets, no hi ha altre medi que debilitarlo, y si 's fa, se 'l deixa inepte pera cumplir sa missió propia. Si se 'l vol robustir pera que pugui exercir ab desembrás sas funcions, aquellas llibertats y drets quedan desarmats á mercés del poder, y moren á mans del meteix que devia ser llur garantía. En l' un y l' altre cas ve lo desordre, essent los perturbadors la llicencia ó 'l despotisme. D' aqui que las nacions unitarias no estiguin jamay en lo just medi: la llibertat y la autoritat son en ellas inconciliables, y 'l desequilibri es permanent, no fent més que cambiar de l' un plat al altre de la balansa.

Es un error créure, que en una organisació social basada en lo principi de llibertat, l' autoritat ha de tenir poca forsa. Precisament, ne necessita més que en las organisacions basadas en lo principi contrari. Lo que hi ha, es que aquesta forsa ha de concentrarse en los punts en que deu obrar, sens poder aplicarse en aquells en que no es necessaria. Mes clar: á la autoritat han de regatejárseli atribucions, no disminuhírseli la energía. Ha de limitársela no en la qualitat, sinó en la quantitat.

Dins del sistema unitari es fácil perjudicar á la qualitat;

impossible limitar efectivament la quantitat. Sent lo poder únich ¿qui 'l deturará quan invadeixi atribucions que no li corresponen? Al punt meteix que 's tracta de ferho de una manera eficás, la qualitat de la autoritat se 'n ressent, y quedan perjudicadas las atribucions que li son propias.

L' Estat compost limita la quantitat sens desmillorar la qualitat. Sa condició essencial es que co-existeixin dos poders entre 'ls quals han de repartirse las atribucions de la soberanía. Fassis la repartició com se vulgui, no pot deixar de naixer la limitació de quantitat. Lo poder general del conjunt té marcadas las atribucions que se li confian, y ha de reduhirse á llur exercici baix pena d' invadir lo camp propi dels poders dels Estats particulars. Pera aquestos, las atribucions que han conferit á aquell, són limitacions no menys efectivas. Al punt meteix que intentan traspassarne alguna, topan ab lo poder general. Los dos poders son rodas que engranan y mútuament s' obligan á la regularitat Cap de las duas pot anar més ni menys depressa que l' altra mentres lo engranatje 's conservi.

Aquest mecanisme es la veritable garantia de la llibertat. L' individuo y las agrupacions no están aislats davant per davant d' un poder sens altre fré que 'ls qu' ells meteixos li posin, sino de poders enfrenats per llur meteixa combinació. Lo poder que de més aprop los toca; lo que regula las relacions més importants de la vida qüotidiana; lo que garantisa directament llurs llibertats; lo que está encarregat de traduhir en lleys los drets de la familia y la regulació de la propietat, no es un poder absolut ni irresponsable. Per damunt d' ell está lo poder general, que en quant sigui materia de las atribucions que té confiadas, pot obligar al de cada Estat particular á cumplir lo seu deber. Quant un particular ó corporació veu atacats ó desconeguts los seus drets, no sóls té 'l medi de reclamar á las autoritats del Estat particu-

lar, sinó que, en cas de no trobarhi justicia, pot ap-pelar al poder general. Lo poder general no toca tant d' aprop als individuos y á llurs agrupacions sinó en los casos contats que tenen relació ab las atribucions que té confiadas, y fins en aquestos casos no 's presentan tampoch aislats. Si 'l poder general s' extralimita, poden demanar auxili al poder del Estat particular, y aquest té medis de resistir la extralimitació. Y no 's temi que no la resisteixi en los casos graves, puig tot poder está gelós de sas atribucions y no está jamay disposat á deixárselas cisar. La virtualitat de la organisació particularista se funda precisament en posar costat per costat la gelosia de dos poders. L' individuo troba en ella la garantía de sa llibertat, que cerca inutilment en la organisació unitaria. La *federal liberty*, com diuhen alguns tractadistas americans, es la que no 's trova jamay desarmada y sola davant del poder que l' amenassa. Contra l' atach de la autoritat particular del Estat, té l' ajuda efectiva de la general de la associació: contra 'l d' aquesta, l' ampara la del Estat particular.

La organisació particularista, ademés, es la única que permet que 'l sistema representatiu se mantingui pur y sens barrejas que 'l desnaturalisin.

En primer lloch, la divisió de la soberanía es una gran base pera la representació en lo poder general. Per medi de la associació, distints Estats petits, sens perdre llur carácter de tals, ne fan un de gran. En aquest, douchs, han d' estarhi representadas la varietat y la unitat, lo qual, traduhit á la práctica, fa que 'l poder llegislatiu general se formi de dos cossos ó Cámaras ab atribucions iguals. L' un d' aquestos cossos ha de representar la llibertat individual, l' altre la soberanía dels Estats associats: lo primer ha de ser fill de la majoria del poble de tota la associació, lo segón de la majoria de cada un dels Estats que la forman: en aquell la repre-

sentació ha de ser proporcional al número, en aquest igual pera totas las entitats autónomas. L' un representa 'l conjunt y l' altre las parts organisadas que 'l forman, y sens lo concurs de tots dos no ha d' haverhi lley que arribi á alcansar forsa obligatoria. Si 'l cós representant de la totalitat volgués atentar á las soberanías dels Estats particulars, lo cos representant d' aquestos s' hi oposaria. Si 'l cos que representa las soberanías particulars se proposés destruhir la unió ó cisar las llibertats individuals, ho impediria l' altre cos que las representa. Tenint los dos cossos iguals atribucions y necessitant la lley la aprobació dels dos cossos, en cas de conflicte entre 'ls interessos que cada un d' ells representa, no hi ha més que un camí, que es l' únich llógich; lo camí de tranzacció, que resolgui 'l conflicte armonisant las diferencias.

La meteixa divisió de la soberania facilita la representació en los Estats associats. Encarregats los poders d' aquestos de una part sola de las atribucions soberanas, al donar formas al poder que ha d' exercirlas, poden també atendre als distints interessos que dins del Estat se manifestin, encarregant la potestat llegislativa á duas Cámaras, l' una de las quals representi 'l número y l' altra las forsas corporativas.

Al tractar l' Estat compost de constituhir lo poder executiu, aixis en lo conjunt com en cada un dels membres associats, pot ben bé donarli vida propia é independent dels poders llegislatius. La limitació, que es la condició essencial del sistema particularista, fa que no 's tingui de temer la tiranía tant com en l' unitari. Las autoritats executivas del conjunt tenen los límits de llurs poders fixats, y son vigiladas per las dels Estats particulars, las que, á llur vegada, están contingudas per aquellas dins de llur cércol propi. Unas y altras disposan de menor quantitat de poder que las de un Estat centralisat, y són, per lo tant, menys perillosas.

En segón lloch, la organisació particularista, monárquica ó republicana, está en condicions molt distintas que la unitaria per lo que respecta á las causas que han impulsat als Estats simples á adoptar las prácticas parlamentarias. L' Estat simple, especialment si está regit per la monarquía hereditaria, quasi forsosament ha d' adoptar lo parlamentarisme, si vol fugir del régimen absolut. Lo rey es sagrat é inviolable, y está, per lo tant, excent de tota responsabilitat. Encarnació del poder executiu, no l' exerceix directament, sinó per la intermediació de secretaris ó ministres responsables, que nombra y separa lliurement, sens subjecció á cap regla establerta en la lley fonamental del Estat. Si 's deixa al poder real en possessió plena d' aquesta prerogativa, sens darli ni tant sols una indicació sobre la forma y manera d'exercirla, imperará de fet l' absolutisme. Lo poder real no té altre medi de coneixer las fluctuacions de la opinió del pays que las eleccions parlamentarias, y d' acort ab las manifestacions d' aquestas ha de exercir la potestat de nombrar y separar als ministres. Adoptada aquesta premisa, las demés conseqüencias del parlamentarisme venen tot naturalment. Lo rey pot tenir duptes sobre la verdadera opinió del pays, y pera desvaneixerlos no té altre recurs que posarla á proba en unas eleccions generals. Pera ferlas, necessita 'l rey poder disoldre 'l Parlament. Dada aquesta potestat, y acceptat que 'l representant del poder executiu, rey ó president, sigui irresponsable y nombri lliurament los secretaris ó ministres responsables, ni hi ha terme mitj, y s' ha de triar entre la dictadura absolutista y 'l parlamentarisme ab tots los seus inconvenients y viciosas prácticas.

L' Estat compost pot tenir lo sistema verdaderament representatiu sens regirse pel parlamentarisme, puig que pot marxar ab los poders ben desllindats sens caure en l' absolutisme. Si la organisació es republicana, y 'l poder executiu

es responsable y temporal, las fluctuacions de la opinió pública influheixen en aquest poder, al pendre en sa elecció part directa ó indirecta. La duració dels cárrechs está marcada y res té que veure ab ella lo Parlament. Si 'ls dos poders se posan en desacort, per endavant se sap quant pot durar aquest, y 'ls electors meteixos se preparan á ferlo cessar quan siguin cridats á renovar los cárrechs de l' un y de l' altre. Si la organisació es monárquica ó imperial, tampoch hi ha inconvenient en deixar als poders executiu y llegislatiu deslligats l' un de l' altre. Las atribucions de la soberanía que exerceixen són reduhidas, y, ademés, están tots subjectes á la limitació essencial que naix de la divisió de la meteixa soberanía.

La organisació particularista no sóls pot basarse purament en lo sistema representatiu, sens barreja de cap de las viciosas prácticas del parlamentarisme, sino que depura aquell sistema y 'l salva de caure en cap dels dos extrems que poden posarlo en perill. Hem dit en altres capítols, que en tota agrupació social s' agitan duas classes d' interessos: lo general y 'ls particulars. Si la representació se dona sóls al interés general, com acostuma succehir en las nacions unitarias dels nostres temps, los interessos particulars quedan desatesos. Si en cambi sóls aquestos son los representats, lo general ne surt sacrificat. La exclusió d' un qualsevol dels dos interessos contradictoris es causa del descrédit del sistema. Si 'ls representants ho son de la nació y no del districte ó de la classe que 'ls nombra, se cau en un generalisme abstracte, que no pot deixar de ser tiránich. L' Estat se presenta com una entitat absorvent y destructora, y en nom de principis de que tothom parla y en quins ningú creu, atropella tot lo que li fa sombra. Si 'ls representants ho són del interés d' un petit districte ó d' una classe social, lo egoisme y la mesquinesa son lo móvil que 'ls porta, y en

nom dels interessos particulars perjudican al general Fins suposant bona fe y desitj d' encertar en tals representants, no poden despendres del esperit exclusivista ó de cos, y 'ls efectes son tant tiránichs com los del predomini dels generalisadors que viuhen d' abstraccions.

L' exclusivisme dels especialistas los fa temibles com á gobernants. No miran cap qüestió sinó per lo prisma de llur especialitat, y no 's paran fins que han lograt imposar llurs punts de mira estrets y encongits. Poseu á un metje, com á metje, per exemple, en situació de dirigir qualsevol societat, y no veurá res més que problemas de fisiologia ó de higiene, que voldrá resoldre obligant à tots los associats á medicarse ó á guardar lo régimen de sa escola. Poséuhi un pagés, y no estará satisfet sino s' entregan tots los recursos á la agricultura. Poséuhi un fabricant, y tindrá la pretensió de que tot se sacrifiqui davant de la especialitat de la seva manufactura, que proclamará en tots los tons com l' únich interés social digne de ser atés, encara que 's degui perjudicar á altres que representin cent vegadas més en lo conjunt de la riquesa pública.

La organisació particularista se posa en lo just terme mitj, y reconeix igual representació al interés general que als interessos particulars. Hem ja indicat los medis que emplea, al parlar de la base en que funda las duas Cámaras llegislativas, perfectament iguals en atribucions, y qual concurs es igualment necessari pera que un projecte arrivi á adquirir forsa de lley obligatoria.

Un dels punts de vista més hermosos que presenta lo particularisme es lo que prové de la aplicació práctica de sa flexibilitat. Gracias á aquesta condició poden viure agrupats y agermanats, formant un tot nacional, pobles distints de relligió, de llengua, de costums, de r ssa, y fins en graus molt distants de civilisació y de cultura. A Suissa, per exem-

ple, hi ha quasi tants católichs com protestants; hi ha un gran número de francesos, italians y d' altras brancas llatinas, al costat de la majoría germánica; hi ha comarcas purament pastorals, que confinan ab altras en que ha entrat ja tot lo refinament que porta la gran industria, y aixó no obstant, totas aqueixas varietats plegadas forman conjunt. Dins de la flexibilitat de las lleys generals, cada varietat acomoda las particulars á sas propias condicions, creencias, interessos y graus de cultura. Lo unitarisme, volent fer passar á tots per un meteix adressador, perjudica á uns ó altres. Lo particularisme, disposant de distints adressadors, deixa que cada grupo utilisi aquell que més li convingui. La lley única, si es avansada, no convé als que no están tan avansats com ella, y si es atrassada, lliga als que voldrian avansar. Usant de una comparació, l' unitarisme junyeix al carro del progrés un cavall corredor al costat de una tortuga, y vol que portin lo meteix pas. Lo particularisme deixa que 'l cavall corri y que la tortuga camini ab pausa, puig que no 'ls junyeix al meteix carro.

Deuriam allargar extraordinariament aquest capítol si volguéssim indicar, encara que fós molt lleugerament, totas las ventatjas positivas de la organisació particularista. Si poguéssim exténdrens sobre la importancia que té la ex-centralisació que es sa conseqüencia inmediata, veuriam que, sóls lo sistema que sostenim, pot resoldre 'l problema de corretjir las exessivas aglomeracions urbanas, que la facilitat de comunicacions y la generalisació y aument de las necessitats han creat en totas las nacions grans: aglomeracions que poden arrivar á ser un poderós agent de degeneració de las rassas, per las malas condicions en que viuhen la major part dels que en las ciutats están apilats y encufurnats, respirant ayre viciat y nutrintse imperfectament á causa de la carestía y falsificacions de las materias alimenticias. Veuríam que la

organisació particularista tendeix á la bona distribució de la población entre las ciutats y la campinya, puig que no concentrant la vida en un centre, sinó espargintla per tot arréu, fa que fins en los més apartats extrems no hi falti res de lo necessari pera la vida moral y material. Pera comprobarho, fariam notar, que la rica aglomeració nort-americana, en un sigle de portentosa creixensa y contant ja avuy més de cinquanta milions de pobladors, no ha fet arrivar la capital Washington á cent cinquanta mil ánimas, (1) mentres que Madrid, centre de una nació pobre que no exedeix de divuit milions d' habitants, passa ja ó s' arrima al mitj milió, es á dir, que fa tres ó quatre vegadas la capital de Nort América: de la meteixa manera que la ciutat de Berna, centre dels tres millions de suissos que forman la Confederació, no passa de quaranta mil ánimas, ó sigui, poch més de la séptima part dels habitants de Barcelona, centre natural, encara que no polítich, de la aglomeració catalana, que no arriva á dos milions.

Si seguíssim indicant las ventatjas de la organisació de que 'ns ocupem, veuriam que, per medi de la llibertat que garanteix á tots los individuos y agrupacions que s' uneixen, tendeix á trempar los carácters, regenerantlos quan están degenerats. Los carácters decauhen en la generalitat de un poble, quan en la determinació dels actes voluntaris individuals no hi intervé un móvil que tingui prou forsa pera sobreposarse als demés que 's posan en lluyta cada vegada que la voluntat va á entrar en acció. Per tal motiu, la llibertat que crea aquell móvil en consonancia ab las aspiracions de cada agrupació y fins de cada individuo, es lo més poderós restaurador dels carácters. Encara que no tinguéssim cap més motiu, aquest sol bastaria pera fernos particularistas

(1) Segons lo cens de 1880, té 147,293 habitants.

convensuts. Per desgracia, lo nostre carácter catalá está completament degenerat y desnaturalisat, com vam demostrar en la part primera, y l' afany de regenerarlo es lo que més nos impulsa cap al particularisme.

Mes, no volem seguir buscant altras ventatjas que podriam descubrir en lo sistema particularista. Las fins aquí indicadas són prou importants pera portar lo convenciment de sa bondat als ánims dels que no tenen partit pres en contra. En lo primer capítol d' aquesta part vam dir que no 'ns proposavam escriure un estudi complet sobre 'l particularisme, y las dimensions que 'ns havem imposat nos obligan á cumplir la paraula. Anem, donchs, á posar punt final á la segona part, ab un capítol de pocas planas.

CAPITOL X.

LO CRITERI HISTORICH.

Lo particularisme porta á un criteri amplement histórích.—No es fill de cap exclusivisme d' escola.—Exageracions de las anomenadas filosófica é histórica —La una olvidava lo passat y l' altra 'l pervenir, y cap de las duas estava en lo present.—Lo particularisme no es tradicionalista ni idealisador, sinó armonisador dels fets ab las aspiracions.—Resposta á una pregunta que 's sol fer al catalanisme regionalista.—Sentit en que 's diu, que volem ser lo que fórem.

Tot estudiant lo particularisme desde un punt de vista eminentment positivista, y no havent avansat un sol pas en lo nostre camí, que no 'l poguéssim apoyar en lo terreno ferm de la observació directa y comprobada, nos hem trobat sens cap esfors dins del criteri amplement histórích. Dediquem alguns párrafos á analisar aquest resultat, que al primer cop d' ull ha de causar un tant d' extranyesa.

Se 'ns ha acostumat tant á considerar aquell criteri com antagónich y oposat al filosófich; hem vist als sectaris de las duas escolas que respectivament los sostenen, tan persuadits de que son irreconciliables, que la extranyesa es perfectament motivada. ¿Es que son falsos los rahonaments en que'ns havem apoyat, ó es que son illegítimas las conseqüencias que n' havem deduhit?

Ni la una cosa ni l' altra. Es senzillament que 'l sistema particularista no es fill de cap exclusivisme d' escola. Acla-

rint aquesta meteixa idea, en la «Memoria en defensa dels interessos morals y materials de Catalunya,» hi vam consignar lo següent:

«Y encara, lo nou giro experimental y la tendencia més práctica, que han pres las ciencias políticas, jurídicas y socials en los nostres dias, han allisat molt los grops de la disputa entre las duas escolas. Avuy no busquem sino la realitat en las cosas y en los fets, y al estudiar la societat, no nos la imaginém formada per sers fantástichs, sino per homens de carn y ossos, y á tals societats apliquem los principis científichs. Avuy, no considerem filosófich un sistema que no tingui sa base en la historia, que no limitém als temps passats, puig que no se 'ns amaga que 'l present es també un moment histórích, ni que se n' anirán formant d' altres lo pervenir. Aplicant aquestos principis á la ciencia de la llegislació, sols concedim los honors de filosófica á la lley que, inspirantse en los principis de justicia absoluta y dins de la relativa, sens topar ab los interessos respectables del passat, s' acomoda á las necessitats y condicions actuals del poble pera 'l que se dicta, y no contradiu sos ideals. Lo moment histórích actual es sempre lo més important en totas las manifestacions individuals ó col·lectivas del home »

«De manera, que tota lley positiva, pera ser relativament justa y secundar la missió civilisadora del Estat, ha de correspondre á las condicions históricas de cada pays. Y com la historia enclou dos temps, pretérit y present, y 'n prepara un altre, que es lo futur, la lley, pera enmotllarse en la historia, ha de respectar lo passat, respondre á las necessitats del present y no contrariar lo pervenir. La lley, donchs, ha de variar tant com siguin variats los interessos, necessitats y aspiracions del grupo social pera 'l que 's dicti.» (1)

(1) *Memoria en defensa dels interessos morals y materials de Catalunya.* Part quarta, n.º 1.

Quan las duas escolas estavan en lo fort de la lluyta, cada una exagerava per son costat. La anomenada filosófica, en alas de las generalisacions abstractas s' enfilava als núvols y arribava á perdre de vista la terra. Desde 'l punt en que havia col-locat lo seu observatori, no veya lo que més salta á la vista, ó sigui, que las ciencias socials y políticas son de aplicació inmediata, y que 'ls principis en que 's fundin han de traduhirse en fets reals. Enhorabona que al ocuparse de moral y d' estética s' imagini la ciencia un univers y un home ideals, tals com ella 'ls voldria, puig que 'ls principis que en aquellas materias s' estableixen, no son regla obligatoria, sino guia y exemple pera aquell que aspiri á acostarse á la perfecció. La sociologia, lo dret, la política y totas las demés brancas de la ciencia, quals principis han de donar naixensa á institucions, no poden considerar al home com una abstracció, sino que han d' estudiarlo tal com es, puig tota errada en aquestos punts fora de conseqüencias fatalment funestas. Notis be que las brancas de la ciencia purament abstractas no fan legalment exigibles las sevas reglas ó consells, sino que deixan llur aplicació á la conciencia ó al gust de cada individuo, mentres que las brancas de aplicació converteixen llurs reglas en lleys positivas, sancionant ab penas las transgressions. La sociologia y la política, donchs, com de aplicació inmediata, no poden separarse dels fets, y sóls serán verdaderament filosóficas en quant los tinguin en compte.

La escola anomenada histórica va exagerar pel costat oposat. Enamorada dels fets, volia reduhir las brancas de la ciencia de aplicació inmediata á la condició de no fer més que pendren inventari. Tot lo existent li agradava en rahó directa de sa antiguetat. Pera ella, un desmarxat castell de la edat mitjana, per lo sol fet de contar alguns cents anys de vida, contenia més elements de bellesa que una estació de camí de ferro, plena de moviment y rublerta d' enginys que

mostran la potent inventiva del home. Encongida per lo pobre paper á que ella meteixa s' havia condempnat, no s' atrevia á posarse directament cara a cara de sa contraria, y tranzigint en los punts més essencials, com havem indicat en un altre capítol, creya afirmar sa personalitat exagerant los punts secundaris. Feya com aquells carácters débils, que acostumats á posarse encorbats davant dels que consideran superiors ó iguals, se revenjan en lo infelis més petit que cau en llurs mans, y són ab ell refinadament crudels. Per tals camins, la escola histórica va convertirse en purament arqueólogica. Sa antagonista al ocuparse de historia olvidava 'l passat y sóls atenia á lo que creya ser lo pervenir, mentres que ella, olvidant lo pervenir, que no s' atrevia á negar, s' atenia al passat. Ni l' una ni l' altra estavan en lo present, que es lo moment á que 's deu atendre ab preferencia.

Lo particularisme atén als tres moments, y per això 's troba dins del criteri filosóficament histórích. Pera ell, lo present es sempre lo punt d' enllás entre 'l passat y 'l pervenir, y no descuida per tant la tradició ni las aspiracions. Totas las generacions han de contribnhir á la gran tasca que ha de cumplir la humanitat en la terra, y cap d' ellas pot deixar de fer la part que li pertoca, portant lo seu granet á la obra del progrés, que sóls ha de resultar del travall combinat de totas Lo present no ha de rompre jamay ab lo passat ni ab lo futur: sa missió es enllassarlos y armonissarlos.

Per això lo particularisme no es tradicionalista ni idealisador, sino amplement positivista. Sos propósits són, que las institucions dels pobles, guardant la tradició, responguin á las necessitats d' avuy y preparin la millora de demá. La base de llibertat permet que 'ls interessos históríchs vagin evolucionant, sens las grans sacsejadas que ha produhit la compressió en que s' ha tingut moltas vegadas á las col·lectivitats y als individuos. Organisadas las societats baix la base

del particularisme, lo moment histórích actual fora constantment la resultant de las forsas productivas que en llur seno se manifestan y desenrotllan: fora sempre la transacció entre lo passat y lo futur, entre 'ls interessos que venen y 'ls que se ne van.

Dintre del amplissim concepte histórích que té format lo particularísme, pert tota sa malicia la pregunta que 's fa moltas vegadas al catalanisme regionalista, ó sigui ¿quina época de la historia de la nostra terra voldria restaurar?

En vers y en prosa s' ha dit moltas vegadas que «lo que volem es ser lo que fórem,» y de la falsa interpretació d' aquestos desitjos naix aquella pregunta, de que abusan los nostres contraris, y que arriba á perturbar á molts regionalistas que no han estndiat prou la materia. Després de las explicacions que acabem de donar, la resposta es senzillissima.

Volem ser lo que fórem, pero no ressuscitar res que no sigui propi dels nostres temps. Volem que Catalunya recobri la personalitat que en altras épocas tenia, pero pera fer d'ella l' us que 'ns aconsellin las circunstancias en que 's troba avuy lo nostre poble. No volem fer una restauració purament arqueológica, siuo que de tot lo que tinguérem aprofitarem sóls lo que pugui sernos de utilitat actual. Volem Corts catalanas, pero no las Corts de la edat mitjana ni las de la época en que las va enterrar en las runas de Barcelona l'exércit del primer Borbón. De llur organisació antigua, veurem lo que es aplicable á las Corts d' avuy, y lo mateix farém ab lo Consell de Cent y demés institucions que tan bé esqueyan á la nostra terra. A la organisació particularista de Catalunya quan hagi recobrat sos drets, hi aplicarem l' amplissim criteri histórích que acabem d'explicar en lo present capitol. Ni volem tornar al sigle quinze, ni molt menys al any vuit del que encara corre, ni volém saltar tampoch al sigle vint. La nostra aspiració es

viure en los temps que'ns té destinats la naturalesa, aprofitant las ensenyansas que 'ns van deixar com patrimoni los nostres passats quan savian ser lliures, millorantlo ab lo nostre travall y ab las nostras llums, á fi de deixarlo aumentat als nostres fills, que á llur torn lo millorarán pera las generacions que darrera d' ells vinguin, contribuhint entre tots á fer envejable la historia de la nostra patria catalana.

PART TERCERA

SOLUCIONS PRACTICAS.

CAPITOL I.

SOLUCIONS MONARQUICAS.

L' IMPERI BRITANICH.

Camí que seguirem en aquesta darrera part.--Classificació de las solucions particularistas. -Extensió del imperi británich.—Organisació del Estat metropolitá.—Bases de las llibertats británicas.—La *Common law* y la lley escrita reconeixen varietats.—Llegislació separada —Llegislació temporal.—Organisació colonial britanica.—Las Colonias propiament ditas tenen llegislatura especial.—Classificació d' aquestas Colonias.—Federalisme en algunas d' ellas.—Organisació federal del Canadá.—Resultats que dona.—Ressenya del moviment particularista en las Colonias británicas —La solució, en general, es incompleta.—Tracendencia del projecte de fer renaixer lo Parlament de Irlanda — Possibilitat de que porti á completar la solució per medi d' un Parlament general de atribucions reduhidas.

En aquesta darrera part hem d' ocuparnos de las diferents solucions prácticas á que pot arrivar lo particularisme en la organisació dels Estats. Pera darne una idea, recorrerem, encara que molt á la lleugera, las agrupacions nacionals que en una ó altra forma s' apartan del unitarisme y tenen institucions que 'ls donan més ó menys perfectament lo carácter de associacions d' Estats, passant luego á fer de las ensenyansas que del exámen se desprenguin, la aplicació que pugui servirnos pera la determinació de las aspiracions del catalanisme regionalista.

Disposant lo particularisme de la flexibilitat que hem demostrat en lo capítol VII de la part segona, las solucions á que dona lloch son extraordinariament variadas. Algunas s' apartan poch del unitarisme, y atras s' acostan molt á la se-

paració completa de las parts, essent en molts casos difícil decidir si l' element predominant es lo unitari ó lo particularista. Recordis, que en lo capítol VI de la meteixa part segona, hem fet notar que no s' ha presentat ni pot presentarse en la práctica un sol exemple de agrupació política basada purament en un sistema determinat. Adoptém, per tant, lo criteri de considerar particularistas totas las solucions políticas que reconeixen la existencia de cossos llegislatius separats, quals atribucions siguin limitadas per institucions que serveixin de llas d' unió entre las distintas parts que, dins de la agrupació nacional, exerceixin algunas de las atribucions caracteristicas de la soberania.

Las solucions particularistas, sigui lo que sigui lo grau de cohessió entre 'ls membres components del Estat general, y tant si s' han de compendre entre las Lligas ó Confederacions, com si se arrivan á formar veritables Estats compostos ó federatius, poden classificarse, atenent á la forma de llur gobern general, en monárquicas y republicanas. Quan al davant del poder del conjunt hi ha una sola persona inamovible é irresponsable, rey ó emperador, la solució es monárquica: quan los interessos generals son regits per molts, tant si forman una Dieta com si están organisats en Cámaras, essent temporals las autoritats executivas, la solució es republicana.

Notis be, que al fer aquesta classificació atenem sóls al poder general. Aixis, donchs, una Confederació que té al davant un rey ó emperador, no deixa de ser monárquica, encara que alguns de sos membres se regeixin republicanament, com succeheix en las ciutats lliures del Imperi alemany; ni deixaria de ser republicana aquella que, regit lo conjunt per molts, tingues entre sos components algun Estat monárquich. Fins al any 1857, la Confederació suissa va contar entre sos Cantons lo principat de Neuchatel, que dependia del rey de Prusia. La varietat es conseqüencia precisa del particularis-

me, y dins d' aquest sistema son possibles combinacions de tot género. Al passar revista als Estats que més ó menys reconeixen lo particularisme, farem notar las més generals y freqüents.

Y sens més preámbul emprenem la nostra tasca, comensant per l' exámen de las solucions monárquicas que existeixen.

La primera que 's presenta naturalment á la vista es la grandíssima agregació británica. L' imperi de la Gran Bretanya s' extén á totas las parts del món, y sumant las Colonias y la Metrópoli comprén una part importantíssima dels habitants de la terra. Res donará idéa de sa extensió com los següents datos estadístichs de son territori y dels habitants que'l poblan:

	Millas quadradas. (1)	Habitants.
L'Estat metrópoli, (Inglaterra, Irlanda, Escocia y Gales), conté.	121.115	36.400,000
Possessions de la India. . . .	1.558,254	260.000,000
Altras possessions de Llevant. .	30,000	7.000,000
Domini en Nort-América. . .	3 620,500	4.650,000
Domini en l' Australassia ú Oceania.	3.181,344	3.500,000
Possessions en la América meridional y central.	100,000	260,000
Islas en las Indias occidentals (América).	13.750	1.350,000
Possessions en Africa. . . .	270.000	2.350,000
Gibraltar, Malta y altras possessions en Europa.	120	175,000
Establiments y factorias.. . .	96,171	200,000
TOTALS. . .	8.991,254	315.885,000

(1) La milla lineal irglesa té 1609'30 metres, ó sigui més d' un kilómetre y mitj. La milla quadrada, per lo tant, passa de dos kilómetres y mitj quadrats.

Aquesta aglomeració, la més gran que fins ara s' ha lograt d' ensá que hi ha recorts históríchs, no forma pas un Estat compacte, sino que está regida de la manera més variada. Lo llas de unió es lo rey de la Gran Bretanya, emperador de la agregació, y las possessions y dominis, en general, no exerceixen altras atribucions de la soberanía que las del ordre interior. Lo Parlament de la metrópoli y l' emperador son los órgans per medi dels quals se manifesta l' imperi en sa vida exterior.

L' Estat metropolitá, format per la Gran Bretanya (Inglaterra, Escocia y Gales), y la Irlanda no está de fet unificat. Es l' exemple del régimen constitucional, y no té Constitució en lo sentit que acostuma darse aquesta paraula. Ab lo sigle dotze comensá lo período que 's podria anomenar de las Cartas, y en las que successivament se van anar donant y confirmant tenen llur origen las llibertats británicas. En lo sigle tretze (1265) van reunirse per primera vegada los diputats rurals al costat dels caballers dels comptats y dels ciutadans de las vilas, y la convocació de Parlaments va pendre formas definitivas y regulars en 1295. La base de organisació del Estat que llavoras va establirse, es la que subsisteix encara avuy dia, y las llibertats del pays han anat solidantse y completanse per Actes del Parlament. Entre aquestos, són célebres los de Petició de dret, (*Petition of right*), de 1627; lo de Declaració de Drets. (*Bill of rights*) de 1689, y lo de Establiment, (*Act of settlement*), de 1701. Ademes d' aquestos son de trascendencia extraordinaria l'Acte del *Habeas corpus (An act for the better securing the Liberty of the Subject and for Prevention of Imprisonments beyond the seas)*, de 1679; los de unió de Inglaterra y d' Escocia, de 1707, y de la Gran Bretanya é Irlanda, de 1800; lo de emancipació dels católichs, de 1829, y los diversos *Bills* de reforma electoral, extenent cada vegada més lo sufragi. Lo darrer d' aquestos *Bills*, y lo

que s' está discutint en los actuals moments pera retornar á Irlanda son Parlament y una bona part de sa autonomia, completarán la col-lecció de disposicions escritas en que se basa lo dret públich de la Gran Bretanya é Irlanda.

Mes, la base més forta de las llibertats británicas no es pas la lley escrita, sinó la consuetudinaria, que pren allí lo nom de *Common law*. Aquesta, com la defineix lo gran tractadista Blackstone, comprén no sols las costums generals ó lleys comunas propiament ditas, sino també las costums particulars de algunas regions, y fins las especials que s' observan sóls en determinats tribunals ó jurisdiccions (1), y s'aplica tant á las materias de dret privat com á las de dret públich. La costum, lo fet aquilatat per la experiencia, que 's demostra per las sentencias dels tribunals y las opinions dels jurisconsults, están tan encarnats en lo sistema jurídich anglo-saxó, que encara que 's codifiquin ó compilin las lleys escritas, no perden gens de llur vigor, sino que conservan tota la vitalitat. La *Common law* es la lley vivent, que paulatinament y per graus se va acomodant á las novas necessitats y condicions que 's presentan. No té la duresa inflexible de la lley escrita, y, manifestació constant de la conciencia pública, jamay se fa vella, y 's troba sempre en lo período de la virilitat. Una nació en que las més trascendentals garantías de la llibertat y de dret son fillas de la lley consuetudinaria y no de una Constitució escrita, per forsa ha de reconeixer lo principi de varietat.

Y en efecte, en l' Estat metropolitá de la Gran Bretanya é Irlanda, no hi ha unitat de llegislació, ni de tribunals, ni de adminstració. La manera de manifestarse la varietat es originalíssima. Un Parlament únich y que no reconeix cap fré

(1) *Commentaries on the Law of England*, per Sir William Blackstone.

legal; un Parlament del que s' ha dit que pot ferho tot, menys convertir un home en dona; un Parlament qual poder está secundat per un monarca que extén son imperi á la aglomeració més important que han creat may los homens, llegisla separadament pera cada una de las agrupacions que forman l' Estat metropolitá. Lo dret privat escrit ingles no s' aplica més que á la Inglaterra propiament dita, sens extendres al pays de Gales, á la Escocia ni á la Irlanda, que tenen lo seu dret especial. La *Common law* es també especial pera cada un d' aquestos paysos, y no sóls está circunscrita á llurs fronteras, sino que dintre d' ellas está subjecta á cent variacions locals. Per tal motiu, los Actes del Parlament son moltas vegadas aplicables sóls á una de las agrupacions que forman la nació metropolitana, en qual cas aixis ho declaran en un de llurs articles. Lo Parlament británich, lo més poderós de la terra, no 's dona de menys de llegislar no ja pera un dels antichs regnes, sino pera una sola ciutat, vila ó districte. En l' Estat metropolitá británich un poder únich produheix la varietat per medi de la llegislació separada.

Dintre meteix del Estat metropolitá dona la Gran Bretanya una altra forma al particnlarisme per medi de la llegislació temporal. «Per medi de la llegislació separada, com diu un autor dels que darrerament s' han ocupat de la materia, (1) remedia los inconvenients d' un error en l' espay: per medi de la llegislació temporal, tracta de atenuarlos en lo temps.» Las lleys que en la Gran Bretanya se subjectan á aquesta especie de novicitat ó proba, són bastants pera que cada any lo Parlament degui votar un Acte important, que no té mes objecte que prorogar las lleys qual terme expira (2), entre las quals s' hi trova la que conté la ordenansa del exércit, que,

(1) Leon Donnat: *La Politique experimentale*, capitol XXI.
(2) *An Act to continue various expiring laws.*

desde fa més de dos sigles, es presentada cada any al Parlament pera que la prorogui, y lo Parlament no la proroga may més que per un any. Si un any deixés de prorogarse la lley, que fins al auy 1879 va portar lo nom de *Mutiny act*, y que desde llavoras s' anomena *Army discipline act*, la corona de Inglaterra no podria tenir ni un soldat ni un oficial sobre las armas.

Pero tant bon punt com se surt del Estat metropolitá, lo particularisme té ja órgans propis pera manifestarse. La isla de Man y las normandas del Canal, *(Channel islands)* no són ja ordinariament gobernadas per las lleys del Parlament británich, sino que tenen llurs Cossos llegislatius especials. En la isla de Man, la llegislació es elaborada per duas Cámaras, composta la una del gobernador de la isla y dels membres del Consell nombrats per la corona británica, y l' altra de diputats designats per sufragi, ab la particularitat de que las donas caps de familia y propietarias d' inmobles gosan de dret eletoral. Las islas del Canal están divididas en dos grupos, en cada un dels quals lo poder llegislatiu es exercit per un Consell format en part per funcionaris y membres de la iglesia, y en part per delegats del poble. Lo Parlament británich no s' ocupa de res que sigui d' interés particular de cap d' aquestas islas. Sols las obligan las disposicions de carácter general pera tot l' imperi, y aquellas en que 'l Parlament diu expressament que han de obligarlas.

Si entrem á examinar la organisació colonial británica, la trobarem regulada per los principis més particularistas. Un Acte de 1865 defineix la Colonia dihent : « es tota possessió en la qual existeix una llegislatura, á excepció de la isla de Man y de las del Canal,» de quina definició se 'n deduheix innegablement, que avuy l' imperi británich es particularista per sistema.

Y en efecte, tots lo dominis y possessions en que hi predo-

mina l' element civilisat y no son fortalesas com Gibraltar, gosan de llegislació separada y de poder llegislatiu pera cuidar d' ella. Algunas possessions petitas ó poch colonisadas, com Ceylan, la Costa d' or, las islas Falkland, Fidji y algunas de las Antillas, Hong-kong, etc., etc., no tenen poder llegislatiu especial, pero si llegislació separada, de la que cuida la Metrópoli ab l' ajuda d' un Consell especial pera cada una d' ellas, nombrat per la corona. Respecte de alguna de aquestas possessions es de notar, que habentsels otorgat la potestat de tenir poder llegislatiu indígena, van renunciarlo al cap de pochs anys de proba, per trobarse incapassas de dirigirse á ellas meteixas: lo qual es eloqüentíssima mostra de que l' imperi británich ha entrat tant de plé en la via del particularisme, que no sóls sanciona, sinó que s' adelanta á las necessitats locals.

Las Colonias propiament ditas poden classificarse en los dos grupos següents:

1.er Colonias que posseheixen institucions representativas, pero sens gobern responsable, tenint la Metrópoli lo dret de *veto* llegislatiu y exercint vigilancia sobre tota la administració, y

2.on Colonias que posseheixen institucions representativas y gobern responsable, més ó menys vigilat per lo de la Metrópoli per medi de un gobernador.

De las Colonias de la primera classe, las unas tenen lo Parlament especial format per duas Cámaras: un Consell llegislatiu nombrat per la corona y una Assamblea d' elecció popular. Aixís están organisadas las Bahamas, las Bermudas y una de las islas del Vent, (la Barbada). Las altras tenen lo Parlament format per una sola Cámara, nombrada en part per elecció popular y en part per la corona. Tal es la organisació de la Australia occidental, de la Guayana, de Malta, de Natal, del poder federal de las Islas sota 'l Vent, y dels

poders particulars de duas d'aquestas islas, (la Antigua y la Dominica).

De las Colonias de la segona classe, las unas tenen la Cámara alta nombrada per la corona, y són: lo poder federal del Canadá, la nova Gales del Sud, la Nova-Zelanda, Queensland y Terranova. Las altras tenen la dita Cámara electiva, y són: la Australia meridional, la del Cap de Bona Esperansa, Tasmania y Victoria.

Per lo dit pot veures, que l' imperi británich está fonamentat sobre 'l particularisme, oferint al observador una riquesa de varietats que no té ni ha tingut jamay cap agrupació nacional. Tota part del imperi que sent necessitats especials, gosa de llegislació separada.

Y encara no 's detura en lo exposat lo particularisme británich, sinó que moltas de sas Colonias están divididas interiorment en varis Estats, formant no un tot unificat, sinó una agregació federal. Pera dar una idea d' aquestas organisacions pendrem per exemple lo Canadá.

Lo domini ó imperi *(dominion)* del Canadá es una federació que va comensar per la unió en 1867 de las provincias de Ontario, Quebec, Nova Escocia y Nou Brunswick, á la qual més tart s' han anat agregant voluntariament las de Manitoba, Colombia, Isla del Primer Eduard y tots los demés territoris británichs de la América del Nort, á excepció de Terra Nova.

La Constitució federal del Canadá está calcada sobre la inglesa y estableix, per lo tant, lo sistema representatiu y lo régimen parlamentari Lo poder llegislatiu té duas Cámaras. Lo Senat está format per personas elegidas per lo representant de la Corona d' entre las que reuneixen las circunstancias que marca la lley, y tenen propietats que valguin més de vint mil pessetas. Lo número normal de senadors es de 76. La Cámara dels Comuns ó popular se compón de represen-

tants elegits per sufragi universal, á rahó d' un per cada disset mil habitants. Pel cens de 1881, la Cámara dels Comuns comprén 213 diputats.

Lo poder executiu correspón al representaut de la corona ó gobernador general, que l' exerceix ab la ajuda de un Consell de tretze ministres *(conseil privé)*, que nombra y separa lliurement, pero acomodantse á las exigencias del régimen parlamentari.

Los Estats particulars ó provincias gosan dins de la federació de una gran autonomía. Al davant de cada un d' ells y nombrat per lo gobernador general, hi ha un tinent de gobernador, que exerceix lo poder executiu. La organisació del llegislatiu varia en cada provincia. En las de Ontario y de la Colombia británica hi ha una Cámara sola de 88 diputats; en la de Quebec hi ha duas Cámaras, la una de senadors vitalicis, nombrats per lo tinent de gobernador, y l' altra electiva; en las de Nou Brunswick, Nova Escocia y Manitoba hi ha un Consell llegislatiu y una Assamblea popular, y en la isla del Primpcep Eduard, las duas Cámaras són electivas.

La distribució de las atribucions llegislativas entre 'l poder federal y 'ls provincials, feta en l' Acte del Parlament británich de 20 Mars de 1867, que es la lley fonamental del Canadá, es tan práctica y encertada, que pot quasi donarse com exemple de organisació particularista. En dos sóls articles, (los 91 y 92), se detallan y classifican las principals atribucions que ha de tenir un gobern, y 's reparteixen taxativament. Als poders provincials se 'ls fa una bona part, puig que, entre moltas altras cosas, cada un d' ells cuida *exclusivament:* de contribucions y empréstits de la provincia;—de administrar sos bens, ab facultat pera vendre y empenyar;—de presons, hospitals y altres establiments benéfichs;—de las institucions municipals;—de travalls públichs d' interés local;—de la incorporació de las companyías provincials;—

de la propietat y dels drets civils dintre de la provincia;—de la administració de justicia dins de la meteixa, comprenentshi la creació, manteniment y organisació de tribunals pera la provincia, tenint jurisdicció civil y criminal;—del procediment;—de la sanció penal de totas las lleys sobre materias de competencia provincial per medi de multa, presó ó altres cástichs, y generalment de totas las materias de naturalesa purament local ó de dret privat en la provincia.

L' Acte que hem hagut de consultar pera extractar las ditas atribucions, ab tot y ser del Parlament británich, está oficialment redactat en llenguas francesa é inglesa. Aquesta circunstancia es deguda á que en lo meteix hi ha un article, lo 133, que traduhit literalment, diu: «En las Cámaras del Parlament del Canadá y en las de la llegislatura de la provincia de Quebec, l' ús de la llengua francesa ó de la llengua inglesa será facultatiu: pero, en la redacció dels arxius, actas y diaris respectius d' aqueixas Cámaras, l' ús de las duas llenguas será obligatori. En los alegats verbals ó escrits y en tots los actes de procediment davant dels tribunals del Canadá que s' establiran baix l' autoritat del present Acte, y dels de la provincia de Quebec, se podrá fer ús á voluntat de la una ó de l' altra d' aqueixas llenguas. Las actas del Parlament del Canadá y de la llegislatura de Quebec deurán ser impresas y publicadas en las duas llenguas.»

Ab una organisació política particularista tan encertada, no es d' estranyar que las Colonias del Canadá prosperin y avensin ab una energia que pasma. Situadas al costat meteix de la gran Confederació nort americana, no tenen enveja á sos membres ni desitjan entrarhi. Disfrutan ja de totas las ventatjas del particularisme, y 's troban bé tal com están.

Lo moviment particularista británich en lo referent á las Colonias va comensar l' any 1840, y la primera que va disfrutar de sas ventatjas fou la Barbada. En 1842, va exten-

dres lo sistema á Terranova; en 1848, á Natal; en 1849, á Malta; en 1850, al Cap de Bona Esperansa y á la Australia; en 1852, á la Nova Zelanda, etc., etc. Y es digne d' observarse en ellas, com la práctica confirma las teorias particularistas. Pel camí de la varietat caminan totas cap á la unió. Las varias Colonias del Canadá forman la Confederació que havem descrit; confederadas están las de las Islas sota 'l Vent desde 1871; las del Africa meridional no tardarán á confederarse, puig que haventne manifestat desitjos, ja en 1877 lo Parlament británich va adoptar un Acte que conté las bases de la unió (1), y las de la Australia están actualment fent una lliga comercial, que s' extendrá luego á altres objectes. Un dia ó altre será un fet la unió de totas las regions británicas, inclosas las islas metropolitanas, dintre de una gran agrupació particularista. Aquell dia, la civilisació general haurá guanyat la més trascendental victoria que contará fins llavoras la historia de la humanitat.

La solució particularista del imperi británich es avuy incompleta. Las Colonias gosan de una gran llibertat interior, pero en cambi no intervenen pera res en lo gobern general del imperi. En lo Parlament metropolitá hi tenen representació sóls los Estats de la metrópoli. Per fluixa que sigui la dependencia en que 's troban las Colonias, no deixan de ser dependents, y sens llur concurs se resolen las qüestions de carácter general que més ó menys las interessan. En rigor totas las parts del gran imperi tenen per únich llas de unió la corona, que á sa vegada está limitada pel Parlament. La organisació sóls se completará quan lo llas s' extengui á

(1) *An Act for the Union under one government of such of the south Africa Colonies and States as may agree thereto, and for the government of such Union, and for purposes connected therewith.* (Acte pera la Unió baix un gobern de totas aquellas Colonias y Estats del Africa meridional que hi convinguin, y pera lo gobern de tal Unió, y pera los objectes relacionats ab la meteixa). Aquest títol per si sol es tot un programa de llibertat práctica. Per tal motiu l' hem copiat y tradubit.

ferlas participar del poder llegislatiu general, reduhidas que siguin las atribucions d' aquest purament á las materias de interés comú.

Per fortuna, actualment s' está preparant un gran pas en aquest sentit. Lo projecte presentat per Mr. Gladstone, fent renaixer lo Parlament irlandés y reconeixent á Irlanda un grau avansat de autonomía, á pesar de haberho buscat per camins moltas vegadas reprobables, inevitablement ha de tenir conseqüencias trascendentalissimas. Pot ser ben bé que lo projecte actual no sigui aprobat de moment, en qual cas no fará més que retardarse. Si la opinió no está encara prou preparada, ho estará demá, y lo meteix projecte ó un altre de semblant será lley á pesar de tots los obstácles.

Renascut lo Parlament irlandés, no tardará á renaixer lo d' Escocia, ni á establirsen en lo pays de Gales y demés regions que tenen personalitat propia, inclosa tal vegada la aglomeració urbana de Lóndres, que es per sí sola una gran regió. Llavoras, per la forsa meteixa de las cosas, lo Parlament británich quedaria reduhit á ocuparse sóls de las materias d' interés general á tot l' imperi, y la conveniencia, sino la necessitat, l' obligarian á cridar á son seno á totas las Colonias en que hi predomina la civilisació de la rassa blanca. Aquell dia triunfaria al món lo sistema particularista, que gracias á la meteixa gent anglo-saxona fa ja un sigle que ha triunfat en lo continent americá.

Ningú extranyará, que al fer la ressenya de las solucions particularistas monárquicas, haguem comensat per l' imperi británich. Veritat es, que l'sistema no ha arrivat ni en la Metrópoli ni en lo conjunt de las Colonias á alcansar tot son desenrotllo, pero en llur terreno está sembrada la llavor de la que ha de naixer la planta de quins fruits s' aprofitarán tots los pobles.

Y no tardarán tant com podria témers á ser madurs. Lo

projecte particularista en pró de las llibertats irlandesas será la fita que marcará lo comens d' una nova época. Precindim de si 'l poble que directament s' aprofitará de la millora n'es ó no mereixedor; precindim de si té ó no condicions que 'l fassin digne de las simpatías de tots los cors generosos, y tirem un vel damunt de certs procediments qu' ha empleat. Pera nosaltres, al examinar la qüestió irlandesa, fem cas omís de la Irlanda y de son poble mísero y retrassat, y no hi veyem més que la tracendencia civilisadora de la solució á que ha donat lloch. Permétissens, donchs, que acabem lo present capítol descubrintnos davant de la figura venerable del eminent home d' Estat, á qui 'ls anys no han robat la energía, ni refredat l' amor á la llibertat. Saludem en Gladstone al precursor de la regeneració de las caducas societats europeas, á qui la historia reserva sens dupte un lloch al costat de Washington y d' aquells altres pochs, als qui 's pot dar ab tota la boca lo nom de benefactors de la humanitat y de impulsadors de la civilisació.

CAPITOL II.

SOLUCIONS MONARQUICAS.

ALEMANIA, AUSTRIA-HUNGRIA, SUECIA Y NORUEGA.

Membres de la Confederació germánica.—Organisació dels poders federals.—Distribució de las atribucions de la soberanía.—Tendencia del imperi.—Barreja d' elements.—Carácter feudal de la organisació.—Comparació del federalisme ab lo feudalisme.—Uns párrafos de *The Federalist*.

Antecedents legals del actual imperi austro-húngar.—Sólució per medi del dualisme.—L' imperi més que una Confederació es una Lliga.—Escás poder llegislatiu de las autoritats comunas á sas duas parts.—Varietat dins de cada una de aquestas.—Llibertats provincials.—Reconeixement de drets á las distintas rassas y llenguas.—Indicacions sobre la organisació interior de cada una de las parts del imperi.—Suecia y Noruega.—L' únich llas de unió es la corona.—Drets d' aquesta.—Inutilitat de las tentativas fetas pera estrenyer la unió.—Resum.

L' imperi alemany, per la Constitució de 16 de Abril de 1871, es una veritable Confederació. Los membres que la forman son los següents: los Estats de Prussia, Baviera, Saxonia, Würtemberg, Baden, Hesse, Mecklemburg-Schwerin, Saxonia-Weimar-Eisenach, Mecklemburg-Strelitz, Oldenburg, Brunswick-Luneburg, Saxonia-Meiningen, Saxonia-Altenburg, Saxonia-Coburg-Gotha, Anhalt, Schwarzburg-Rudolstadt, Schwarzburg-Sondershausen, Waldeck, Reuss (branca primogénita), Reuss (branca externa), Schaumburg-Lippe, Lippe, Lübeck, Brema, Hamburg, y lo territori imperial de Alsacia Lorena.

Aquestos vint y sis membres tenen organisació interior molt distinta. Los uns, com Prussia, Baviera, Würtemberg y

Saxonia, són monarquías constitucionals; altres, com Baden, Hesse, Mecklemburg-Schwerin, Saxona-Weimar-Eisenach, Mecklemburg-Strelitz y Oldemburg, son grans ducats; uns altres, com Brunswick-Luneburg, Saxonia-Meinnigen, Saxonia-Altenburg, Saxonia-Coburg-Gotha y Anhalt, son ducats; uns altres, com Schwarzburg-Sondernhausen, Schwarzburg-Rudolstadt, Waldeck, los dos Reuss, Schaumburg-Lippe, y Lippe, son principats; Lübeck, Brema y Hamburg son ciutats lliures, constituhidas interiorment en repúblicas, y la Alsacia-Lorena, com Territori. es gobernada directament per las autoritats del imperi, que tenen alli un llochtinent del emperador.

Las atribucions de la soberanía están distribuhidas entre lo poder federal y 'ls poders parculars dels Estats. Lo primer se compón dels órgans següents:

La potestat llegislativa s' exerceix per lo Consell federal, *(Bundesrath)*, y la Dieta del imperi, *(Reichstag)*, que tenen per regla general atribucions iguals, necessitantse las majorías d' una y altra Cámara pera tota lley imperial *(Art. 5, de la Constitució)*. Lo Consell federal se compón de representants de cada un dels Estats confederats, en número de 58, repartits desigualment entre aqueixos Estats, puig mentres que la Prussia té 17 vots, y la Babiera y la Saxonia sis cada una, disset d' aquells no disposan més que de un vot. Los vots dels representants de cada Estat han de donarse en un meteix sentit, ó sigui en lo que la majoría d' ells acordi. La *Reichstag* se compón avuy de prop de 400 diputats, elegits per sufragi universal y directe en votació secreta. En la *Reichstag* hi té representació la Alsacia-Lorena, que, segons la lley de 15 Juny de 1873, nombra 15 diputats, que junts ab tots los dels demés Estats confederats menys Prussia, no arrivan al número dels d' aquesta, que 'n nombra 236. La *Reichstag* es nombrada per tres anys, pero pot ser disolta

per decisió del Consell federal, ab lo consentiment del emperador. *(Títols III y V de la Constitució.)*

La presidencia (*prœsidium*) de la Confederació pertany al rey de Prussia, que porta lo nom de emperador de Alemania, desde lo 18 Janer de 1871, en qual dia fou coronat en Versailles, acceptant aixis l' acort de restablir l' imperi que havia pres la *Reichstag* lo dia 10 del Desembre anterior, havent sigut convocada extraordinariament al efecte. L' emperador representa l' imperi en sas relacions internacionals; declara la guerra ab lo consentiment del Consell federal, que necessita, á menys que'l territori ó las costas del imperi siguin objecte d' un atach; fa la pau, y estableix aliansas y tractats, debent, pera los que 's refereixin á objectes pertanyents al domini de la llegislació del imperi, obtenir lo consentiment del Consell federal pera llur conclusió, y la aprobació de la *Reichstag* pera llur validés. L' emperador, además, promulga y publica las lleys del imperi, sens *veto* absolut ni suspensiu, y convoca, obra, proroga y tanca las reunions del Consell federal y de la *Reichstag*, podent lo primer ser convocat sens serho la segona, pero no podent serho aquesta sens que igualment ho sigui lo primer. La presidencia y direcció dels travalls del Consell federal corresponen al Canciller del imperi, que es de nombrament del emperador. (*Títol IV de la Constitució*).

Entre tots los Estats confederats hi ha un indigenat comú, es á dir, que qualsevol ciutada ó súbdit de un dels Estats té 'l dret de comportarse en qualsevol altre dels del imperi com sos ciutadans ó súbdits, debent obtenir igual protecció que aquestos, y podenthi exercir sa professió, obtenirhi empleos públichs, adquirirhi inmobles, guanyarhi los drets de burgesia, y ferhi las reclamacions en dret en iguals condicions que 'ls naturals. (*Art. 3.r de la Constitució.)*

En la distribució de las atribucions de la soberanía, lo

imperi va ferse ja la part del lleó al establir la Constitució, y després ha anat aumentántsela encara. En efecte, al poder federal, li corresponen avuy entre altras las següents: 1.ª Prescripcions relativas á la lliure circulació, al indigenat y al establiment dels ciutadans de un Estat de la Confederació en un altre... als passaports, á la policía dels extrangers, etcétera; 2.ª La llegislació de aduanas, comers é impostos aplicables á las necessitats del imperi. 3.ª Lo sistema de monedas, pesos y mesuras, y la fixació dels principis sobre la emissió de paper moneda garantit per valors mobles ó inmobles. 4.ª Las prescripcions generals sobre banchs. 5 y 6. La protecció de la propietat de las obras de l' esperit, y los privilegis d' invenció. 7.ª La protecció comuna del comers alemany al estranger y de la navegació alemanya y de son pabelló marítim, y la constitució de una representació consular comuna á tot l' imperi y pagada per aquest. 8.ª Los camins de ferro y las vias generals de comunicació estratégicas y comercials. 9.ª Prescripcions sobre navegació per cursos de aigua comuns á varis Estats, etc. 10.ª Correus y telégrafos, ab algunas restriccions respecte á Baviera y Würtemberg. 11ª Las prescripcions sobre la execució recíproca de las decisions en materia civil y sobre cumpliment de requisitorias d'Estat á Estat. 12.ª (Complement de l' anterior). 13.ª La llegislació comuna sobre lo *conjunt del dret civil, lo dret penal, y 'ls procediments.* 14.ª La organisació de l' exércit y marina del imperi. 15.ª Los reglaments referents á la medicina y veterinaria, y 16.ª Las prescripcions *sobre la prempsa y 'l dret de associació.* (*Títol II de la Constitució, y lley de 20 Desembre de 1873.*)

D' aquesta lleugera ressenya se 'n desprén, que la Confederació alemanya, més que á garantir los drets y llibertats individuals y corporatius en lo interior, y la independencia dels Estats en lo exterior, tendeix á establir un gran poder

basat en lo militarisme. Los títols de la Constitució referents á exércit y marina esborran tot dupte que pogués quedar en l' ánimo dels que los estudian. Totas las forsas vivas del pays quedan supeditadas á la organisació militar, y aquesta, aixís en temps de pau com en temps de guerra, está á las ordres del emperador (*Art. 63*), debentlas obehir sens condicions, y estant aquesta obligació compresa en lo jurament á la bandera (*Art. 64*).

Col-locats baix la pressió de la má de ferro del imperi ó Estat general, poca cosa queda als Estats particulars. Per llur fortuna, aquell no ha arrivat encara á fer ús de totas las atribucions que la Constitució li reconeix, y segueixen los darrers gosant de moltas de las que tenian avans de las grans victorias sobre Fransa, que van portar á tots los alemanys á voler estrenyer la unió, exposantlos á excedirse de la mida justa. Tal vegada, passat lo periódo del major enlluhernament, sabrán contenirse en la pendent, y purificant la organisació particularista, de la qual tenen ja establerta la base, se posarán en camí d' aprofitar totas sas ventatjas.

Mes, sigui com sigui, l' imperi alemany dista molt encara de ser un Estat unificat, y si no fós lo militarisme que 'l aixafa, estaria en disposició de ser una agregació de pobles lliures. Si s' examinessin las verdaderas causas de la prosperitat creixent que s' ha anat desenrrotllant desde fa alguns anys, sens dupte 's trobaria que una de las més importants no es altra que 'l particularisme, que imperfecte y tot, no pot deixar de produhir sos benéfichs efectes.

Per la lleugera ressenya que acabém de fer de la organisació del imperi alemany s' haurá vist, que es un Estat format per elements tant diferents en forma de gobern y en importancia, com la poderosa monarquía prussiana y la petita ciutat lliure de Lübeck. No es la unió de varias regions per lo llas personal d' un sol monarca, puig que molts dels membres

que la forman són verdaders Estats monárquichs ab un rey ó princep bereditari, qual poder está més ó menys limitat per institucions constitucionals. En la Confederació germánica, donchs, no sóls hi ha dos poders coexistint en los meteixos territoris y sobre iguals pobles, sino que hi ha princeps ó monarcas de dos graus, estant un d' ells col-locat en siti molt més alt que 'ls demés. Es real y verdaderament lo sacre imperi de la edat mitjana, restaurat y més ó menys acomodat á las necessitats é interessos nascuts de la vida moderna. Al dessota d' un emperador, qual poder suprem está limitat en sa extensió per una Constitució, y en son exercici per las atribucions d' un Consell federal y una Cámara popular, hi ha varis monarcas, princeps y duchs ab poder igualment limitat en sa extensió y en son exercici per las institucions constitucionals que al costat de cada un d' ells funcionan. La Confederació germánica es lo traspás entre 'l feudalisme y l' Estat compost dels nostres temps. Los Estats particulars representan las baronías: l' Estat general es lo meteix imperi que las enllassava dominantlas.

No 's cregui que al fer notar lo carácter baix certs punts de vista feudal de la Confederació germánica, pretenguem per aquesta sola circunstancia condempnarla. En un dels capítols anteriors, hem indicat que 'l feudalisme contenia algunas llavors de llibertat, y que 'n contenian moltas més las ciutats lliures, essent llástima que unas y altras no fossin aprofitadas, cultivantlas en lo terreno de las modernas societats, pera que poguessin grillar y produhir plantas fecundas. Això tal vegada intenta la organisació del imperi alemany, y no hem de precipitarnos en jutjar los fruits que podrá donar lo cultiu. De moment, veyem ja que 'l poder general ha guanyat en eficacia lo que ha perdut en extensió de atribucions y en la forma absoluta d' exercirlas. L' antich imperi, ab son poder absolut nominal, era impotent pera contenir als feu-

dataris, que destruhian llurs Estats y sacrificavan á llurs pobles en continuas guerras locals: lo modern imperi, ab menys poder nominal, té prou forsa pera contenir á tots sos membres en llur deber, y evita, per tant, los més desastrosos inconvenients del feudalisme. Lo mal d'aquest no consistia precisament en la divisió, com volen dir los unitaristas, sino en la ineficacia del llás que debia unir las varietats que la divisió produhía. Lo feudalisme, precisament, fou fill del temperament independent que caracterisava als pobles del nort, que varen invadir l' imperi romá; y 'ls mals qne va portar á Europa no eran efecte tant de sos propis defectes com de la poca cultura de la época en que va establirse.

Aixís es, donchs, que lo particularisme modern no ha de tenir cap inconvenient en veure son precedeut histórích en la organisació feudal, de la meteixa manera que 'l centralisme que més vol alabarse de progressiu y democrátich, no posa cap reparo en confessar que es successor del absolutisme regi, que va formar las nacions grans que avuy se parteixen la Europa, ab tot y que la historia del absolutisme está tan plena de horrors y tacada de sanch com la del feudalisme.

Pot ser que la afirmació terminant que acabem de fer, espantará á molts, que no sabrán despendres las preocupacions que 'ls envoltan. Pera convensels de que no han de temer las acusacions que puguin dirigirlos los amichs del unitarisme, los dirém que la afirmació no es original nostra, sino que van ja ferla un sigle enrera lliberals tan ferms y republicans tan convensuts com los autors de *The Federalist*. Síguins permés traduhirne alguns párrafos, que no sóls comprobarán las nostras apreciacions, sino que donarán mostra del vigor de rahonament qne distingeix á aquella obra mestra del particularisme.

«Encara que l' antich sistema feudal, diu lo célebre Hamilton, no constitnhia Confederacions, en lo sentit estricte de la

paraula, participava, no obstant, de la naturalesa d' aquesta especie de associació. En lo feudalisme hi havia un cap comú, jefe ó soberá, quina autoritat s' extenia á tota la nació. Un número de vassalls subordinats ó feudataris, que tenian grans porcions de terreno subjectas á llur domini y numerosa colla de vassalls inferiors, que cultibavan la terra subenfeudada que possehian baix la obligació del homenatje, prestavan obediencia als senyors de quins dependian. Cada vassall principal era una especie de rey ó soberá dintre de son particular domini. Los resultats de tal situació eran una oposició continuada á la autoritat del soberá, y las conseqüents guerras entre 'ls grans barons ó jefes feudals que se destrossavan los uns als altres. Lo poder del cap de la nació era per regla general massa débil, tant pera conservar la pau pública com pera presservar al poble de cada baronía contra las opressions de son senyor inmediat. Aqueix período de la historia d' Europa es anomenat en termens enfátichs per los historiadors, «lo temps de la anarquía feudal...»

«Los Estats particulars en una Confederació poden ser perfectament comparats ab las baronías feudals, tenint, no obstant, en llur favor la ventatja de que, per las rabons exposadas, possehirán generalment la confiansa y bonavolensa dels pobles, y que ab sa ajuda podrán oposarse eficasment á las extralimitacions é invasions del gobern general de la nació. Y 'ls resultats serán bons, si las distintas parts no poden arrivar á destruhir la llegítima y necessaria autoritat del conjunt. Los punts de semblansa entre lo federalisme y 'l feudalisme consisteixen en la rivalitat de dos poders, y en la concentració d' una gran part de la forsa de la comunitat en depositarías particulars, estant en ellas á la disposició en uns casos de las individualitats, y en altres, á la de la comunitat política.» (1)

(1) *The Federalist;* número XVII, redactat per Hamilton.

Deixem, donchs, que la Confederació germánica vagi fent son camí, y seguim ab interés los esforsos que está fent pera modernisar lo feudalisme. Lo temps dirá si las llavors de llibertat que aquest contenia, arrivarán á convertirse en plantas que donguin fruits abundants y saborosos.

Després d' haber fixat la vista en l' imperi germánich, hem de dirigirla al autro-húngar, que 's basa també en una organisació no unitaria.

Comensem per condensar los antecedents legals de la situació actual d' aquest imperi.

La Pracmática sanció de 19 de Abril de 1713, aprobada unanimement per la Diéta húngara en 1723, va arrivar á ser lley fonamental, comuna als paysos húngars y austriachs. Aqueix acte important fixava las reglas pera la successió al trono y proclamava la unió indisoluble de tots los Estats reunits haix la corona de Habsburg.

Mes, aquesta unió va conservar durant molt temps un caràcter purament personal, puig que cada provincia de la monarquía tenia sa Constitució propia y sa organisació política independent. La Hungría gosava d'un régimen veritablement representatiu, fundat en institucions seculars, cuidadosament conservadas, mentres que 'ls altres paysos subjectes á la dominació de la casa d' Austria no tenian més que Diétas locals, que 'l gobern imperial va anar deixant de convocar de mica en mica, substituhint per tot arréu las vellas Constitucions per son poder absolut y centralisador.

La Patent de Agost de 1804, per la qual l' emperador de Alemania va pendre lo títol d' emperador de Austria, va consolidar lo llas que unia 'ls Estats hereditaris húngars y los paysos de la corona de Sant Esteve baix lo ceptre de la casa de Habsburg, pero no va modificar la existencia autónoma de las duas grans fraccions del imperi.

La agitació que 's va produhir en tot Europa en 1848 fou

la senyal de reformas constitucionals de gran tracendencia en l' imperi de que 'ns ocupem. La Patent de 25 Abril de 1848 va promulgar una Constitució pera las provincias austríacas y slavas; mes, aquesta Constitució, imitada de la Carta de Bélgica, va quedar sens efecte, puig que una nova Patent, expedida en 15 del mes de Maig següent, va convocar una Constituyent al efecte de ocuparse de la revisió y reforma de la Constitució promulgada.

Los travalls de la Assamblea constituyent no van donar cap resultat, puig que l' emperador la va disoldre en Mars del any 1849, expedint al meteix temps una nova Patent, per medi de la que va promulgar una Constitució otorgada, atentatoria á la autonomía húngara. Aquesta Constitució incorporava la Hungría al conjunt del imperi, destruhía lo llas que la unia ab la Croacia, y no conservava la Constitució húngara sino com Estatut provincial. Tot seguit van publicarse una munió d' ordenansas sobre las Constitucions provincials, que no tenian altre objecte que ajudar al ensaig que 's feya d' un gobern constitucional centralisat.

L' ensaig va durar poch temps. Una ordre del ministeri imperial, dictada en Agost de 1851, va sometre la Constitució otorgada al examen del Consell de ministres y del del imperi. Lo resultat del examen fou, declarar que la Constitució no era aplicable, y una Patent de 31 de Desembre del meteix any va declararla pura y senzillament abrogada. L' imperi austríach va tornar á ser una monarquía absoluta.

Fins á l' any 1860 no va tornar á entrarse en la via de las reformas constitucionals. Una Patent del 5 de Mars de dit any va reorganisar lo Consell del Imperi (*Reichsrath*), introduhinthi alguns membres de las representacions provincials, elegits per l' emperador d' entre 'ls noms que se li presentavan en llistas. Una Assamblea preparatoria, reunida durant lo mes de Maig, va sometre proposicions de reforma de las

institucions locals y generals al trono, y aquest va anunciar en un Manifest, publicat lo dia 20 de Octubre, que las prenia en consideració. Un Diploma, expedit aquest meteix dia, y que es trascendental en la historia constitucional del imperi, va establir las bases de las reformas, creant un Parlament central, *(Reichsrath)*, pera 'ls assumptos comuns á tot l'imperi, y donant atribucions á las Assambleas provincials (*Landtag*) pera resoldre totas las demés qüestions.

Aquestas reformas no devian satisfer las pretensions de las distintas nacionalitats del imperi. Algunas d' aquestas, y especialment la Hungría, van veure en ellas un atach á llurs tradicions de autonomía, y van abstenirse d' enviar llurs diputats al *Reichsrath*. La Diéta húngara, convocada lo 2 de Abril de 1861, va protestar contra la nova organisació, refusant reconeixer lo Parlament central. Un Rescripte imperial va pronunciar la disolució de la Diéta.

Lo conflicte durá fins l' any 1865. Un Manifest y una Patent del 20 de Setembre van obrir la porta á la conciliació, suspenent la lley fonamental, y sometentla á la deliberació de las Assambleas de Hungría y de Croacia. La Diéta húngara va admetre lo principi de una llegislació y de una administració comunas pera 'ls negocis que interessessin al conjunt del imperi. Quan lo terreno va semblar prou preparat pera la conciliació entre las duas parts d' aqueix, una patent del primer de Janer de 1867 va convocar en lo pays cisleithá ó austríach, una Assamblea constituyent extraordinaria, que no va arrivar á funcionar, reunintse en cambi lo *Reischrath* ordinari, al qual varen ser somesos los projectes de reforma constitucional. Al meteix temps, l' emperador havia constituhit un ministeri húngar independent, fentse luego coronar rey de Hungría en 8 de Juny del meteix any.

Y va arrivarse al acort entre las duas grans fraccions del imperi baix la base del dualisme, fixada en duas lleys im-

portants, austríaca la una y húngara l' altra. La primera porta 'l títol de: «Lley relativa als negocis comnns á tots los payssos de la monarquía austríaca y á la manera de tractarlos,» y la segona lo de: «Lley relativa als objectes d' interés comú que existeixen entre 'ls payssos de la corona de Hungría y 'ls altres payssos subjectes á la soberania de S. M., y á la manera de tractarlos.» Una y altra lley son del any 1867.

A conseqüencía d' aquestas lleys, van reunirse delegacions del *Reischrath* austriach y de la Diéta húngara pera fixar las bases financieras y económicas del compromís, dant per resultat tres lleys, que son fonamentals del imperi, per més que sóls se promulguéssin ab carácter temporal, puig que sóls devian durar deu anys, ó sigui fins al 1877.

Desde llavoras, l' imperi de Austria va pendre la denominació de «Imperi de Austria-Hungria» y l' emperador usa lo títol de «Emperador de Austria y rey católich de Hungría.» La part austríaca, ó *Cisleithania*, se compón de las provincias germánicas-slavas, que avans se deyan payssos hereditaris: la part húngara, ó *Transleithania*, comprén tots los payssos de la corona de Sant Estebe.

Hem dit que 'ls compromisos sóls devian durar fins al any 1877, y en efecte, en aquesta fetxa degueren ser renovats. La renovació va ser laboriosa y difícil, més després de tres prórogas successivas va arrivarse á una intel-ligencia, que va traduhirse en set lleys austríacas y altras tantas húngaras corresponents, promulgadas en 27 de Juny de 1878. Totas aquestas lleys no s' ocupan més que d' arreglos financiers ó económichs, regulant las contribucions comunas, las aduanas de las duas fraccions del imperi, lo deute general, lo banch austro-húngar, y la explotació d'alguns serveys directes entre Trieste y las Indias orientals, prestats per la companyia de navegació del Lloyd anstro-hungar.

Per lo indicat pot veures, que l' imperi austro-hungar, més

que una Cenfederació ó Estat compost, es una Lliga entre duas nacions, unidas per lo llas personal d' un monarca. En efecte, cada una de las duas parts del imperi gosa de autonomía completa pera la gestió de sos assumptos interiors, tenint Parlaments y ministeris distiuts. Sóls son considerats assumptos comuns, los diplomátichs, l' exércit, la marina y los gastos del imperi.

Y aquestos assumptos comuns están encara subjectes á moltas restriccions y desconfiansas. Dels assumptos extrangers, los tractats internacionals necessitan l' aprobació dels Parlaments de cada una de las duas parts del imperi, en tots los casos en que las Constitucions respectivas ho exigeixin. En lo referent al exércit y marina de guerra, lo poder comú está excluhit de votar lo contingent; de la llegislació sobre la manera de cumplirse lo servey militar; de pendre disposicions relativas al repartiment local y al sosteniment de l'exércit, y de reglamentar la condició civil dels militars y llurs drets en lo que no afecta al servey (*Lley cisleithana de 21 Desembre de 1867, y transleithana corresponent.)*

L' escás poder llegislatiu de que gosa l' imperi en los assumptos comuns, es exercit per delegacions de las llegislaturas de las duas nacions que'l forman, convocadas per l'emperador y rey. Las duas delegacions acostuman deliberar separadament, y 's comunican mutuament llurs decisions y los motius en que las fundan. En aquestas comunicacions, cada delegació usa la llengua del seu pays, pero deu acompanyarhi una traducció en la del altre. Empero, cada delegació té 'l dret de proposar que una qüestió sigui resolta en comú, y tal proposició no pot ser refusada per l' altra delegació després d' haverse cambiat tres comunicacions per escrit sens arrivar á entendres. Los dos presidents fixan de comú acort lo siti y 'l dia de la reunió de las duas delegacions en comú, y la presidencia correspon per torn á cada un d' ells,

Pera poder acordar, la Assamblea comuna ha de reunir al menys los dos tersos dels membres de cada delegació. Las decisions son presas per majoria absoluta de vots, y en lo cas de que una de las duas delegacions tingui més membres presents que l' altra, la igualtat de forsas se restableix per medi de las abstencions que siguin necessarias entre'ls membres de la delegació més numerosa. La sort designa als que deuhen abstenirse. (*Articles 6 y següents de la avans citada lley cisleithana y corresponents de la trantleithana.*)

Pera l' administració dels negocis comuns, hi ha un ministeri comú responsable, al qual está prohibit dirigir al meteix temps la administració dels assumptos particulars de cada una de las parts del imperi. Las disposicions referents á la direcció y organisació interior del exércit de tot l' imperi corresponen exclussivament al emperador. (*Art. 5 de dita lley austriaca y corresponent de la húngara.*)

Lo dualisme es tan marcat entre las duas parts del imperi, que l' emperador té sobre cada una d' ellas las potestats que li confian las respectivas lleys fonamentals. Ni 'l títol es comú, puig que si s' anomena emperador de Austria, no es més que rey de Hungria.

Dintre de cada una de las duas nacions no hi ha tampoch unitat. A l' Austria, desde l' any 1815, en que va comensar la reacció contra la centralisació absorvent que s' havia anat establint sobre las ruinas de las antiguas Constitucions particulars de las diversas regions, van anarse reconstituhint los Estats provincials, donantse Estatuts al Tirol, á la Galitzia, á Salzburg, etc. Després de varias reformas parcials, y de las tentativas fetas en la Constitució de 1849, que no va arrivar á regir, lo Diploma imperial de Octubre de 1860 va restablir definitivament las *Landtag* provincials, al meteix temps que creava un Parlament general pera tota la nació. Cada regió va tenir llavoras sa Constitució especial, (*Landes-*

ordnung), y sa lley electoral *(Landtags-Wahlordnung)*. Las regions reconegudas foren quinze, basantse generalment la divisió en los interessos históríchs. Sis lleys fonamentals, *(Staatsgrundgesetze)*, promulgadas en 1867, van completar la organisació de las regions austriacas, havent luego sigut modificadas per las lleys electorals de 1873, alguns de quals articles han sigut alterats en 1882.

Pera donar idea de la organisació interior de la part austríaca del imperi, traduhirem l' article 19 de la lley constitucional de 1867, «Sobre 'ls drets generals dels ciutadans en los regnes y payssos representats en lo *Reichsrath*.» Diu aixís:

«Tots los pobles del Estat provenients de rassas diversas són iguals en drets. Cada rassa té 'l dret inviolable de mantenir y cultivar sa nacionalitat y sa llengua.»

«L' Estat reconeix á totas las llenguas en ús en los payssos de la monarquía, un dret igual á ser empleadas en las escolas, en l' exercici de las funcions y en los diversos actes de la vida pública. En los payssos habitats per poblacions pertanyents á més de una rassa, los establiments de instrucció pública deuhen estar organisats de tal manera, que cada hu, sens ser obligat á apendre una segona llengua, pugui rebre en la propia los elements necessaris á sa instrucció.»

Las Constitucions provincials reconeixen á cada regió atribucions que passan de la descentralisació administrativa. Las *Landtag*, ó assambleas regionals, son en certas materias cossos veritablement llegislatius. Vegis, per exemple, com comensa lo «Estatut provincial» pera la regió que porta lo nom de «Arxiducat de Austria.» «Lo Arxiducat, diu l' article 1.r, es representat per la *Landtag* en tot lo que correspón als interessos particulars del pays». La *Landtag* d' aquesta regió se compón de 68 membres, dels quals uns pochs ho són per dret propi, y 'ls restants elegits, per classes ó corporacions, ó per districtes.

En la monarquía húngara hi ha tantas varietats com en lo imperi austriach. La divisió més important es entre 'ls paysos que forman la Hungria propiament dita y 'ls de la Croacia, Slavonia y Dalmacia. Per un compromís polítich entre uns y altres paysos, s'establí en 1868 la forma de tractar los assumptos comuns, á qual efecte tots tenen participació en la Dieta general de Hungria, que 's reuneix á Pest.

A Hungria, com á la Gran Bretanya, no s' ha escrit may la Constitució, formant un tot. Una série de lleys y disposicions históricas, que comensan en lo «Contracte de sanch,» del qual no 's coneix lo text y se 'n tenen sóls noticias per l' análissis que 'n fan los cronistàs, y acaban en las lleys que actualment se dictan ab lo carácter de fonamentals, forman lo dret constitucional del pays. Lo document més antich que se conserva, es «La Butlla d' or,» del rey Andreu II, del any 1222. Aquest document es molt comparable á la *Magna Charta* inglesa, y en sos 31 articles s' estableixen los drets y privilegis que tenia la aristocracia. Moltas de sas disposicions no són avuy aplicables, pero en son conjunt fixa encara los principis directius de las llibertats húngaras.

Al ocuparnos del imperi austro-hungar en general, hem vist las diversas vicicituts constitucionals per las que ha passat la Hungria. Son ben coneguts los esforsos fets per aquesta nació pera mantenir sa autonomia, y las terribles guerras ab que l' ha defensada. La que va esclatar á conseqüencia de las reformas constitucionals centralisadoras votadas per la Dieta y sancionadas per l' emperador, va portar á la Hungria á proclamar sa independencia y á establir un gobern republicá. Vensuda luego per lo gobern imperial, ajudat per las armas russas, va quedar subjecta durant una vintena d' anys al absolutisme, sens que per això s' ofegués la resistencia més ó menys oberta. Sóls lográ restablir la pau lo sistema dualista, establert per la série de lleys promul-

gadas en 1867, y completat per la coronació del emperador com rey de Hungria, de quins fets havem ja parlat.

Per tot lo exposat se veu ben clar, que l' imperi austro-húngar no forma un Estat compost, ni tan sóls una Confederació d' Estats. Lo conjunt té sóls una organisació rudimentaria, que no pot considerarse sinó com un *modus vivendi* entre duas nacionalitats, que á llur vegada forman duas Confederacions imperfectas. Aixís y tot, no obstant, la existencia y sosteniment del imperi, ab sa varietat y diversitat de rassas, de lleys, de costums, de llenguas, etc., etc., es proba patent de la virtualitat poderosa del particularisme. Fins quan se l' aplica tan imperfectament com en l' imperi de que 'ns ocupem, porta la tranquilitat y la pau á elements que d' altra manera 's destrossarian entre ells, y 'ls permet formar una agregació nacional, que, ademés de viure y prosperar, pot influhir en los destins d' Europa, tenint lloch entre las grans potencias.

Pochs párrafos dedicarem á la solució que representa la unió de Suecia y Noruega, que están encara molt menys enllassadas que Austria y Hungria. L' Acte de unió, que data del 6 de Agost de 1815, no estableix entre 'ls dos regnes altras relacions que las que fa precisas lo fet de ser regidas per un meteix monarca. Aixis es, que l' Acte de unió se refereix á pocas cosas més que á fixar las reglas de successió á la corona, las d' elegir nova dinastía en lo cas de que se extingís la regnant, y las de regir los dos regnes durant las menorias dels reys. Tots los punts d' enllás entre 'ls dos regnes se reduheixen als drets que té 'l rey comú á convocar las tropas d' un y altre; á declarar la guerra y fer la pau; á contractar y rompre aliansas, y á enviar y rebre agents diplomátichs (*Art. 4 de l' Acte de unió.*)

Pera declarar la guerra, lo rey ha de comunicar sas intencions als goberns dels dos regnes, y reunir al ministre de

Estat y concellers d' Estat noruechs ab los de Suecia, formant Consell d' Estat extraordinari, á fi de que li donguin parer avans de pendre resolució definitiva. En aquestos casos, los representants de Noruega deuhen rebre instruccions de llurs companys de gobern que no formin part del Consell extraordinari, á menys que la urgencia del assumpto no dongui temps pera la consulta. (*Art. 5 de la dita Acta.*)

En distintas ocasions, s' ha intentat fer més íntima la unió entre 'ls dos regnes, pero no s' ha arrivat á conseguirho. Totas las proposicions presentadas per la Suecia han sigut rebutjadas per la Cámara de Noruega, (*Storthing*), que ha temut sempre que, accedinthi, posava á son pays en lo camí de ser engolit per la Suecia, que es més poderosa y poblada.

Ab lo dit donem per terminada la ressenya de las solucions prácticas particularistas dins de la forma monárquica. Desde la unió merament personal entre Suecia y Noruega, per medi d' un rey comú, fins á la organisació quasi unitaria del imperi alemany, y la llegislació separada que emplea la Gran Bretanya pera 'ls Estats metropolitants, hi ha prou matisos pera acomodar lo sistema á tots los temps y á tots los interessos. Cap de las solucions monárquicas ha alcansat fins ara lo grau de perfecció del genuhí Estat compost, tal com n' hem exposat la teoría: mes, aixó no vol dir, que no pugui arrivarhi. Induptablement, no hi ha cap inconvenient invensible que s' hi oposi, y lo meteix que han lograt los Estats Units, baix la direcció d' un president temporal, podria realisar una altra Confederació dins del sistema constitucional, coronat per un emperador ó monarca.

CAPITOL III.

SOLUCIONS REPUBLICANAS.

LOS ESTATS UNITS DE AMERICA:

Resum de la historia constitucional del Estats Units fins á llur organisació definitiva.—Lliga, Confederació y Estat compost.—Distribució de atribucions.—Conformitat de la Constitució ab la teoría particularista.—Divisió del poder federal en tres brancas.—Poder llegislatiu.—Formació del Congrés.—Poder executiu.—Elecció del President.—Poder judicial.—Independencia y enllas dels tres poders.—Impossibilitat del parlamentarisme.—Alta missió conservadora del Tribunal federal.—Organisació interior dels Estats particulars,—Poders llegislatiu, executiu y judicial.—Decentralisació dintre de cada Estat.—Objectes capitals de la Unió americana.—Son vigor pera cumplirlos.

Si volguéssim estudiar á fons la organisació particularista tal com l' han desenrotllada las duas Confederacions republicanas que solen ser presentadas com exemple del sistema; hauríam d' omplir volums. Tots los problemas que 's poden presentar, aixís en la distribució de atribucions, com en la forma d' organisar los poders y las autoritats que 'ls representan, com en la intervenció del poble en lo gobern general y en los locals, etc., etc.; han sigut estudiats científicament, y quasi tots ells han obtingut resolució legal. La bibliografía tant sóls dels tractadistas americans y suissos, ocuparia centenars de páginas. La jurisprudencia constitucional sentada pel Tribunal Suprem en los Estats Units y en Suissa, per la Dieta primer y més tart per las autoritats

federals que han vingut á substituhirla omple tomos en número suficient pera formar una gran biblioteca.

Nos reduhirem, donchs, á fer algunas indicacions generals, remetent als lectors que vulguiu tenir algunas més noticias, á una obreta que acabem de publicar, comparant la organisació de la Confederació suissa ab la de la Unió americana. (1) A aquesta destinem lo present capítol.

Los Estats Units de América van comensar la vida de nació fa poch més d' un sigle. Lo dia 4 de Juliol de 1776, las fins llavoras Colonias británicas van proclamar llur independencia per medi de la «Declaració» de que 'ns hem ocupat per incidencia en la primera part d' aquest llibre, y los tretze Estats que van firmarla han aumentat en número fins al punt de ser ja avuy trenta vuit, ademés de nou Territoris que no tardarán á convertirse també en Estats. La creixensa de aquesta Confederació es la més portentosa que 'ns presenta la historia. Quan va ferse lo primer empadronament, en 1790, sa població total era de 3.929,215 ánimas, y en lo darrer, verificat l' any 1880, ha sigut ja de 50.155,783. Los quatre milions escassos han aumentat en la proporció increible de hu á tretze en l' espay de noranta anys.

Y aquesta creixensa no s' ha repartit per igual entre tots los membres de la Confederació, per lo qual en alguns d'ells ha sigut més gran encara. Serveixin d' exemple, l' Estat de California, que cedit als Estats Units per Méxich en 1848, al ferse l' empadronament de 1850, tenia sóls 92,597 habitants, y en trenta anys ha pujat á 864,694, y lo Territori de Dacota, que havent comensat á figurar en lo cens de 1860 ab 4,837 ánimas, va donarne 135,177 en lo de 1880.

Pera dar idea de com se forman las grans ciutats en los

(1) *La Confederación suiza y la Unión americana.* Estudio político comparativo, por V. Almirall.

Estats Units, nos bastará recordar los coneguts datos del moviment de la població de Chicago. Avans del 1830, lo siti en que está col-locada la metrópoli del interior de América, no tenia encara pobladors europeus. En aqueix any van edificarse las primeras casas ó barracas, y 'ls 70 habitants que formaren lo centre de la futura població, van convertirse en 4,853, en 1840; en 29,963, en 1850; en 112,172, en 1860, y en 298,977, en 1870. Al ferse lo darrer cens, en 1880, la població de Chicago havia ja passat del mitj milió, puig que contava 503,185 ánimas.

En quant á organisació política, los Estats Units no van arrivar de cop y volta á la que avuy tenen. Durant la guerra de la independencia de las Colonias, cada una d' aquestas tenia sa administració especial; se considerava independent, y com á tal obrava, en quan lograva tenir son territori lliure de las tropas inglesas. La necessitat de reunir las forsas de totas las Colonias alsadas en armas, aixís pera l'atach com pera la defensa, va portarlas á seguir la costum que ja tenian de reunirse en Congrés, y un d' aquestos Congressos fou lo que va publicar la «Declaració de independencia». En tal situació, las Colonias unidas no passavan de formar una «Lliga d' Estats independents,» ab l' únich y exclussiu objecte de provehir á la defensa comuna contra las forsas enemigas.

Prompte van veure los nous Estats, que 'l llas que 'ls unia era massa fluix, y al cap de dos anys de la «Declaració» van convertir la «Lliga» en «Confederació.» En 1778, los tretze Estats avans Colonias formaren una aliansa perpétua, que formularen en 13 capítols, ab lo nom de «Articles de Confederació y perpétua unió entre los Estats de New Hamshire, Massachussetts, etc., etc.

Aquestos articles van resultar luego insuficients, cayent en descrédit davant de la opinió il-lustrada del pays. La Confe-

deració tenia en veritat lo seu órgan, ó representant del conjunt, en lo Congrés; pero aquest no disposava de medis pera fer cumplir sas decisions, y dependia, per lo tant, de la bona ó mala voluntat de las autoritats de cada Estat particular. La falta de atribucions executivas y judicials deixava al poder llegislatiu general reduhit á la impotencia.

Mes, si la opinió del pays s' anava pronunciant cada dia més en pró d' una unió més estreta, la empresa era difícil de ser portada á efecte. Segons l' article 13 dels de la Confederació, no podia ferse en aquesta cap modificació ni esmena si no 's posava d' acort lo Congrés, y no venian luego á confirmar la decisió las llegislaturas particulars de cada un dels Estats units. Llavoras van comensar ja á dibuixarse los dos partits, dels quals l' un, dirigit per Hamilton y patrocinat per Washington, aspirava á convertir la Confederació en un veritable Estat compost ó federatiu, y l' altre, en lo que figurava Jefferson, defensant exageradament la independencia dels Estats, y volent convertir á cada un d' aquestos en una república tallada pel patró que més endavant va adoptar la francesa, se negava á tot lo que pogués constituhir una unió més perfecta.

La necessitat va imposar lo triunfo dels federalistas. A principis de 1787, va reunirse á Filadelfia la Convenció que devia dar als Estats Units la Constitució que 'ls regeix avuy encara, y baix la presidencia de Washington va deixar acabat son travall avans de terminar l' any. La nova Constitució va ser firmada lo dia 17 de Setembre.

A copia de constancia y de concessions recíprocas, los honrats patriotas que formavan la Convenció havian arrivat á conseguir la unanimitat de las representacions dels Estats, pero aquest no era sinó 'l primer pas. Faltava la ratificació de la Constitució per las llegislaturas particulars de nou d' aqueixos, puig la Constitució no podia entrar en vigor

fins que arrivés á tal número lo dels membres de la Confederació que la haguessin acceptada. Eran, donchs, necessarias tretze discussions y al menys nou votacions en altres tants Cossos deliberants.

Llavoras van comensar los travalls actius dels federalistas, distinguintse entre tots Hamilton, Madison y Jay, que van dar á llum los 85 articles que forman la col-lecció de *The Federalist*, publicant lo primer en 27 d' Octubre de 1787. En los cossos deliberants de cada un dels Estats se multiplicaren los amichs de la nova organisació que 's projectava, y llurs esforsos foren recompensats ab l' éxit més complet. En Juliol de 1788, al adoptar la Virginia la Constitució, essent ja onze los Estats que la havian ratificat, va declararse en vigor, y procedirse á la votació del Congrés y á la elecció del President. Lo dia 4 de Mars de 1789, va reunirse lo primer Congrés, y 'l Senat va proclamar que Washington habia sigut elegit primer President, quedant aixis organisat lo sistema federal en l' Estat compost dels Estats Units de América. ¡Notable coincidencia! Al meteix any y quasi al meteix dia en que la gran Confederació americana terminava son gloriosíssim periodo de lluyta y de organisació per medi de la Constitució més lliure y més sólida que s' ha conegut fins ara, comensava á Fransa aquella série de convulsions, que devian extendres á tot lo continent d' Europa, bessar la sanch á rius, y acabar sens haver encertat la solució definitiva. La revolució americana va inspirarse en lo particularisme y va ser fecunda: la francesa, exaltada pels somnis de igualtat y de uniformitat, no-ha lograt res més que sustreure á las nacions de una tiranía pera ferlas caure en una altra, suplint de fet l' absolutisme dels reys per l' autoritarisme no menys absolut de unas Cámaras burocráticas.

La organisació americana es avuy lo tipo del Estat compost. Comensa per la distribució de las atribucions de la

soberanía entre 'l conjunt y 'ls membres que 'l forman, y la fa de la manera més rahonada. «Las facultats no delegadas á la Unió, diu l' article deu de las adicions ó esmenas, ni prohibidas per la Constitució als Estats, se reservan á aquestos ó al poble respectivament.»

La base del Estat compost, ó sigui la divisió de la soberanía, está escrupolosament guardada. L' Estat particular la té originaria, y conserva totas las atribucions de que no 's desprén. Lo conjunt no es més que 'l gerent de la associació, y té sóls las que se li delegan. Anem á veure quinas són aquestas, y sabrem quinas cada Estat se reserva, que són totas las no delegadas.

En primer lloch, se delegan al conjunt totas las necessarias pera la vida exterior de la Unió. Las nacions extrangeras que ab ella tractan, ignoran diplomáticament las varietats interiors. La Unió cuida de la guerra y de la pau. Arma exércits y manté esquadras; crida al servey actiu general á las milicias de cada Estat; fa aliansas y tractats; nombra embaixadors y reb los de altras nacions; imposa y recauda las contribucions generals, y pren diners á empenyo sobre 'l crédit dels Estats Units. En aquest punt, donchs, la Constitució 's conforma perfectament ab la teoria del Estat compost, exposada en la segona part d' aquest llibre.

En segón lloch, se li concedeixen totas las atribucions convenients pera garantir las llibertats individuals y corporativas. Tots los Estats particulars han de constituhirse en forma republicana, y lo conjunt se la garantisa. Garantisa, ademés, als ciutadans las llibertats consignadas en la Constitució, no en la forma declamatoria de las de la escola francesa, sino en forma per regla general negativa. Moltas llibertats americanas naixen de limitacions imposadas, no als ciutadans, sino als poders.

En tercer lloch, se n' hi concedeixen algunas pera aumen-

tar lo benestar general. Lo conjunt, ó siguin las autoritats generals, regulan lo comers interior y exterior; fixan la lley de la moneda y la encunyan; donan lo tipo de pesos y mesuras; estableixen casas de correus y vias de comunicació generals; promouhen lo progrés de las ciencias y arts útils, assegurant per temps limitat als autors y artistas un dret exclusiu sobre llurs escrits ú obras, etc.

Tals són las principals atribucions que tenen los poders federals. Totas las restants de la soberanía los están vedadas, y corresponen als Estats particulars.

Al establir lo poder federal, la Constitució americana deslinda sas distintas brancas, y fentlas independents entre ellas en lo principal, las posa en relació pera que llur marxa combinada dongui per resultat un bon gobern. Hi ha, donchs, en lo conjunt poders llegislatiu, executiu y judicial.

Lo poder llegislatiu resideix en lo Congrés dels Estats Units, compost del Senat y de la Cámara de representants.

Lo Senat es la expressió de la soberanía dels Estats particulars, cada un dels quals, sigui quina sigui sa extensió territorial y sa població, hi té un número igual de vots. Dos senadors per cada Estat, elegits per los respectius cossos llegislatius, lo constituheixen. Lo cárrech dels senadors dura sis anys y se 'n renova la tercera part cada dos. Lo Senat es en la Unió americana lo depositari de la tradició política nacional. La renovació paulatina de sos membres lo converteix quasi en un Cos permanent, que, no obstant, no está petrificat ni inmóvil. Cada dos anys reb sava nova, que li permet anar seguint los moviments de la opinió y acomodantse á las novas necessitats é interessos, sens fer jamay un salt soptat. Es la veritable representació de la historia: es sempre l'avuy, enllassant lo ahir ab lo demá.

La Cámara de representants ho es de la generalitat de la agrupació nacional, y 's compón dels diputats elegits cada

dos anys pel poble dels Estats Units, cada un dels quals elegeix lo número que li correspón á proporció de sa població. Aquesta proporció es avuy la de un diputat per cada 154,325 habitants.

La primera Cámara que 's va nombrar en relació al cens de població, tenia un diputat per cada 33.000 habitants, y desde llavoras á cada nou empadronament s' ha anat aumentant la proporcionalitat. Ho fem notar, perqué es una mostra eloqüent del esperit práctich y positivista de la gent nort-americana. Sab perfectament que una Cámara massa numerosa actúa ab grans dificultats y acostuma donar pochs resultats profitosos, y pera evitar tals perills, en lloch de aumentar lo número de diputats, á mida que la població ha anat creixent, ha anat pujant la proporcionalitat. Per aquest medi la Cámara que representa avuy á cinquanta milions de ciutadans, se compón sóls de 325 diputats.

Lo poder executiu del conjunt de la Unió es exercit per lo President dels Estats Units. Es de elecció popular, peró de segón grau. Cada Estat, en la forma prescrita per sa llegislatura, nombra un número d' electors igual al total de senadors y representants que 'l meteix Estat enviá al Congrés. Aquestos electors són los que, sens tenir que sortir del Estat en que víuhen, elegeixen al President y Vice-president dels Estats Units. Dihem que 'ls electors no han de sortir del Estat en que viuhen, puig que pera fer la elecció se reuneixen en alguna de sas poblacions, y per medi de butlletins designan los dos ciutadans á quins votan respectivament pera President y Vice-president. Dels vots emesos en cada Estat se 'n forman llistas, que, firmadas y selladas, s' envian al president del Senat federal. Lo president del Senat obra las llistas en presencia de las duas Cámaras del Congrés, y són proclamats elegits los que han alcansat la majoria absoluta dels votants. En lo cas de que cap dels canditats reuneixi la

majoría absoluta, la Cámara de representants designará per votació qui ha de ser President ó Vice-president d' entre 'ls tres que hagin obtingut la majoria relativa. Pera aquesta designació, la Cámara vota per Estats, tenint sóls un vot tots los representants de cada un d' aquestos, y debent estar presents un ó més dels de las duas terceras parts dels meteixos Estats.

Lo poder judicial de la Unió está encarregat á un Tribunal suprem y á altres de inferiors. Uns y altres están formats per magistrats ó jutjes inamovibles mentres tinguin bona conducta. Los membres del poder judicial són nombrats pel President dels Estats Units ab lo concurs y aprobació del Senat. Sóls se 'ls pot separar acusantlos la Cámara de representants y condemnanlos lo Senat, en lo modo y forma establerts en la Constitució y en las lleys orgánicas.

Los tres poders tenen las atribucions respectivas perfectament desllindadas, y en lo sustancial són completament independents l' un del altre. En la Unió americana, lo Congrés llegisla, lo President goberna y 'ls Tribunals aplican la lley als casos particulars que 's subjectan á llur decisió. Lo sistema es purament representatiu sens cap barreja de prácticas parlamentarias. Lo President no té verdader Ministeri, sinó secretaris, y ni aquestos ni ell meteix poden ser senadors ni diputats. Són considerats funcionaris ó empleats, y 'ls empleats tenen las portas del Congrés tancadas. Lo poder executiu se comunica ab lo llegislatiu per medi de missatjes.

Las prácticas parlamentarias són impossibles no sóls per la circunstancía que acabem de fer notar, sinó també perque tots los cárrechs y funcions son conferits per temps fixat. Lo President dura quatre anys, sis los senadors, y dos los representants en la Cámara, y no hi ha medi constitucional de excursar aquestos térmens. Si 'ls dos poders se posan en desacort, segueixen funcionant cada un en sa esfera propia.

fins y tant que venen novas eleccions. Llavoras, si 'ls electors volen, arreglan las diferencias, fent recaure los nombraments en autoritats que tinguin los meteixos punts de vista. Si no volen, ó no poden, segueix lo desacort, sens que la máquina gubernamental deturi la seva marxa.

Mes, si en lo fonamental las distintas brancas del poder tenen las atribucions ben desllindadas, la Constitució lliga las unas ab las altras á fi y efecte de que, del lligament mútuo ne resulti la garantía de las llibertats y drets de tots los membres que forman la Unió. Algunas de las atribucions del President, com per exemple, los tractats y aliansas, certs nombraments de funcionaris, etc., etc., ha d' exercirlas de acort y ab lo consentiment del Senat. Aquest, ademés, es lo jutje de tots los alts empleats, comensant pel meteix President dels Estats Units, quan davant d' ell los acusa la Cámara. Lo President, per contra, si no té lo *veto* pera deixar sens efecte una lley votada per lo Congrés, pot posarhi objeccions al serli presentada pera sa aprobació; en qual cas lo Senat y la Cámara están obligats á tornar á discutir la lley, que no adquireix forsa obligatoria si no la confirman las duas terceras parts dels membres en un y altre dels dos cossos.

Ni 'ls meteixos tribunals federals, están deslligats dels demés poders. Dintre del mecanisme general de la Confederació tenen l' honrós encárrech de ser los fidels guardians de la integritat y puresa constitucional: encárrech que es una de las més graus originalitats de la organisació americana. Los tribunals de la Unió han de veure en la Constitució la regla suprema del Estat, y sempre que hi hagi una lley en conflicte ab algun precepte constitucional, aquest ha de ser aplicat ab preferencia á aquella. D' aquí 'n resulta, que tota extralimitació dels poders llegislatiu ó executiu es completament ineficás en la práctica. Los tribunals no la derogan, puig que no es tal llur missió, peró deixan de ferne aplicació.

Aquesta missió confiada als tribunals es no sóls una de las més grans originalitats de la organisació americana, sino que basta per sí sola pera acreditar lo profundo sentit polítich dels llegisladors que van establirla. No van posar un poder davant per davant dels altres, exposantlos á tots á conflictes de soroll y de resultats funestos pera 'l pays, pero van obtenir lo resultat que 's proposavan. La lley ó decret inconstitucionals no son derogats, pero llurs disposicions quedan sent lletras mortas quan deuhen ser aplicadas á casos particulars y concrets. Los poders llegislatiu ó executiu no quedan desautorisats; lo públich s'apercibeix poch de lo que passa, puig que una sentencia no té jamay tanta ressonancia com una lley ó decret, y no obstant, la Constitució está garantida contra qualsevol extralimitació en que puguin incorre lo Congrés ó las autoritats executivas.

Los bons resultats d' aquest sistema judicial s' han tocat principalment en los períodos d' exaltació produhida per qualsevol causa. Los cossos llegislatius, deixantse llavoras portar per los sentiments populars, s' apasionan, y no donan á la lley lo carácter seré que deu distingirla; las autoritats executivas se veuhen dominadas per interessos tranzitoris y solen exagerarse los perills, que pretenen evitar ab midas extraordinarias. En tals períodos, la Constitució quedaria cuberta per un vel com los Cristos durant la setmana santa, si no hi hagués una autoritat encarregada de impedirho. La autoritat judicial es la que está en millors condicions pera tal objecte. La atmósfera en que 's mou está damunt de las passions populars y dels temors exagerats produhits per causas tranzitorias; los magistrats y jutjes tenen lo cárrech pera tota la vida ab tal de que no 's portin malament, y han de pensar no sóls en l' avuy sinó en lo demá, y, per totas aquestas y cent altras rahons, la salvaguardia de la Constitució americana confiada als tribunals es real y eficás.

Tal es en resum la organisació dels poders del conjunt de la Unió americana. En los Estats particulars no es menys favorable á la llibertat.

Totas las Constitucions d' aquestos contenen una declaració dels drets y garantías de que disfrutan llurs ciutadans ó residents, y que han de ser respectats per las majorías.

Al organisar lo poder públich, totas ellas s' acomodan á la divisió en brancas, generalment adoptada, y estableixen autoritats llegislativa, executiva y judicial. Encarnan la llegislativa en una Assamblea formada per dos cossos: Senat y Cámara de representants, á imitació del Congrés federal; confereixen la executiva á un gobernador, elegit pel poble, y la judicial es exercida per Tribunals de distint ordre, desde 'l municipal ó de pau fins al superior del Estat.

Generalment en cada Estat se fixa un dia pera la elecció de tots los cárrechs generals. En aquest dia, al que 's dona lo nom de *Election's day*, se elegeixen los senadors y representants, lo gobernador y demés oficials superiors del gobern, y 'ls jutjes del Tribunal superior, en los Estats en que llur nombrament está confiat al vot popular.

Las prácticas particularistas no 's reduheixen á la divisió de la Unió en Estats, sino que aquestos se subdivideixen en Districtes ó Comptats, los quals á llur vegada están formats per Municipis, dels quals los urbans s' anomenan *Citys* y los rurals *Townships*. Totas aquestas subdivisions no tenen autonomía com l' Estat, pero gosan de moltas llibertats y franquicias. Los Municipis urbans, com los Comptats ó districtes, se rejeixen ordinariament pel sistema representatiu, y una assamblea ó ajuntament administra llurs interessos. En molts dels Municipis rurals, los funcionaris elegits per lo vot popular tenen atribucions limitadas, puig tots los assumptos importants son resolts per la comunitat dels vehins, reunits en *Meeting*. Las grans ciutats y vilas, consideradas com corpo-

racions, tenen otorgadas *Cartas* en las que se 'ls reconeixen drets y franquicias excepcionals, que converteixen en veritables poders á las autoritats que están al cap del municipi.

Tal es en resum la organisació de la Confederació americana. Veritable Estat compost, té las atribucions de la soberanía distribuhidas entre 'ls membres que 'l forman y 'l conjunt que porta la representació de tots los associats, exercint lo segón sóls aquellas que se li confian en la Constitució, y conservant los primers totas las restants de que no s' han després. Veritable organisació particularista, no sols divideix las autoritats, aixis generals com particulars, en moltas brancas, sinó que dona llibertat á totas las varietats individuals ó corporativas que 's presentan. Tot va de lo particular á lo general. Cada qual veu sa patria en lo poble en que viu, puig que d' ell reb majors beneficis que de las altras agrupacions més extensas, á las quals porta no obstant bon afecte, puig que totas li donan protecció y ajuda quan de llur auxili necessita. En la organisació particularista, los poders generals son protectors del individuo y de las petitas agrupacions contra las extralimitacions dels poders més reduhits ab quins están en relació inmediata y directa. Los poders federals ó generals son la garantía suprema, y d' aqui que tots los associats los mirin ab veneració amorosa, y estiguin disposats á dispensarlos alguns defectes y errors, inseparables de tota institució representada per homens.

Los objectes capitals de la Unió americana son: garantir las llibertats en lo interior, y extendres pacificament á tot lo continent de América en lo exterior. L' objecte interior se consegueix pel sistema de limitacions mutuas entre tots los poders, aixis federals com particulars dels Estats; per la encertada distribució de las atribucions de la soberania; per la excentralisació elevada á la categoria de sistema, fins al punt de que, aixis com la capital de la Unió es una ciutat

secundaria com Washington, de molts Estats particulars ho es una petita vila ó ciutat (1); per las facilitats que 's donan á la vida corporativa y al exercici de tots los drets: per la idea que 's té formada del carácter de la lley, que no 's considera més que com supletoria de las voluntats individuals quan no 's manifestan explícitas etc., etc. L' objecte esterior se logra per medi de la forsa expansiva, qne es lo resultat del sistema basat en la unió pel camí del particularisme. L'exemple de prosperitat que ofereixen los Estats associats als que 'ls voltan; la potencia de que gosan sens necessitat de tancar en quartels al jovent actiu; l' aument constant de la població en progressió assombrosa, y 'l no menys assombrós desenrotllo de totas las manifestacions de la vida moral y material; la abundancia, la riquesa que s' espargeix fins á las més apartadas comarcas, son tentació irresistible pera los que 's troban en situació de poder participar de tals ventatjas. Gracias al particularisme, queda ja quasi realisat lo programa del que fou lo quint President dels Estats-Units, James Monroe. «La América es dels americans,» y la llibertat dona vida á aquells continents, que amenassan ja á Europa ab pendreli lo ceptre de la civilisació y de la cultura, si no 's decideix á trencar del camí del centralisme autoritari que la empeny cap á la decadencia.

(1) Segons los resultats del darrer cens federal, Washington es sóls la décima quarta població dels Estats-Units pel número de sos habitants. Com exemple de la poca importancia de las capitals d' Estats, direm que la del de Nova-York es Albany; la del de California, ahont hi ha S. Francisco, es Sacramento; la del de Luísiana, ahont hi ha Nova Orleans, es Baton Rouge, etc.

CAPITOL IV.

SOLUCIONS REPUBLICANAS.

SUISSA, REPUBLICAS HISPANO-AMERICANAS.

Alguns datos estadístichs de la Suissa.—Punts culminants de la historia de sa Confederació.—Sa organisació ac ual es la del Estat compost.—Poders generals suissos.—Autoritats llegislativas, executivas y judicials.—Objectes de la Confederació suissa en los temps actuals.—Organisació interior dels Cantons.
Repúblicas hispano-americanas.—Llurs Constitucions són cópia de la nort-americana.—Falta del element histórích.—Algunas noticias sobre Méxich y la Argentina.—Missió histórica de las repúblicas hispano-americanas.

Si la Unió americana es una proba en gran escala del sistema particularista, la Confederació suissa es un experiment de laboratori no menys interessant. Situats los Cantons que la forman al cor de la Europa, y rodejats pels Estats més poderosos, no sóls han lograt conservar la independencia durant sigles y entre mitj de las perturbacions de tota mena que han agitat al nostre continent, sinó que en los nostres temps, donant á llur activitat una direcció ben marcada, s' han proposat y conseguit plantejar lo régimen de la democracia.

Lo territori suís, en son conjunt y tot, es lo corresponent á un Estat petit. Sa superficie total es de 41.389 kilómetres quadrats, dels quals encara se n' han de descontar més de onze mil, que son improductius, per formar part de las congestas de neu y altas soletats dels Alpes. La població de fet

de tots los Cantons plegats es la de 2.846,102 habitants, segons lo darrer empadronament federal, de 1880.

Aquestos territori y població están avuy distribubits en vint y dos Cantons, dels quals tres se subdivideixen en mitjos Cantons, donant per resultat vint y cinch Estats diferents. La població no es uniforme ni per rassa, ni per relligió, ni per costums, ni per temperament. Dels habitants, 2.030,782 parlan l' alemany com llengua nativa; 608,017, lo francés; 161,923, lo italiá; 38,705, lo ladin ó romanxe, y 6,675, altras llenguas. Baix lo punt de vista relligiós, 1.668,109 són protestants; 1.160,782, católichs; 7.313, israelitas, y 10.838 professan altras relligions ó no 'n tenen cap.

La Confederació suissa va tenir un comensament molt petit, pero desde 'l primer dia fins avuy ha anat aumentant sempre. En son desenrotllo poden distingirse set punts culminants que anem á resumir.

1.er *La Confederació dels tres Cantons.* Lo primer document federal que 's coneix porta la fetxa de 1291, pero fa ja alusió á antiguas aliansas.

2.on *La Confederació dels vuit Cantons.* Als tres primitius, pastorals y quasi sens vilas grans, van anarshi juntant durant lo sigle catorze lo quart Cantó rural, (Lucerna), y las vilas imperials de Berna y Zurich, Glarus y Zug. La Confederació dels vuit Cantons enclou la edat heróica de la Suissa.

3.er *La Confederació dels tretze Cantons.* A conseqüencia de diferencias entre 'ls confederats, arregladas en la Diéta de Stanz, en 1481, per lo llegendari venerable Nicolau de Flue, van entrar en la associació las ciutats de Friburg y de Soleure, y, romput lo glas, no van tardar en seguir llur exemple las de Bassilea y de Schaffhouse, y lo pays de Appenzell. Lo período de la Confederació dels tretze Cantons está caracterisat per las guerras de relligió y las revoltas socials de la gent del camp.

4.t *L' Estat Unitari helvétich*, que ve á ser la fita que separa la época antigua de la moderna, y fou establert en 1798 per las armas de la república francesa. Aquesta, en son desvari de imposició y d' unitarisme, no va perdonar ni á las democracias dels Cantons suissos, consagradas per la historia de tants de sigles, y va voler unificarlas baix lo régimen de una Constitució, estargida de las que havia imposat á Fransa.

Mes, com l' unitarisme no convenia á Suissa, lo curt periodo de cinch anys que lográ sostenirse ab la ajuda extrangera, fou un seguit de perturbacions y revoltas. Tan arrelat estava lo particularisme en la conciencia dels Cantons, que lo meteix Bonaparte, primer Cónsul llavoras, va compendre que la situació era insostenible. Va cridar á Paris una Consulta dels homens més visibles de Suissa, y á pesar del parer de molts d' ells, que estavan influhits per las ideas revolucionarias francesas, en contra de las que dominavan en llur pays, va restablir lo federalisme.

5.t *L' Acta de mediació*. Aquesta, donada per Bonaparte després de la Consulta, no sols va restablir lo federalisme, sinó que va aumentar lo número dels Cantons fins al de dinou. Los novament entrats foren: Sant Gall, los Grisons, Argovia, Turgovia, Tessino, y Vaud. Alguns d' aquestos formavan ja part de la Suissa com payssos subjectes ó Territoris, quedant lliberats y elevats á la categoria d' Estats autónoms en l' Acta de mediació, que va durar fins á la cayguda del mediador.

6.é *La Confederaeió dels vint y dos Cantons*, que se establí al venir en 1815 la restauració á tot Europa. Als Cantons de l'Acta de mediació van afegirshi lo Valais, lo principat de Neuchatel y Ginevra.

7.é *L' Estat compost ó federatiu*, creat per la Constitució federal de 1848, revisada en 1874, y havent sufert més

tart algunas petitas modificacions. En aquesta nova forma no va ferse cap innovació territorial, si no 's conta com tal la transformació del principat de Neuchatel, que dependia de la corona de Prusia, en república lliure, reconeguda com á tal en 1857 per lo que era son príncep.

Avuy, donchs, la Confederació suissa es un Estat compost, organisat en lo substancial de una manera análoga á la Unió americana. Las atribucions de la soberania están distribuhidas entre los Estats particulars y llur conjunt, exercint aquest per delegació las que te confiadas, y disfrutant aquells per dret originari totas las de que no s' han després. La distribució está feta baix la mateixa base que la americana, si be que las autoritats generals suissas gosa pot ser de mes atribucions, pero de menys medis de acció pera exercirlas directament.

En lo poder federal se distingeixen tres classes de autoritats, que no están tant desllindadas las unas de las altras com en los Estats Units. La Assamblea federal suissa, además de ser la autoritat llegislativa, es snperior baix certs punts de vista de las executiva y judicial.

La Assamblea federal está formada per dos cossos ó Cámaras, com la americana. Lo que representa 'ls interessos generals de tota la Confederació, s' anomena Consell nacional; la que representa la autonomía dels Cantons confederats, porta 'l nom de Consell dels Estats. Lo primer se compón de diputats elegits pel poble, á rahó d' un per cada vint mil habitants ó fracció que passi de deu mil, y llur cárrech dura tres anys. Lo segón está format per quaranta quatre diputats dels Cantons, dos per cada un, xich ó gran, elegits en lo modo y forma que sa Constitució particular determina, y durant llurs funcions lo temps que cada Cantó fixa. Los dos Consells son iguals en atribucions, y una lley no té forsa obligatoria si nó es aprobada per los dos.

La autoritat executiva y administrativa es exercida per lo Consell federal, format per set membres, elegits cada tres anys per los dos cossos de la Assamblea federal reunits pera l' objecte. Cada membre té senyalat un departament pera la preparació dels assumptos, que són resolts en consell. Lo President y 'l Vice-president del Consell són nombrats cada any per la Assamblea de entre 'l smembres del meteix y són respectivament President y Vice-president de la Confederació. Lo cárrech, empero, no 'ls lliura de tenir encarregat un departament, com los demés consellers.

La autoritat judical está confiada al Tribunal federal, compost de nou membres y altres tants suplents, elegits per l' Assamblea reunida, y quins cárrechs duran sis anys. Cada dos, l' Assamblea designa d' entre 'ls membres lo President y Vice-president del Tribunal.

La resenya que acabem de fer de la organisació dels poders generals suissos, diu ben clar quins son los objectes que 's proposa la Confederació en los nostres temps. Son ideal es lo perfeccionament de las prácticas democráticas, y per lo tant no es d' extranyar, que la meteixa Assamblea, que més que autoritat llegislativa es baix certs punts de vista una Convenció, estigui subjecta en l' exercici de sas funcions propias á la fiscalisació y vigilancia del poble. Tota lley ó decret federal que no són de carácter urgent declarat, no entran en vigor fins noranta dias després de publicats. Si durant aquest terme vuit Cantons ó trenta mil ciutadans electors de tota la Suissa demanan baix llurs firmas que la lley sigui objecte del *Referendum*, se l' ha de subjectar á votació popular pera la acceptació ó no acceptació. Si la majoría dels votants se pronuncia en contra, la lley queda retirada. Sóls entra en vigor, quan durant los noranta dias no 's demana lo *Referendum*, ó quan lo resultat de la votació li ha sigut favorable.

La organisació interior dels Cantons es eminentment variada, si be que en general poden ser classificats en tres classes ó grupos. Hi ha Cantons de democracia pura, en los quals lo poder llegislatiu resideix en lo poble reunit en *Landsgemeinde* (Reunió de la terra). Lo dia marcat en la Constitució, tots los ciutadans actius se reuneixen, ordinarirment al aire lliure, al mitj del camp ó al repeu de una montanya, y allí deliberan y votan las lleys que han de regir al Cantó. Hi ha Cantons de gobern representatiu, basat en las reglas propias d' aquest sistema en los temps actuals, y n' hi ha de gobern intermedi, consistent en que, fentse las lleys per un cos de representants, la totalitat del poble intervé directament en llur aprobació. En la segona part d' aquest llibre vam indicar en que consistia lo *Veto*, lo *Referendum*, la *Iniciativa*, y 'l dret de revocar los Consells llegislatius ó executius: que tals són los medis que s' emplean en los Cantons de que 'ns ocupem pera donar al poble intervenció directa en la confecció de la lley.

Inútil es dir que en Suissa, lo meteix que en la Unió americana, la excentralisació no 's detura en la que forma la base del sistema. Dins de cada Cantó se manifestan cent varietats, que son atesas y respectadas, lograntse aixis que la vida y 'l moviment se reparteixin per tot lo pays.

A Suissa, donchs, la organisació particularista dona los meteixos bons resultats que per tot arreu ahon l' Estat s' hi basa. Los Cantons que forman la Confederació han volgut per medi de la unió perfeccionar las prácticas de la democracia, y ho han alcansat fins al punt que diuhen las iustitucions que acabem de indicar. Y ¡cosa admirable! Tot cercant la perfecció de la democracia, ó sigui del gobern de las majorías, los suissos han trobat la llibertat, que 'ls resulta del conjunt de garantías y limitacions mutuas entre totas las manifestacions del poder: garantías y limitacions, que en llur

exercici han produhit l' armonía entre los interessos collectius y 'ls individuals.

No volem repetir lo que acabem d' escriure en lo libre á que hem aludit en un dels passats capitols. Al nostre estudi comparatiu entre la Confederació suissa y la Unió americana remetem als que desitjin datos més complets sobre una materia, que no podem fer més que tocar per damunt en aquesta part del nostre travall.

Pera completar lo capítol, hem de dir quatre paraulas sobre la organisació de algunas de las repúblicas hispano-americanas. Entre ellas, la Argentina, México, Venezuela, Colombia y pocas més, ó portan lo nom de federals, ó tenen alguna institució que tira cap al sistema particularista.

Lo federalisme de las repúblicas hispano-americanas no es sinó un reflexo de la organisació nort-americana, mal aplicada en general, y desnaturalisada en moltas de las Constitucions de aquellas repúblicas. No han trovat pas encara lo centre. Fins ara han estat lluytant constantment pera donarse una organisació definitiva, y la historia de moltas d' ellas pot condensarse en la enumeració dels pronunciaments y revoltas.

Això no vol dir que no hagin avansat camí. México, per exemple, y la Argentina están avuy prosperant de una manera notable. Han lograt establir certa regularitat en la designació dels funcionaris superiors, la que era causa de totas las perturbacions á que estavan subjectas, y la organisació particularista, copiada y tot, y mal aplicada, los impulsa cap al avens.

A las repúblicas hispano-americanas los ha fet fins ara molta falta l' element histórích pera basarhi lo federalisme. Al conquistarse la independencia, sortiren de la dominació espanyola, absorvent y centralisadora lo meteix en las Colonias que en la Metrópoli. La divisió en Estats, per lo tant,

ha degut ferse en ellas de una manera arbitraria, á diferencia dels Estats Units, que degueren pendre per base del federalisme las Colonias ab vida propia que per llur unió van establirlo. Lo moll de la organisació nort-americana lo forman los tretze Estats primitius, veritables personalitats jurídicas é históricas, y á llur antorn s' han anat creant nous Estats, los quals, si be al naixer no tenian personalitat, ha anat adquirintla á mida que s' han creat interessos especials als meteixos. L' esperit regional de las Colonias británicas que van unirse pera formar la Confederació, ha fet molta falta á las repúblicas de que 'ns estem ocupant.

No farem un resúmen detallat de las Constitucions que las regeixen, puig l' hem fet ja de la que 'ls ha servit de model, que han copiat espatllantlo. Nos reduhirem á dir quatre paraulas sobre México y la Argentina, que són no sóls las més importants sinó també las que en aquestos darrers temps, y entre las repúblicas de origen Espanyol, més fixesa han lograt dins de la organisació més ó menys perfectament federativa de que disfrutan.

México, la més poblada de las nacions americanas d' origen espanyol, puig passa de deu milions d' habitants, es una Confederació de vint y set Estats, un Districte federal y un Territori. La Constitució actual fou feta l' any 1857, y si be als pochs mesos de nascuda ja va ser arraconada per las dictaduras de Comonfort y de Juarez, essent luego tirada obertament á terra per l' imperi de Maximiliá. imposat per las armas francesas, al ser executat l' emperador y destruhit l' imperi en 1867, lo vencedor Juarez va restablir la dita Constitució que ha seguit estant en vigor fins ara, exepció feta d' alguns curts períodos de guerra civil. Desde son restabliment, la Constitució ha sufert algunas modificacions per medi de quatre actes de reforma, dels quals lo mes important es lo de Setembre de 1873, que va separar la Iglesia del Estat.

Lo principal defecte de la Constitució mexicana es que no desllinda clarament las atribucions que s' encarregan als poders generals, que de fet invadeixen tots los terrenos que be 'ls semblan. Los poders federals se componen d' un Congrés llegislatiu copiat del dels Estats Units, ab Senat y Cámara de representants; d' un President, encarnació del poder executiu, nombrat per elecció de segón grau, y de Tribunals Suprem, de districte y de circuit, dels quals lo primer se forma de magistrats designats per elecció indirecta de segon grau y quinas funcions duran sis anys.

La Confederació Argentina, altra de las agrupacions de origen español que mes prosperan, y quina població de més de tres milions d' habitants va creixent de dia en dia, gracias no sols als recursos del pays, sinó també á la incessant inmigració que de totas las nacions de Europa se dirigeix á sas platjas, está formada per catorze Estats, cuatre Territoris y 'l Districte federal en que la capital ha sigut darrerament convertida. La Constitució actual es la meteixa que va ferse en 1853, reformada radicalment en 1860, y habent desde aquesta fetxa sufert algunas modificacions menys importants. La organisació dels poders federals es la meteixa que als Estats Units, ab lleugeras variants. Un Congrés, format per un Senat y una Cámara; un President, designat per elecció indirecta, y un Tribunal Suprem, quals magistrats son nombrats pel President ab lo consentiment del Senat y exerceixen llurs cárrechs mentres observin bona conducta, són las autoritats generals que estableix la Constitució. Aquesta, al fer la distribució de las atribucions de la soberanía, se separa de son model Nort-americá, y converteix la Confederació en un Estat quasi unitari, si be que decentralisat. En efecte, en son article 67, entre moltas altras importantíssimas atribucions que confereix al Congrés general, hi ha la de «fer un códich civil, un de comers, un de penal y un de minas», y

encara que lo meteix article segueixi dihent, que «tals códichs no podrán alterar las jurisdiccions locals, corresponent llur aplicació als tribunals federals ó provincials, segons que las personas ó las cosas caiguin baix la una ó l' altra jurisdicció, no es menys cert que la organisació federativa queda desnaturalisada.

Mes, sigui com sigui, la generalitat de las repúblicas hispano-americanas ha entrat més ó menys perfectament en la via del particularisme, y 'n tocan ja certs resultats favorables, que anirán essent millors de dia en dia. Avuy per avuy, Mexich té ja construhits 4,500 kilómetres de camí de ferro y 27,000 de fils telegráfichs, y la Argentina disposa ja ó está á punt de disposar, de 4,000 kilómetres dels primers y d' una xarxa de més de 15,000 dels segons: datos que presentem sóls com indici de l' activitat que en tots los rams s' ha despertat en aquells payssos.

Las repúblicas hispano-americanas han comensat á assentarse, y lliures ja en bona part dels afanys que 'ls ha produhit la lluyta que desde llur independencia han hagut de sostenir pera dotar de institucions novas á aquells Estats sens historia, y pera esborrar los tristos efectes da la dominació castellana, están en lo bon camí que 'ls portará á fer alguna cosa de profit pera la civilisació general. No cal fer cas dels judicis apassionats que 's fan d' aquells payssos per los que encara anyoran la explotació de que en altres temps los feyan víctimas. Per llur fortuna, las repúblicas de que 'ns ocupem, están situadas en uns continents en los que predomina la influencia particularista. Deixemlas que 's desenrotllin, y si han comensat per imitacions y copias de la Constitució nort-americana, encara que espatllantla y desnaturalisantla, no tardarán tal vegada á imprimirhi lo sagell de llur personalitat. ¿Qui sap, com dihem en un altre capítol, si la missió histórica d' aquells pobles jóvens y bulliciosos

se condensa en arrivar á la síntessis que ha de armonisar l' individualisme anglo-saxo ab l' autoritarisme igualatari llatí? Als esforsos fets per las repúblicas hispanó-americanas la civilisació deu ja que en lo nou món no s' hi puguin arrelar institucions caducas. Després de la negació vindrá l' afirmació. Tancada la porta á la monarquía, la república no podrá viure sino respirant los purs aires de la llibertat y del particularisme.

CAPITOL V.

SOLUCIONS ESPANYOLAS

Las solucions espanyolas podrán ser monárquicas ó republicanas.—Solucions monárquicas en general.—Existencia de una dinastia nacional y de cap de regional.—Impossibilitat práctica del sistema alemany.—Solusions possibles.—Llas personal per la corona, Confederació y Estat compost.—Antecedents históríchs de las nostras Corts.—Diéta general formada per las delegacions de aquestas.—Poder executiu regional.—Diferents formas que pot pendre.—Punts de organisació comuns á las solucions monárquicas y republicanas.—Las grans regions son las pedras angulars del edifici.—Sistema dualista.—Régimen concordatari. Solucions republicanas.—Utilitat de comensar per una Confederació pera arrivar més tart al Estat compost.—Diéta general.—Vigor del esperit regional.—Enfortiment del afecte de patria.

Hem arrivat ja als capítols finals. En lo present y en lo que lo seguirá ab lo títol de «Solucions catalanas» haurem de aplicar tot lo que deixem explicat y alegat á la organisació que desitjem pera la nostra terra.

La tasca no será difícil y podrem ferla en pocas páginas. Los dos capítols més interesants pera 'ls nostres compatricis serán segurament dels més curts del llibre. Es natural que aixis resultin, puig la aplicació dels sistemas que havem examinat, de segur que s' ha anat presentant á la vista del lector á mida que anava seguint la exposició dels meteixos.

Si algún dia arriba Espanya á entrar en la via del particularisme, pera organisarse de conformitat ab los principis que habem exposat, deurá atendre avans que tot á las institucions fonamentals que en aquell moment condensin sa vida públi-

ca. Si segueix la monarquía, la solució haurá de ser acomodada á aquesta forma de gobern, de la meteixa manera que deuria enmotllarse á la republicana, si 'l particularisme vingués ab la república ó dintre de la república. En lo primer cas, lo rey estaria al davant dels poders generals, tant si fossin aquestos los propis de una Confederació ó Lliga com si fossin los que requereix l' Estat compost per sa propia naturalesa. En lo segón, lo poder general executiu fora exercit per un president, Consell ó comissió de gobern.

Comensem per l' exámen de las solucions monárquicas que foran aplicables al conjunt de la nació espanyola, y lo primer que farem, será desembrassar lo nostre camí descartant algunas solucions inaplicables á las circunstancias actuals de Espanya.

La monarquía en aquesta nació está sóls representada per una dinastía que regna sobre tot lo territori y sobre tots sos habitants. Cap regió particular de las que en altras épocas van disfrutar de la independencia, té avuy dinastía propia. Fa ja sigles han desaparegut las que regnaren en Aragó, en Navarra, etc., etc. Y com las dinastias no s' improvisan, ni 'ls temps actuals están pera fer monarcas per elecció, es evident que 'l particularisme en Espanya no podrá jamay pendre l' aspecte semi-feudal del imperi alemany, ni ser una Confederació de distints regnes, principats ó senyorios ab monarca ó jefe propi en cada un d' ells. Totas las solucions que en tal aspecte 's basan, són completament inaplicables á las condicions históricas actuals de la nació espanyola.

Lo particularisme, donchs, hauria d' escullir entre 'ls demés aspectes que pot presentar la organisació federativa monárquica. Podria constituhirse una Unió que tingués per llas la corona, ó be establirse una veritable Confederació, quins Estats particulars fossin interiorment gobernats per molts, y quin poder general estigués representat en sa branca execu-

tiva per lo monarca. Aquesta Confederació podria ser més ó menys estreta, arrivant, si 's volgués á tenir las condicions que caracterisan al Estat compost ó federatiu. Si 'l poder general llegislatiu, Diéta ó Cámara, únich ó multiple, y'l monarca com jefe del poder executiu, no poguessin dirigirse més que als poders particulars dels Estats, sens manar directament á llurs habitants, la organisació fora una Confederació d' Estats: si llurs disposicions poguessin obligar directament als habitants de tots los Estats, tenint lo poder general órgans y medis propis pera fer efectius sos acorts, lo sistema constituhiria un veritable Estat compost ó federatiu.

Las condicions históricas del nostre pays indican la Unió que tingués per llas la corona, com la solució preferible entre totas las monárquicas. Los antecedents de las nostras Corts són que aquestas siguin particulars pera cada una de las grans regions ó antichs Estats. Pera formar lo cos llegislatiu general, podrian las Corts especials nombrar delegacions que formessin una Diéta al costat del monarca, deliberant reunidas sobre tots los assumptos que s' haguessin declarat d' interés comú. La Diéta, per exemple, revisaria la política exterior que iniciés lo monarca, y deliberaria sobre 'ls tractats, aliansas y relacions en general ab las potencias extrangeras; fixaria las bases constitutivas de la forsa pública general; votaria los gastos nacionals, repartint lo contingent entre 'ls diversos Estats; iniciaria las obras públicas d' interés comú á tota la nació; regularia lo comers interior y exterior y tots los elements que l' auxilian, y dirigiria los serveys generals, com correus, telégrafos, teléfonos interregionals etc., etc. La Diéta junt ab lo monarca foran los suprems guardadors del ordre mediant la ferma garantia de las llibertats individuals y corporativas, en tant que tribunals generals se cuidarian d' aplicar las lleys comunas y de resoldre las diferencias que afectessin á més d' un Estat y las qüestions en que un d'aquestos fos part interessada.

Cada Estat particular tindria las sevas Corts que exercirian lo poder llegislatiu en totas aquellas materias de que no s' haguessin després en pró del Conjunt, y aqueixas Corts podrian basarse en lo sistema purament representatiu. Ellas cuidarian de tot lo referent á dret privat, y dirigirian la política interior del Estat y la administració de sos interessos, dintre de las lleys fonamentals del meteix, puig que es inútil afegir, que cada un d' aquestos hauria de tenir la seva Constitució propia, feta de nou, ó recopilada de las lleys y costums antiguas, acomodadas á las necessitats é interessos d' avuy.

Lo poder executiu pera cada Estat podria estar organisat de duas maneras. La autoritat ó Consell que estés al davant de cada un, podrian ser nombrats ó be pel meteix Estat ó be per la Corona. En lo primer cas, lo nombrament podrian ferlo las Corts, ó podria encarregarse á la elecció popular, directa ó indirecta, de primer ó de segón ó ters grau.

Los antecedents históríchs d' Espanya recomanan poch la primera manera de organisació. La autoritat regional ó executiva dels Estats particular recordaria 'ls Vireys, per molt que se li dongués un altre títol, y 'ls Vireys no han deixat massa bons recorts, tal vegada per culpa més de la época en que van existir, que de llur propias culpas. Si 'ls poders executius dels Estats haguessin de ser nombrats per la Corona y ser llochtinents d' aquesta, creyem que lo més encertat fora no encarregarlos á una persona, sino á un Consell. Los Consells son simpátichs á Espanya, encara que moltas vegadas no hagin dat bons resultats, sinó al contrari. Aixís meteix creyem que un Consell fora la millor forma dels poders executius particulars dels Estats en lo cas de que las Corts ó 'l poble d' aquestos deguessin nombrarlos.

Molts punts essencials de organisació haurian de ser resolts de la meteixa manera si la solució fós monárquica que

si fós republicana. La divisió de Espanya en Estats ó grans regions deuria ser igual en la república que en la monarquia. Los antecedents históricbs, las condicions en que viuhen, los sentiments, los interessos morals y materials y tots los demés datos que serveixen pera determinar las personalitats políticas, nos diuhen eloqüentment que aquestas son en Espanya las grans regions que havian gosat de vida independent en altras épocas. La divisió actual en provincias es purament una arbitrarietat del unitarisme, perpetrada precisament pera destruhir aquellas personalitats, que li feyan nosa.

Las grans regions, donchs, deurian ser las pedras angulars del edifici del particularisme. En ellas podria carregarse tota la obra que 's construhís. Llur personalitat s' aguanta ferma y robusta entre mitj de las runas que per tot arreu ha fet l' unitarisme. Las grans regions que formaren la antigua Confederació aragonesa se conservan en tan bon estat, que ni tant sóls fora necessari procedir á fitarlas de nou. Las de la corona castellana, veritat es que no están tan desllindadas ni gosan de tanta salut y robustés; pero, aixis y tot, conservan los aparells y conductes necessaris pera que per ells pugui tornar á circularhi la sanch, al recobrar la vida que avuy los manca.

Mes, en lo cas de que lo temperament dels habitants de las regions castellanas las portés á no accedir á las solucions particularistas; si no volguessin rompre la uniformitat á la que están ja acostumadas en tots los terrenos, y creguessin que un sol poder, un sol códich, una sola administració, y una sola política han de fer llur felicitat, no per aixó fora impossible lo particularisme, dins de la monarquia ni dins de la república. Llavoras, en lloch de basar la organisació en la Confederació de Estats ó en l' Estat compost, la basariam en lo dualisme, com á l' imperi austro-húngar. Dels

dos membres, lo format per la part castellana de la Península se mantindria unificat y tan concentrat com volgués, en tant que 'l format per la part aragonesa se organisaria baix la base particularista, y reconeixería las personalitats de las grans regions ben marcadas que 'l componen.

Tot lo que acabem d' exposar es aplicable lo meteix á la monarquía que á la república, y á la una y á l' altra forma de gobern ho fora també lo régimen concordatari, que tan bons resultats ha donat á la Confederació suissa. Lo régimen concordatari respón perfectament á la organisació particularista. Quan distints Estats ó regions están units per llassos generals suaus y poch estrets, alguns senten la necessitat ó la conveniencia d' estrenyer y enfortir aquells llassos, en tant que 'ls restants no las senten. En tals casos se resol la qüestió per medi de Concordats. Los Estats ó regions que ho desitjan, los estableixen entre ells per acte d' expontánea voluntat, y 'ls demés quedan tan lliures com eran. Los Concordats particulars poden ser posats baix la garantía dels poders federals, que s' encarregan de fer cumplir totas llurs clausulas pels concordataris durant lo temps pel que s' han obligat. Lo régimen concordatari pot aplicarse á materias jurídicas, administrativas, comercials, etc., etc. Per son medi los Estats més afins desempenyan en comú alguns serveys, en benefici de tots ells. Si 's realisés la Confederació espanyola, monárquica ó republicana, los Estats de la antigua agregació aragonesa-catalana podrian treure gran profit del régimen concordatari.

Passem ja á examinar las solucions republicanas aplicables al conjunt de la nació espanyola.

Al exposar los fonaments científichs del particularisme, hem vist que la organisació que millor los representa es lo Estat compost ó federatiu. Si aquest fós possible, aquest voldriam.

Mes, donada la situació de decahiment y degeneració en que 's troban las regions totas de la Península, si s' entrés de sopte en tal organisació, tal vegada los resultats foran contraproduhents. L' Estat compost ó federatiu requereix que 'l poder llegislatiu general sigui exercit per una gran Assamblea, formada per duas Cámaras, y es de temer que 'ls polítichs á la madrilenya logressin falsificarla desde sa naixensa. En ella hi trovarian sens dupte lo medi de seguir dominant y de desacreditar lo nou régimen. Es propi, ademés, de un Estat compost un poder executiu, president ó Consell, fort y armat de grans atribucions, que fora una altra porta falsa per la qual aquells lograrian tal vegada introduhirse en la nova organisació.

Per tots aquestos motius y molts altres de semblants, si á Espanya hagués de constituhirse una Confederació republicana, lo millor fora que de prompte lo poder general quedés reduhit á una Diéta de delegacions dels Estats particulars, la qual designés las autoritats executivas y establís las judicials. Baix sa direcció fariam l' aprenentatje, y un cop estéssim en disposició de ser fadrins, que tal vegada no tardariam massa, podriam fácilment millorar la organisació, convertintla en la propia del Estat compost ó federatiu. Las reglas á que aquest está subjecte las hem ja exposadas en altres capítols, y no hem de reproduhirlas. A tals reglas deuria acomodarse la organisació espanyola, en quant fossin compatibles ab las condicions, necessitats y modo de ser de la nació en lo moment en que hagués de aplicarlas.

Per lo dit s' haurá pogut veure, que las solucions particularistas aplicables á Espanya en general, són eminentment variadas, aixis baix la forma republicana com baix la forma monárquica. Totas ellas, empero, coincideixen en un punt culminant: totas arrencan del principi de reconeixer las personalitats de las distintas regions en que la historia, la geo-

grafía y 'l carácter dels habitants han dividit la Península.

L' esperit regional es l' únich element de regeneració que nos queda. Res hi fa que estigui esmortuhit, puig que bastaria una conmoció forta pera deixondarlo. Mirem lo que passa en la vida real. Fins aquells que més degenerats están, tenen latent l' amor á la regió, y á son crit responen quasi sempre. Lo més embrutit dels catalans estima á Catalunya y faria algun sacrifici pera véurela dignificada per la llibertat. Iguals sentiments experimentan los fills de la major part de las regions espanyolas.

L' afecte de patria, com havem dit en altres párrafos, es tan més intens, com més reduhit sigui 'l cércol á que s' extengui. L' amor á la patria gran es tan débil, que hi ha molts altres sentiments que 'l sobrepujan. Lo republicá catalá, per exemple, se sent molt més lligat ab lo republicá francés ó rús que ab lo monárquich de Andalucía y *vice-versa*. Lo llegitimista francés, rebria á mans besadas l' auxili del enemich més implacable de Fransa, si aquest enemich, alemany, rús ó inglés anés á tirar per terra la república. Sols quan la patria directa es petita, l' afecte que inspira pot sobreposarse als sentiments contraris que 'l debilitan.

Totas las solucions que havem exposat fortificarian l' esperit regional; totas reduhirian la patria inmediata, y vigorisarian lo patriotisme. Qualsevol d' ellas, donchs, seria lo primer pas cap á la regeneració. Establert lo particularisme, encara que fos per medi de una organisació imperfecta, prou nos cuidariam després de perfeccionarlo, cada hú de conformitat ab sas aficions especials. La forsa expansiva del sistema faria que las més convenients á la situació del pays fossin las que triunfessin en definitiva.

CAPITOL VI.

SOLUCIONS CATALANAS.

La organisació particular de Catalunya no pot ser monárqnica.—Catalunya formaria un sol tot, pero no compacte ó unificat.—Delegació d'atribucions á las comarcas y municipis. Error dels que volen poca divisió administrativa —Exemples de la divisió interior dels Estats dins del particularisme.—Solucions que pot donar lo particularisme á moltas qüestions que no sap resoldre l' unitarisme.—Sistema de Cartas municipals.—Organisació de las Corts catalanas.—Tendencia histórica cap á la Cámara única.—Projecte de organisació.—Encárrechs capitals de la Corts catalanas.—Importancia de las llibertats civil y personal.—Poders executiu y judicial catalans.—Unió dins del particularisme.—Preguntas finals.

Essent un fet que la regió catalana no té dinastía propia, es evident que la organisació interior que 's dongués quan hagués recobrat la personalitat no podria estar basada en la monarquía. Formant part de la agrupació espanyola, encara que la solució general fós monárquica, y al davant de la Confederació, Estat compost ó dualisme que s' establís, hi hagués un rey, las nostras institucions particulars haurian de ser representadas per més d' un, ó sigui, republicanas.

No tenim, donchs, necessitat de preveure los distints casos que hem hagut de analisar en lo capítol precedent. Dins del régimen particularista, la organisació interior de Catalunya fora substancialment la meteixa, tant si l' Estat general espanyol fós una monarquía, com si fós una república. Sóls en lo cas que hem previst de que la unió fos personal, tenint

per llas la corona, y de que aquesta enviés un llochtinent á cada una de las regions ó Estats, hi hauria alguna diferencia en lo poder executiu.

Qualsevol que fós la solució, Catalunya formaria un tot ab personalitat y vida propia. Dins de las limitacions que s' hagués imposat per la unió, y exepció feta de las atribucions que hagués delegat en lo poder general, exerciria lliurement totas las demés que son propias de la soberanía. Ella, donchs, cuidaria exclusivament de son dret privat, de sa llengua, de sa administració, de son gobern, etc., etc., en quant fós de son interés particular. Las unicas lleys generals que la obligarian, foran las referents á las pocas materias que s' haurian confiat als poders generals de la nació.

Mes, del fet de que Catalunya formés nn sol tot, no se 'n desprén que hagués de ser un tot compacte ni unificat, puig que en aquest cas no s' organisaria de conformitat ab los principis del particularisme. Llavoras no 's cambiaria 'l sistema, y 'l territori catalá junt ab sos habitants no farian més que cambiar d' amo, puig en compte de dependir de Madrid, dependírian de Barcelona. Catalunya formaria un sol tot; tíndria personalítat política, y fora una entitat autónoma: mes, aixís com pera la unió ab las demés regions de la Península delegaria una part de las atribucions de la soberanía en los poders generals, aixís també n' encarregaria d' altras á entitats inferiors, y aquestas delegacions pendrian la forma de llibertats y drets, individuals y corporatius. Notis be, que dihem que *las encarregaria*, lo qual vol dir que ella 'n fora la mestressa, y conservaria sempre lo dret de regularlas. La pedra augular del edifici particularista són las regions, de qual soberanía surt aixís l' Estat general com las llibertats locals, y en això se distingeix lo nostre sistema de certs altres que pretenen basar la organisació en la autonomia individual, formant per pacte unánim y esprés l' Estat primari,

que consideran ser lo Municipi, del qual derivan los organismes més extensos, creats també per pacte exprés y unánim.

Dins de Catalunya hí hauria d' haver una gran decentralisació administrativa, podent las comarcas y municipis exercir per delegació algunas atribucions políticas. La divisió administrativa hauria de ser ben pronunciada. Las provincias, comarcas, departaments, districtes, ó lo que fossin, pera la administració del pays, haurian de ser molt reduhits. Las provincias actuals, creació del centralisme, són de molt massa grans.

Ja que toquem aquest punt, hem de fer notar per incidencia que van molt errats los que dins del unitarisme volen disminuhir las actuals provincias. Los que tal demanan, confonen duas qüestions completament distintas, puig si las provincias modernas son efectivament massa numerosas pera constituhir entitats políticas ó Estats, son en cambi molt massa grans com entitats administrativas. Com més pronunciada sigui la divisió administrativa, més hi guanyarán las llibertats, y més s' interessará lo comú dels ciutadans en la marxa de la cosa pública.

Vegis, sinó, lo que fan totas las nacions organisadas baix la base particularista. Los Estats particulars de la Unió americana están dividit en Condats *(Counties)* ó Parroquias *(Parishes)*, y entre tots ells ne contan uns dos mil doscents. Los més petits Cantons suissos y Estats alemanys están dividits y subdividits, y contan també un número extraordinari de districtes ó cércols. Mes, no sortim de casa nostra, y veurem, que avans de sernos imposada la unificació, la divisió administrativa era ben pronunciada. Las comarcas naturals, corregiments ó veguerías, han de ser la base que pera sa administració y régimen interior adoptí Catalunya, si algun dia recobra la personalitat política.

La flexibilitat del sistema particularista li permet resoldre encertadament un munt de qüestions davant de las quals ha de declararse impotent l' unitarisme. Una d' aquestas qüestions es la referent á la organisació municipal.

Lo unitarisme s' fica ell meteix en un cércol del que no pot sortirse. Se trova ab gran aglomeracions urbanas, en las que los habitants se contan per centenars de mils y gosan de tots los refinaments de la civilisació y de la cultura. al costat dels municipis rurals, quinas casas y masías espargidas no arrivan ni á formar poble, y s' empenya en fer passar á unas y altres pel meteix adressador, volentlos fondre en lo meteix motllo de una lley municipal comuna. Los resultats son desastrosos. O 's donan moltas llibertats, y 'ls pobles atrassats, no sabent usarne, n' abusan, ó 's restringeixen aquellas, y las grans aglomeracions s' hi troban oprimidas, y han de acabar produhint un gran espatech. Lo sistema particularista atén á la naturalesa de las agrupacions y se acomoda á llurs circunstancias. Si fa una lley general, que sempre es poch estreta, corretjeix luego sos efectes per medi d' excepcions A las grans ciutats y vilas las dota de *Cartas*, que responguin á llurs necessitats, y siguin relativas á llur estat de cultura. Las considera corporacions, y com tals las tracta. Lo sistema de *Cartas* municipals, que avuy dona en los payssos anglo-saxons los meteixos bons resultats que en altre temps va donarnos á nosaltres lo dels privilegis, es lo que deuria emplear Catalunya lo dia que disposés de sa personalitat.

Debent Catalunya formar un sol tot, tant si la solució general fós republicana com si fós monárquica, hauria de organisar son poder llegislatiu. Las Corts catalanas haurian de reviure dins de qualsevol de los formas del particularisme que s' adoptés.

Mes, ¿quina hauria de ser la organisació de las Corts?

¿Haurian de compondres dels representants dels tres brassos, com las antiguas, ó haurian de ser una reunió de diputats nombrats directament per sufragi? ¿Haurian de tenir una sola ó més de una Cámara?

Algunas de aquestas preguntas tenen bon natural la resposta, aixís com altras de las que nos hem fet ó podriam fernos en lo referent á Corts, són mes difícils de respondre, puig que las solucions á que 's prestan poden ser molt variadas.

Que las Corts catálanas no podrian estar formadas por los representants dels tres brassos antichs es evident, puig que no existeixen ja tals brassos. Lo militar ó aristocrátich no es avuy element del Estat separat dels altres; lo eclesiástich viu en condicions molt distintas de las en que vivia, y las ciutats y vilas reals no caben dins del modo de ser actual de la nostra societat.

Si las Corts catalanas haurian de compondres de una sola ó de més de una Cámara, es qüestió que deuria resoldres en un ó altre sentit segons aconsellesin las circunstancias. Per regla general, ha donat millors resultats lo sistema bicameral que lo de la Cámara única.

La tendencia histórica, no obstant, porta al nostre pays cap á aquesta darrera forma. Tal vegada lo més encertat fora que las Corts catalanas se formessin ab elements variats, constituhint no obstant un sol tot. Podrian, per exemple, compondres no de dos, sinó de tres cossos, que deliberessin junts y votessin separadament, formant la majoria dels representants de cada cos lo vot general d' aquest, y necessitant tota lley lo vot de dos dels cossos pera adquirir forsa obligatoria. Los tres cossos, seguint l' exemple, podrian estar formats: l' un de representants populars, elegits per votació directa en proporció á la població total de Catalunya; l' altre de representants dels districtes, designats en número igual per cada un

d' aquestos, y lo tercer de representants de corporacions, nombrats per las que entre aquestas reunissin certas condicions que s' establissin.

Per lo dit medi ó per un altre de consemblant se corretjiria tal vegada la corrupció que l' unitarisme ha portat fins als racons més apartats de la nació per medi de sas farsas electorals, que foran grotescas sinó fossin de tan destructors efectes. Si la solució que proposem no agrada, poden buscarsen cent d' altras, que serán bonas pera 'ls temps d' avuy si reuneixin las duas condicions seguents: la de donar participació el sufragi popular directe, y la de contrabalansejar son poder, al objecte de anarlo depurant dels vicis que li ha empeltat lo fals parlamentarisme.

Inútil es dir, que la organisació política catalana, republicana ó monárquica, hauria de basarse en lo sistema representatiu, fugint de las anomenadas prácticas parlamentarias. Las Corts haurian de ser nombradas pera período fixo, lo meteix que la autoritat executiva, si hagués de ser directament nombrada per Catalunya, essent perfectament independents l' un poder de l' altre, y no debentse comunicar sino per medi de missatjes.

Las Corts catalanas haurian de ocuparse molt especialment de la administració y del foment dels interessos morals y materials del pays. Pera'l foment dels primers, haurian de cuydar molt especialment del nostre dret privat, no sóls en la part civil,que més ó menys mutilada conservem, sino en las demés parts que deurian entrar en llurs atribucions. Y com que dins meteix de Catalunya no teniam ni tenim avuy en la part civil unitat llegislativa, las Corts catalanas modernas, inspirantse en las antiguas, é imitant al Parlament británich, podrian adoptar lo procediment de la llegislació separada. Per aquest medi no sóls lo dret general catalá, sino sas especialitats, com las de Tortosa, la Vall de Aran, Barcelona, etc., etc.,

anirian desenrotllantse y posantse en armonía ab las necessitats é interessos dels temps.

Lo dret privat es sens dupte un dels primers elements de la vida dels pobles. En ell se basan las llibertats personal y civil, que son las que més interessan y dignifican al home. La llibertat política es lo complement, y al meteix temps lo medi de adquirir y conservar aquellas altras llibertats. Lo unitarisme la considera com fi exclussiu, y en son nom exigeix als pobles tota mena de sacrificis, inclós lo de las altras llibertats. Lo particularisme la reduheix al lloch que li pertoca, y lluny de sacrificar las llibertats personal y civil á la política; lluny de voler separar á aquesta de la economía y administració, la constituheix en llur servidora. La llibertat política, dins del particularisme, es lo medi de cercar y obtenir las demes llibertats, y junt ab ellas la millora y perfeccionament de tots los elements del pays.

Lo poder executiu catalá deuria conferirse, al nostre entendre, no á una autoritat personal, sino á un Consell de pochs membres, (tres, cinch, ó tot lo més set). Lo nostre carácter s' oposa á la elevació de personas y tendeix sempre á la creació de institucions. Lo Consell executiu no tardaria á conquistarse la popularitat de que gosavan lo dels Consellers de Barcelona y los de altras ciutats de la nostra terra.

Lo poder judicial estaria confiat als Tribunals que s' establissin, debent haberni de tots los graus, desde 'ls de pau ó municipals fins al Suprem catalá. Las nostras qüestions judicials no haurian de sortir may de Catalunya en quant no 's referissin á las materias que s' haguessin confiat als poders generals de la nació.

Ab lo dit n' hi ha prou pera formar concepte de lo que fora Catalunya regida pel particularisme. No hem tocat las qüestions de detall perque no entran en l' objecte d' aquest llibre, pero que són fácils de resoldre aplicant á las que se

presentin lo criteri que havem exposat. Partint de la base del reconeixement dels fets y dels interessos históríchs, no es difícil armonisarlos ab las aspiracions. L' avay es sempre plá, si no vol rompre ab lo ahir ni precipitar lo demá.

Segur es que als lectors que haurán tingut paciencia pera seguirnos en los nostres rahonaments y apreciacions, los cridará la atenció lo lloch secundari en que quedan moltas qüestions que apareixen de importancia capital dins del unitarisme. Si Catalunya logrés tenir una organisació particularista, se constituhiria quasi de la meteixa manera si al davant del conjunt nacional hi hagués un rey ó un president ó Consell. Aquesta consideració val la pena de ser pesada y meditada, puig que indica una de las grans ventatjas del nostre sistema, y confirma una vegada més lo que hem vingut dihent, ó sigui: que 'l particularisme, pel camí de la llibertat, uneix, en tant que l' unitarisme, pel camí de la imposició y del autoritarisme, no logra més que dividir als que cauhen baix son domini.

Anem á acabar la tasca que 'ns habem imposat ab una pregunta final. ¿Es possible á la nostra terra una solució qualsevol de las que havem indicat? ¿Pot Espanya convertirse en una Confederació ó Estat compost, ó pot Catalunya aspirar á recobrar sa personalitat dins d' un dualisme per l' istil del de Austria-Hungria, ja baix la forma repub'icana, ja baix la monárquica?

A la pregunta contestarem sóls, que la cosa dependeix de nosaltres. Si 'l catalanisme pren peu; si arriva á moures la opinió pública; si las nostras solucions logran á apoderarse de las intel·ligencias y dels cors de la majoría del pays, podrán ser més ó menys grans las dificultats y obstacles, pero 'l triunfo definitiu es segur.

Mes tinguis ben present que cap solució particularista vindrá ni 's solidará per l' esfors d' un sol partit, per pode-

rós que se 'l suposi. Sóls pot portarla una explossió de los sentiments de tot lo poble; un moviment general de la opinió. Per tal motiu estem en lo camp catalanista los que de mes distinta manera pensem en altras materias; per tal motiu entre nosaltres hi ha qui vol anar endavant molt depressa, y qui vol estar deturat ó avansar ab molta calma; per tal motiu los que com nosaltres tenen arreladas las ideas republicanas, no troban inconvenient en presentar lo cuadro del particularisme no sóls dintre de llur sistema, sino també dintre del oposat, ab la imparcialitat que hem procurat conservar en tots los capítols d' aquest llibre.

FI.

SUMARI

PART PRIMERA

MOTIUS DEL NOSTRE CATALANISME REGIONALISTA.

CAPITOL I.—*Estat actual de la nació espanyola.*—Lo programa del catalanisme es lo meteix en totas las manifestacions de aquest.—Exemples en los terrenos literari é histórích.—Pobresa de la vida nacional d avuy.—Ignorancia é inmoralitat.—Falta de solidés en las institucions.—Vicis en que la nació espanyola va al davant de totas las demés. Estat dels partits y collas políticas.—Impotencia mostrada per l' unitarisme.—Lo catalanisme regionalista ha de ser, ademés d' un sentiment, una convicció.—Sobra de negacions y falta de ideas positivas.

CAPITOL II.—*Lo carácter castellá.*—Diferencias entre las regions de la Península.—Contenen varias rassas ó pobles, que 's poden condensar en dos grupos.—Lo carácter castellá es un dels més marcats.—Contraposició ab l' anglo-saxó.—Encarnació del tipo en don Quijote.—Gran epopeya castellana.—Situació pobre de Castella al empéndrela.—Resum del descubriment, conquista y assimilació de América.—Postració en que va quedar lo poble castellá —Desequilibri entre 'ls elements de son carácter.—Predomini del idealisme generalisador y del esperit de absorció y de imposició.—Decahiment y degeneració actual.—Unificació del idioma.—Autoritarisme y oligarquía fills del carácter castellá. —No es interessat, sino prôdich.—Auxiliars de la oligarquía dominant.—Dificultats que trovará lo catalanisme regionalista.

CAPITOL III.—*Lo carácter catalá.*—Motius que 'ns obligan á ser justos é imparcials.—Fals catalanisme dels que troban tot lo nostre inmillorable.—L' interés nos aconsella no viure de il-lusions.—Manifestacions contradictorias del carácter catalá.—Aquest es lo oposat del castellá.—Causa determinant de la nostra decadencia.—Lo poble catalá era genuhinament mediterránich.—No va pendre part activa en lo descubriment y conquista d' América.—Sa supeditació á Castella y pérdua de sa personalitat.—Lo positivisme particularisador es la base de son carácter.—Desequilibri entre sas facultats.—Incapacitat pera la política castellana.—Menyspreu del refinament de las formas.—Preferencia que dona á las institucions per damunt dels homens.—Catalunya es la terra de la minjanía.—Epoca de complet decahiment.—Era nova que portá lo período constitucional.—Lo moviment que produhí, posá en descubert los nostres defectes propis y 'ls empeltats.—Enumeració de alguns d' aquestos.—Exageracions perjudicials.—Desequilibri entre la vida material y la moral é intel-lectual.—Energia de la primera y ensopiment de las altras.—Indiferentisme é ignorancia.—Lo nostre estat actual motiva y llegítima las aspiracions del catalanisme.

CAPITOL IV.—*Lo Renaixement.*—Explicació del nostre Renaixement.—Invasió francesa á principis del sigle.—Us del llenguatje catalá.—Era nova comensada en las Córts de Cádiz.—Epocas de lluyta y de unió.—Despertament y restauració de la historia.—Renaixement literari.—Era una protesta y una reivindicació.—Son origen en las ideas modernas.—Obstácles.—Federalisme en 1868.—Retirada dels inic adors del Renaixement.—Estat de postració que va venir luego.—Nou despertament.—Tendencia política social del catalanisme regionalista.—Dificultats que trobará en aquest terreno.—Constancia en la restauració y propagació de la llengua.—Importancia de aquest fet.—Forsa actual del Renaixement.

CAPITOL V.—*Agravis y reclamacions.*—Amp itut del nostre catalanisme regionalista.—Responsabilitat de la nostra postració.—Situació actual de Catalunya.—Imposició de la llengua.—Estat de nostre dret civil.—Unica solució.—Administració, gobern y justicia.—Imposicions en la instrucció y educació.—Estat económich.—Enveja y malavolensa envers la nostra producció.—Agravis históríchs.—Comparació de las nostras queixas ab las contingudas en la «Declaració de independencia» dels Estats Units d' América.—Major gravetat de las nostras.—Falta de aspiracions reflexivament separatistas.—Desitj de unió.—Motius que s' oposan al separatisme. Resúmen de la part primera d' aquest llibre.

PART SEGONA

FONAMENTS CIENTIFICHS DEL PARTICULARISME.

CAPITOL I.—*Generalitats.*—Indicacions preliminars.—Catalanisme, regionalisme, particularisme.—Essencia del particularisme.—Es un sistema positiu y práctich.—Classificacions del Estat.—La llibertat es medi y fi social.—Necessitat de la lluyta entre varietats.—Observacions en l' ordre material y en lo polítich social.—Missió y fins del Estat ó agrupació política, en sa vida exterior é interior.—Regulació de la lluyta entre varietats.—Armonisació d' elements contradictoris.

CAPITOL II.—*Tendencia científica actual.*—Procediment científich.—Lo especialisme.—Método de observació directa.—Decahiment dels arguments de autoritat.—Positivisme en las brancas físicas de la ciencia.—L' exemple es imitat per las metafísicas.—Aliansa entre unas y altras.—Esmples trets de varias d' el as.—Unió entre totas pel camí de la varietat.—Dos grupos de sistemas filosófichs.—Contormitat del nostre particularisme ab la tendencia científica actual.—Dificultats que ha de trovar en son camí.

CAPITOL III.—*La llibertat.*—Dificultat de definir la llibertat, y facilitat de explicar sos efectes.—Distints conceptes de la meteixa segons los graus de civilisació y cultura.—Concepte en los pobles clássichs.—Concepte en la revolució francesa.—Definicions oficials dadas per aquesta.—Concepte modern de la llibertat.—Escolas francesa y anglosaxona.—Llibertat personal, civil y política.—Aquesta última es no sóls un fi sinó també un medi.—Lo *self government.*—Lo *self government* institucional.—Caracterisació de la llibertat moderna.—Lluyta entre 'l poder y las iniciativas particulars.—Armonisació dels interessos contradictoris.—Garantias sól das d' equilibri.

CAPITOL IV.—*La Igualtat.*—La igualtat es la expressió del interés collectiu.—Camp propi de la igualtat.—Necessitat que 'é de la imposició. —Es condició de la llibertat.—Conseqüencias perillosas que 'l poder treu del principi de igualtat.—Materias en que es beneficiosa la intervenció igualitaria del Estat.—Argument capital dels unificadors.—Demostració de sa falta de base.—La armonía entre la varietat y la igualtat es impossible dins dels sistemas unitaris.—Evolució de las escolas socialistas cap al particularisme.—L' equilibri entre la llibertat y l' autoritarisme es l' objecte de la organisació particularista.

CAPITOL V.—*Dimensions del Estat.*—La multiplicitat d' Estats es un fet necessari.—La resistencia á la unificació es lley de la historia.—Ventatjas dels Estats reduhits.—Generalisació de la educació política. —Intensitat del patriotisme.—Adaptació de la lley á las necessitats del poble.—Energía de la acció social pera lo progrés.—Ventatjas del Estat gran.—Extensió de la lley.—Dificultat de las faccions locals y de las petitas guerras.—La guerra es en ells menys freqüent, pero més terrible.—Ineficácia de la unificació forsada.—Divisió interior dels francesos.—Ni l' Estat gran ni 'l petit resolen lo problema de la organisació de las societats.—La solució está en la associació d' Estats, baix la base del particularisme.

CAPITOL VI.—*L' Estat compost.*—La perfecció suposa complicació.—Erros produhits per las corrents unitarias.—Las escolas filosófica é histórica.—Llur impotencia dins l' Estat simple.—L' associació d' Estats.—¿Es federalisme?—Significació de aquest, segons Montesquieu, Hamilton y Freeman.—Naturalesa y carácters de la organisació federativa.—Divisió de la soberanía entre 'ls Estats federats y 'l conjunt. —Estudi fet per los fundadors de la Unió americana.—Distints graus del federalisme.—Lliga, Confederació y Estat federatíu.—Diferencias entre aquestos graus.—Classificació adoptada pels millors tractadistas de dret polítich federal.

CAPITOL VII.—*Flexibilitat del particularisme.*—La organisació particularista pot adoptar qualsevol sistema de gobern.—Pera decidirse, atén á las circunstancias en que 's troban los pobles.—Necessitat que té 'l particularisme de distints matissos.—Los distints matissos son la forsa del unitarisme.—L' Estat compost pot emplear totas las garantias de que disposa l' Estat simple, y ademés las especials del sistema en que 's basa.—Exemples trets de Confederacions existents.—Estat compost de dos graus y de més de dos.—Regla á que han de acomodarse los Estats compostos de més de dos graus.

CAPITOL VIII.—*Divisió de la soberania.*—La divisió de la soberanía es la base del Estat compost.—Duas missions capitals del Estat.—Vida exterior y vida interior.—Lo referent á la primera correspón al poder general.—Guerra y diplomacia.—Garantia de las llibertats y de llur ordenat exercissi.—Diferentes maneras de exercir lo poder general aquesta garantia.—Serveys generals.—Diferents sistemas pera la concentració de algunas brancas del dret privat.—Atribucions dels Estats particulars.—Tenen totas las de que no se han després en pro del Estat general.

CAPITOL IX.—*Ventatjas positivas del Estat compost.*—Marxa regular y desembrassada del Estat compost.—Los membres de aquest disposan de tota llur iniciativa pera la millora interior.—Possibilitat de fer probas dificils sens perill.—Resultats que per aquest camí se obtenen.—Exemples prácticbs trets del dret polítich suís.—Exemples trets del dret civil.—Lo *Homestead* en los Estats americans.—La lley Torrens en las colonias británicas.—Exemple tret de la nostra historia.—Lo *Recognoverunt Proceres.*—Funcionament del Estat compost en la garantia de llibertats y drets.—Limita á la autoritat la quan-

titat, no la qualitat.—Garantías fillas de la combinació dels poders y de llur gelosía mútua.—La *federal liberty*.—Possibilitat de la puresa del sistema representatiu sens barrejas de prácticas parlamentarias — Combinació de la representació general ab la especial.—Possibilitat de viure agrupadas entitats que 's trobin en condicions distintas.—Bona distribució de la població en tot lo territori.—Regeneració dels carácters decaiguts.

CAPITOL X.—*Lo criteri histórích.*—Lo particularisme porta á un criteri amplement histórích.—No es fill de cap exclusivisme d' escola.—Exageracions de las anomenadas filosófica é histórica —La una olvidava lo passat y l' altra 'l pervenir, y cap de las duas estava en lo present.—Lo particularisme no es tradicionalista ni idealisador, sinó armonisador dels fets ab las aspiracions.—Resposta á una pregunta que 's sol fer al catalanisme regionalista.—Sentit en que 's diu, que volem ser lo que fórem.

PART TERCERA

SOLUCIONS PRACTICAS.

CAPITOL I.—*Solucions monárquicas.—L' Imperi británich.*—Camí que seguirem en aquesta darrera part.—Classificació de las solucions particularistas.—Extensió del imperi británich.—Organisació del Estat metropolità.—Bases de las llibertats británicas.—La *Common law* y la lley escrita reconeixen varietats.—Llegislació separada —Llegislació temporal.—Organisació colonial britanica.—Las Colonias propiament ditas tenen llegislatura especial.—Classificació d' aquestas Colonias.—Federalisme en algunas d' ellas.—Organisació federal del Canadá.—Resultats que dona.—Ressenya del moviment particularista en las Colonias británicas.—La solució, en general, es incompleta.—Tracendencia del projecte de fer renaixer lo Parlament de Irlanda — Possibilitat de que porti á completar la solució per medi d' un Parlament general de atribucions reduhidas.

CAPITOL II.—*Solucions monárquicas.—Alemania, Austria-Hungria, Suecia y Noruega.*—Membres de la Confederació germánica.—Organisació dels poders federals —Distribució de las atribucions de la soberanía.—Tendencia del imperi.—Barreja d' elements.—Carácter feudal de la organisació —Comparació del federalisme ab lo feudalisme.—Uns párrafos de *The Federalist.*

Antecedents legals del actual imperi austro-húngar.—Sólució per medi del dualisme.—L' imperi més que una Confederació es una Lliga.—Escás poder llegislatiu de las autoritats comunas á sas duas parts.—Varietat dins de cada una de aquestas.—Llibertats provincials.—Reconeixement de drets á las distintas rassas y llenguas.—Indicacions sobre la organisació interior de cada una de las parts del imperi.—Suecia y Noruega. —L' únich lias de unió es la corona.—Drets d' aquesta.—Inutilitat de las tentativas fetas pera estrenyer la unió.—Resum.

CAPITOL III.—*Solucions republicanas.—Los Estats Units de América.* —Resum de la historia constitucional del Estats Units fins á llur organisació definitiva.—Lliga, Confederació y Estat compost.—Distribució de atribucions.—Conformitat de la Constitució ab la teoría particularista. —Divisió del poder federal en tres brancas.—Poder llegislatiu.—For-

mació del Congrés.—Poder executiu.—Elecció del President.—Poder judicial.—Independencia y enllàs dels tres poders.—Impossibilitat del parlamentarisme.—Alta missió conservadora del Tribunal federal.—Organisació interior dels Estats particulars,—Poders llegislatiu, executiu y judicial.—Decentralisació dintre de cada Estat.—Objectes capitals de la Unió americana.—Son vigor pera cumplirlos.

CAPITOL IV.—*Solucions republicanas.—Suissa, Repúblicas hispano-americanas.*—Alguns datos estadísticks de la Suissa.—Punts culminants de la historia de sa Confederació —Sa organisació actual es la del Estat compost.—Poders generals suissos.—Autoritats llegislativas, executivas y judicials.—Objectes de la Confederació suissa en los temps actuals.—Organisació interior dels Cantons.

Repúblicas hispano-americanas.— Llurs Constitucions són cópia de la nort-americana.—Falta del element histórích.—Algunas noticias sobre México y la Argentina.—Missió histórica de las repúblicas hispano-americanas.

CAPITOL V.—*Solucions espanyolas.*—Las solucions espanyolas podrán ser monárquicas ó republicanas.—Solucions monárquicas en general. —Existencia de una dinastia nacional y de cap de regional.—Impossibilitat práctica del sistema alemany.—Solucions possibles.—Llas personal per la corona, Confederació y Estat compost.—Antecedents históríchs de las nostras Corts.—Diéta general formada per las delegacions de aquestas.—Poder executiu regional.—Diferents formas que pot pendre.—Punts de organisació comuns á las solucions monárquicas y republicanas.—Las grans regions son las pedras angulars del edifici. —Sistema dualista.—Régimen concordatari. Solucions republicanas. —Utilitat de comensar per una Confederació pera arrivar més tart al Estat compost.—Diéta general.—Vigor del esperit regional.—Enfortiment del afecte de patria.

CAPITOL VI.—*Solucions catalanas.*—La organisació particular de Catalunya no pot ser monárquica.—Catalunya formaria un sol tot, pero no compacte ó unificat.—Delegació d'atribucions á las comarcas y municipis.—Error dels que volen poca divisió administrativa.—Exemples de la divisió interior dels Estats dins del particularisme. —Solucions que pot donar lo particularisme á moltas qüestions que no sap resoldre l'unitarisme.—Sistema de Cartas municipals.—Organisació de las Corts catalanas.—Tendencia histórica cap á la Cámara única.—Projecte de organisació.—Encárrechs capitals de las Corts catalanas.—Importancia de las llibertats civil y personal.—Poders executiu y judicial catalans.—Unió dins del particularisme. —Preguntas finals.

FE D' ERRATAS Y RECTIFICACIONS

Pág.	Ratlla	Diu	Deu dir.
83	2	unió	unitat
86	6	posats als peus	posats alguns d' ells als peus.
103	32	lo capítol	un dels capítols.
141	26	la lingüista	la lingüística
183	10	d' aquest	del dret.
190	6	hem	ha
193	12 y 13	oposarsel	oposarseli
223	24	l' Estat	d' Estats.
274	17	historia de la humanitat	historia contemporánea
296	25	1748	1848.

= Libros Antiguos =
F. Puvill
Boters, 10 · Barcelona · Tel. 2217055

DP
302
C61A64

Almirall y Llozer, Valentín
Lo catalanisme motius que'l llegitiman fonaments cientifichs y solucions practicas

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 07 03 09 018 6